

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ *

Κατά τὴν πολλὰκις δηλωθεῖσαν γνώμην μου ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἑπτακίστου καὶ ἀπροσκόπτου ἐφαρμογῆς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ μετ' αὐτοῦ συμβίωσις νομοθεσίας ἀποκεντρωτικῆς, στηριζομένης δηλονότι εἰς τὸν καταμερισμὸν τῶν καθηκόντων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς διοικήσεως καὶ εἰς τὴν προσήκουσαν ἀσφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δημοτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν. Τῆς κυβερνήσεως ἐρειδομένης εἰς τὴν πρὸς αὐτὴν εὐνοίαν τῆς πλειονοψηφίας τῆς βουλῆς, ἥτις σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ ἐκλογικῶν συλλόγων, ὧν πολλὰ μέλη εἰς χορήγησιν τῆς ψήφου αὐτῶν ἀπαιτοῦσι τὴν εἰς αὐτὰ παροχὴν θέσεω ἢ ἄλλων προσωπικῶν συμφερόντων τὴν ἰκανοποίησιν, ἀναγκαστικῶς ἐπιτετα, ὅτι ἐν κοινοβουλευτικῇ πολιτείᾳ τὰ ἀπὸ τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας ἐξαρκόμενα πολλαπλᾶ συμφέροντα διατίθενται ἐπὶ ζημίᾳ τῆς χώρας, διανεμόμενα ὡς λάφυρα πρὸς ἄγρευσιν βουλευτικῶν ψήφων ἐν τῇ βουλῇ ἢ ψήφων ἐκλογέων ὑπὲρ τῶν ὑπουργικῶν ὑποψηφίων ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς συλλόγοις. Ἄλλως ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία, προνοοῦσα γενικῶς περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν νόμων, ἀδυνατεῖ νὰ κατέλθῃ εὐδοκίμως εἰς τὰς συγκεκριμένας περιπτώσεις τῆς διοικητικῆς ἐνεργείας, ἀμέσου καὶ προχείρου δεομένης ἀντιλήψεως. Ὅθεν ἀνάγκη ἀρχῶν προχείρως ἐνεργουσῶν πρὸς εὐρυθμὸν διοίκησιν· διὰ μόνου δὲ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων ἐν τῇ διοικήσει εἶναι ἀριθλήτως κατορθωτὴ ἢ ἐφ' ἐκάστη μερικῇ διοικητικῇ ἐνεργείᾳ ὑπαρξίς ἀρχῆς ἐγγυτάτης, προσφυοῦς εἰς τὴν ταχέϊαν καὶ πρόσφορον ἐνέργειαν, τῆς συγχωνεύσεως τῶν διοικητικῶν καθηκόντων εἰς τὴν κεντρικὴν ἀρχὴν οὐ μόνον προκαλοῦσης τὴν παρανόησιν καὶ τὴν παραμέλησιν τῶν μερικῶν συμφερόντων, τῶν συσσωρευομένων εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ζῆλον τῶν δημοτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν ἐξαφαινοῦσης καὶ τὴν τοσοῦτο χρήσιμον εἰς πιστὴν τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσιν διέγερσιν τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν παρακωλυούσης. Ἐπομένως κατὰ τὴν γνώμην μου κύριος λόγος τῆς ἐλαττωματικῆς καὶ ἀνεπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ κρατούσα ἐν αὐτῇ φοβερὰ πολιτικὴ συγκέντρωσις, καὶ ἰδίως ἡ περὶ τὴν δημοτικὴν καὶ ἐπαρχιακὴν διοίκησιν, ἥτις τυγχάνει οὐσα πιστικωτέρα καὶ μᾶλλον ἐπιτεταμένη ἢ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ.

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ κατὰ Δεκέμβριον 1882.

Εἰς ἀπόδειξιν τούτου ἐπιτραπήτω νὰ παραβάλωμεν σήμερον ἐν συντόμῳ τὴν ἐπαρχιακὴν ἡμῶν διοίκησιν πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν διοίκησιν τῶν ἐπι-
κρτειῶν ἐκείνων, εἰς ἃς ἀνήκει ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἰσχὺς τῶν
ὄπλων καὶ ἡ ἡγεμονία ἐν ταύτῳ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Καὶ πρῶτον
ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ Ἀλβιόνι ἡ ἐπαρχιακὴ διοίκησις στηρίζεται κατὰ πάντα
ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιοικήσεως, τῆς ἀγγλιστὶ ὀνομαζομένης *self Go-*
vernement. Ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ διοικήσει τέσσαρες ἀμισθοὶ ἐπιμεληταί, ἐκ
τῶν ἐγκριτοτάτων ἐν πλούτῳ καὶ παιδείᾳ, συγκεντροῦσιν ἅπασαν τὴν
ἰσχύν, ὁ *Sheriff*, ὁ τοποτηρητῆς, ὁ *Coroner* καὶ ὁ εἰρηνοδίκης, καὶ αἱ
σύνοδοι αὐτῶν. Ἐκ τούτων ὁ *Sheriff* ἄλλοτε μὲν, μέχρι τῶν χρόνων
Ἐδουάρδου τοῦ Β', ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐκάστης κομητείας, ἔκτοτε
δὲ διορίζεται μὲν ἐν συνεδριάσει τοῦ ἐξ ἀπορρήτων συνεδρίου διὰ βελονι-
σμοῦ, ἤτοι διὰ διατυπώσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ διοριζομένου διὰ τῆς χρυ-
σῆς βελόνης τῆς βασιλίσσης, διορίζεται δὲ ἐνιαυσίως μεταξὺ τριῶν ὑπο-
ψηφίων μεγαλοκτημόνων, προτεινομένων ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν
ὑπουργοῦ, τοῦ λόρδου Καγκελαρίου, τῶν δικαστῶν καὶ τινων ἄλλων με-
λῶν τοῦ ἐξ ἀπορρήτων συνεδρίου· ἀλλ' ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ, βάρη μόνον
πολλὰ ἐπάγουσα, εἶναι, ὡς εἴρηται, ἀμισθος· ὑποχρεοῦται δὲ ὁ διορισθεὶς
νὰ δεχθῆ καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ τῆς θέσεως καθήκοντα ἐπὶ ἑνα ἐνιαυτόν,
οὐ μόνον ἀπαγορευομένης τῆς παραιτήσεως, ἀλλὰ καὶ κολαζομένης ποι-
νικῶς. Ὁ *Sheriff* οὗτος ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ διοικήσει τὴν
κυβερνητικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιμελεῖται τῆς τακτικῆς εἰσπράξεως τῶν κυ-
βερνητικῶν τελῶν καὶ τῆς προστασίας τῶν ἡγεμονικῶν νομίμων· πρὸς
δὲ δικάζει μετὰ τῶν εἰρηνοδικῶν τὰς ἀστυνομικὰς παραβάσεις καὶ λοιπὰ
πταίσματα δίκην κατωτέρου ποινικοῦ δικαστοῦ, ἐκτελεῖ δ' ἔστιν ὅτε καὶ
καθήκοντα ἀστυκοῦ δικαστοῦ, ἐπιφορτιζόμενος ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικα-
στηρίων τὴν βεβαίωσιν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ζημίας καὶ τὴν σύλλη-
ψιν καὶ προσωποκράτησιν τοῦ διαταράξαντος τὴν κατοχὴν· ἀλλ' ἔχει
ὡσαύτως καὶ εἰσαγγελικὰ τινὰ καὶ διοικητικὰ καθήκοντα, καταδιώκων
μὲν αὐτεπαγγέλτως τοὺς φονεῖς καὶ τοὺς αὐτευργοὺς τῶν βαρυτέρων ἀδι-
κημάτων, δυνάμενος δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ὀπλίσῃ πάντας τοὺς ἱκανοὺς φέ-
ρειν ὄπλα ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ· οὐχ ἤττον δὲ διευθύνει
τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς κομητείας καὶ ἀναγγέλλει τὸ ἀποτέλεσμα
αὐτῶν εἰς Λονδίον.

Ὁ *Sheriff* ἄλλοτε, ἐν καιρῷ δηλονότι τῆς Νορμανδικῆς κατακτήσεως,
ἦτο καὶ ὁ ἀνώτατος στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς ἐν τῇ κομητείᾳ· ἀλλ' ἀπὸ
τῆς ἐποχῆς τῶν Τουδῶρων τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ καθήκοντα περιῆλθον
εἰς τὸν καλούμενον τοποτηρητὴν, ἰσοβίως διοριζόμενον ὑπὸ τῆς ἐκτελε-
στικῆς ἐξουσίας μεταξὺ ὡσαύτως τῶν μεγαλοκτημόνων κατοίκων τῆς κο-
μητείας, ἀλλ' ἀμισθῶς καὶ τοῦτον ὑπηρετοῦντα. Ὁ τοποτηρητῆς οὗτος

εἶναι ὁ ἀνώτατος διοικητῆς τῆς ἐν τῇ κομητείᾳ ἐνόπλου δυνάμεως, δηλο-
νότι τῶν τε κυρίως στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς κομητείας καὶ τῶν ἐνό-
πλων πολιτικῶν δυνάμεων αὐτῆς, τῶν σχηματιζομένων ἐκ τῶν ἐνόπλων
ἀγροτῶν, ἔχων προσέτι τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀνα-
πληρωτὴν, τοὺς ἀξίωματικούς τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐπι-
τροπὴν τῆς οικονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ἐκ-
πληροῖ οὐχ ἤττον καὶ καθήκοντα ἀρχαιοφύλακος, ἐντεταλμένος ἕνεκα τού-
του τὴν φύλαξιν τῶν πραγματικῶν τῶν τριμηναίων δικαστικῶν συνόδων.
Τοῦ *Coroner* τὸ ἀξίωμα εἶναι ὡσαύτως ἰσοβίον, ἀλλὰ δὲν πηγάζει τανῦν
ἀπὸ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ὡς τὸ τοῦ τοποτηρητοῦ. Ἄλλοτε περιεβάλλο-
ντο καὶ οἱ *Coroners* τὸ ἀξίωμα αὐτῶν διὰ βασιλικῆς ἐκλογῆς, καὶ εἶχον
εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν, οὐ μόνον ἀναπληροῦντες τοὺς *Sheriffs*, ἀλλὰ καὶ ἀν-
τιπροσωπεύοντες ἐν πολλοῖς ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ τὸ στέμμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ
ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῆς λέξεως *corona*· ἀλλ' ἀπὸ πολλοῦ οἱ *Coroners* ἐκλέ-
γονται μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἰσοβίως, δυνάμενοι οὐχ ἤττον νὰ ἀπολυθῶσιν ὑπὸ
τοῦ λόρδου καγκελαρίου ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν γαιοκτημόνων δι' ἀμέλειαν
ἀποδεδειγμένην ἢ ἀνικανότητα καταφανῆ περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κα-
θήκοντος αὐτῶν ἢ διὰ βαθὺ γῆρας· ἔχουσι δὲ κύριον καθήκον τὴν βεβαίω-
σιν τῶν αἰτιῶν τοῦ βιαίου ἢ δολοφονικοῦ θανάτου, τῶν ναυαγίων, τῶν
πυρκαϊῶν καὶ τοιοῦτου εἶδους ἐν γένει δυστυχημάτων, ἀποφαινόμενοι ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν συμπράξει μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνόρκων. Τοῦ Εἰρηνοδι-
κου τέλος τὸ ὑπέριτον ἀξίωμα, ἀμισθον καὶ τοῦτο, ἀπονεμόμενον ἄλλοτε
διὰ τῆς ἐκλογῆς, ἕως Ἐδουάρδου τοῦ Γ', ἀπονέμεται ἔκτοτε διὰ κυβερ-
νητικοῦ διορισμοῦ· ἀλλ' ἀπαραίτητον προσὸν πρὸς διορισμὸν εἶναι ἡ κατοχὴ
μεγίστης ἀκινήτου καὶ κινητῆς περιουσίας, ἀποφροσύνης ὠρισμένην ἐτη-
σίαν πρόσοδον, πρὸς δὲ βαθμοῦ γενεαλογικοῦ καὶ κοινωνικοῦ μεγάλου. Οὕτω
διορίζονται εἰρηνοδίκαι δμότιμοι καὶ λόρδοι τοῦ κοινοβουλίου, οἱ υἱοὶ καὶ
κληρονόμοι αὐτῶν, τὰ μέλη τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Συνεδρίου, δικασταί, δικη-
γόροι ἔξοχοι, οἱ ἀντιπρυτάνεις καὶ κοσμητόρες τοῦ Πανεπιστημίου. Τοῦ εἰ-
ρηνοδίκου κύριον μὲν καθήκον εἶναι ἡ τήρησις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυ-
χίας, ἐξ οὗ τὸ δικαίωμα τῆς λήψεως μέτρων εἰς καταστολὴν τῶν στάσεων
καὶ τῶν ταραχῶν καὶ τῆς ἀνακρίσεως τῶν ἀδικημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ φρον-
τις περὶ προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐπαρχιακῶν συμφερόντων, ὅθεν
τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως ἀδειῶν πρὸς σύστασιν ἐργοστασίων καὶ βιομη-
χανικῶν καταστημάτων, τῆς διανομῆς καὶ εἰσπράξεως τῶν ἐπαρχιακῶν
φόρων, τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐφόρων τῶν πτωχοκομείων καὶ τῶν λοιπῶν δη-
μοσίων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων· πρὸς δὲ τοῦ εἰρηνοδίκου μέλημα
εἶναι ἡ ἐπιτήρησις τῶν ἐν τῇ κομητείᾳ φυλακῶν καὶ φρενοκομείων, καὶ
ἡ ἐκδοσις δικαστικῶν ἀποφάσεων ἀστυκῶν καὶ ποινικῶν ἐπὶ τῶν ἀπλου-
στέρων ὑποθέσεων. Σημειωτέον, ὅτι πολλὰ τῶν εἰρηνοδικιακῶν ἔργων, τὰ

σπουδαιότερα δηλονότι, δὲν δύνανται νὰ τελέσωσιν οἱ εἰρηνοδίκαι μεμω-
νωμένως, ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ συνέλθωσιν ἀπὸ κοινοῦ
εἴτε εἰς εἰδικὰς συνόδους, εἴτε καὶ εἰς τὰς κοινὰς ἢ τακτικάς συνόδους,
τὰς κατὰ τρίμηνον συνερχομένας καὶ τριμηνιαίας λεγομένας, αἵτινες ἀπο-
τελοῦνται ἐκ πάντων μὲν τῶν εἰρηνοδικῶν τῆς κομητείας, ἀλλὰ προσέτι
καὶ τῶν μελῶν τοῦ μεγάλου καὶ μικροῦ ὀρκωτικοῦ δικαστηρίου (τοῦ τε
περὶ τῆς παρκαπομπῆς δηλονότι ἀποφαινομένου καὶ τοῦ δικάζοντος τὴν οὐ-
σίαν), ὡς ἐπίσης τοῦ Sheriff, τοῦ ἀρχιεποφύλακος τοποτηρητοῦ, τῶν Coro-
ners καὶ τῶν ἐπιστατῶν τῶν φυλακῶν. Τῶν τριμηνιαίων τούτων συνόδων
προεδρεύει ἐπιτίμως ὁ τοποτηρητής, γραμματεῦει δὲ ὁ καλούμενος γραμ-
ματεὺς τῆς κομητείας, ὅστις διορίζεται ἰσοβίως παρὰ τοῦ τοποτηρητοῦ
μεταξὺ τῶν διδασκτῶν τοῦ δικαίου, τῶν ἐξασκησάντων τὸ τοῦ δικηγόρου
ἐπάγγελμα. Τῶν συνόδων τούτων ἔργον ἰδίως εἶναι ἢ εἰς τὴν κομητείαν
ἐπιβολὴ φόρων χάριν τῶν ἐπαρχιακῶν ἀναγκῶν, ἢ φροντίς περὶ οἰκοδομῆς
φυλακῶν καὶ δικαστικῶν καταστημάτων, ὁ μετασχηματισμὸς διὰ νέας
ὁροθετήσεως τῶν διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν περιφερειῶν, ἢ προμήθεια
τῶν εἰς συντήρησιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ στρατοῦ ἀναγκασιούτων, ἢ χορηγήσεις
ἀδειῶν πρὸς σύστασιν ἰδιωτικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ὁ διορι-
σμὸς τῶν ἐν τῇ κομητείᾳ κατωτέρων ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων ὡς καὶ τοῦ
ταμίου τῆς κομητείας, τῶν ἐπιτηρητῶν τῶν γεφυρῶν καὶ τῶν εἰσπρακτό-
ρων τῶν διοδίων, ἢ ὀριστικὴ διάλυσις τῶν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν φόρων
ἐγειρομένων διαφορῶν καὶ ἢ κατ' ἔφρασιν μεταρρυθμίσεως τῶν πρωτοδικῶν
ἀποφάσεων τῶν ὑπὸ τῶν εἰρηνοδικῶν κατὰ μέρος ἐκδοθεισῶν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων σαφῶς δηλοῦται, ὅτι ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία, ἡ παν-
τελῶς ξένη οὐσα πρὸς τὴν δημοτικὴν διοίκησιν, εἶναι πάντῃ ξένη καὶ πρὸς
τὴν ἐπαρχιακὴν διοίκησιν. Αἱ εἰρημέναι σύνοδοι ἐπιβάλλουσι κατὰ τὸ δο-
κοῦν τοὺς ἀναγκαίους φόρους καὶ λύουσι τὰς κατὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν
διαφοράς, μετασχηματίζουσιν αὐτοδούλως τὰς διοικητικὰς περιφερείας καὶ
τοὺς δήμους, προμηθεύουσι τὰ χρειώδη εἰς τὸν στρατὸν τῆς κομητείας,
καταρτίζουσιν ὡς βούλονται τὸ προσωπικὸν τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως·
αὐτὴ δὲ ἡ ἐπαρχιακὴ διοίκησις ἢ συνήθως ἐνασχεῖται ὑπὸ μεγαλοκτημό-
νων καὶ πεφωτισμένων ἀμισθῶν λειτουργῶν, ὑποχρεωτικῶς ὑπηρετούντων,
παρ' οἷς οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχει ἡ κεντρικὴ ἐξουσία καὶ ἡ κομματικὴ πολι-
τικὴ. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Sheriff ἀπονέμεται μὲν ἀπὸ τῶν χρόνων Γεωργίου
τοῦ Β' διὰ βασιλικοῦ διορισμοῦ, ἀλλ' ἐν πρώτοις εἶναι ἀμισθον, ἐπομένως
ἔχει θηρευτὰς μόνον φιλοτίμους ἄνδρας, οὐδαμῶς συναينوῦντας νὰ σκιά-
σωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόληψιν διὰ διαγωγῆς φατριαστικῆς· ἄλλως ἢ
βασιλικὴ ἐκλογὴ πίπτει μόνον ἐπὶ ἓνα ἐκ καταλόγου ὑποψηφίων καταρτι-
ζομένου ὑπὸ πολυμελοῦς Συνεδρίου ἀνωτάτων τῆς πολιτείας λειτουργῶν.
Ὁ τοποτηρητής ὀφείλει ὡσαύτως τὸν διορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλικὴν

ἐξουσίαν, ἀλλ' οὗτος οὐ μόνον εἶναι ἀμισθος, ἀλλὰ καὶ ἰσόβιος, οὐδένα δια-
τρέχων κίνδυνον ἀπολύσεως. Τῶν Coroners τὸ ἀξίωμα εἶναι ἤδη αἰρετὸν
καὶ ἰσόβιον. Τέλος τῶν εἰρηνοδικῶν τὸ ἀξίωμα ἀπονέμεται μὲν διὰ κυβερ-
νητικοῦ διορισμοῦ, ἀλλ' εἶναι ἐν πρώτοις ἀμισθον μὲν καὶ τοῦτο, καλοῦν-
ται δ' εἰς αὐτὸ μόνον βιβλιοθήμονες καὶ πολυτάλαντοι εὐπατρίδαι, θεω-
ροῦντες τρόπον τινὰ αὐτὸ ὡς πρωταγώνισμα καὶ ὡς σταθμὸν εὐρυτέρου καὶ
ἐπιφανέστερου μέλλοντος πολιτικοῦ βίου, ἐπομένως οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐπι-
ζητοῦντες αὐτό, ἵνα βιώσωσιν ἐκ τῶν ὠφελημάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ θέ-
λοντες ν' ἀρυσθῶσι πολιτικὴν δύναμιν ἐκ τῆς ἐντίμου καὶ εὐσυνειδήτου αὐ-
τοῦ διαχειρίσεως.

Ἐν δὲ τῇ περιχεῖσθαι παρκαυχάδι τῆς Ἀγγλίας, τῇ ἐπιφανεῖ δημοσπονδία
τῶν Βορείων Ἀμερικανικῶν πολιτειῶν, δὲν ἐρείδεται μὲν εἰς τὴν ἐκ τοῦ
πλούτου καὶ τῆς εὐγενείας ἀνεξαρτησίαν τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἐπαρχιακῆ αὐ-
τοδιοικήσεως, ἀλλ' οὐχ ἥττον τυγχάνει οὐσα καὶ ἐκεῖ πάντῃ ἀνεξάρτητος
τῆς κυβερνητικῆς αὐτογνωμοσύνης καὶ τῆς φατριαστικῆς πολιτικῆς. Ἐκεῖ
ἡ δημοτικὴ ἐξουσία εἶναι κυρίως εἰπεῖν παντοδύναμος, ὑπὸ ὄρους παρέχον-
τας πᾶσαν ἐγγύησιν· καὶ αὕτη εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἐν γένει διοικήσεως τῶν
πολιτειῶν· οὐχ ἥττον καὶ ἐκεῖ ἔχει εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν τὸ εἰρηνοδικεῖα-
κὸν ἀξίωμα, ἀπολαῦον οἷας τιμῆς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ· καὶ ἐκεῖ διαδραματίζου-
σιν ἐπιφανέστατον ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ διοικήσει πρόσωπον αἱ σύνοδοι τῶν
εἰρηνοδικῶν. Ἐν τισὶ μὲν τῶν Ἀμερικανικῶν πολιτειῶν διορίζονται οἱ εἰ-
ρηνοδίκαι δι' ὠρισμένον χρόνον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας, ἐν ἄλ-
λαις δὲ ὑπὸ τῆς γερουσίας. Εἰς τὰς συνόδους δὲ τῶν εἰρηνοδικῶν ἀπόκει-
ται πανταχοῦ ἡ μέριμνα τῆς συστάσεως καὶ ἐπιστασίας τῶν φυλακῶν, τῆς
διανομῆς τῶν ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ψηφισθέντων φόρων εἰς τοὺς δή-
μους, τῆς παραχωρήσεως ἀδειῶν εἰς ἐξάσκησιν ὠρισμένων ἐπιτηδευμάτων,
τῆς ἐπιβολῆς ποινῶν κατὰ τῶν λειτουργῶν τῶν παραβιαζόντων τοὺς νόμους
καὶ τοὺς κανονισμοὺς κτλ. Ἐν ταῖς μεσημβρινωτέραις δὲ πολιτεαῖς οἱ κά-
τοικοι τῶν κομητειῶν ἐκλέγουσι καὶ ἰδίους ἐπαρχιακοὺς ἀντιπρόσωπους,
δικαιουμένους νὰ ἐπιβάλλωσιν αὐτοθελήτως φόρους ἄνευ τῆς συναίνεσεως
τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἐκ τῶν εἰρημένων διατρανοῦται, ὅτι οὐδ' ἔχουσιν
δυνάμει ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ διοικήσει ἔχει ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία. Ἡ γερου-
σία ὡς σῶμα διορίζει ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πολιτειῶν τοὺς εἰρηνοδικὰς,
ἀλλὰ καὶ ὅπου διορίζει αὐτοὺς ὁ πρόεδρος, διορίζει ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν,
ὡς φέρ' εἰπεῖν ἐν Μασσαχουσέτῃ ἐπὶ ἐπταεσίαν· ἄλλως διορίζονται ἀεί-
ποτε πρόσωπα, διακριθέντα πρότερον ἐν ἄλλαις ὑπηρεσίαις καὶ ἀπολαύοντα
τῆς κοινῆς ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης· καὶ τούτου αἴτιον, ὅτι ἐτιμήθη μεγά-
λως ἡ θέσις αὕτη διὰ τῆς ἐπιζητήσεως καὶ κατοχῆς αὐτῆς ὑπ' ἀνδρῶν πε-
ριφανῶν, οἵτινες κατέσχον πρότερον αὐτὴν τοῦ προέδρου τῆς Ἀμερικανι-
κῆς δημοκρατίας τὴν ἐπιφανῆ ἔδραν.

Ἐν Πρωσσίᾳ δὲν ὑπάρχει μὲν κυρίως εἰπεῖν ἐπαρχιακὴ αὐτοδιοίκησις, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας ἐνασκουσης σύντονον καὶ τελεσφόρον ἐπιτήρησιν δυνάμει τῶν νόμων ἐπὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως· ἀλλ' οὐχ ἦττον καὶ οἱ διακρινόμενοι ἐπὶ περιουσίᾳ πολῖται ἐνασκοῦσιν ἐξ ἄλλου ῥοπὴν σπουδαιοτάτην εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς πράξεις τῶν διοικητικῶν λειτουργῶν, ἐπιτηροῦντες μὲν καὶ ἐλέγχοντες δικαιοματικῶς τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν πολλοῖς, συμπράττοντες ἐν ἄλλοις μετ' αὐτῶν, πολλῶν δὲ διοικητικῶν ἔργων τὸ δικαίωμα τῆς κατ' ἰδίαν θέλησιν διευθετήσεως κεκτημένοι. Ἡ Πρωσσία ἀποτελεῖται ἐξ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἐπαρχιῶν, μεγίστων τμημάτων τῆς ὅλης Πρωσσιᾶς ἐπικρατείας, ὧν ἐκάστη ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ἢ τρία μικρότερα τμήματα, τὰς διοικήσεις, παραβλητέας ἐν μέρει πρὸς τοὺς Γαλλικοὺς νομοῦς, ἀποτελουμένους πάλιν ἐκ πλείστων ὄσων νομῶν, ἰσοφριζόντων σχεδὸν πρὸς τὰς Γαλλικὰς ἐπαρχίας. Καὶ αἱ μὲν Πρωσσιαὶ ἐπαρχίαι, δηλονότι τὰ μεγάλα διοικητικὰ τμήματα τῆς Πρωσσίας, διοικοῦνται ὑπὸ ἀνωτάτων διοικητῶν ἢ προέδρων, παρ' οἷς ἐδρεύουσιν ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι, ἐκλεγόμεναι καθ' ἐξαστίαν ὑπὸ τῶν ἐχόντων ὠρισμένην ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν ἐκλογέων, ἀνανευομένου ὅμως τοῦ ἡμίσεως κατὰ τριετίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι οὐ μόνον γνωμοδοτοῦσι περὶ τῶν ληπτέων νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν μέτρων εἰς ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἐπαρχιακῶν συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ διεξάγουσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν τῆς ἐπαρχίας καταστημάτων, διανέμουσι τὸν ἐπὶ τῆς προσόδου φόρον καὶ ρυθμίζουσι τὰς μεταξὺ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐπαρχίας σχέσεις. Οἱ δὲ ἀνώτατοι διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν διορίζονται μὲν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀριστευσάντων ἐν ταῖς δημοσίαις θεωρητικαῖς καὶ πρακτικαῖς ἐξετάσεσι μεγάλων εὐπατριδῶν, καὶ ὑπόκεινται οὐχὶ κυρίως εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργῶν, ἀλλ' εἰς ὀλόκληρον τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Τῶν δὲ διοικήσεων προϊστάται διοικητικὸν Συνέδριον, ἐκ πεφωτισμένων ἀνδρῶν συγκείμενον καὶ προσδρευόμενον ὑπὸ εἰδικοῦ προέδρου, οὗτινος τὰ μέλη διορίζονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως μεταξὺ τῶν κατεχόντων ἄλλοτε ἄλλας ἐπιφανεῖς λειτουργίας καὶ ὑποστάντων εὐδοκίμους ἐξετάσεις· ἀλλ' αἱ πράξεις αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων, πρὸς ἃς δικαιοῦνται νὰ ὑποβάλλωσιν οἱ πολῖται τὰς παραστάσεις καὶ τὰς αἰτιάσεις αὐτῶν κατὰ τῶν πράξεων τοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ. Τέλος τῶν νομῶν προϊστάνται οἱ Νομάρχαι καὶ αἱ νομαρχιακαὶ σύνοδοι, ὧν οἱ πρῶτοι διορίζονται μὲν κατὰ τύπον ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ πράγματι ἐκλέγονται ὑπ' αὐτῶν τῶν νομαρχιακῶν συνόδων, περιοριζομένης τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἀπλὴν κύρωσιν τῆς ἐκλογῆς, μεταξὺ τῶν εὐδοκίμησάντων ἐν ταῖς δημοσίαις ἐξετάσεσι, ταῖς ὀριζόμεναις ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς κατοχὴν διοικητικῆς θέσεως, αἱ δὲ δεύτεραι ἀποτελοῦνται ἐκ

τῶν κτηματιῶν τῶν ἐχόντων δικαίωμα ἐκλογῆς ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς συνόδοις καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγροτικῶν δήμων, ἐκλεγομένων συνήθως μεταξὺ τῶν δημοτικῶν συμβούλων καὶ δημαρχικῶν παρέδρων. Καὶ αἱ μὲν νομαρχιακαὶ σύνοδοι συντρέχουσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ τὸν Νομάρχην, ἐκλέγουσι διμελῆ ἐπιτροπὴν συνεργαζομένην δικρῶς μετὰ τοῦ Νομάρχου, καὶ ἀναπληροῦσιν ἐν περιπτώσει κωλύματος, (ἥς ὅμως ἀπαιτεῖται ἡ κύρωσις ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ Συνεδρίου), διορίζουσι τοὺς οικονομικοὺς ὑπαλλήλους τοῦ νομοῦ, αἰροῦνται τὰ μέλη τοῦ ἀναθεωρητικοῦ στρατολογικοῦ Συμβουλίου, καὶ ἀποφαίνονται περὶ τῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ νομοῦ ἐπιβλητέων φόρων, ψηφίζουσι δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἐγκρίσεως παρὰ τοῦ διοικητικοῦ Συνεδρίου φόρους πρὸς ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων ἐν τῷ νομῷ· οἱ δὲ Νομάρχαι διοικοῦσι τὸν νομὸν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὸν ἔλεγχον ἐκ διαλειμμάτων μὲν τῶν νομαρχιακῶν συνόδων καὶ διαρκῶς τῶν διμελῶν ἐπιτροπῶν. Σημειωτέον, ὅτι ὀφείλει μὲν ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ Νομάρχης νὰ συγκαλῆ τακτικῶς τὴν νομαρχιακὴν σύνοδον, δύναται δὲ νὰ συγκαλῆ αὐτὴν καὶ ἐκτάκτως· ἀλλὰ καὶ ἕκαστον μέλος τῆς νομαρχιακῆς συνόδου δύναται νὰ ἀξιοῖ παρὰ τοῦ Νομάρχου τὴν ἐκτακτὸν σύγκλησιν αὐτῆς διὰ κατεπειγούσας ὑποθέσεις· ἐν ἀρνήσει δὲ αὐτοῦ δύναται νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ διοικητικὸν Συνέδριον. Ἐκ τούτων ἐμφαίνεται, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πρωσσίᾳ, ἥς οἱ συνταγματικοὶ θεσμοὶ εἶναι πολλῶν συγκεντρωτικώτεροι καὶ μοναρχικώτεροι ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ παρ' ἡμῶν, ὁ δριζὼν τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως εἶναι πολλῶν εὐρύτερος ἢ ὅσον δύναται νὰ εἰκάσῃ ὁ ἀγνοῶν τὴν διοικητικὴν αὐτῆς διοργάνωσιν. Ὁ ἀνώτατος τῆς ἐπαρχίας πρόεδρος, ὁ ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἐπιβλεψιν τῶν ὑπ' αὐτὸν διοικήσεων καὶ διενεργῶν ἀπ' εὐθείας πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀφορῶσαν εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ μεγίστου διοικητικοῦ τμήματος, ὃ διευθύνει, παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν εὐσυνειδήτου τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐκπληρώσεως, οὐ μόνον ὡς ἀνήκων εἰς ἓνα τῶν βαθυκτημόνων καὶ ἱστορικῶν οἴκων τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ ὡς φέρων ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ ἀπόδειξιν ἐπίσημον τῶν μεγάλων αὐτοῦ θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων, καὶ ὡς εὐθυνόμενος προσέτι ἐνώπιον ὄλου τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Οὐχ ἦττον ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ περιορίζεται ἢ μᾶλλον ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἐπαρχιακῆς συνόδου. Τὸ διοικητικὸν Συνέδριον ἀπορρέει ὡσαύτως ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ τὸ πολλαπλοῦν τοῦ σώματος ἐξ ἐνὸς συντελεῖ διὰ τῆς ἐνασκήσεως ἀμοιβαίου ἐλέγχου τῶν διοικητικῶν λειτουργῶν ἐπ' ἀλλήλων εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς διοικητικῆς αὐθαιρεσίας ἢ μερληψίας· ἐξ ἄλλου δὲ συμβάλλεται εἰς τοῦτο ὁ ἔλεγχος τῶν πράξεων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Τέλος τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμερόληπτον τῶν νομαρχῶν διοίκησιν ἐγγυᾶται ἀποχωρώντως ἢ ἀπόρροια αὐτῶν καὶ ὁ ἔλεγχος ὑπὸ τῶν νομαρχιακῶν συνόδων.

Ἐν Γαλλίᾳ ἄλλοτε, πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἐκάστη ἐπαρχία εἶχεν ἀπὸ μακρῶν αἰῶνων ἰδίαν νομοθετικὴν ἐξουσίαν, τὰς συνόδους τῶν τάξεων (*états*), καὶ διεχειρίζεν αὐτοτελῶς τὰ οἰκονομικὰ αὐτῆς πράγματα· ἀλλὰ καὶ ἰδίαν τρόπον τινὰ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ ἰδίαν δικαστικὴν ἐξουσίαν διὰ τῶν λεγομένων *parlements*, ἐξ οὗ καὶ προήλθε δεινὸς πόλεμος μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῆς βασιλείας, ἣτις ἔληξε διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἀνατρεψάσης ὀλόκληρον τὸ τότε καθεστῶς. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης καὶ τῆς διαδεξαμένης αὐτὴν συγκεντρωτικωτάτης αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐπεκράτησεν ἡ συγκεντρωσις ἐν τῇ διοικήσει. Ἡ δημοτικὴ ἐξουσία ὑπόκειται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν νομαρχιακὴν καὶ τὴν κυβερνητικὴν, οὐ μόνον διότι ὁ δήμαρχος ἐπιτηρεῖται καὶ ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τοῖς πλείστοις αἱ ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου χρήζουσι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου καὶ τῆς προισταμένης αὐτοῦ κεντρικῆς ἐξουσίας. Ὁ Νομάρχης εἶναι ἔκτοτε ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀληθὴς ἄρχων τῆς τοπικῆς διοικήσεως· ὅθεν 1) μὲν ἐνασκει ὡς τοιοῦτος τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοτικῶν πράξεων καὶ ἀποφάσεων, 2) δ' ἐκδίδωσι κανονιστικὰς διατάξεις ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων καὶ τῶν γενικῶν διαταγμάτων, ὡσάκις πρόκειται νὰ διαταχθῶσιν ἐπιτόπια προφυλακτικὰ μέτρα περὶ ἀντικειμένων ἀνατεθειμένων εἰς τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, 3) δὲ ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον δικαιοδοσίαν βαθμὸν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, 4) εἰς τὸν Νομάρχην προσέτι ἀπόκειται ἡ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ὑποστήριξις καὶ ἀντιπροσωπεία τῶν νομίμων συμφερόντων καὶ δικαιωμάτων τῶν ἐπαρχιῶν, ὡσάκις δι' εἰδικῶν διατάξεων δὲν ἀνετέθη εἰς ἄλλας ἀρχάς ἢ ἀντιπροσωπεία αὕτη. Ἄλλ' ἐν ταῖς πλείστασι τῶν νομαρχιακῶν ἐνεργειῶν καὶ ὑποθέσεων ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς προτέρως ἐγκρίσεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ προισταμένου ὑπουργείου, ἐξ οὗ ἐπήρχετο δυσχέρεια μεγίστη εἰς τὴν αἰσίαν καὶ ταχεῖν τῶν ἀπτομένων τῆς τοπικῆς διοικήσεως ὑποθέσεων ἔχθασιν. Τοῦτο προὐκάλεσε τὴν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Γ' ἔκδοσιν τοῦ περὶ διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως αὐτοκρατορικοῦ ψηφίσματος τῆς 25 Μαρτίου 1852, τροποποιηθέντος ἐν μέρει διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 13 Ἀπριλίου 1861, δι' ὧν πολλαὶ ὑποθέσεις ἐπιτόπιοι ἀπαιτοῦσαι ἕως τότε τῶν ὑπουργείων τὴν ἀπόφασιν καὶ διὰ τοῦτο βραδύνουσαι καὶ δικαιωνίζουσαι ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς γραφείοις, ἀνετέθησαν ὀριστικῶς εἰς τῶν Νομαρχῶν τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν, ἀπενεμήθη δ' εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ ἀπ' εὐθείας διορισμὸς ἀνευ τῆς κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως τῶν μελῶν τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν τῶν κατὰστημάτων τῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἰατρῶν, ἐπιστατῶν καὶ φυλάκων αὐτῶν, τῶν νομαρχιακῶν ἀρχαιοφυλάκων, τῶν ὑπεραρίθμων φυλάκων καὶ ἐπιστατῶν τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν, τῶν ἀστυνόμων τῶν ἐχουσῶν ὀλιγωτέρας τῶν 6 χιλ. κατοίκων

πόλεων, τῶν ἐν καιρῷ ἐπιδημίας ὑγειονομικῶν ἰατρῶν, τῶν φυλάκων τῶν ἀλυσκῶν καὶ ἄλλων τινῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν νομαρχιακῶν καὶ ἐπαρχιακῶν.

Μετέχουσι μέχρι τινὸς τῆς νομαρχιακῆς διοικήσεως καὶ δύο συνέδρια ἢ σωματεῖα, τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον (*conseil de préfecture*), ἐδρεῦον μόνιμως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ, καὶ τὸ γενικὸν συμβούλιον τοῦ νομοῦ (*conseil général*), συγκαλούμενον ἐτησίως, ὧν τὸ μὲν πρῶτον, ἀποτελούμενον ἐκ τεσσάρων μελῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως μετὰξὺ τῶν διδασκτῶν τοῦ δικαίου ἢ τῶν ὑπηρετησάντων ἐν τῷ δικαστικῷ ἢ διοικητικῷ κλάδῳ ἐκτελεῖ κυρίως μὲν καθήκοντα πρωτοβάθμου διοικητικοῦ δικαστοῦ, ἀλλὰ καὶ συμπράττει μετὰ τοῦ Νομάρχου ἐπὶ ὠρισμένων τινῶν ἀντικειμένων φορολογικῶν καὶ κοινοτικῶν, τὸ δὲ δεύτερον, ἀποτελούμενον ἐκ 30 τῶν πολὺ μελῶν, ἐκλεγομένων διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἔχει ἐν τῇ νομαρχιακῇ διοικήσει περίπου οἷα παρ' ἡμῖν δικαιώματα τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, προκειμένου περὶ τῶν ἐπαρχιακῶν πραγμάτων, δηλονότι τὸ τῆς ἐρευνῆς τῶν νομαρχιακῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν, τῆς ἐπιψηφίσεως καὶ ἐγκρίσεως αὐτῶν, καὶ τὸ τῆς γνωμοδοτήσεως περὶ διαφόρων ἀντικειμένων.

Σημειωτέον, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ κατὰ μὲν τὸ Σύνταγμα τοῦ 1791 καὶ τοῦ 1795 ἡ διαίρεσις καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν δήμων ἐτελεῖτο δι' ἀποφάσεων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας· μόνον δὲ ἀπὸ τῆς ὑπατείας τοῦ μεγαλωνύμου Ναπολέοντος ἐξ ἀναλογίας δῆθεν νόμου τινὸς περὶ δικαιοδοσίας τῶν εἰρηνοδικεῶν ἢ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐθεώρησεν ἀνήκον εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα καὶ τῆς διὰ διατάγματος διαίρεσεως καὶ μετασχηματίσεως τῶν δήμων, ἀλλὰ καὶ τότε μετὰ προτέραν σύμφωνον γνωμοδότησιν τῶν διαμεριζομένων ἢ συνηνωμένων δήμων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1837 πάλιν ἀπαιτεῖται νόμος, ὡσάκις ὁ μετασχηματισμὸς ἢ ἡ διαίρεσις τῶν δήμων μεταποιεῖ τὴν περιφέρειαν διοικητοῦ τινος τμήματος οὕτως, ὥστε ἡ μεταποίησις ἐφάπτεται τῆς περιφερείας τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἐκλογικῶν συλλόγων.

Οὕτως ἐν συντόμῳ ἔχουσι τὰ τῆς Γαλλικῆς νομαρχιακῆς καὶ ἐπαρχιακῆς διοικήσεως. Ἐπὶ τῇ βᾶσει δὲ τῶν Γαλλικῶν ἀρχῶν καὶ κειμένων κατηρτίσθη καὶ ἡ ἡμετέρα διοίκησις. Καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει διοίκησις νομαρχιακῆ, στηριζομένη ἐπὶ τῆς διαίρεσεως τοῦ κράτους εἰς νομούς· καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει ὑποδιαίρεσις τῶν νομῶν εἰς ἐπαρχίας, ὧν προΐστανται ἑπαρχιοὶ, συνερχομένων κατ' ἔτος καὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Ὡς δὲ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ παρ' ἡμῖν ὁ Νομάρχης εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τῶν γενικῶν διαταγμάτων ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ καὶ ἐντολοδόχος τῆς κεντρικῆς διοικήσεως πρὸς ἐπιχειρήσιν τῶν ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν ὑπαγορευομένων μέτρων. Ὡς ἐν Γαλλίᾳ, καὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἑπαρχιοὶ τυγχάνουσι ἀπλῶς ὁ-

γνα βοηθητικά τοῦ προϊσταμένου Νομάρχου καὶ τῶν ὑπουργείων διὰ τὴν τοπικὴν διοίκησιν καὶ ἀναπληροῦσι μόνον τὴν τοῦ Νομάρχου δικαιοδοσίαν κατ' ἐξαιρέσιν ἐν ἐλαχίσταις ὁρισμέναις ῥητῶς ὑπὸ τῶν νόμων περιπτώσεσιν, οὐδέποτε δὲ τὴν τῶν ὑπουργῶν. Ὡς ἐν Γαλλίᾳ, καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν ἐπαρχιακὰ συμβούλια, διανεμόντα τοὺς φόρους τοὺς ἐπιβαλλομένους εἰς ἱκανοποίησιν τῶν ἐπαρχιακῶν ἀναγκῶν καὶ διανεμόντα τοὺς δημοσίους φόρους εἰς τοὺς δήμους τῆς ἐπαρχίας, ἐκδικάζοντα τὰ παράπονα κατὰ τῶν δημοτικῶν διανομῶν τῶν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου ἐπινεμηθέντων εἰς τοὺς δήμους τῆς ἐπαρχίας δημοσίων καὶ ἐπαρχιακῶν φόρων, καταρτίζοντα τὸν προϋπολογισμόν καὶ τὸν ἀπολογισμόν τῶν ἐπαρχιακῶν δαπανῶν καὶ ἐν γένει κανονίζοντα τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῆς ἐπαρχιακῆς περιουσίας ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως, γνωμοδοτοῦντα ἐφ' ὧν ἀντικειμένων ἤθελε τυχὸν προκληθῆ ἡ γνώμη αὐτῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑποβάλλοντα εἰς τὴν Κυβέρνησιν προτάσεις ἐν εἴδει εὐχῶν καὶ δι' εὐπρεπῶν παραστάσεων ὡς πρὸς τὰ γενικὰ τῆς ἐπαρχίας συμφέροντα καὶ ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν διοικητικῶν αὐτῆς κλάδων. Ὁμολογητέον μάλιστα, ὅτι παρ' ἡμῖν ἀπενεμήθη εὐρυτέρως δικαιοδοσία τοῖς ἡμετέροις ἐπαρχιακοῖς Συμβούλοις τῆς τῶν γαλλικῶν ἐπαρχιακῶν Συμβουλίων. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ἐν γένει καὶ ὁ τῆς τοπικῆς διοικήσεως τῆς Γαλλίας ὀρίζων εἶναι ἐν γένει εὐρύτερος τοῦ τῆς ἡμετέρας, διότι, ὡς παρετήρησαμεν, ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὑπάρχουσι γενικὰ συμβούλια τοῦ νομοῦ, ἐξετάζοντα καὶ ἐπιψηφίζοντα τοὺς νομαρχιακοὺς προϋπολογισμοὺς καὶ ἀπολογισμοὺς καὶ ἐκφέροντα ἀποφάσεις περὶ ὁδοποιίας, περὶ φυλακῶν καὶ περὶ ἄλλων δημοσίων τοῦ νομοῦ καταστημάτων, πρὸς δὲ βουλευόμενα περὶ ἐκποιήσεως καὶ ἀπαλλοτριώσεως τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου τῶν νομῶν περιουσίας, περὶ εἰσαγωγῆς δικῶν, περὶ συμβιβασμῶν, κτλ. ἐνῶ παρ' ἡμῖν, εἰ καὶ ῥητῶς τὸ ἄρθρον 15 τοῦ νομοῦ τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν νομαρχιακῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ἀρχῶν ἐπανάλαβε τὴν ἀρχικὴν διάταξιν τοῦ διατάγματος τῆς 3)15 Ἀπριλίου 1833 περὶ συστάσεως γενικῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων εἰς τοὺς νομοὺς, οὐχ ἦττον δὲν συνέστησαν τοιαῦτα νομαρχιακὰ συμβούλια.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσης ὑπάρχουσι συμβούλια τῶν νομαρχιῶν, ὧν καθήκον τὸ γνωμοδοτεῖν μὲν ἐπὶ τῶν φορολογικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀντικειμένων, τὸ δικάζειν δὲ μετὰ τοῦ νομάρχου τὰς διαφορὰς τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν τὰ μὲν τῆς καθαρᾶς διοικήσεως καθήκοντα ἀπενεμήθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Νομάρχην, τὰ δὲ εἰς τὰς τοπικὰς διοικητικὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλίας ἀνατεθειμένα ἔργα τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἀπεδόθησαν τινὰ μὲν εἰς τὸν νομάρχην μόνον, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἡ ἐξέτασις τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοτικῶν ὑπολόγων, ἄλλα δὲ εἰς τὸν νομάρχην συμπράττοντα μετ' ἄλλων δημοσίων ἢ δημοτικῶν λειτουργ-

γῶν καὶ σχηματίζοντα μετ' αὐτῶν εἰδικὸν διοικητικὸν δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν ὁρισμένων διαφορῶν. Πλὴν δὲ τούτου παρ' ἡμῖν εἶναι μὲν ὑποχρεωσὶς ἢ κυβέρνησις εἰς μετασχηματισμὸν ἢ διαίρεσιν δήμου νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ ἀρμοδίου δημοτικοῦ καὶ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἀλλ' οὐδαμῶς αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν κυβέρνησιν, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ ἐπ' αὐτῆς τῆς παντοκρατορικῆς δυνάμεως Ναπολέοντος τοῦ Α' ἀπηγγέλλετο εἰς διαίρεσιν ἢ μετασχημάτισιν δήμου ἢ προηγουμένη σύμφωνος γνώμη τῶν τοπικῶν σωματείων. Ἐπίσης ἐν Γαλλίᾳ ἀπαιτεῖται ἡ γνωμοδότησις τῶν γενικῶν συμβουλίων τῶν νομῶν καὶ διὰ τὸν μετασχηματισμὸν τῆς περιφέρειας τῶν νομῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν πρωτευουσῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ τὴν σύστασιν, μεταρρυθμίσειν ἢ κατάργησιν τῶν ἀγορῶν καὶ πανηγύρεων, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν οὐδεμίαν τοπικοῦ σωματείου γνωμοδότησιν προτέρα ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο. Πρὸς δὲ ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν αὐτοκρατορικῶν ψηφισμάτων Ναπολέοντος τοῦ Γ' ἐγένετο ἄλλο βῆμα πρὸς τὴν διοικητικὴν ἀποκέντρωσιν, ἀνατεθείσης μὲν τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως ἐπὶ πολλῶν ὑποθέσεων θιγουσῶν τὰ συμφέροντα τῶν νομῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν δήμων εἰς τοὺς Νομάρχας, ἀπενεμηθέντος δὲ αὐτοῖς καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς ἀπολύσεως πολλῶν ἐν τῷ νομῷ κατωτέρων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι, τῶν Νομαρχῶν ὄντων ἐξηρημένων ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως, μικρὰ δύναιμι ἀφηρέθη κατ' οὐσίαν ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἀφηρέθη ὅπωςδήποτε μικρὰ δύναιμι, διότι εἰς τοὺς ἐν Γαλλίᾳ Νομάρχας, διακρινομένους ἐπὶ ὑπερτέρα κοινωνικῇ θέσει καὶ ἐπὶ εὐρείᾳ παιδεύσει, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπὶ ἀπειλῇ χορήγησις ἐμπιστευτικῶν διαταγῶν καθ' ἐκάστην περὶ τῆς τηρήσεως τοιαύτης ἢ τοιαύτης πορείας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἐξουσίας αὐτῶν. Προφανῶς ἐκ τούτων ἐμφαίνεται τὸ ἀληθές τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου, ὅτι καὶ τῆς Γαλλίας ἡ διοικητικὴ συγκέντρωσις εἶναι πῶς μᾶλλον περιορισμένη τῆς παρ' ἡμῖν. Ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ ἐπῆλθεν ἔτι εὐρυτέρα ἀνάπτυξις τῆς αὐτοδιοικήσεως διὰ τοῦ νέου νόμου τῆς 10 Αὐγούστου 1871 περὶ γενικῶν συμβουλίων τῶν νομῶν, ψηφισθέντος μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον τὸ γενικὸν συμβούλιον ἐκλέγει ἐτησίως ἰδίαν ἐπιτροπὴν νομαρχιακὴν (*commission départementale*), ἐδρεύουσαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ, ἣτις κανονίζει καὶ διευθετεῖ τὰς σχετικὰς πρὸς τὸν νομὸν ὑποθέσεις, ὧν τὴν διεύθυνσιν ἀνεθίκεν αὐτῇ τὸ γενικὸν τοῦ νομοῦ συμβούλιον, καὶ γνωμοδοτεῖ περὶ πασῶν τῶν τοῦ νομοῦ ὑποθέσεων, ἐφ' ὧν ἤθελε κρίνει πρέπον νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Νομάρχου ἢ ἐφ' ὧν ἤθελε προκληθῆ ὑπ' αὐτοῦ, διακέμει τοὺς ἐν τῷ νομαρχιακῷ προϋπολογισμῷ προσθέτους φόρους, ὀρίζει τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς κατακυρώσεως ἢ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν νομαρχιακῶν δανείων, ὁσάκις δὲν ὠρίσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου,

ερίξει ὡσαύτως τὸν χρόνον τῆς κατακυρώσεως τῶν ἔργων νομαρχιακῆς ὠφελείας.

Αὐτὸ δὲ τὸ γενικὸν συμβούλιον διανέμει κατ' ἰδίαν κρίσιν κατ' ἔτος τοὺς ἀμέσους φόρους, ψηφίζει ἐξ οἰκείας ἀρμοδιότητος τὰ πρόσθετα ἑκατοστά, ὧν ἡ εἴσπραξις ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἀποφίνεται ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν σύστασιν, κατάλυσιν ἢ μεταβολὴν τῶν ἀγορῶν καὶ πανηγύρεων ἢ εἰς τὴν παράτασιν καὶ ὑπέρθεσιν τῶν προσθέτων φορολογικῶν δόσεων τοῦ δημοτικοῦ φόρου, ὡς ἐπίσης ἐπὶ τῆς διευθύνσεως καὶ χαράξεως τῶν νομαρχιακῶν ὁδῶν, ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως τῶν τοῦ νομοῦ κτημάτων· ἀποφαίνεται δ' οὐχ ἤττον τελεσιδικῶς καὶ ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τῶν δημοτικῶν συμβουλίων διὰ τὴν σύστασιν ἢ ἀνανέωσιν προσθέτων φόρων, καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως, ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀνταλλαγῆς τῶν νομαρχιακῶν κτημάτων τῶν χρησιμεύοντων εἰς νομαρχιακὰ καταστήματα, εἰς σχολεῖα, εἰς δικαστήρια, εἰς φυλακὰς καὶ εἰς στρατώνας τῆς χωροφυλακῆς. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι καὶ κατὰ τοῦτον τὸν Γαλλικὸν νόμον ἡ ἐκδοσις διατάγματος κυβερνητικῶν προσηκόντως ἠτιολογημένου ἐντὸς τῆς ὀρισμένης ὑπὸ τοῦ νόμου προθεσμίας δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὰς ἀποφάσεις ταύτας.

Ἐκ τῶν ρηθέντων προδήλως συνάγεται, ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Πρωσίας καὶ αὐτῆς τῆς Γαλλίας, τῶν προεξάρχοντων ἐν τε τῷ πολιτισμῷ καὶ τῷ πληθυσμῷ ἐθνῶν, στηρίζεται ἐπὶ βάσεων πολλῶ ἀποκεντρικωτέρων ἢ παρ' ἡμῖν. Ἐνεκα δὲ τούτου οὐ μόνον ἡ ἐπαρχιακὴ διοίκησις παρ' ἡμῖν εἶναι πολλῶ ὑποδεεστέρα κατὰ τὴν εὐστοχίαν τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῆς τῆς τῶν ἐθνῶν τούτων, ἀλλ' ἡ συγκεντρωτικὴ αὐτῆς διοργάνωσις συντελεῖ μετὰ καὶ τῶν ἄλλων συγκεντρωτικῶν παρ' ἡμῖν θεσμῶν εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, παράγουσα ἀκαθέκτως ἰδιοτελεῖς συνεταιρισμοὺς οὐχ ἤττον μετὰ ἐκλογέων καὶ βουλευτῶν ἢ μετὰ βουλευτῶν καὶ ὑπουργῶν, ἐξ οὗ ἡ ἀπαίσις ἄλλοις καταστρεπτικῆς ἀλληλεξαρτησίας αὐτῶν καὶ ἡ διάθεσις τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν συναπτομένων συμφερόντων ὑπὲρ ἀηδοῦς καὶ ὑπολογιστικῆς φιλαρχίας καὶ ταπεινοτάτης φιλοδοξίας. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι πρὸς εἰλικρινῆ καὶ ἀνόθευτον τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐφαρμογὴν ἀνάγκη ταχείας ἀναδιοργανώσεως τῶν διαφορῶν ἡμῶν ὀργανικῶν ὑπηρεσιῶν, καὶ ἰδίως τῆς παρ' ἡμῖν ἐπαρχιακῆς διοικήσεως ἐπὶ βάσεων ἀποκεντρικωτέρων, οὐ μόνον περιοριζομένης τῆς ἐξουσίας τῶν κατὰ τόπους διοικητικῶν ἀρχῶν ἀπὸ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ ἀναπτυσσομένης τῆς ἐπιδράσεως τῆς βουλήσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τὴν ἐπαρχιακὴν διοίκησιν.

Καὶ ὁ μὲν περιορισμὸς τῆς ἐξαρτήσεως τῶν νομαρχῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐπιτυγχάνεται τὸ μὲν διὰ τοῦ ὀρισμοῦ προσόντων εἰς κατάληψιν νομαρχιακῆς θέσεως πολυετοῦς ὑπηρεσίας προτέρας ἐν ἀξιωμασιν αἰρετοῦς ἢ πολιτικῆς λειτουργίας ἄλλαις ἢ γνώσεων ἐπιστημονικῶν καὶ πρακτικῶν καὶ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν, ὑποβληλομένου εἰς τὴν συναίνεσιν πολυμελοῦς ἐν Ἀθήναις συμβουλίου ἐξ ἀνδρῶν παρεχόντων ἐγγυήσεις, διατηροῦντος ὅμως τοῦ κέντρου τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐπιβολῆς ἐλαφρῶν πειθαρχικῶν ποινῶν· τὸ δὲ διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τοπικῶν συμβουλίων πολλῶν δικαιοματίων, ἅτινα κέκτηται νῦν ἡ κεντρικὴ ἐξουσία. Ἡ δὲ τῆς ἐπιδράσεως τῆς τοῦ λαοῦ βουλήσεως ἀνάπτουσι καὶ ἰσχυροποιήσις κατορθοῦται διὰ τῆς ἀναθέσεως πολλῶν δικαιωμάτων, ἀπονεμομένων ταῦν εἰς τοὺς νομαρχακὰς ἢ τὸ κέντρον, εἰς τοπικὰ συμβούλια, καταρτιζόμενα ἐπὶ τῇ βίβει σπουδαίων προσόντων ὑπὸ τοῦ λαοῦ δι' ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐκλογῆς. Τὴν τιμὴν καὶ ἔμφροναν τῶν συμφερόντων τῶν δήμων οικονομικὴν διαχειρίσιν ἐγγυᾶται ἀποχρώντως ἡ ὑποβολὴ τῶν εἰς τὴν οικονομικὴν διαχειρίσιν ἀναγομένων δημοτικῶν ψηφισμάτων εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, συγκροτουμένων ἐκ μελῶν, ἐκλεγομένων μὲν δι' ἐμμέσου ἐκλογῆς, εἴτε δι' ἐκλογῆς ὑπὸ τῶν ἐκλογέων ἐκάστου δήμου ἐκλεκτόρων, εἴτε δι' ἐκλογῆς ὑφ' ἐκαστοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ὀρισμένου ἀριθμοῦ ἐπαρχιακῶν συμβούλων, κεκτημένων δὲ ὀρισμένα προσόντα· προσήκοντα δὲ προσόντα ἐπαρχιακῶν συμβούλων δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὴν προτέραν ὑπηρεσίαν ἐπὶ τινὰ ἔτη εἰς ἀνωτέραν πῶς δημοσίαν λειτουργίαν ἢ τὴν ἐπικνελημμένην προτέραν ἐκλογὴν εἰς βουλευτικὴν ἢ δημοτικὴν λειτουργίαν ἢ τὴν κατοχὴν διδασκαλικοῦ διπλώματος μετὰ καὶ πρακτικῆς διετοῦς ἢ τριετοῦς ἀσκήσεως ἐπιστημονικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἀκοῦσταν, νομίζω, παρέχει ἐγγύησιν ἡ τοιαύτη τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων κατάρτισις καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν διαχειρίσιν τῶν οικονομικῶν συμφερόντων τῶν ἐπαρχιῶν, ἐποπτεῖαν καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ δημοτικῶν καὶ ἐλληνικῶν σχολείων, ἐπιτήρησιν τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, ὑπόδειξιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ περιφερείᾳ ἐπισκευαστέων καὶ κατασκευαστέων ὁδῶν καὶ τὴν διὰ τῶν 3)4 τῶν ψήφων αὐτῶν ἀπόφασιν περὶ τῶν ἀναγκαίων τυχόν μεταρρυθμίσεων εἰς τὰς τῆς ἐπαρχίας δημοτικὰς περιφερείας. Εἰρήσθω, ὅτι ὁσάκις ἐπιβάλλονται διὰ δημοτικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν ψηφισμάτων ὑποχρεώσεις τοῖς δημόταις ἢ ἐπαρχιώταις, ἀναγκαῖος ὁ ἐλέγχος αὐτῶν κατὰ τὴν πεποίθησίν μου ὑπὸ τῶν δικαστηρίων πρὸς βεβαίωσιν τῆς πρὸς τοὺς νόμους συμφωνίας τῶν ψηφισμάτων. Ἄλλ' ἢ ἔμμεσος μετοχὴ τοῦ λαοῦ, δι' ἐφημέρων πολυμελῶν ἀρχῶν, πηγαζουσῶν ἀπὸ τῶν τοπικῶν συμβουλίων, ἰδίως τῶν ἐπαρχιακῶν, ἢ καὶ

κατ'εὐθεΐαν ἐκλεγομένων διὰ περιορισμένης ψηφοφορίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀνγκραὶς ἐστὶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ κατὰ διαφόρους ἄλλας περιστάσεις τῆς διοικήσεως, καθ' ἃς ἐπίκειται κίνδυνος προσωποληψίας ἢ ἀκαίρου ζήλου τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, τοιαῦται δὲ ἰδίως τὰ ἐκλογικὰ καὶ φορολογικὰ ἀντικείμενα, καθ' ἃ πλὴν τῆς τοῦ λαοῦ μετοχῆς ὀρθὸν νὰ χωρῆ καὶ ἀνάμιξις κατὰ διαφόρους τρόπους τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν πρὸς ἀκριβέστεραν τῶν νομίμων ὄρων διαφύλαξιν.

Οὕτω τῶν δημοτικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν πραγμάτων διευθετουμένων, ἐξ ἑνὸς μὲν καθίσταται ἁπλοῦν τὸ στάδιον τῆς λειτουργίας τῶν νόμων ἐν τῇ διοικήσει, ἐξαφανιζομένης τῆς ἐκθέσεως καὶ ἐκτόπου ἰσχύος τοῦ φατριασμοῦ, εἰς δὲ ὑποτάσσεται τανῦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ διοικητικὴ ἐνέργεια, διὰ τῆς λύσεως τῶν πλείστων περὶ τὴν διοίκησιν ζητημάτων ἐν τῷ φατριαζόντι κέντρῳ, καὶ διὰ τῆς καθυποτάξεως καὶ αὐτῶν τῶν ἐπαρχιακῶν διοικητικῶν ἀρχῶν εἰς τὴν βούλησιν τῆς φατρίας, ἐξ ἄλλου δὲ ἱκανοποιῶνται ταχύτερον, σωφρονέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον αἱ ἐκ φυσικῶν καὶ κοινωνικῶν λόγων προερχόμεναι διάφοροι καὶ παρακλάττουςαι δημοτικαὶ καὶ ἐπαρχιακαὶ ἀνάγκαι, αἵτινες αὐτοτελεῖς ὡς εἰπεῖν ἐν πολλοῖς οὔσαι, ἰδίως διαρρυθμίσεως χρήζουσι, εἰκότως προκλοῦσαι ἀνεξάρτητον διοικητικὴν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ νομοθετικὴν πολλακίς, ἐνέργειαν· ἀλλ' οὐδόλως κωλύεται καὶ ἡ διηγετικὴ τῶν δήμων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν διοικητικὴ ἐπίβλεψις ὑπὸ τῶν δημοσίων διοικητικῶν ἀρχῶν, συνισταμένη εἰς τὸ καταδεικνύειν συμβουλευτικῶς ταῖς τοπικαῖς ἀρχαῖς τὰ ἐνδεχόμενα ἕκ τινος ἐνεργείας κακῆς καὶ εἰς τὸ δι' ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως ἐγκαίρως γινώσκειν τὰς οὐσιώδεις ἐνεργείας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ ἀντλεῖν τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς ἔλεγχον αὐτῶν, διατηρουμένης ὁμῶς ἀείποτε τῆς αὐτοτελείας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν δήμων.

Θεόδωρος Ν. Φλογαίτης.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ *

Ἐπιτρέψατέ μοι Κύριοι, ἄνευ προοιμίου νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οὐσίαν θέματος, τὸ ὁποῖον καὶ τοι λίαν ἐκτεταμένον, ὅλως νέον καὶ ὑποκείμενον εἰς κρίσεις, θὰ προσπαθῆσω νὰ σκιαγραφήσω, οὐχὶ ὡς οἰκονομολόγος, ἀλλ' ὡς ἄπλοῦς ζηλωτὴς τῆς ἐργατικῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας, ἐπιθυμῶν νὰ διδάσκωμαι καὶ ἄνευ ἀπαιτήσεως τοῦ διδάξει.

Βεβαίως ἐν ἀρχῇ ὁ βλαδίω ἐπὶ σκοτεινοῦ ἐδάφους διότι ὁ συνεταρισμὸς εἶναι ζήτημα ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι τελεία ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ἀμφίβολος, τὰ ἐξοχώτερα δὲ πνεύματα εὐρίσκονται διηρημένα

* Ἀνεγνώσθη κατὰ Νοέμβριον 1882 ἐν τῷ Συλλόγῳ.

ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα ἀνακαλύπτει ἡ ἰδέα τούτου. Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι εἶναι οἰκονομικὰ γεγονότα ἐν τῇ γενέσει των μᾶλλον, ἢ θεσμοὶ ἐν πλήρει ἀναπτύξει. Αὐταὶ μόνις ἤρχισαν στάδιον ἀβέβαιον, ἀλλ' ὁποιοῦνδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ μέλλον των, ἔχουσι δικαίωμα, ὡς πᾶσα σοβαρὰ καὶ εἰρηνικὴ προσπάθεια τῶν ἐργατικῶν τάξεων πρὸς καλητέρευσιν τῆς τύχης των, εἰς ἰδιαιτέραν μελέτην, δύναμαι δὲ νὰ προσθέσω εἰς συμπληρητικὴν μελέτην.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα σήμερον εἶναι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς γονιμοποιήσεως νέας βιομηχανικῆς τάξεως, αἱ δὲ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι παρουσιάζονται ὡς ὄργανα τῆς μεγάλης ταύτης ἀναμορφώσεως· ἀλλ' αὐταὶ εἶναι ἀκόμη ὡς τὸ βαλάντιον ἐν τῷ φλοιῷ του, ὡς τὸ φυτῶριον ἐν τῷ δάσει, καὶ δὲν τὸ ἀποκρύπτω ὅτι εἶναι ἀνάγκη καλῆς θελήσεως διὰ νὰ θυμιάσωμεν ἐν τῷ φυτῶρι τῷ παρόντος τὸ δάσος τοῦ μέλλοντος· τὸ αἶσθημα λοιπὸν τῆς συμπαθείας χάριν ἰδέας ἣτις εἶναι ἀκόμη εἰς τὰς ἀπαρχάς της καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιδειχθῇ καθολοκληρίαν διὰ τῶν πράξεων, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ διεγείρω ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ νοήμονος τούτου ἀκροατηρίου, ἂν καὶ ὡς ἐλπίζω, τοῦτο πρὸ πολλοῦ ὑπάρχει.

Ἡ ὀνομασίκα *συνεργασία* ἢ *συνεργατικὴ ἐταιρεία* διττῶς κατεκρίθη· οἱ μὲν ἐθεώρησαν αὐτὴν πολὺ ἀφρητημένην καὶ πᾶν ἄλλο ἐκφράζουσιν· ἢ ὅ,τι τῇ ἀποδίδεται· ἐκάστη παραγωγή, εἶπον, ὑπονοεῖ τὴν συνεργασίαν ἐκείνων οἵτινες λαμβάνουσι μέρος· κλητεῦμενοι, ἐργάται, ἐργοστασιάρχαι, κεφαλαιοῦχοι πάντες συνεργάζονται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου ὅπερ εἶναι τὸ κοινὸν προῖον ἀπασῶν τῶν ἐνεργειῶν. Ἄλλοι εἶπον *συνεργατικὴ ἐταιρεία* εἶναι ἔκφρασις ἀτελής, πλημμελής, διότι δὲν ἐμφαίνει τὴν ἰδέαν τοῦ συνεταρισμοῦ· τῷ ὄντι ἐν τῇ ἀγροτικῇ ζωῇ ὡς καὶ ἐν τῇ βιομηχανικῇ ἢ συνεργασίᾳ ὅλων τῶν προσπαθειῶν δὲν συνεπάγει τὴν ἰδέαν συνεταρισμοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν πρόσοδον καὶ εἰς τὰ κέρδη, συνεταρισμοῦ ὅστις εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ ἰδέα τῆς *συνεργατικῆς ἐταιρείας*.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἐπειδὴ ἡ ὀνομασία αὕτη ἔσχε τὸ σπάνιον πλεονέκτημα νὰ τύχη τῆς γενικῆς παραδοχῆς καὶ νὰ καταστῇ οὕτως εἰπεῖν διεθνῆς, ἄνευ οὐδεμιᾶς θυσίας περὶ τὴν ἀκριβείαν τῆς ἐκφράσεως, παρεδέχθημεν αὐτὴν διότι ἄλλως τε ἔχει καὶ τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ εἶναι εὐρεῖα, ἐλαστικὴ, νὰ συμπεριλαμβάνη τὰς ποικιλοτέρας ἐννοίας ἔχουσα πάντοτε τὴν αὐτὴν τάσιν· δὲν παρεδέχθημεν δὲ τὴν ὀνομασίαν *ἐργατικοὶ συνεταρισμοὶ* ὡς ἄλλοι, διότι αὕτη εἶναι ἥττον ἀκριβής· ἢ *συνεργασία* δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς ἐργάτας μόνον ἀλλ' αὕτη δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς διαφόρους τάξεις τῆς κοινωνίας αἵτινες νομίζουσι ὅτι δι' αὐτῆς προοδεύουσι.

Τίς ἐν τούτοις ὁ χαρακτῆρισμὸς τῆς *συνεργασίας*; ὁ Γαλλὸς ὁ σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος ἱατρὸς ἀφοῦ περιέγραψε τὰ θαυμαστὰ συστατικὰ τοῦ ἀνθρώπου, προσέθηκε· Ἐν τούτῳ τῷ ἀριστουργήματι τῆς φύσεως τὸ πᾶν συν-

πρόχει, τὸ πᾶν συντελεῖ εἰς τὴν θευμυαίαν ἀρμονίαν ἣτις ἀποκαλύπτει «ἕνα Θεὸν μέγα». Ἡ συνεργασία εἶναι ἡ αὐτὴ ιδέα ἐφαρμοζομένη εἰς τὸ βιομηχανικὸν καὶ ἐν γένει εἰς τὸ κοινωνικὸν σῶμα· εἶναι τὸ σύστημα τῆς ἐνεργείας δι' οὗ τὸ πᾶν συντρέχει, τὸ πᾶν συντείνει καὶ τὸ πᾶν συντελεῖ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ ἰδιωτικοῦ συμφέροντος πρὸς τὸ γενικόν, εἶναι ἡ τακτικὴ ἀλλ' ἐλευθέρα συναρμολογία ὄλων τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἐργάζονται πρὸς ἓν κοινὸν ἔργον· ἐν τέλει εἶναι ἡ ἔνωσις ἢ ὁ συνεταϊρισμὸς ὄλων τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἕνα μηχανισμόν βιομηχανικὸν ἢ κοινωνικὸν ἕσπον ὡς πρὸς τὰ τιμητικὰ ἢ ἐπικερδῆ ἀποτελέσματα ὡς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν· τοιαύτη εἶναι ἡ οὐσιώδης ἰδέα τῆς συνεργασίας· διαφέρει δ' οὐσιωδῶς τοῦ σωματείου, διότι τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ἐστὶν προνομίων καὶ τείνει εἰς τὴν ἀπομόνωσιν ἣτις ἀναγκαιὴ μὲν ἄλλοτε, οὐδένα σκοπὸν ἔχει σήμερον, διότι οὐδεὶς προσβάλλει τοὺς ἐργάτας τοὺς ὁποῖους τὸ κοινὸν δίκαιον ὑπερασπίζει· ἡ συνεργασία τοῦναντίον συνενώνει τὰ στοιχεῖα τῆς αὐτῆς τέχνης, τῆς αὐτῆς τάξεως καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος χωρὶς νὰ προσδοκᾷ νὰ καταστήσῃ τὴν τέχνην αὐτὴν ἢ τὴν τάξιν ἢ τὸ ἐπάγγελμα ἀμυντικὰ ἢ ἐπιθετικὰ. Ἐν τοῖς κόλποις ἐκάστης τάξεως αὕτη εἰσάγει πολλαπλάσιον σωρεῖον ἀνθρώπων οἵτινες συναμιλλῶνται μετὰξὺ των περὶ ἱκανότητος, ἀπέχει δὲ πάτης ἀπαιτήσεως τοῦ νὰ συναθροίζῃ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς τέχνης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ κοινωνίας· αὕτη δὲν καταγίνεται νὰ σχηματίσῃ τὴν ἀθροιστικὴν αὐτὴν δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποθῆσῃ τὰς κοινωνικὰς ἐπιθέσεις, ἐν ἐνὶ λόγῳ αὕτη ἀφοπλίζει, καὶ ὅταν ἡ συνεργασία ἀφοπλίζει παύει τοῦ νὰ εἶναι σωματεῖον· γίνεται δὲ συνεταϊρισμὸς ἐλεύθερος καὶ ἀνοικτός.

Τούτου τεθέντος, ἡ ιδέα, κύριοι, τῆς συνεργασίας, δηλ. τῆς ἐλευθέρως συναθροίσεως ομάδος τινὸς ἀνθρώπων διχφύρων ἐπαγγελμάτων ἢ συμφερόντων πρὸς κοινὸν ἔργον, τοῦ ὁποῖου νὰ διανέμονται τὰ ὀφέλη, ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι νέα ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τὸ παρελθὸν οὐδόλως τὴν ἐγγώρισε, καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους αὕτη εἶναι ἐπινόημα τῆς ἐποχῆς μας.

Κατὰ τὸν δέκατον ὀγδόον αἰῶνα τὰ σωματεῖα ὑπέκυψαν ὑπὸ τὰ περιεσκεμμένα βέλη τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὸ τὰ ἐντονώτερα καὶ σφοδρότερα τούτων ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ συναγωνισμοῦ ὑπέκρυπτον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν τε σοφῶν καὶ πολιτικῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος τὴν ἐντελῆ ἀρνήσιν τοῦ συνεταϊρισμοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν. Μόλις δὲ κατὰ τὸ πρῶτον τριτημῆριον τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εὐρέθησαν τολμηροὶ τινες ὅπως στῆσωσιν ἐν αὐτῷ τὴν σημαίαν τοῦ συνεταϊρισμοῦ· μετὰξὺ τούτων ἀναφέρω τοὺς τολμηροτέρους τὸν Jourier καὶ Saint-Simon ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὸν Ουνευ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δοξασίας τούτων, πολλοῦ χρόνου δεομένης, παραλείπω, ἀναφέρω

ἐν τῇ ῥύμη τῆς διμιλίας μου τὰ ὀνόματά των μόνον ὡς προφήτας τοῦ συνεταϊρισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν συμφερόντων καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς προδρόμους ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ τίτλους τοῦ ἔργου ὅπερ σήμερον ὀνομάζομεν συνεταϊρικόν.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ διὰ διαφόρων ὁδῶν ὁ συνεταϊρισμὸς κατέκτησε καὶ τὰ ἔξοχα πνεύματα μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Michel Chevalier, ὅστις μετὰ μεγάλης ἀφοσιώσεως ἐνεκολπώθη τοῦτον καὶ μένει πιστὸς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταϊρισμοῦ, ἰδίως τῶν κεφαλαίων. Κατὰ τὸ ἔτος 1840 ὁ κ. Louis Reybaud ὁ συγγραφεὺς «τῶν Μελετῶν ἐπὶ τῶν συγχρόνων ἀναμορφωτῶν ἢ μεταγενεστέρων κοινωνιστῶν» ἐν τῇ ἐπικρίσει τῶν ἰδεῶν τοῦ Fourier, λέγει: «τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὸν συνεταϊρισμόν· οὗτος μόνος ἠδύναται νὰ ἐπιφέρῃ ῥιζικὴν θεραπείαν εἰς τὰ κακὰ τῆς κατακερματισμένης γεωργίας, εἰς τὸν διασκορπισμὸν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, εἰς τὰς καθημερινὰς συγκρούσεις ἐν αἷς αὐταὶ συσσωρεύονται καὶ καταναλίσκονται, καὶ εἰς τὰς θυσίας εἰς τὰς ὁποίας ὀδηγεῖ συναγωνισμὸς ἀκανόνηστος. Εἶναι δὲ ἡ μόνη δύναμις ἣτις θέλει θέσει τέλος εἰς τὴν αἰωνίαν ὑδιαμάχην μετὰξὺ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξουσίας· ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παθῶν, τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν συμφερόντων, ἢ ἄρμονικῶν θὰ ἐδραιωθῇ διὰ τοῦ συνεταϊρισμοῦ· οὐδὲν ἀκόμη εἶναι ἔτοιμον διὰ τὴν ἔλευσίν του, κυβερνήσεις καὶ λαοὶ οὐδεὶς εἶναι ὄρμος· τὸ πᾶν ἐναντιοῦται, καὶ ὅμως ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνώσεως, τῆς συμφωνίας, πανταχόθεν προμηνύεται. Πενταχοῦ ὅπου ὁ συνεταϊρισμὸς προσέφερεν ἀσφάλειαν ἢ ἐγγυήσιν τινα, ἄνευ ἐπιφυλάξεων καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ἔσπευσαν πρὸς αὐτόν. Τὸ δημόσιον χρέος, αἱ Τράπεζαι, αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, ὡς αἱ διατρήσεις ἰσθμῶν, αἱ ἀποξηράνσεις λιμνῶν κτλ. εἶναι τὸ προῖον τῆς ἐμρῦτου τούτοις ῥοπῆς, τῆς ἀνάγκης ταύτης· εἰς ὑποδεεστέρην τινα κλίμακα ἢ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἐπὶ ὄλων τῶν ἐργασιῶν. Τὰ κεφάλαια ζητοῦνται καὶ συναθροίζονται, τὰ συμφέροντα συνδυάζονται καὶ συμμαχοῦσι. Ὁ συνεταϊρισμὸς εἰσήχθη ἐπίσης ἐπὶ ὄλων τῶν ἠθικῶν κύκλων καὶ πρὸς σκοποὺς ὄλων αἰσθηματικῶν. Ἐντεῦθεν σχηματίζονται εὐεργετικαὶ καὶ φιλανθρωπικαὶ εταίρειαι, ἐκεῖθεν ἐταίρειαι ἀλληλοβοηθείας. Τὰ σημεῖα λοιπὸν εἶναι ἐνθαρρυντικὰ καὶ ἂν ἢ καρδία μας δὲν μᾶς ἀπατᾷ τὸ μέλλον θὰ ἦναι ὠραῖον. Εἰς τὴν πρόοδον οὐδὲ ταύτην τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν γεγονότων οὐδὲν γίνεται ξένον τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς καὶ τῆς ἀκαταμυχήτου ἀλληλουχίας. Αἱ καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας ἔφερον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὴν ὑψηλοτέραν δηλ. ἀνάπτυσιν τῆς ἀτομικῆς δυνάμεως· αἱ καταχρήσεις τῆς ἐλευθερίας θὰ φέρωσι πρὸς τὸν συνεταϊρισμόν ὅστις πρέπει νὰ ἦναι ἡ τελειότερα ἔνδειξις τῆς ἀθροιστικῆς δυνάμεως. Ἡ ἐξουσία παρέλαβε μεθ' ἑαυτῆς τὸν σφετερισμόν, ἡ ἐλευθερία τὴν ἀπομόνωσιν· ὁ συνεταϊρισμὸς ὑπερπηδᾷ τοὺς δύο αὐτοὺς

υκινδύνους και καταλήγει εις την ικανοποίησιν όλων τῶν συμφερόντων, ὅλων τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς, ὡς ἐπίσης εις την βαθμιαίαν κατά-
» πausιν τῶν παθῶν και πρὸ πάντων τῆς ζηλοτυπίας και τῆς ματαιότητος
» τῶν ἀνθρώπων, αἵτινες εἶναι συχνάκις κακὰ ὀλεθριώτερα τῆς ἀνάγκης.

« Οὕτω λοιπὸν ἡ οικονομικὴ ἐπιστήμη πρὸς δύο σκοποὺς ἀποβλέπει, τὸν
» ἕνα ἄμεσον και τὸν ἕτερον ἕμμεσον· διὰ τῆς νοήμονος χρήσεως τῆς ἐλευ-
» θερίας, πρέπει ν' ἀπολήγῃ εις τὸν συνεταρισμὸν· εἶναι ὁ πόλος πρὸς τὸν
» ὁποῖον πρέπει νὰ τείνῃ, και ἂν ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐλπίδας νὰ φθάσῃ . . . »
Βεβαίως μεγίστη τιμὴ ὀφείλεται εις τὸν γράψαντα τὰς σελίδας ταύτας
ἔκτοτε, διότι αἱ προρρήσεις του ἐπηλήθευσαν.

Τοιαῦται, κύριοι, ἰδέαι κατεῖχον τὴν νοήμονα τῆς ἐποχῆς τοῦ 1840 κοι-
νωνίαν ὡς και τὰς κατωτέρας τάξεις, ὡς πρὸς τὸν συνεταρισμὸν ἐν τῇ
οικονομικῇ και βιομηχανικῇ τάξει. Ὁ συνεταρισμὸς περιέπτατο οὕτως
εἶπεῖν ἐν τῷ αἰθέρι ὑπὸ διαφόρους μορφὰς και κατὰ διαφόρους βαθμούς,
ἤτο ἡ φιλοδοξία παντὸς πρὸς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον ἐνδιαφερομένου. Ὅταν
αἱ ἰδέαι φθάσωσιν εις αὐτὸν τὸν βαθμὸν τῆς δημοτικότητος δὲν ἀργούσι νὰ
πραγματοποιηθῶσι, και τοῦτο συνέβη ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ὑπέθεσαν ὅτι ὁ
συνεταρισμὸς εἶναι ἔργον τῆς δημοκρατίας τοῦ 1848, ἐνῶ τὸ πᾶν προὔπηρχε
και ἐν τῇ πράξει μάλιστα διὰ τῆς ὑπάρξεως τῆς Association ouvrière des
bijoutiers en doré συστηθείσης κατὰ τὸ 1834 και τῆς Union agricole d'Afrique
συστηθείσης κατὰ τὸ 1840, εἶναι οὐχ ἥττον ἀληθές, ὅτι ἡ Δημοκρατία ἠν-
νόησε διὰ τῆς προκηρύξεως τῆς ἐλευθερίας τὰς παντοειδεῖς πρὸς ἀνάπτυξιν
τοῦ συνεταρισμοῦ προσπαθείας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῶν ἡμερῶν μας οἱ συνεταρισμοὶ ἐπολ-
λαπλασιασθησαν καθ' ἑκάτοντάδας· και βιβλία, φυλλάδια, ἐφημερίδες, συγ-
γραφεῖς, καθηγηταί, ἐξ αἰσθήματος δικαίου και γενναίου, ἐξύμνησαν τὰ
διάφορα τῆς συνεργασίας ἔργα τὰ ἐπιτευχθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ,
ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Βελγίῳ και ἐν Ἑλβετίᾳ. Πρὸς τὴν εὐγενῆ και διεθνῆ ταύτην
ἐργασίαν εἰλικρινῶς συνεννοούμενος και τὰς ἀρχὰς τῆς συνεργασίας και ἐν
Ἑλλάδι, ἐν τῇ ἐστία πάλαι ποτὲ ταύτη τῶν φώτων ἐπιθυμῶν νὰ διαδόσω,
ὄχι μόνον διὰ διδασχῆς ἀλλὰ και πρακτικῶς τῇ προθύμῳ συμπράξει εὐγε-
νῶν ὁμοφρόνων, ἐπελήφθην τοῦ θέματος αὐτοῦ και χαράττω αὐτὰς· ἂν
ἡμέραν τινὰ θερίσωμεν ἡ συγκομιδὴ ἔσεται ὁ καρπὸς τῶν κόπων μας.

Αἱ συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι αἱ μέχρι σήμερον ἰδρυθεῖσαι και πολλαπλα-
σιαζόμεναι· εις διαφόρους τόπους, διαιροῦνται εις ἀριθμὸν τινὰ διακλαδώ-
σεως πολὺ μεγαλύτερον παρ' ὅσον φαντάζεται τις. Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισαν
ὅτι διὰ τῶν ὀνομασιῶν ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς, τῆς καταναλώσεως ἢ τῆς
πίστεως, συμπεριέλαβον ἀπάσας· ἡ ἀπαρίθμησις ὅμως αὕτη εἶναι λίαν ἀτε-
λής· ἡ ἰδέα τοῦ συνεταρισμοῦ ἢ τῆς συνεργασίας δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ
ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, διὰ τοῦτο ἐπιτρέψατέ μοι

νὰ ἐκθέσω, ἄνευ ἀπαιτήσεως ὅτι εἶναι ἐντελής σειρά, διαφόρους κατηγο-
ρίας αὐτῶν τὰς ὁποίας ἀπλοῦν βλέμμα ἀνακαλύπτει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας
τοῦ παρόντος πεπολιτισμένου κόσμου· και αὗται εἶναι:

Ἐταιρεῖαι πρὸς συλλογὴν κεφαλαίων, πρὸς σχηματισμὸν ταμειυτηρίων κτλ.

- » ἀμοιβαίως πίστεως: Γράπεζαι τοῦ λαοῦ, πιστωτικαὶ ἐταιρεῖαι κτλ.
- » Ἐμπορικῆς καταναλώσεως: Παντοπωλεῖα και κρεοπωλεῖα ἐται-
ρικὰ, ἀποθήκαι ἐδωδύμων ἐταιρικαί.
- » Οἰκιακῆς καταναλώσεως: συνεταρισμοὶ πρὸς διατροφήν, οἰκίαι,
καφνεῖα, ἐστιατόρια ἐταιρικά.
- » βιομηχανικῆς παραγωγῆς.
- » γεωργικῆς παραγωγῆς: Τυροκομεῖα, ὄποροπωλεῖα.
- » ἀγορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν και χρησίων.
- » πωλήσεως κατεργασμένων προϊόντων.
- » κατοικιῶν και οἰκοδομημάτων.
- » διδασκαλίας και διδασχῆς: δημόσια μαθήματα και βιβλιοθηκαι
τοῦ λαοῦ.
- » διασκεδάσεων: λέσχαι, ἐντευκτήρια, γυμναστήρια, φιλαρμονικαὶ
ἐταιρεῖαι, κτλ.
- » ἀδελφικῆς βοθηείας.
- » ἀμοιβαίας βοθηείας κτλ.

Ἐξετάσωμεν δ' ἤδη ἐν συντόμῳ ταύτας.

Αἱ ἐταιρεῖαι πρὸς συλλογὴν κεφαλαίων εἶναι μετασχηματισμὸς τῶν ὑπαρ-
χόντων ἰδιωτικῶν Ταμειυτηρίων. Τῇ ἀληθείᾳ τὰ Ταμειυτήρια, τὰ εὐεργε-
τικὰ ἐκεῖνα καθιδρύματα, ἐν οἷς κατατιθέμεναι και αἱ εὐτελέστεραι οἰκο-
νομίαι τοῦ πτωχοῦ διατηροῦνται και αὐξάνονται ἀποδιδόμεναι ἐν τῇ ἀπαι-
τήσει τῶν μετὰ τόκου, ἀπὸ πρότερον διασωθῶσιν ἀπὸ στιγμιαίας ἐπιθυμίας
συνήθους εις τοὺς ἡμεροβίους ἐργάτας, τὰ ταμειυτήρια, λέγω, εἶναι θεσμὸς
ὅστις παρέσχεν και παρέχει τόσον μεγάλας ἐκδουλεύσεις, ὡς ἐθ' ἦτο ἄδικον
νὰ παρεγνωρίζετο ἢ ἐν τῷ παρελθόντι και νῦν εὐεργετικότητος τῶν και νὰ
ἐπιζητηθῆται ὁ μετασχηματισμὸς τῶν, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθόσον πολλὰ
ἐκατομμύρια ἀνθρώπων, ὡς εἶδομεν, ἐπιθυμοῦσι νὰ εἶναι μακρὰν πάσης ἀνη-
συχίας ὡς πρὸς τὴν κατάθεσιν και χρῆσιν τῶν οικονομιῶν τῶν, ὅπου οἱ
κίνδυνοι ν' ἀπατηθῶσι και νὰ κλαπῶσι παρὰ τῶν κερδοσκόπων εἶναι ἀπει-
ροί· ἀλλ' ἀφ' οὗτο ὁ θεσμὸς οὗτος τῶν Ταμειυτηρίων λαβὼν σπουδαίαν ἐπί-
τασιν ἔλαβε χαρακτῆρα ἐθνικὸν παρὰ τοῖς πλείστοις πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν
ἢ δὲ χρῆσις του ἀνετέθη ἐν τοῖς ταχυδρομικοῖς γραφεῖσι τοῦ Κράτους ὑπο-
βοηθούμενοι διὰ τῶν σχολειακῶν και βιομηχανικῶν ταμειυτηρίων, ὅπως
και εις τὰ ἀπώτατα σημεῖα τοῦ Κράτους ἐπεκαθῆ και ἀπὸ τῆς νεκρᾶς
ἡλικίας ἔξουσι τὰ ἠθικὰ και ὑλικὰ πρὸς τὸν λαὸν ὠφελήματα, τὰ ἰδιαί-
τερα ταμειυτήρια, ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ ἐστερήθησαν τῆς πελατείας τῶν,

οἱ δὲ διευθύνοντες αὐτὰ ἐπενόησαν τὸν μετασχηματισμὸν τούτων εἰς ἄλλα εἶδη ἐταιρειῶν λίαν ἐνδιαφέροντα, ἰδίως δὲ εἰς ἐταιρείας συλλογῆς κεφαλαίων καὶ εἰς ἐταιρείας πιστωτικὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παρέχῃσι βοήθειαν ἐπὶ μετρίῳ τόκῳ εἰς ἔργα δυνάμενα ν' ἀναπτυχθῶσι καὶ στερούμενα μεσῶν, ἀδελφικῶς δὲ καὶ οἰκονομικῶς πολλακίς ἤλθον εἰς βοήθειαν διαφοροτρόπως ἐκπληροῦσαι τὸν κυρίως σκοπὸν αὐτῶν, ὅστις εἶναι ἡ ἠθικὴ ἔνωσις τῶν καρδιῶν καὶ τῶν διανοημάτων. Καὶ κατ' ἀρχὰς πολλαὶ τοιαῦται ἐταιρεῖαι συνεστήθησαν τῶν ὁποίων τὰ μέλη δι' ἐβδομαδιαίας ἢ μηνιαίας καταβολῆς, ἐσκόπουν τὸν σχηματισμὸν κοινοῦ κεφαλαίου τὸ ὁποῖον νὰ δανείζῃσι ἐν ὄλῳ ἢ κατὰ μέρος κατὰ τὰς περιστάσεις, πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῶν ἐταίρων ὅστις ἤθελεν ἔχει ἀνάγκην. Ἡ ἀπλουστάτη αὕτη ἀρχὴ δὲν ἤργησε νὰ ἐπεκταθῇ, καὶ ἐξ οἰκονομιῶν νὰ συλλεγῶσι χρήματα πολλὰ χρησιμεύοντα πρὸς βοήθειαν τῶν συναδέλφων των καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐταίρων ἢ ὠθησις ἐδόθη, ὡς δὲ βῶλος χιόνος ἐξ ὄρους κατερχόμενος γίνεται ὄγκος, καὶ αὐταὶ ἀπὸ ἐμβρύων ἐν τῇ γενέσει των σήμερον εἶναι μέγισται ἐταιρεῖαι ὠφελούσαι ποικιλοτρόπως τὴν κοινωνίαν.

Σπουδαιότεραι ἐταιρεῖαι εἶναι αἱ πιστωτικαὶ λεγόμεναι ἐταιρεῖαι δηλαδὲ αἱ ἐταιρεῖαι τῆς ἀμοιβαίας πίστεως καὶ αἱ ἐταιρεῖαι τῶν Τραπεζῶν τοῦ Λαοῦ· εἶναι δύο τύποι, τῶν ὁποίων αὕτη ἡ ὀνομασίη δεικνύει τὴν διαφορὰν· αἱ ἐταιρεῖαι αὗται σχηματίζονται ἰδίως ἐκ τῶν καταθέσεων τὰς ὁποίας οἱ ἐταῖροι καταθέτουσιν εἰς ποσότητας ἢ κατ' ὥρισμένας περιόδους καὶ αἵτινες αὐξάνουσαι σχηματίζουσι κεφάλαιον τοῦ ὁποίου ἡ διαχείρισις καὶ ὁ σκοπὸς ἐκτελεῖται κατὰ τὸ καταστατικόν. Ὅταν τὸ δάνειον γίνεται μετὰ τῶν συνεταίρων ἢ ἐταιρεία εἶναι τῆς ἀμοιβαίας πίστεως, ὅταν δὲ τοῦτο ἐκτείνεται καὶ πέραν εἰς μέλη ξένα τῆς ἐταιρείας, αἱ πράξεις πλησιάζουσι τότε πρὸς τὸ σύστημα τῶν συνήθων τραπεζῶν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἥττον εὐτυχεῖς τάξεις προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν Τράπεζα τοῦ Λαοῦ· οἱ πάντες γινώσκομεν μεθ' ὁπόσου ἐνθουσιασμοῦ καὶ μετὰ πόσης ἐπιτυχίας ἀξίας θαυμασμοῦ ἐγένετο παραδεκτὸν παρὰ τῆς Γερμανίας τὸ σύστημα τοῦτο τῶν τραπεζῶν· ὁ κ. Schultze-Delitzsch ὁ ἀρχηγὸς τῆς ιδέας ταύτης ἀπέκτησε τὴν νομιμοτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν δόξαν. Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς, καίτοι ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς εἰσαγωγὴν τούτων πολλὰ γράψαντος καὶ ἐπὶ πολὺ ἀσχοληθέντος τοῦ ἀειμνήστου Δ. Μαυροκορδάτου τοῦ ἐκδότου καὶ τῶν Θεησκευτικῶν Μελετῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐδραιωθῶσιν ἕνεκα καὶ ἄλλων αἰτιῶν, ἰδίως ὅμως ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τῶν πρὸς διεύθυνσιν αὐτῶν κληθέντων προσώπων· ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε καὶ ἰδιαίτερος θέλομεν ὀμιλήσει προκαλοῦντες τὴν μέριμναν τῶν ἀρμοδίων.

Παραπλήσια τῶν ἐταρειῶν τούτων, τὰ μάλα καὶ αὐταὶ ἐπιτυχοῦσαι εἶναι αἱ πιστωτικαὶ ἐταιρεῖαι τῆς ἐργασίας καὶ αἱ προξοφλητικαὶ ἐταιρεῖαι.

Αἱ πρῶται συνίστανται ἐκ κεφαλαίων συλλεγομένων καὶ ἐκτὸς τῆς τάξεως τῶν ἐργατῶν. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ἄστοι ἢ λαὸς θέλοντες νὰ βοηθήσωσι βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις νέας τάξεως, ἐγγράφονται εἰς καταβολὰς, λαμβάνουσι μετοχὰς καὶ γίνονται κεφαλαιοῦχοι δανεισταὶ τῶν ὁποίων τὸ χρημὰ χρησιμεύει εἰς σύστασιν ἐτερορρυθμῶν ἐργατικῶν ἐταιρειῶν ἰδίως λεγομένων· τὸ προξοφλητικὸν δὲ Ταμεῖον τοῦ ἐργατικοῦ συνεταιρισμοῦ ἐν Παρισίοις ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἶναι συστημένον, ἐκ κεφαλαίων δηλαδὲ, κατὰ μέγα μέρος προερχομένων ἐκ τῆς οἰκονομίας τοῦ λαοῦ, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐναύμενα καὶ τὰ παρὰ τινων πλουσίων κατατιθέμενα, χρησιμεύουσιν εἰς σύστασιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν τῶν Sociétés cooperatives τῶν Εὐρωπαϊῶν.

Αἱ ἄνω μνημονευθεῖσαι ἐταιρεῖαι δὲν εἶνε βεβαίως αἱ καθαυτὸ συνεργατικαὶ περὶ ὧν προτιθέμεθα, συντείνουσιν ὅμως πρὸς τὸν πρὸς σύστασιν αὐτῶν σκοπὸν.

Αἱ ἐταιρεῖαι τῆς καταναλώσεως τῆς consommation τῶν Γάλλων, διαιροῦνται εἰς δύο τάξεις ἐντελῶς διαφόρους· εἰς ἐταιρείας τῆς ἐμπορικῆς καταναλώσεως ὧν ἀντικείμενον εἶναι ἡ σύστασις καταστημάτων καὶ ἀποθηκῶν stores ἐν Ἀγγλίῳ λεγομένων καὶ διαχειριζομένων παρ' αὐτῆς τῆς ἐταιρείας ἢ ἐπ' ὀνόματι τῆς· καὶ εἰς ἐταιρείας τῆς ὑπηρετικῆς ἢ τροφοδοτικῆς καταναλώσεως· τῶν πρώτων ἔργον εἶναι ἡ ἀγορὰ καὶ προμήθεια ἐμπορευμάτων χονδρικῶς πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐταίρων τῶν μᾶλλον χρησίμων εἰδῶν, ὡς ἄρτου, οἴνου, κρέατος καὶ ἄλλων ἐδωδίσμων, διὰ νὰ μεταπωλήσωσι πρὸς τὸ κοινόν, αὐταὶ γεννῶσι συναγωνισμὸν νόμιμον καὶ δίκαιον πρὸς τὸ λιχνικὸν ἐμπόριον, καὶ παρέχουσι πρὸς τὰς οἰκογενείας ὄχι μόνον καλὰ εἶδη, εἰς τιμὰς μετρίαις, καλῶς μεμετρημένα καὶ ἀκριβῶς ἐζυγισμένα, ἀλλὰ συνειθίζουσιν αὐτὰς εἰς τὴν πληρωμὴν τοῖς μετρητοῖς ἥτις εἶναι ἐκ τῶν οὐσιωδωστέρων ὄρων τῶν ἐταιρειῶν τούτων· ἡ ἐταιρεία τῆς καθαυτὸ ἐμπορικῆς καταναλώσεως εἶναι ἐμπόριον ἐκτελούμενον παρὰ τῶν ἐταίρων ἀντὶ τῶν ἐμπόρων μόνων ἢ συνεταιριζομένων εἰς μικρὸν ἀριθμὸν, ἀποφέρει δὲ κέρδος πρὸς τοὺς ἐταίρους 10, 12 καὶ 15 % ἄρκετὸν, ἀναλόγως τῶν κατὰ μέσον ὄρον ἐτησίων ἐξόδων ἐκάστης οἰκογενείας ἐκ φρ. 500 ἢ 800, πρὸς συντήρησιν ταμεῖου ἀλληλοβοηθείας καὶ ἀπομαχικοῦ διὰ τὰ γηρατεῖα. Τῶν δευτέρων δηλ. τῶν ἐταιρειῶν τῆς ὑπηρετικῆς ἢ τροφοδοτικῆς καταναλώσεως ἔργον εἶναι, ἡ ἴδρυσις μεγάλων μαγειρείων, ὅπου οἰκονομικῶς προετοιμάζονται τροφαὶ καταναλισκόμεναι ἐπὶ τόπου ἢ μεταφερόμεναι ἐν τῇ κατοικίᾳ. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐταιρειῶν ἔλαβεν ὀνόματα ποικίλλοντα ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τῶν ἐποχῶν· π. χ. ἐταιρικὸν ἐστικτόριον, ἐταιρικὴ οἰκονομία, ἐταιρεία πρὸς διατροφήν κτλ. ἡ κατὰ βᾶθος ιδέα τῆς συστάσεως των εἶναι αὕτη: οἰκονομία ἐπὶ τῆς προετοιμασίας τῶν φαγητῶν κατ' οἶκον ἰδίως διὰ τοὺς ἀγάμους καὶ διὰ τὰς ἐργατικὰς οἰκογενείας,

κατὰ συνέπειαν γενικαί τινες οικονομίαι ἐν τοῖς ἐξόδοις τῶν οἰκογενειῶν.

Ἴδου δὲ ἐν παράδειγμα τοιαύτης ἐταιρείας, ὁ *Τροφοδοτικὸς συνεταιρισμὸς* τῆς Grenoble ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν γείνη καταληπτὸν πόσον ἡ ζωὴ εἶναι οικονομικωτέρα διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ τῆς συνεργασίας· ἐν τῇ ἐταιρείᾳ ταύτῃ ὁ τίτλος τοῦ ἐταίρου ἀποκτᾶται ἀντὶ 25 ἑκατοστῶν ἐτησίως, ἀν λαμβάνῃ τὴν τροφοδοσίαν κατ'οἶκον, καὶ ἀντὶ ἐνὸς φράγκου, ἀν τρώγῃ ἐν τοῖς ἐταιρικοῖς ἐστιατορίοις τὰ ὅποια εἶναι εὐάερα, καθαρὰ καὶ εἰς λίαν καλὴν κατὰστασιν· τὸ πᾶν δὲ γίνεται τοῖς μετρητοῖς διὰ σημάτων ἀγοραζομένων πρότερον. Αἱ μερίδες δὲ σύγκεινται καὶ τιμῶνται ὡς ἑξῆς:

1. Σοῦπα 1 λίτρας	10 ἑκατοστὰ
2. Κρέας βραστὸν ἢ ψητὸν 130 γραμμάρια ἢ παστὸν ὀψάριον 200 γραμ.	20 »
3. Χορταρικά	10 »
4. Οἶνος $1\frac{1}{4}$ τῆς λίτρας	10 »
5. Ἄρτος 132 γραμ.	05 »
6. Ὅπωρικά	10 »

Τὸ ὅλον 65 ἑκατοστὰ

Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται περισσότερον τῆς $1\frac{1}{2}$ λίτρας οἴνου εἰς ἕκαστον.

Ἔχει δωμάτια ἰδιαιτέρα διὰ τὰς γυναῖκας αἵτινες θέλουσι νὰ ἦναι μόνα καὶ διὰ τὰς οἰκογενείας.

Ἐξοδεύει δὲ μερίδας 1,300,000—1,500,000 ἐτησίως φαίνεται δὲ κατανάλωσις ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς ἐταιρείας κατὰ τὴν τριακονταετῆ διάρκειάν της φρ. 3,600,000· ἀν $15\frac{0}{10}$ ὑπολογίση τις τὸ προσγινόμενον ἄφελος τῶν καταναλωτῶν, ἐπῆλθε οἰκονομία πρὸς αὐτοὺς 540,000 φρ. τὰ ὅποια ἐν τοῖς ταμειυτηρίοις κατακτεθέντα ἐχρησίμευσαν πρὸς ὄφελος αὐτῶν τῶν ἰδίων διὰ προκίσεως ἀσφαλιστικοῦ ταμείου τοῦ γήρατος καὶ ἄλλων φιλάνθρωπικῶν ἔργων· οὐχ ἤττον ὅμως καὶ ἐκ τῶν περισσευμάτων ἡ ἐταιρεία ἐρχεται εἰς βοήθειαν πολλῶν φιλάνθρωπικῶν ἔργων ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἐταίρους, ἔκτισε μεγάλα καταστήματα, ἀπέσβεσε τὴν ἀξίαν ὅλων τῶν ἐπίπλων της καὶ τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1880 εἶχε ἀποθεματ. κὴν κεφάλαιον 50,000 φρ.

Τὰ ἐταιρικά κρεοπωλεῖα καὶ τὰ ἀρτοποιεῖα, προσεγγίζουσι τὰς ἄνω ἐταιρείας ὡς πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τὴν διατροφήν, ἀλλὰ μετὰ τινος δόσεως βιομηχανικῆς τέχνης.

Αἱ ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἢ τῆς γεωργίας καὶ εἶναι ποικίλαι· εἶναι τὸ εἶδος τὸ προτιμητέον ἐν Γαλλίᾳ, ἐνῶ τὸ τῆς καταναλώσεως εἶναι προτιμότερον εἰς Ἀγγλίαν καὶ τὸ τῶν πιστωτικῶν ἐταιριῶν εἰς Γερμανίαν, εἰς Παρισίους ἰδίως αἱ ἐταιρεῖαι τῆς παραγωγῆς εὗρον τὸ ἀληθές στάδιόν των, εἰς τὰς πλείστας τῶν Παρισινῶν βιομηχανιῶν, ἢ ἐργασίᾳ ὑπερέχει τῆς ὕλης καὶ τὰ πνεύματα εἶναι προη-

τοιμασμένα διὰ τῶν δημοσίων ἀναγνωσμάτων, τῶν προφορικῶν κατηχήσεων καὶ τῆς ζωηροτέρας ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὅλους τοὺς νεωτερισμούς, ὥστε καὶ ἡ συνεργατικὴ κίνησις πρὸ πολλοῦ ἔδωκε σημεῖα ζωῆς, σήμερον δὲ οἱ Παρίσιοι εἶναι ἡ ζωηροτέρα ἐστία, ὑπὸ τε θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἐποψίν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν ἰδρῦθησαν συνεταιρισμοὶ ἐργατικοὶ πρὸς οἰκοδόμησιν (λεπτοργῶν, ζωγράφων κτλ.) πρὸς διασκευὴν οἰκῶν (λευκοσιδηρουργῶν, φανοποιῶν, κλειθροποιῶν κτλ.), πρὸς ἐνδυμασίαν (πιλοποιῶν, ῥαπτῶν κτλ.), συνεταιρισμοὶ βιομηχανικῶν τεχνῶν (ἀδαμυνοπωλῶν, χαρκατῶν ἐπὶ ξύλου καὶ μετάλλων, μουσικῶν ἐργαλείων καὶ λιθογράφων κτλ.) καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπαγγελημάτων ὡς καλαποδοποιῶν, σκυτολευκαντῶν, ῥινοποιῶν, χαρτοποιῶν, βυρσοπωλῶν, πρὸς κατασκευὴν ἐπιστομῶν βρύσεων κτλ. πρὸς δὲ καὶ ὑπάλληλοι ἐσχημάτισαν ἐταιρεῖαν ἀντιγραφῶν καὶ μεταφραστῶν.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ παραγωγὴ ἐνοῦνται εἰς τὰς ἐταιρείας τῆς ἀγορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ χρησίων ἐν χρήσει πρὸ πάντων εἰς τὴν Γερμανίαν· ἐργάται τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος ἐργαζόμενος συμφωνοῦσι ν' ἀγοράζωσι χονδρικῶς τὰς ὕλας καὶ τ' ἀντικείμενα ὧν ἔχουσιν ἀνάγκην· ἐκτελοῦσι οὕτως εὐκόλον καὶ προφανῆ οἰκονομίαν ἐπὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἀγορᾶς των τὰ ὅποια διανεμονται κατόπιν μεταξὺ των φιλικῶς μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα ἔξοδα χωρὶς νὰ ἐμπορεύωνται δημοσίως.

Ἄλλο εἶδος συμπληροῦν τὸ προηγούμενον εἶναι ἡ σύστασις ἐταιρειῶν διὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων· σκοπὸς τούτων εἶναι νὰ δέχωνται ἐπὶ εἰδικῶν ἀποθηκῶν τὰ προϊόντα τῆς τέχνης· ὅλων τῶν ἐταίρων τὰ κατεργαζόμενα ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των καὶ νὰ τὰ πωλῶσι διὰ λογαριασμῶν τῶν εἰς οὓς ἀνήκουν· ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης εὐδοκίμει τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μερικῆς συνεργασίας.

Ἡ ἐταιρεία τῆς οἰκίσεως ὡς ἀντικείμενον ἔχει τὴν ἀγορὰν οἰκῶν ἢ ἐνδικαιτημάτων παρὰ τῶν ἐργατῶν ἢ καὶ παρὰ παντὸς πολίτου· εἶναι δ' ἐπινοήσις πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῆς ἀκριθείας καὶ ἐκ τῆς κακῆς διασκευῆς τῶν κατοικιῶν τῶν μὴ εὐπορουσῶν τάξεων. Δύο τύποι ταύτης εἶναι ἐν χρήσει· ὁ εἰς εἶναι ἐκ κεφαλαίου ὅστινες ἀγοράζουσιν οἰκόπεδα ἐφ' ὧν κτίζουσιν οἰκίας, τὰς ὁποίας πωλοῦσι πρὸς τοὺς ἐργάτας, τοὺς μικροὺς ὑπάλληλους, εἴτε εἰς ὄντινα θέλει ν' ἀγοράσῃ, ὑπὸ ὀρισμένως ὅμως συμφωνίας, ὥστε ἡ τακτικὴ πληρωμὴ τοῦ ἐνοικίου αὐξανομένου διὰ τινος μετρίου χρεωλύσιου, νὰ ἐπιτρέπη εἰς τὸν ἀγοραστὴν μετὰ 14 ἔτη νὰ γίνηται ἰδιοκτητῆς τῆς οἰκίας· τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐταιριῶν ἐφαρμοσθὲν ἐν Mulhouse ἐπέξετάθη ἐφ' ὅλης τῆς Ἀλσατίας καὶ γιγαντιαίως μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι πολλὰ παρέχει τὰ καλὰ. Καίτοι ἐν τούτοις αἱ κατοικίαι αὐταὶ παρέχουσι πᾶσαν τῆς μεταγενεστοτέρας ἐπιστήμης τελειότητα πρὸς κατοικίαν εὐχάριστον, εὐπρεπῆ καὶ οἰκονομικὴν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἢ πείρα

ἀποδεικνύει καθ' ἑκάστην ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς ὅλας τὰς ἀνάγκας, ὥστε ἄλλαι ἐταιρεῖαι ἰδρύθησαν μετὰ διαφορᾶς σχεδίου, αἰτινες παρέχουσι πρὸς τὰς ἐργατικὰς οἰκογενεῖας, τὸ ἀναγκαῖον κεφάλαιον πρὸς οἰκοδόμησιν, ἀφίνουσαι τὴν φροντίδα πρὸς αὐτάς, κατὰ τὴν διάθεσίν των, τὴν ἐπιθυμίαν των καὶ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των, τοῖς δανείζεται δὲ τὸ κεφάλαιον ὑπὸ ἀναλόγους τῶν ἐν Mulhouse ἐταιρειῶν ὄρους, δηλαδὴ μετὰ μικροχρονίου ἐπιστροφῆς ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου τόκου καὶ χρεωλυσίου. Ἐκαστος οὕτω δύναται νὰ ἔχη τὴν οἰκίαν του κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως ἔχη τὰ ἐνδύματά του ἐπὶ τοῦ σώματός του καὶ κατὰ τὴν διάθεσίν του βεβαίως τὸ εἶδος τοῦτο περιέχει τὰσιν πρὸς τελειοποίησιν ἧτις δὲν εἶναι κατακριτέα. Εὐχῆς ἔργον εἶναι ἡ ἰδέα αὕτη νὰ ἐπιτύχη ἂν καὶ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εἶναι δύσκολος ὡς ἐκ τῆς ἀκριβείας τῶν οἰκοπέδων ἐν τούτοις διὰ νὰ χαιρετήσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν ἀληθῆ συνεργασίαν πρέπει τὸ κεφάλαιον τὸ προωρισμένον δι' οἰκοδομὰς νὰ σχηματισθῇ καὶ νὰ διαχειρίζεται ἀπὸ ἐργάτας ἢ ἄλλους προτιθεμένους νὰ γίνωσιν ἰδιοκτῆται τῶν οἰκιῶν, ἄλλως εἶναι ἐταιρεία εὐφυῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν κεφαλαιούχων. Ὅσον παράδοξος καὶ ἂν φαίνεται ἡ ἰδέα τοῦ ὅτι εἶναι δυνατὸν οἱ ἐργάται ἐκ πᾶν οἰκονομιῶν των νὰ κτίσωσιν οἰκίαν, ἐν τούτοις ἔσχεν αὕτη μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Land-Societies ἢ Building-Societies ἐταιρεῖαι γηπέδων ἢ οἰκοδομήσεως τὸ κεφάλαιον τῶν ἐταιρειῶν τούτων σχηματίζεται ἀπὸ ἐλαχίστας ἐβδομαδιαίας καταβολὰς τῶν ὁποίων ἡ ποσότης μετὰ τινὰ χρόνον ἐπιτρέπει τὴν ἀγορὰν γηπέδου· γενόμενα οὕτω αἱ ἐταιρεῖαι μετὰ τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτοῦ εἰς οἰκόπεδα, κύρια οἰκοπέδων πρὸς οἰκοδομὴν, τὰ πωλοῦσιν ἢ τὰ θέτουσιν εἰς κληρὸν, ἂν εἶναι συναγωνισμός· ἢ πληρωμῇ γίνεται διὰ χρεωλυσίου περιλαμβάνοντος ἐκτὸς τῆς τακτικῆς τιμῆς τοῦ ἐνοικίου, ποσὸν τι ὑπερβᾶλλον πρὸς ἐξόφλησιν, καὶ ἡ ἐργασία ἀνανεοῦται οὕτως αἰωνίως· τὸ σύστημα τοῦτο τόσον ἀπλοῦν καὶ κελὸν, παρέσχε θαυμάσια ἀποτελέσματα οἰκονομίας εὐξίας καὶ ἠθικότητος. Ἀεπτομερείας τῶν ἐταιρειῶν τούτων ὁ ἐπιθυμῶν δύναται νὰ εὔρη ἐν τῷ σπουδαίῳ βιβλίῳ τοῦ Jules Simon «ἡ ἐργασία».

Μεταβαίνω ἤδη εἰς ἄλλας ἐταιρεῖας τὰς ὁποίας ὀνόματι μόνον θ' ἀναφέρω ἕλλησει χρόνου πρὸς ἀνάπτυξίν των· τοιαῦται εἶναι αἱ ἐταιρεῖαι τῆς ἐκπαιδεύσεως π. χ. ἡ παιδεία σήμερον παρεχεται ἄνωθεν παρὰ τοῦ ἔθνους ἢ παρὰ τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ δήμου, ἀλλὰ τὰ σπουδάζοντα πλήθη τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνουσι ταύτης, εἶναι, οὕτως εἰπεῖν εἰς παθητικὴν θέσιν, οὐδὲν ἄναμιγνυόμενα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων οὔτε εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης τῶν διδασκομένων, πολὺ ὀλιγώτερον, εἰς τὴν διαχείρισιν ἢ τὴν μισθοδοσίαν· εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γαλλίας ἰδίως εἰς Lyon ἐσηματίσθη νέον εἶδος ἐταιρειῶν ἐν ταῖς ὁποίαις οἱ ἀκροαταὶ ἐπεμβαίνουσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μεθόδων ὡς καὶ εἰς τὴν διαχειρί-

σιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐν ὅλῳ ἢ κατὰ μέρος διὰ τῶν συνεισφορῶν των σχηματισθέντος κεφαλαίου. Ὑποθέσατε π.χ. ὅτι Σεῖς ὄλοι, κύριοι, οἴτινες τόσον εὐγενῶς με ἀκούετε καὶ τοὺς ὁποίους εὐχαριστῶ, ἐμπνέσθε ἡμέραν τινα ἀπὸ μίαν ἰδέαν νὰ διδασθῆτε τι μόνον Σας, νὰ ἐκλέξητε τῇ βοήθειᾳ τῶν ἰδίων σας συνδρομῶν τὴν αἴθουσαν, τοὺς καθηγητάς, τὴν ὕλην τῆς διδασχῆς, εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς παρουσίας σας θὰ εἶναι μεγαλύτερος, ἀντὶ νὰ εἴσθε μόνον ἀκροαταὶ προσεκτικοὶ καὶ ἐπιμελεῖς, θὰ εἴσθε καὶ συνεργάται, διότι Σεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ἀντιπροσωπεύεσθε ἐν τοῖς καθηγηταῖς τῆς ἐκλογῆς σας οἴτινες θὰ διδάσκωσιν. Ὅποιος βαθμὸς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς προόδου τῶν λαῶν! Πόσον κελὸν θὰ ἦτο ἂν ὁ τύπος οὗτος τῶν ἐταιρειῶν ὁ πρὸ ὀλίγου ἀρξάμενος ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' ἀπὸ πολλοῦ συνήθης καὶ εὐδοκίμων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀρχίσῃ νὰ γενικεύηται περισσότερο ὅπως φθάσῃ καὶ μέχρις ἡμῶν.

Μεταξὺ τῶν ψυχαγωγικῶν ἐταιρειῶν, καὶ νομίζω τὴν λέξιν ἐπιτυχή, ἀναφέρω τὰς φιλαρμονικὰς ἐταιρεῖας, διαδεδομένας εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μεγαλειτέρας πόλεις, τὰς γυμναστικὰς ἐταιρεῖας, τῶν ὁποίων ἐν Γερμανίᾳ μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς, τὰς ἐταιρεῖας τῆς σκοποβολῆς ἐν Ἐλβετίᾳ καὶ τὰς ἐταιρεῖας τοῦ cricket ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς ἄλλα δ' ἔθνη τὰς ἐταιρεῖας τοῦ ζατρικίου, τὰς ἐταιρεῖας τῶν ἵπποδρομιῶν, τῶν λεμβοδρομιῶν, κτλ. Αἱ αἴθουσαι τῶν ἀναγνωστηρίων καὶ τῶν παιγνιδίων εἶναι σχεδὸν τῆς αὐτῆς κατηγορίας· εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐταιρεῖας ἐνυπάρχει τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας διότι ὅλα τὰ μέλη συμμετέχουσι τῶν ἐξόδων ὡς καὶ τῶν κερδῶν, ὅλα ψηφίζουσι τὴν ἐκλογὴν τῶν διευθυντῶν, ὅλα δύναται νὰ ἔχωσιν ἀπαιτήσεις εἰς τὰς τιμὰς καὶ εἰς τὴν διαχείρισιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐταιρεῖαι αὗται εἶναι αὐτόνομοι καὶ διοικοῦνται μόναι των ἐκπληροῦσαι τὸν κυριώτερον τῶν σκοπῶν τῶν συνεργατικῶν ἐταιρειῶν, δικαίως τὰς συμπεριλαμβάνω εἰς ταύτας, καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος σκέπτεται καὶ περὶ τῶν εὐχαριστήσεών του ὡς καὶ περὶ τῆς ἐργασίας του.

Μετὰ τὴν σύντομον καὶ ἐν παρόδῳ, οὕτως εἰπεῖν, ἐξέτασιν διαφόρων συνεργατικῶν ἐταιρειῶν, ἀποδεικνύεται σαφῶς ὅτι ἐν τῇ συνεργασίᾳ ἀπαιτεῖται τὸ κατ' ἀρχὰς ἢ γνῶσις τοῦ περιορισμοῦ, τῆς τακτοποιήσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν δυνάμεων πρὸς σχηματισμὸν τῆς πρώτης μικρᾶς οἰκονομίας, τούτου τευχθέντος, τὰ ἐπόμενα ἔρχονται ἀκόπως· πρέπει ὅμως πᾶν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω νὰ γίνεται ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους. Αἱ μεγάλα ἐπιχειρήσεις καὶ αἱ μεγάλα συσσωρεύσεις κεφαλαίων δὲν εἶχον βεβαίως ἀπ' ἀρχῆς τὰς διαστάσεις τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐν αὐταῖς· ἡ ἰσχὺς των ἐν τούτοις καὶ ἡ ὠφελιμότης των εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς ἀναμφισβήτητος. Πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν οὐδεὶς ἦτο διαθεθεμένος νὰ συνεταρισθῇ εἰς κολοσσαῖα ἔργα, ὡς τοῦ ὑπερωκεανείου τηλεγράφου, τῆς διατρήσεως ἰσθμῶν κτλ. μὲν εἶχον τὴν τόλμην οἱ ἄνθρωποι νὰ λαμβάνωσι μετοχὰς τι-

νας εἰς τοὺς πρώτους σιδηροδρόμους· πολὺ δὲ φυσικώτερα ἦτο ἡ ἀγνοία τῆς δραστηριότητος τῆς δημοκρατικῆς οἰκονομίας, ἣτις μόλις φαίνεται γεννωμένη, ἣτις ὅμως δμοιάζει πρὸς συρροὴν πολλῶν ὑδάτων σχηματίζουσαν ἀφανῆ ἀλλὰ πολυάριθμα ρυάκια τὰ ὁποῖα κατακλήγουσιν εἰς σχηματισμὸν ποταμοῦ χυνομένου εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐκαστος ἡμῶν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ἀκόμη ἀλλὰ τ' ἀποτελέσματα καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἔχουσιν ἀδιαφιλονεικητὸν εὐγλωττίαν ὡς παρακατιόντες ἐν παραδείγμασι θέλομεν ἰδεῖν.

Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς συνεργασίας ἀπαιτεῖται δύναμις θελήσεως, ἀλληλουχία πνεύματος, ἐπιμονὴ εἰς τὴν προσωπικὴν ἐνεργειαν, διότι οὐδὲν γίνεται μόνον· εἶναι ἀναγκαῖα, χωρὶς νὰ προσβάλλωνται οἱ συνεργάται, ἡ ἐπίβλεψις των καὶ ἡ ἐξέλεξις τῶν πράξεων των· πρέπει δὲ ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τοὺς πρώτους τοῦλάχιστον μῆνας, οἱ νοημονέστεροι καὶ οἱ σπουδαιότεροι τῶν συνεργατῶν νὰ δεχθῶσι προσωρινῶς καὶ δωρεὰν τὴν ἐργασίαν τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ διαχειριστοῦ, τοῦ διανομέως τῶν εἰδῶν, τοῦ ὑπαλλήλου τῆς ἀποθήκης ὡς καὶ τοῦ λογιστοῦ ἀκόμη, μέχρις οὗ ἡ ἐταιρεία γείνη πολυάριθμος, ἐδραιωθῆ καὶ εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ πληρῶνῃ τὴν πολυτέλειαν ἐνὸς διευθυντοῦ καὶ σωρείας ἀναγκαιῶν ὑπαλλήλων. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ αὐξηθῆ ἡ λιτότης καὶ ἡ οἰκονομία, ἕκαστος δὲ ἐταῖρος συνεργάτης ν' ἀποποιηθῆ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του τὰς προσφορὰς τῶν ἐπὶ πιστώσει παροχῶν τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προμηθευταί, πρὸς τὸν σκοπὸν ἄλλως λίαν θεμιτόν, τοῦ διατηρεῖν τὴν πελατεῖαν των.

Ἄναμιγνυόμενος δέ τις ἐν τῇ συνεργασίᾳ δὲν γίνεται ὡς ἐλέχθη ὁ ἀντίπαλος τῶν ἐμπόρων ἀλλ' ὁ συνάδελφός των, ὁ ἔντιμος συναγωνιστὴς των, μόνον διατρέχει ὀλιγωτέρους κινδύνους ἐκείνων, ἔχει ἀναγκαιῶς ὀλιγώτερα ἔξοδα, καὶ ἀπολαμβάνει μικρὸν μὲν κέρδος· ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δικαίως τῷ ἀνήκε· οὕτω δὲ πράττων πραγματοποιεῖ ὅχι τὴν κινδυνώδη ἰδανικότητα τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ δαπάνῃ ἀλλὰ τὴν πολὺ λογικώτεραν οἰκονομίαν ἐκ τῆς δαπάνης καὶ τοῦτο ἄνευ σπουδαίων στερήσεων, ἀλλὰ μόνον τῇ συνενώσει μετὰ συναδέλφων καὶ φίλων πρὸς ἀμοιβαίας ἐκδουλεύσεις.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὄσον ἀνωτέρω περὶ συνεργατικῶν ἐταιρειῶν σὰς ἀνέφερα, καὶ πρὸς κατανόησιν τῆς μεγάλης αὐτῶν κοινωνικῆς ὠφελιμότητος, θέλω σὰς περιγράψαι ἐν συντόμῳ δύο ἐταιρείας τοιαύτας, περιλαμβανούσας, ἐκάστη ἐν ἑαυτῇ, τὸ πλεῖστον μέρος τῶν τύπων τοὺς ὁποίους σὰς ὑπέδειξα· ἡ μία τούτων εἶναι ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐν τῷ νομῷ Isere Βιομηχανικὴ καὶ ἀγροτικὴ ἐταιρεία τοῦ Beauregard, ἀγνωστος δυστυχῶς τοῖς πολλοῖς, ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τοῖς πᾶσι γνωστὴ καὶ ὀνομαστὴ ἐταιρεία τῆς Rochdale ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἡ Βιομηχαν. καὶ ἀγροτικὴ ἐταιρεία τοῦ Beauregard εἶναι ἐταιρεία παραγωγῆς διὰ τὸ ὑφαντουργεῖόν της, τὸ προπαρασκευαστήριον, τὸ ἀρτοποιεῖόν της καὶ τὸ ἀλευροποιεῖόν της· εἶναι ἐταιρεία τῆς οἰκιακῆς καταναλώσεως, διὰ τὸ τρο-

φοδοτικὸν τμημὰ της, εἶναι ἐταιρεία τῆς ἐμπορικῆς καταναλώσεως, διὰ τὰς μεγάλας ἀποθήκας τῶν ξυλανθράκων, τοὺς ὁποίους πωλεῖ πρὸς τὸ κοινὸν καὶ πρὸς τοὺς ἐταίρους της, εἶναι πιστωτικὴ ἐταιρεία, διότι συντηρεῖ ταμειυτήριον, λαμβάνουσα τὰς ἐκ τῆς οἰκονομίας καταθέσεις τῶν ἐταίρων της ὡς καὶ τῶν ξένων, καρποφοροῦσα αὐτὰς ἐπὶ τόκῳ· τὸ ταμεῖόν της ἐπίσης ἐνεργεῖ δικφόρους προεξοφλητικὰς ἐργασίας τῶν ἐταίρων της· εἶναι ἐταιρεία ἀγροτικῆς παραγωγῆς, διότι εἶναι ἰδιοκτήτρια μικρᾶς ἐπαύλειος ἐξ μυριομέτρων, ἐργαζομένη εἰς τὴν γεωργίαν· καὶ, ὅπερ καὶ σπανιώτατον, εἶναι σχολεῖον ἀνατροφῆς, ἔχουσα ἐν τῇ μικρᾷ ἐπαύλει της, νοσοκομεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον εἰς τὸ ὁποῖον προσέθεσε καὶ σχολεῖον, λαμβάνουσα καὶ τὸν τύπον τῆς ἐταιρείας τῆς διδασκαλικᾶς· ἡ ἐταιρεία αὕτη ὡς βλέπετε, ἐνόει ἐν τῇ ἐνεργείᾳ της ὀκτὼ ἢ δέκα κλάδους ἐργασίας οἵτινες ἀλλαχοῦ ἀποτελοῦσι ἰδιαιτέρως ἐταιρείας. Ἡ ἐταιρεία αὕτη ἔχει ἕνα μόνον διευθυντήν, ἐν διοικητικῶν Συμβούλιον καὶ ἐν μόνον λογιστήριον· ὅλοι οἱ κλάδοι εἶναι οὕτω συνδεδεμένοι μετὰ τῶν ὑποστηριζόμενοι ἐν τῇ ἐναντιότητι καὶ ὠφελούμενοι διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας των. Ἐκαστος κλάδος εἶναι προσκεκολλημένος τρόπον τινα εἰς τὸν κοινὸν κορμὸν καὶ καρποφορεῖ ἀναλόγως τῆς τούτου ἐνεργείας, ἀλλ' ἕκαστος κλάδος ἔχει τὴν διεύθυνσίν του καὶ τὴν ἰδικιτέραν του διαχείρισιν, καὶ προσγίνεται μετὰ τῶν ὄλων σπουδαῖος συναγωνισμός.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐταιρείας ἐγένετο παρὰ τῶν ἐργατῶν τῆς Βιέννης βιομηχανικῆς πόλεως τῆς Γαλλίας διὰ καταθέσεως ἐνὸς φράγκου παρ' ἐκάστου ἐταίρου· συνήρχοντο δὲ τὸ πρῶτον οἱ ἐταῖροι ἐν τινι μικρῷ μαγαζίῳ, εἶδος σκοτεινῆς τράγλης, εἰς τὴν πτωχοτέραν καὶ ἀκαθαροτέραν συνοικίαν τῆς πόλεως τὸ ἐσπέρας, καὶ διενέμοντο μετὰ τῶν τῶν εἰδη τῶν ἐμπορευμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον ἀγοράσει χονδρικῶς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἐπιχειρήσις εὐωδοῦτο καὶ μετὰ τινος ἐβδομάδας εἶχον ἀληθὲς ἐργαστήριον εἰς τὴν καλητέραν συνοικίαν· αἱ ἐργασίαι ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ ἡ ἐταιρεία ἤνθει· μετὰ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἠγόρασε τὴν μικρὰν ἔπαυλιν τοῦ Beauregard, οὕτω κληθεῖσαν, ὡς ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ὀρίζοντος ὅστις ἐκεῖθεν ἐκτείνεται πέραν τοῦ Ῥοδανοῦ μέχρι τῶν Ἀλπεων. Τὰ πολιτικὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπέφερον τὴν βιαίαν διάλυσίν της, ἕκαστος δὲ τῶν μετόχων ἔλαβε δεκαπλῆν τὴν κατάθεσίν του. Τούτων παρελθόντων ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ἐγένετο ἐπεκταθεῖσα ἐφ' ὄλων τῶν κλάδων οὗς ἀνεφέραμεν. Τὸ ὑφαντουργεῖον ἀρξάμενον μετὰ ἐρίων χιλίων φράγκων ἀξίας, σήμερον παράγει 60,000 μέτρα ὑφάσματος ἐτησίως ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν προόδόν του καὶ διὰ λευκαντηρίου· τὸ οἰκονομικὸν δὲ ἐστιατήριον παρέσχε κέρδος τὸ τελευταῖον ἔτος εἰς τὴν ἐταιρείαν 3,000 φρ. ὅπως ὅμως ἐπιτευχθῆ τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐφαρμύζονται ἐν ὄλη αὐτῶν τῇ ἐκτάσει αἱ ἀρχαὶ τῆς συνεργασίας ἐπὶ τοῦ ἐστιατορίου π. χ. ἐκ

των καθαρών κερδών 30 % δίδονται εις τους έπτά υπαλλήλους τους εν τῷ μαγειρείῳ εργαζομένους, 50 % αποδίδονται εις τους καταναλωτάς (συμποσούμενους κατὰ μέσον ὄρον εις 250 καθ' ἐκάστην) πρὸς τους ὁποίους δίδονται σήματα ἀξίας ἀντιπροσωπεύοντα τὴν κατανάλωσιν. Ἡ ἐταιρεία δὲ κρατεῖ δι' ἑαυτὴν μόνον 20 %. Χάρις εις τὸ γενναῖον, εὐφρέες καὶ ἀδελφικὸν τοῦτο σύστημα, ἡ πελατεία τοῦ τροφοδοτικοῦ συνεταιρισμοῦ αὐξάνει καθ' ἐκάστην ὥστε τὸ μέλλον τῆς ἤδη εἶναι ἀσφαλές.

Ἡ συνεργατικὴ ἐταιρεία αὕτη τοῦ Beauregard, διακρίνεται ὄλων, διότι ἐνόησεν διαφόρους κλάδους, ἐπιβεβαιῶν τὴν δύναμιν τῆς ἀνθρωπίνης πρωτοβουλίας. Διευθύνεται μετὰ διακεκριμένης φρονήσεως καὶ πρακτικότητος, προσόντων τὰ ὁποῖα ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης ἐργασίας πρέπει νὰ ἐλλείπωσι, πολὺ ὅμως περισσότερον ἐξ ἐμπορικῶν καὶ ἐπιχειρηματικῶν ἐργασιῶν, πρὸς τὰς ὁποίας, διὰ νὰ προοδεύσωσι, πρέπει νὰ ἴναι καὶ εἰς πολλὴν δόσιν· ἐκτὸς ὅμως τούτου ἐν τῇ Διευθύνσει τῶν ἐταιρειῶν ἐν γένει εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀφοσίωσις, ἡ αὐταπάρνησις καὶ ἡ ἀφιλοκέρδεια ἐν τῇ ὑψίστῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως· τὸ αἶσθημα τοῦ ἐγωῦσμοῦ καὶ μάλιστα τὸ νομιμότερον προσωπικὸν συμφέρον, πρέπει νὰ ὑποκινῆται ὑπὸ ἠθικῶν προτερημάτων καὶ ἀρετῶν. Οἱ ἱδρυταὶ καὶ οἱ διευθύνοντες πρέπει ἰδίως ν' ἀπέχωσι τοῦ νὰ θεωρῶσι τὰς συνεργατικὰς ἐταιρείας βῆθρον τῆς φιλοδοξίας των ἢ πηγὴν ἰδιαιτέρας περιουσίας· πρέπει εἰλικρινῶς νὰ θέλωσι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων ὡς τὸ ἰδικόν των, εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ πρόοδον τῆς κοινωνίας ἀποβλέποντες.

Ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Οἱ δίκαιοι σκαπανεῖς τῆς Ροχδάλης» συνεργατικὴ ἐταιρεία ἐν Rochdale τῆς Ἀγγλίας συνεστήθη πρὸ 37 ἐτῶν, καὶ διὰ τῆς μεγίστης ἀναπτύξεως ἦν ἔλαβεν κατέστη ἀληθὴς δύναμις ἐμπορικῆ, βιομηχανικῆ καὶ οἰκονομικῆ· σκοπὸς ταύτης εἶναι ἡ κοινωνικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῶν μελῶν· τὸ κεφάλαιόν τῆς ἀποτελεῖται ἐκ μετοχῶν ἐκ μιᾶς Ἀγγλικῆς λίρας ἐκάστης, πληρονομένης τοῖς μετρητοῖς ἢ κατὰ δόσεις. Τὰ κέρδη διανέμονται κατὰ τριμηνίαν μετὰ προαφαίρεσιν τοῦ τόκου 5 % διὰ τὰς ἀποπληρωμένους μετοχὰς τῆς ἀποσβέσεως, τοῦ κινητοῦ καὶ ἀκινήτου κεφαλαίου, καὶ 2 1/2 % ἀφαιρούμενα δι' ἑξῶς εἰδικὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα ἐτήσιως φθάνουσι τὰς 1,000 Ἀγγλικὰς λίρας περίπου· τὸ δ' ὑπόλοιπον διανέμεται τοῖς συνεργάταις ἀναλόγως τῆς καταναλώσεώς των.

Ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς ἑδρας, ἡ ἐταιρεία ἔχει 18 παραρτήματα καὶ καταστήματα τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἔκτισεν ἢ ἠγόρασε, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων κυρίως πωλοῦνται ἐδώδια, ὑφάσματα, ἐργόχειρα, ὑποδήματα, κρέας, ἄνθρακας κτλ.

Οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» εἶναι ἰδιοκτῆται ὡσάυτως ἐνὸς ἀτμομύλου καὶ ἐνὸς ἐργοστασίου καπνοῦ· ἀποτελοῦσι συνεργατικὴν ἐταιρείαν ἀγορῶν χονδρικῶς ἀσφαλιστικὴν ἐταιρείαν, κλωστήριον καὶ ὑφαντήριον 62,000 ἀτρά-

κτων καὶ 600 ἰστῶν, καὶ ἔχουσιν ἐταιρείαν ἀλληλοβοηθείας, παρέχουσαν εὐκολίαν πρὸς τοὺς ἐταίρους διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου καὶ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων.

Τὸ διαμέρισμα τῆς ἐκπαιδεύσεως περιέχει 13,000 τόμους καλῶν βιβλίων, 12 ἀναγνωστήρια μὲ ὄλας τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ, μίαν βιβλιοθήκην εἰδικὴν περιέχουσαν 1,700 τόμους βιβλίων χρήσιμων πρὸς πληροφωρίαν· σφαίρας, ἄτλαντας, χάρτας, ἐπιστημονικὰ καὶ φυσικὰ ἐργαλεῖα κτλ. Ἀπὸ τοῦ 1873 ἐσυστήθησαν καὶ τάξεις καὶ οἱ συνεργάται δύνανται νὰ μαθηθῶσι ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον εἰς καλὴν βιομηχανικὴν ἀνατροφήν, καθὼς καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» βεβαιοῦσιν ὅτι, ἀρχὴν ἔχοντες τὸ self help (βοήθει ἐαυτὸν) τοῦ ὁποίου ἡ ἀνάπτυξις ὑπονοεῖ τὴν ἀμοιβαίαν βοήθειαν, οὐδενὸς εἰσὶν ἀνταγωνισταί, θέλουσι, λέγουσι live and let live (νὰ ζήσωσιν ἀφίνοντες καὶ τοὺς ἄλλους ζῆν)· προσπαθοῦσι νὰ συνειθίσωσι τοὺς συναδέλφους των εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς τὴν προβλεπτικότητα, καὶ αἱ κατὰ τριμηνίαν διανομαὶ τῶν κερδῶν μεγάλως βοηθοῦσι τινὰς ἐξ αὐτῶν, οἵτινες πρότερον κατέφευγον εἰς τὰ δάνεια μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠρελιμότητα τῆς οἰκονομίας. Πολὺ συγκινητικὴ καὶ ἐνθαρρυντικὴ συγχρόνως, εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ 1844. 28 ἐργάται τολμηροὶ καὶ πλήρη πεποιθητῶν ἔχοντες εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἤρξαντο τοῦ ἔργου χωρὶς νὰ διατάσωσιν ἐνώπιον οὐδενὸς κωλύματος· τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐγένοντο 74 καὶ ἐκέρδισαν 2,000 φρ. κατὰ τὸ 1846 μόλις ἦσαν 80 καὶ ἐκέρδισαν 1800 φρ. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1849 αἱ ἐργασίαι καὶ τὰ κέρδη ἔλαβον σημαντικὴν ἐπίτασιν· ὥστε τὸ 1880 οἱ «δίκαιοι σκαπανεῖς» τῆς Rochdale ἠριθμοῦντο εἰς 10,613 κατέχοντας κεφάλαιον μετοχῶν 7,314,250 φρ. διαχειριζομένου εἰς τὰς ἐργασίας 7,091,375 φρ. καὶ πραγματοποιοῦντας ἐτήσιον κέρδος 1,213,625 φρ. ἤτοι 17 % ἐπὶ τῶν ἐταιρικῶν κεφαλαίων. Ἐκ τοῦ τελευταίου των δὲ ἰσολογισμοῦ τοῦ 1881 τὸν ὁποῖον ἔσχον τὴν εὐγένειαν νὰ μοι πέμψωσιν «οἱ δίκαιοι σκαπανεῖς» μετ' ἄλλων σπουδαίων ἐγγράφων τῆς διαχειρίσεως χρήσιμων πρὸς ὀδηγίαν τῶν μελλόντων συνεργατῶν ἐξάγω τὰς ἐξῆς εἰς τὸ Ἰαμεῖον κατὰ τὴν τελευταίαν τριμηνίαν γενομένης πράξεως.

ἀποταμιεύσεις

Ἐκ πωλήσεως ἐδωδίων	L.	51,652	φρ.	1,291,300
» ὑφάσματος καὶ μαλλίων	»	3,560	»	89,000
Διάφοροι ἐργασίαι, βάρπται κτλ.	»	1,162	»	29,050
Κρεοπωλεῖα	»	9,335	»	233,375
Ἵποδηματοποιεῖα	»	1,332	»	33,300
Ἐκ διαφόρων πωλήσεων χονδρικῶς	»	2,030	»	50,775
Ἐκ ποσοτήτων ληφθεισῶν παρὰ τῆς Τραπεζῆς.	»	58,848	»	1,471,200

Αἱ εἰσπράξεις αὐταὶ δίδουσιν ἀρκούσαν ἰδέαν καὶ τῶν πληρωμῶν. Ἡ λογιστικὴ διαχείρισις εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν.

Ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐμπορευμάτων δεικνύει τὴν προσεκτικὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κεφαλαίου· ὁ λογαριασμὸς τοῦ Κεφαλαίου δεικνύει τὰς τοποθετήσεις τῶν διαφόρων ποσοτήτων, τῆς πρώτης τάξεως, ὡς εἶναι αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τοῦ σιδηροδρόμου, αἱ ὑποθήκαι κτλ. ἀκολούθως αἱ συμμετοχαὶ πρὸς τὰς συνεργατικὰς ἐταιρείας, ἡ ἀναμφισβήτητος εὐδαιμονία τῶν ὁποίων εἶναι συνδεδεμένη μετ' ἐκείνης τῶν «δικαίων σκαπανέων»· ὁ συνεργατικὸς μῦθος π. χ. ἔδωκε κατὰ τὸ 1880 καθαρὸν κέρδος 200,000 φρ. περίπου.

Πολὺ δὲ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἡν περιέγραψα θέσιν, οἱ συνεργάται τῆς Rochdale προσεπάθησαν νὰ κάμωσι προσηλύτους, καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἠνωμένον βασιλεῖον ἡ συνεργατικὴ κίνησις ἐπέτυχε καὶ ἡδραιώθη πέραν τῶν ἐλπίδων. Καθ' ἕκαστον ἔτος Συνέδριον συνεργατικῶν συνέρχεται εἰς τινὰ πόλιν ἀπὸ τοῦ προηγούμενου ἔτους ὀριζομένην. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐταιρειῶν ἀποστέλλουσιν ἐκεῖ τοὺς ἀντιπροσώπους των καὶ ἀναθέτουσι τὴν προεδρείαν τῆς συνελεύσεως εἰς ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων προσώπων τοῦ τόπου δηλ. εἰς μέλος τι τῆς φυσικῆς ἀριστοκρατίας τῆς ἀξίας καὶ τῶν γνώσεων, ἣτις δὲν ἔχει μὲν πλέον δυστυχῶς δικαιώματα ἀναμφισβήτητα ἐπὶ οὐδενὸς μέρους, ἀλλ' ἣτις ἐπιβάλλεται καὶ θὰ ἐπιβάληται πάντοτε διὰ τοῦ ἀναγκασίου γοήτρου τῆς προσωπικῆς ἀξίας.

Ἀντὶ πάσης ἄλλης περιγραφῆς τῶν Συνεδρίων τούτων καὶ τῶν ἐργασιῶν των ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παραθέσω περίληψιν τῶν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1880 ἐν Newcastle συγκροτηθέντος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ δικηγόρου καὶ πρώην βουλευτοῦ Θωμᾶ Hugues.

Μετὰ τὸν ἐναρκτήριον λόγον τοῦ δόκτωρος Lightfoot ἀρχιεπισκόπου τοῦ Durham καὶ γερουσιαστοῦ, κατετέθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἡ στατιστικὴ τῆς συνεργασίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Σκωτίᾳ μέχρι τοῦ 1878 ἐξ ἧς καταφαίνεται·

Ἀριθμὸς ἐγγεγραμμένων ἐταιρειῶν	1,181
» τῶν μελῶν	560,703
Κεφάλαιον ἐν ἐνεργείᾳ φρ.	143,255,450
» εἰς ἐμπορεύματα ἐν ταῖς ἀποθήκαις »	21,827,150
Ποσότης πωλήσεων »	528,207,900
Καθαρὰ κέρδη αὐτῶν »	45,448,575

Τὰ κέρδη ταῦτα ἀναλογοῦσι πλέον τῶν 8 $\frac{1}{2}$ τοῖς 0 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τοῦ Κεφαλαίου τῶν ἐργασιῶν καὶ πλέον τῶν 30 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ.

Τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῆς Βρετανικῆς συνεργασίας εἰς 18 ἔτη ἀπὸ τὸ τοῦ 1861-1870 ἀνῆλθεν εἰς 4,472,918,000 φρ. ἀποδόσαν κέρδη 346,090,790 ἐκ τῶν ὁποίων 150,000,000 τοῦλάχιστον κατετέθησαν ἐν τοῖς Ταμιευτη-

ρίοις, χρησιμοποιούμενα πάλιν πρὸς ὄφελος ἔμμεσον τῶν ἐταίρων καὶ ἐν γένει τῆς κοινωνίας.

Αἱ κομητεῖαι τῶν ὁποίων τὸ Newcastle εἶναι τὸ κέντρον, ἔδωκαν μόναι των διὰ τὸ 1878 τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

Ἐταιρεῖαι συνεργατικαὶ	107
Μέλη	71,574
Κεφάλαιον φρ.	11,049,250
Πωλήσεις »	52,816,300
Κέρδη »	6,041,100
Ποσότης ἐξοδεύσεως κατὰ κεφαλὴν »	743
» κέρδους »	84.40 $\frac{0}{10}$

ἤτοι 11 $\frac{1}{2}$ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἐκάστου συνεργάτου.

Τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν ὄντος, ὡς εἶδομεν, 560,703 καὶ τῆς ἀγγλικῆς οἰκογενείας λογιζομένης κατὰ μέσον ὄρον εἰς πέντε ἄτομα μετὰ τῆς μεγαλύτερας φειδοῦς δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν συνεργατικῶν ψυχῶν εἰς 2,800,080 ἤτοι 10 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἠνωμένου βασιλείου μὴ καταλογιζομένης τῆς Ἰρλανθικῆς ὅπου ἡ συνεργασία εἶναι μηδέν.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐταιρειῶν τῆς χονδρικῆς πωλήσεως προερχόμενα καθὼς καὶ τῶν μύλων καὶ τῶν ἐργοστασιῶν κλ. τῶν τῆς διανομῆς λεγομένων ἐταιρειῶν, διότι αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἐταιρεῖαι δὲν ἐπιζητοῦσι κέρδη, ἀλλὰ σκοποῦσιν ἰδίως τὴν προμήθειαν ἐν ἀποθήκαις πλουσίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ὀργανισθείσας ἐμπορευμάτων πρώτης ποιότητος, διὰ πελατεῖαν συνεταϊρικὴν μὲν ἐπίσης, ἀλλὰ τῶν ἀστῶν ἢ τῶν ἐργατῶν.

Ἀλλὰ, κύριοι, τίς ἡ ἀνάγκη ξένων παραδειγμάτων, τίς ἡ ἀνάγκη ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μαρτυριῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὠφελιμότητος τῆς συνεργασίας καὶ κατανοήσιν τῶν θαυμασιῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων; στρέψατε τὰ βλέμματά σας περὶ ὑμᾶς καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἐνώπιόν σας. Μὴ τοι δ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν εἶναι συνεργατικὴ ἐταιρεία; δὲν περιέχει ὄλα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τούτων μετὰ τῆς ἀπονομῆς ἀκόμη καὶ ὠφελείας πρὸς τὰ μέλη, διὰ τῆς παροχῆς πολλῶν τῆς ψυχγωγίας ἀντικειμένων, ἔχον ὅμως κύριον σκοπὸν τὴν ὠφέλειαν τῆς κοινωνίας, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως εἰς πτωχὰ καὶ ἐστερημένα προστασίας παιδιὰ, ἀναδεικνύων καὶ καθιστῶν αὐτὰ χρηστοὺς πολίτας; καὶ ὅμως ποία ἡ ἀρχὴ του; πέντε ἢ ἐξ ἔφρηθοι, ξένοι πάσης ἰδέας συνεργασίας καὶ συνεταϊρισμοῦ ἀλλ' ὑπὸ εὐγενῶν αἰτημάτων κινούμενοι πρὸς ἀμοιβαίαν ἠθικὴν ὠφέλειαν, συνήρχοντο ἐν μικρῷ καὶ ἐν ὑπογίῳ δωματίῳ ἀνταλλάσσον-

τες κατ' ἀρχάς τὰς ιδέας των, εἰς τούτους προϊόντος τοῦ χρόνου προσετέθησαν καὶ ἄλλοι, τὰ μυστήρια τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ συνεταιρισμοῦ μυστημένοι, καὶ ἰδοὺ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος τῆ ἀμοιβαίᾳ συνεργασίᾳ ἐφθάσεν εἰς ἡν σήμερον κατέχει θέσιν, γνωστὸς εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἔχων ἰδίαν περιουσίαν, εὐπρεπὲς κατάστημα, προϋπολογισμὸν 30,000 περίπου φράγκων, συντηρῶν Σχολὰς ἀπύρων ἐν ταῖς πλείσταις ἐπαρχίαις τοῦ Κράτους, πολλαχῶς ὠφέλιμος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ μετὰ πεποιθήσεως βαδίζων πρὸς αἴσιον μέλλον· δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ «Παρνασσὸς» ἀξιολύμητον συνεργασίας παράδειγμα;

Ἄλλ' ἂν, κύριοι, ἡ συνεργασία πνυτχοῦ ἐρχομοσθῆ, καὶ διὰ ταύτης τὰ μὲν μικρὰ κερφάλια ἐπὶ ἐκτεταμένης κλίμακος χρησιμοποιοῦνται, οὐδεμία δὲ μικρὰ οἰκονομία μένει ἄγονος καὶ νεκρὰ καὶ τὸ Self help ὁ θεμελιώδης οὗτος λίθος παντὸς καλῶς ἐννοουμένου οἰκοδομήματος, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας, ἀντικαθιστᾷ πᾶσαν ἄλλην ἐνέργειαν, καὶ αὐτὴ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία πλησιάζει ν' ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς καὶ ν' ἀναζήσῃ ἡ ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου XII, τοῦ Sully καὶ τοῦ Colbert ἐκφορθεῖται ἀλήθεια ὅτι, καὶ αἱ φόροι θὰ ἐκαρποφόρου καλλήτερον ἐν ταῖς χερσὶ τῶν φορολογουμένων, ἢ ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις».

Ἄς χρησιμοποιοῦμεν λοιπὸν τὰς οἰκονομίας μας δι' ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους μετὰ τῆς δεούσης φρονήσεως, ἅς ἰδρύτωμεν, ἂν θέλωμεν, ἂν δυνάμεθα συνεργατικὰς ἐταιρείας τῆς καταναλώσεως κατ' ἀρχάς, τραπέζας τοῦ Λαοῦ ἀκολούθως καὶ θὰ διδαχθῶμεν τὴν πρακτικὴν δημοκρατίαν, θ' ἀποκτήσωμεν τὰς γνώσεις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς οἰκονομίας, θὰ εἴμεθα ὠφέλιμοι εἰς καὶ τι κατ' ἀρχάς κατόπιν εἰς ὅλα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονήσωμεν εἶναι ὅτι αἱ καλλήτεροι τράπεζαι αἱ ἀσφαλιζούσαι ὄχι τὰ πλούτη ἀλλ' ἐν μέλλον εἰρηνικὸν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις τοῦ βίου εἶναι ἡ ἐργασία ἡ τάξις καὶ ἡ λιτότης καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ οἰκονομία· ὅτι πλεόν τούτου εἶναι πλεονασμός.

Κ. Χ. Βάμβας.

ΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΝ ΜΑΔΕΡΑ *

Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἤμεθα πρὸ τῆς Φουγγάλης πρωτευούσης τῆς νήσου, ἣτις ἐφαίνετο ἀναπνευμένη ἐν τοῖς ἀγροῖς τῶν ζαχαροκαλάμων καὶ διοσκουρείων, ἐν τοῖς μᾶλλον βαθυχρόοις κήποις τῶν ἡμετέρων εὐρωπαϊκῶν δένδρων καὶ τοῖς φανταστικοῖς δάσσει τῆς βιανανέας, τῆς γιγάντια ὠραία τὰ φύλλα ἐχούσης· περίξ δὲ τούτων μέγα ἀμφιθέατρον ὑψίστων ὀρέων, ἀληθῶς γιγαντιαίων κρημνῶν καὶ κατὰ τὴν κορωνίδα τέλος τῆς εἰκόνης τρύτης δύο ὠκεανοὶ λίαν μεγάλοι πιθκνὸν ἀναλόγως τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν ἐρώτων, ὁ ὠκεανὸς τῆς θαλάσσης καὶ ὁ ὠκεανὸς τοῦ οὐρανοῦ, περὶ ὧν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν θὰ ἠδύνατό τις βεβαίως νὰ εἴπῃ πότερος ὠμοιάζει μᾶλλον τῷ κυανῷ ἢ τῷ σαπφειρίῳ χρώματι. Ἐγὼ διήλθον τρεῖς πρὸ τῆς Μαδέρας καὶ ἐκάστοτε ἤκουσα ψυχικὴν κρυγὴν ἐξερχομένην ἐκ τοῦ στήθους καὶ τῶν χυδαιοτάτων ἐπιδατῶν· «διατί δὲν ἔχω οἰκίσκον τινὰ ἐν τῷ παραδείσῳ τούτῳ;»

Αἱ μέγισται τοῦ βίου ἡδοναὶ εἶνε ἄπασαι ὅμοιαι· εὐρεθεῖσαι τυχαίως ὡς ἀπολεσθὲν ἄνθος ἐκ τοῦ κόλπου νεοῦμφου, παρέχουσιν ἡμῖν ἀγαλλιάσεως μέθην καὶ ἀπέρχονται πρὶν ἢ ἡμετέρᾳ ἀεικίνητος χεὶρ δυνηθῆ ν' ἀνυπαίτιση ἢ ἀνακαλέσῃ αὐτάς, ἀπέρχονται ἔν' ἀπολεσθῶσιν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἀπείρου, ὡς μικρὰ νερέλη, ἐξαφανιζομένη εἰς τὸ ἀχανὲς τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ μαγευτικὸν τῆς θεᾶς ἐκείνης ὄφειλεν δλίγον νὰ διαρκέσῃ· κραυγὴ ἑκατοντάδων στομάτων, πνυδαίμονιον ἑκατοντάδων πορτογαλικῶν ἀρῶν τραχέων τὸν ἦχον καὶ ἔτι τραχυτέρων τὴν ἔννοιαν, ἀνήγγειλαν ἡμῖν ὅτι ἀνάγκη ἦτο ν' ἀποβιθασθῶμεν καὶ προμηθευθῶμεν μικρὰν ἐκ τῶν πολλῶν λέμβων, τῶν θορυβωδῶς συγκρουομένων πρὸς τὸν Τάμεσιν. Καὶ ἔπειτα ἐν τῷ μέσῳ τῶν δολογυμῶν καὶ κραυγῶν, μόλις ἀποβιθασθεῖς, ἠναγκάσθη διὰ τῆς βίας νὰ εὐρῶ διεξοδὸν μεταξὺ ἡμιγύμων ἀνθρώπων προσφερόντων μοι ἵππον καὶ ἀνθρώπων εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένων, προσφερόντων μοι ξενοδοχεῖον, πωλητῶν ράβδων καὶ πωλητριῶν διατρήτων καὶ πλήθους ἄλλων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἐν ἀρίστη πορτογαλικῇ γλώσσῃ, χειρίστη γαλλικῇ καὶ κακίστῃ ἀγγλικῇ ἐζήτουν τι παρ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἠθελόν τι παρ' αὐτῶν. *Consummatum est*· ἡ τῆς ἡδονῆς στιγμὴ εἶχε λήξῃ, ἀλλ' ἐγὼ εἶχον ἐγγαράξῃ ταύτην ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ τῆς καρδίας, ἐν ᾧ οὐδὲν ἐξαλείφεται. Μετὰ ὀκταήμερον πλοῦν, σταθμίζων τὰς δυνάμεις τοῦ σώματός μου, εὐρον αὐτάς ἐντόκως ἀνταμειφθεῖσας ὑπὸ τῆς ταχειᾶς ὑπερφυοῦς θεᾶς τοῦ πανοράματος τῆς Μαδέρας· νῦν δὲ ἡ πραγμα-

* Ἰδ. σελ. 19.

τικότης τῆς ζωῆς μὲ προσεκάλει εἰς ἀτομικὴν ὑπεράσπισιν, εἰς τὴν πρακτικὴν μελέτην τῆς Φουγκάλης, τέλος ἡ ποίησις παρεχώρει τὴν θέσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ βίου.

Ὁ Οὐίλιέλμος δὲν ἀπεβιβάσθη μεθ' ἡμῶν.

Ἀκτῖνα ποιήσεως ἔλαβον καὶ κατὰ τὸ πρόγευμα· ποτήριον τουτέστι παλαιοῦ οἴνου τῆς Μαδέρας, ἐκ τοῦ οἴνου ἐκείνου, οὗ κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν ὑπῆρχε σπάνις, καὶ ὅστις μετὰ ζηλοτύπου φειδωλῆς ὑπὸ τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων ἐπίνετο, οἷτινες διεφύλακτον αὐτὸν ἐν τοῖς μυστικοῖς ἀρχαίοις τῶν οἰνοθηκῶν· ὕστερον δὲ καὶ κυθίσκον καφφέ τοιούτου, οἷον ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε ἐν οὐδεμιᾷ τῆς Εὐρώπης, Ἀφρικῆς ἢ Ἀμερικῆς χώρα ἔπιον. Πίνων αὐτὸν ἐνθυμούμαι, ὅτι ἐσκέφθην περὶ τῆς ἐπιπερατικῆς τῆς ἀγωγῆς. Ὁ καφφές ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐκ Μόκας ἢ Υἱούγκας, ἀλλὰ ταπεινῶς ἐφύη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ φιλοφρόνως ξενίζοντός με κυρίου, ὅστις ὁ ἴδιος μετ' ἐνθέρμου φροντίδος εἶδε τοὺς κόκκους αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα ὠριμάσαντας καὶ ἕνα πρὸς ἕνα τούτους συνέλεξεν, ὅταν ἡ μακρὰ αὐτοῦ πείρα κατέδειξεν αὐτοὺς ἀξίους· ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τοὺς Σινικοὺς κεχυρωμένους κυθίσκους του.

Στιγμάς τινας, ἀφ' οὗ ἐρρήφθησά τὸν καφφὲν ἐκεῖνον καὶ φιλοσοφικῶς ἐσκέφθην περὶ τῆς πνυτοδυναμίας τοῦ σχολείου πρὸς βελτίωσιν τῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἡμῶν ἔπιπτος, ὡς μετέχων ἀκολουθικῆς ἐπιβάτων τοῦ Ταμέσεως, δικνουμένων ἐκδρομῆν τινὰ εἰς τὸ *Palheiro do Ferreiro*, ἔπαυλιν τοῦ κόμητος τῆς *Carvalho*, περιφήμου Πορτογάλου πατρικίου, εἰσαγαγόντος τοὺς πρώτους βυτράχους εἰς τὴν νῆσον ταύτην, λίαν ἀτυχῆ πρὸ αὐτοῦ, μὴ ἔχουσαν τοιούτους.

Ἴππεῖς τε καὶ ἵπποι λίαν ἐσπευσμένως ὤρμησαν ἵνα διέλθωσι τὰς ὁδοὺς τῆς Φουγκάλης· καίτοι δὲ τὸ ἄρωμα τῶν ἀγρῶν τῆς ἐξοχῆς ἀκαταμαχῆτως μὲ προσεείκυσεν, ἠναγκάσθη νὰ σταματήσω ἐνώπιον μικρῶν τινῶν γραφικῶν ἐργαστηρίων, ἐν οἷς πᾶν τὸ πρὸς πώλησιν ἐπωλεῖτο καὶ ὁ λαὸς συνεσπαρέυετο πρὸς ἀγορὰν ἄρτου, οἴνου, καὶ παντὸς τοῦ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίου. Τὰ πνυτοπωλεῖα (*vendas*) ἐκεῖνα εἶνε ὁ καταλληλότατος τόπος ὅπως μελετήσῃ τις τὸν χυδαῖον τῆς Φουγκάλης λαόν· ἐκεῖ βλέπει τις τὰς γράϊας ταμβακίζούσας καὶ εἰσερχομένους ἵν' ἀγοράσωσι τὴν νευρώδη αὐτῶν τροφήν καὶ ἀτάκτως καὶ κακῶς λαλούσας τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀνάμεσα εἰς δύο πρέζας ταμβακίου· ἐκεῖ εὐρίσκει τις συνηθροισμένους τὸν *arriero*, τὸν ἡμιονηλάτην, τὸν χωρικὸν πίνοντα ποτήριον ἐξ *aguardente* (οἶνοπνεύματος). Ἐπὶ τῆς θύρας ἐκάστου ἐργαστηρίου εἶνε γεγραμμένα τρία μυστηριώδη ἀρχικὰ γράμματα *P. A. V.* παριστῶντα τὰς μεγάλας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀνάγκας, *Pao*, *Aguardente*, *Vinho* (ἄρτον, οἶνοπνευμα καὶ οἶνον). Ἄλλοτε ἀναγινώσκει τις *diferentes bebidas* (διάφορα ποτὰ).

Διήλθομεν ἤδη τὴν *Rua da Carreira*, τὸ στάδιον, τὸ Τολεδὸν τῆς Φουγ-

χάλης καὶ ἤδη εἴμεθα ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἥτις καὶ μετὰ τῶν δεκαεξὶ χιλιάδων αὐτῆς κατοίκων δὲν δύναται βεβαίως ἐπὶ μακρὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῆς νὰ κρατήσῃ ἡμᾶς· καὶ νῦν ἐνθα εὐρισκόμεθα ἄρχεται ὁ κῆπος, διότι τῷ ὄντι ἅπαντα ἡ νῆσος εἶνε κῆπος. Ἀπεμακρύνθη ὀλίγα βήματα τῶν συνοδοιπόρων μου, θέλων μόνος, πάντη μόνος ν' ἀπολαύσω τῶν ἀρωμάτων τῆς πλουσιωτάτης ταύτης φύσεως. Ἀναβαίνομεν ἀνωφερᾶ· ὁδοὺς, κεκλεισμένους δι' ἀναρμόστων μικρῶν τοίχων, ἱππεύομεν μετὰ ξυ ἀγροῦ καὶ ἀγροῦ, ἀλλ' εὐγενῆς τις καρδίη παρὰ τὸν ἄρτον τοῦ ἀνθρώπου ἐφύττεισε τὰ ἄνθη καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ ἐξ ἄλλου μέρους πίπτουσι ἐκ τῶν ἀγρῶν παμπληθεῖς θάμνοι ἡλιοτροπίων καὶ γερανίων, ἰάσμων καὶ ῥόδων. Συχνάκις ἡ κεφαλή ἡμῶν κείττει ὑπὸ τὴν σκιάν θόλου περιελισσομένων αἰγοκλημάτων καὶ τριτῶν. Ὑψοῦμι ἐπὶ τῶν ἀναβολέων μου καὶ τρώγω τὰς ἀρωματικὰς ὀπώρας, κλίνω πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ δκψιλῶς λαφυραγωγῶ ῥόδα, ἡλιοτρόπια καὶ ἄνθη μυρίων χρωμάτων. Ἡ ἀφθονία δικαιολογεῖ τὴν κλοπήν. Οἱ συνοδοιπόροι τε καὶ αἱ συνοδοιπόροι μου, διπλασιάζουσι τὴν λείαν ἀλλ' ἡ γόνιμος φύσις οὐδόλως φαίνεται γυμνωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρπαγῆς. Αἱ χεῖρες ἡμῶν ἀδυνατοῦσι ν' ἀναχαίττωσι τὴν λεηλασίαν καὶ ἀρχόμεθα πολέμου ἀνθέων, ῥίπτοντες ῥόδα κατὰ κερυοφύλλων καὶ πληροῦντες τοὺς τε φίλους ἡμῶν καὶ τοὺς ὄμους τῶν κυριῶν διὰ ἰάσμων καὶ ἕων. Ἡ μέθη τοῦ ἀρώματος πλημμυρεῖ ἡμᾶς· ἐγὼ δὲ ἐκ διαλειμμάτων στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀτενίζων πρὸς τὸν ὠκεανὸν καὶ συγγέων οὕτω τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων μετὰ τῆς πικρᾶς ὀσμῆς τῶν θαλασσιῶν κυμάτων.

Ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἡ εἰς *Palheiro* ἀγούσα ὁδὸς εἶνε δύσβατος καὶ βραδεῖ μόνον βήματι δύναται ὁ ἵππος νὰ περιπατήσῃ, ἀλλ' εὐθὺς ὡς καθίσταται ἥττον ἀνωφερῆς καὶ αἰσθηνομῆ τὴν ἀνάγκην ἵνα κεντήσω τὸν ἵππον μου, ὡς εἰ ἤθελον νὰ κατακρημνισθῶ εἰς τὴν μαγικὴν ταύτην φύσιν, εἰς τὴν θάλασσαν ἐκείνην τῶν ἡδονῶν, ἐνοῶ ὅτι ὁ *arriero* μου προσεκολληθῆ διὰ τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου μου καὶ τὰ σκέλη ἔχων ἀνηρητημένα σύρεται κωμικώτατος. Γελῶ καὶ παρατηρῶ τῆ πλησίον ἐμοῦ κυρία, ὅτι καὶ ὁ ἵππος αὐτῆς· σύρει τὸ πικράδοξον παράρτημα ἐνὸς *arriero*. Συγγελωμέν, γελωμέν θορυβῶδῶς, ἀλλ' οἱ δύο *arriero* διαμένουσι σοβαρῶς ἐν τῇ τιμητικῇ αὐτῶν θέσει καὶ σύρονται εἴτε ὁ ἵππος μου τρίποδίξει εἴτε καλπάζει.

Ἄλλ' ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθιστάμενος καὶ ἐγὼ σοβαρῶς καὶ πειρώμενος νὰ πορτογαλλίσω τὴν ἰταλικὴν μου γλῶσσαν, λέγω πρὸς τὸν ὄπισθεν ἐμοῦ κρημάμενον ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ ἱππεύσω μόνος, ἀλλ' οὗτος, ἡ δὲν ἐννοεῖ τὴν πορτογαλλικὴν μου γλῶσσαν, ἡ δὲν θέλει νὰ τὴν ἐννοήτῃ ὅπερ φέρει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Δὲν χάνω ὅμως τὴν ὑπομονὴν καὶ προσπαθῶ νὰ βελτιώσω τὴν πορτογαλλικὴν μου. Μάταιος κόπος! Ὁ *arriero* εὐρηται πάντοτε κρημάμενος ἀπὸ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου μου. Νῦν δὲ

ἡ ὑπομονή μου ἀπόλλυται, ἡ πορτογαλλική μου ἐξαφανίζεται καὶ βλασφημῶν εἰς καθαρὰν ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἀρχομαι ὀμιλῶν τὴν παγκόσμιον γλῶσσαν, τὴν ἀδελφοποιούσαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ καθιστῶσαν αὐτοὺς μίαν μόνην οἰκογένειαν, τὴν γλῶσσαν τῶν νευμάτων. Κυτυῶ δις ἢ τρίς διὰ τῆς μάστιγός μου ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ *arrivato*, ὅστις, ἐπ' ἴσης βλασφημῶν, ἀποσπᾶται καὶ με ἀφίνει ἐπὶ τέλους ἐλεύθερον.

Εἶθε μὴ εἶχον ποτὲ πράξι τοῦτο! Ἐκεῖνο τὸ ζωντανὸν παράρτημα ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον· διότι ἄμα τούτου ἀποσπασθέντος, ὁ ἵππος μου ἀφηνίασε, τρέχων ὀρμαίως διὰ μέσου τοίχων καὶ τοιχίσκων, ἐμοῦ μὴ δυναμένου οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν νὰ κρατήσω αὐτόν. Ἡ κατάστασίς μου ἦτο δυσάρεστος, ἀλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἔτι χειροτέρα κατέστη. Ὁ ἵππος αἴφνης ὀρμήσας διὰ μέσου ἀτραποῦ τινος, δι' ἧς μόλις ἠδύνατο νὰ διέλθῃ, προσήγγιζε τὸ χεῖλος ἀβύσσου. Οἱ πόδες μου συνετρίβοντο κατὰ τῶν πετρῶν τοῦ τοιχίσκου, οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπλανῶντο ἐντὸς ἀβύσσου ἑκατοντάδων καὶ ἑκατοντάδων μέτρων καὶ ὁ ἵππος μου φρουασσόμενος καὶ ἀφρίζων ἔτρεχε μανιωδῶς. Τοῦτο συνέβη ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ· ἄπασα ἡ ἰσχύς μου ἀπέβλεπεν εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν, πῶς νὰ στηριχθῶ ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου, ἀλλ' ὁ περιπλανώμενος νοῦς μου ἐσχημάτισε τὸν ἐξῆς συλλογισμόν, ὃν οὐδέποτε θὰ δυνηθῶ νὰ λησμονήσω: ἐὰν ἐντὸς λεπτοῦ τὰ ὄσῃ μου ἤθελον εὐρεθῆ ἐντὸς τοῦ βάρους τῆς ἀβύσσου ἐκείνης, τί ἤθελον πάθῃ; Ἡσθάνθη ἐπὶ τῇ σκέψει ταύτῃ σφοδρὸν σιγμιαῖον ῥέγος, ὅπερ διήλθε καθ' ὄλον τὸ σῶμά μου, ὡς αἰφνίδιος ψυχρὸς ἄνεμος ἐπὶ λίμνης.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἤμην κύριος τοῦ ἵππου, ἀλλ' ἀποπλανηθεὶς καὶ μὴ βλέπων πλέον τοὺς συντρόφους εὐρέθη εἰς ὠραίαν ὁδὸν μικρᾶς κλιτύος, εὐρεῖαν, ἔχουσαν ἑκατέρωθεν ἀγρὸν διοσκουρέων καὶ ζακχαρέως.

Ὁ ἵππος μου ἦτο καθιδρωγός, ἀλλ' ἤμην καὶ ἐγὼ ἐπ' ἴσης. Ἐνώπιόν μου ἦτο ἡ θάλασσα καὶ ἐπὶ τῆς κυανῆς αὐτῆς ἐπιφανείας λευκὸν ἰστίον καὶ ἤρεμον ἐφαίνετο περιφερόμενον. Αἴφνης εἰς τὴν τῆς ὁδοῦ στροφὴν βλέπω ἐνώπιόν μου, εἰς ἀπόστασιν ἴσως ἑκατὸν βημάτων, ἐφιππον νέαν κυρίαν, μόνην. Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ὄνειρον, ὅτι εὐρισκόμην ἐνώπιον σκηπῆς τοῦ Ἀριστοῦ. Ὁ ἵππος προέβαινε βραδέως, ἡ δὲ κυρία ἀρεῖται τοὺς χαλινούς ἐλευθέρους ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ ἵππου, ἐστηρίζετο ὡς κεκμηκυτῆ ἡ ἀσθενής. Τὸ σῶμα αὐτῆς ἦτο λεπτοφυὲς καὶ κομψόν, κεκαλυμμένον διὰ μακρᾶς κυανῆς ἀμυζονείου ἐσθῆτος. Ὁ τράχηλος λεπτός καὶ ἡ κεφαλὴ κεκλιμένη ἐπὶ τῶν ὠμων, ὑπὸ μέλανα δὲ βελούδινον πῖλον διὰ πτεροῦ φασικανοῦ κεκοσμημένον ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν ὠμων πυκνὴ ξανθὴ κόμη.

Ἡθέλησα νὰ τρέξῃ ὁ ἵππος μου τριποδιστί, ὅπως προφθάσω τὴν φανταστικὴν τχύτην ἐμφάνισιν, ἀλλ' αὐθις μὴ μετριάζόμενος οὗτος ἐν τῇ ὀρμῇ αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ζώσης ἰσοσταθμίας, ὀρμησεν ὡς βέλος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἐφθασε τὴν κυρίαν ἐν ἀκαρεί, καὶ ἐγὼ μόλις ἔσχον κειρὸν νὰ

ἐννοήσω, ὅτε προέδραμον αὐτήν, ὅτι ὁ ἵππος αὐτῆς, καταληφθεὶς ὑπὸ αἰφνίδιαις ἀμίλλαις, ἐμιμείτο τὸν ἵππον μου. Ἐφοβούμην διὰ τὴν κυρίαν, ἀλλ' ἤμην ἀνίτχυρος καθ' ὅλα, διότι ἐπὶ τῶν πτερούγων τοῦ διαβόλου μου ἔτρεχον καὶ πάντοτε ἔτρεχον.

Μόλις δυνηθεὶς μεθ' ὅλης τῆς ἰσχύος τῶν χειρῶν μου νὰ μετριάσω τὴν ὀρμήν, ἤκουσα ὀπισθὲν μου τὸν καλπασμὸν ἑτέρου ἵππου, παρετήρησα, ἀλλὰ τὸ ἐφιππίον ἦτο κενόν. Μὴ σκεπτόμενος πλέον τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ ἵππου μου καὶ στρέψας τοὺς χαλινούς, εἶδον εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων ἐπὶ τοῦ ὀρίου ἀγροῦ τινος τὴν ὠραίαν κυρίαν, κειμένην κατὰ γῆς καὶ λιπόθυμον.

Ὅπου εἶχε πέσῃ, δὲν ὑπῆρχον πέτραι, διὸ ἠλπίζον ὅτι οὐδὲν κακὸν θὰ συνέβῃ· ἐξεπήδησα ἐκ τοῦ ἵππου, ἔδραμον εἰς τὴν πλησίον πηγὴν καὶ διὰ τοῦ δερμακτινοῦ ποτηρίου μου ἔφερον αὐτῇ ὕδωρ καὶ ἔρριψα σταγόνας τινὰς ἐπὶ τοῦ ὠχροτάτου ἐκείνου προσώπου. Αὕτη ἐκίνησε τότε τὴν χεῖρα, ἣτις ἐκράτει εἰσέτι τὴν μάστιγα, ἀλλὰ δὲν συνῆλθεν.

Ἐσκέφθη τότε νὰ λύσω τὸ ἔνδυμα, ἀλλὰ καίτοι εἴκοσι καὶ δύο ἔτῶν τὴν ἡλικίαν ὦν δὲν ἐτόλμησα, τοσοῦτον ἡ καρδιά μου ἔπαλλεν ὑπὸ τῆς συγκινήσεως· διὸ ἔρριψα νέον καὶ ἄφθονον ὕδωρ ἐπὶ τοῦ ὠραίου προσώπου. Ἀνοιξάσα τότε αὕτη τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἰδοῦσα με ἐξ ὠχροτάτης κατέστη ἐρυθρὰ καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ψιθυρίτῃ *Sir, I thank you* (Κύριε, εὐχαριστῶ). Ἡ νεῦνις αὕτη ἦτο θαῦμα λεπτῆς ὠραιότητος καὶ βελθείας μελαγχολίας. Ἡ κόμη καστανοῦ χροτοῦ ἐκλυθεῖσα τοῦ μικροῦ δικτύου ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ στήθους μετὰ μεγάλου πρεποῦς ἐλιγμοῦ. Ἡ κυρία ἰδοῦσα αὐτὴν τὴν ἀνέσυρε καὶ ἐννόησασα ὅτι κατὰ τὴν πτωσιν ὁ ποῦς ὑπὲρ τὸ δέον εἶχεν ἀποκαλυφθῆ, εἰ καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐπόνει, ἐκαλύφθη φροντίζουσα μᾶλλον περὶ τῆς αἰδοῦς ἢ περὶ τοῦ πόνου. Κεκλιμένος κατὰ γῆς ἐνώπιον τοῦ θεῖου τούτου πλάσματος, εὐτυχῆς διότι παρεῖχον αὐτῇ βοήθειαν, ἐπ' ὀλίγον ἀπήλαυσα τῶν θεληγῆτρων ἐκείνων, διότι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ἦλθον, ἤκουσα τὸν τριποδισμὸν ἵππου πλησιάζοντος.

Ἦτο ὁ Οὐιλιέλμος ὠχρὸς τὴν ὄψιν, μεγάλως ἀδημονῶν. Με ἀνεγνώρισεν, ἔστη καὶ εὐθὺς ὡς ἠτένισεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἤκουσα ταχυχορῶς δύο φωνάς, ἃς οὐδέποτε ἤκουσα, καὶ ὡς νομίζω οὐδέποτε ἐν τῷ βίῳ μου θ' ἀκούσω: Οὐιλιέλε! Ἐμμε!...

Ὅποῖον πάθος, ὁποῖον ἄλγος, ὁποῖα χαρὰ, ὁποῖα παραφροσύνη ἐν ταῖς δύο ἐκείναις κορυφαῖς! Ἐν τῇ ψυχῇ μου ἠτθάνθη μόνον τὸν ἀπομεικρούμενον αὐτῶν ἤχον, ἀλλὰ συνεταράχθη καὶ ὀρμήσας ἐπὶ τοῦ ἵππου μου εἶπον τῷ Οὐιλιέλμῳ.

— Κύριε φροντίσατε περὶ τῆς δυστυχοῦς, ὑπάγω νὰ συλλάβω τὸν ἵππον τῆς.

Συνέλαβον και ὠδήγησα αὐτὸν εἰς τὰ εὐτυχή ἐκεῖνα πλάσματα, ἅτινα τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας ἔχοντα ἠτένιζον πρὸς ἄλληλα και ἔκλαιον· ἐν δὲ τῷ πέπλῳ τῶν δακρύων ἔλαμπεν ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν σφοδρὸν πάθος ἀτελεύτητος χαρά.

Τίς δύναται νῦν νὰ ἐνθυμηθῇ τί οἱ δύο οὔτοι ἐρώμενοι μοι ἔλεγον ;

Ὁ Οὐλιέλμος δὲν ἠδύνατο νὰ δμιλήσῃ και πιθανῶς ἐτραύλισε λέξιν τινὰ πρὸς με. Νομίζω ὅτι μοι ἔσφιγγε τὴν χεῖρα και μὲ ἐκάλει φίλον, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι και ἡ Ἔμμα μοι ἔσφιγγεν αὐτήν.

Ἐσπευσα ν' ἀφήσω αὐτοὺς μόνους, πληροφορηθεὶς πρῶτον ὅτι ἡ κυρία δὲν ὑπέστη τὴν ἐλαχίστην θλάσιν και ὅτι δὲν εἶχον πλέον ἀνάγκην ἐμοῦ.

Ἐπανήλθον εἰς Φουγγάλην συγκεκινημένος, ὡς ὁ παρρηθεὶς εἰς φοβερὰν καταστροφὴν, εἰς θαυμασίαν σκηνὴν παθῶν, μεγάλων δυστυχημάτων ἢ ἀπάτου χαρᾶς. Καὶ ὅμως ἡ καταστροφή αὕτη οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ συνάντησις ἀνδρὸς και γυναικός. Ἀλλὰ μήπως τὰ μέγιστα τῶν συμβάντων τοῦ βίου τῶν λαῶν ἢ τῶν ἀτόμων δὲν ἀναφύονται, δὲν μεταβάλλονται, δὲν λύνονται διὰ τῆς ἀπλουστάτης ταύτης περιστάσεως, διὰ τῆς συναντήσεως δηλαδὴ ἀνδρὸς και γυναικός ;

Ὁ Τάμεσις εἴλκυσε τὴν ἄγκυραν ἀφ' οὗ εἶχεν ἤδη προχωρήσῃ ἢ ἐσπέρα. Ἄπαντες ὑπέστρεφον πρὸς τὸ πλοῖον, ἄδοντες και γελῶντες, εὐτυχῶς διελθόντες τὴν ἡμέραν· οἱ μὲν ἄνδρες θερμοὶ ὑπὸ τοῦ ἡφαίστειου οἴνου τῆς νήσου, αἱ δὲ γυναῖκες ἐμπεπλησμένοι τοῦ ἀρώματος τῶν ἀνθέων, ἐξημμένοι ἕνεκα τῆς κινήσεως τῶν ὀρμητικῶν ἵππων τῆς Μανδέρας· ἔχοντες ἄπαντες τὰς χεῖρας πλήρεις ὀραίων κανῶν, κομφῶν ἀθυριμάτων, ὀραιοτάτων διατρήτων, ἄπαντες νύχαριστημένοι, θορυβοῦντες και φλυαροῦντες.

Ἐγὼ ὅμως κεκρυμμένος ἐν τῷ θαλαμίσκῳ μου, ἠτένιζον πρὸς ἐκάστην λέμβον, ἀναχωροῦσαν ἐκ τῆς ἔχθης, ἵνα μάθω, ἐὰν ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν ὁ Οὐλιέλμος. Καὶ ἰδοὺ μυστήριον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ! ἐπεθύμουν σφοδρῶς νὰ ἴδω αὐτὸν ἐπανερχόμενον, ἔστω και μόνον.

Ἐφοβοῦμην μήπως μείνῃ ἐν τῇ νήτῳ, και ἤθελον αὐτὸν εἰσεῖτι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλοίῳ καίτοι μεμονωμένον και ἀτυχῆ.

Ἐνώπιον τῶν δύο τούτων ἐραστῶν ἡσθιανόμην ἐμαυτὸν ξένον, ἀλλὰ μοι ἐφαίνετο ὅτι και ἐγὼ ὄφειλον νὰ θερμικθῶ εἰς τὸν ἥλιον τοῦ πάθους ἐκείνου, ἀν και δὲν ἤμην ἄλλο τι ἢ τὸ κυνάριον, ὅπερ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ λέοντος λείχει, θαυμάζει και ἀγαπᾷ.

Ἄλλ' ὁ Οὐλιέλμος δὲν ἤλθεν ἐπὶ τοῦ πλοίου οὔτε μόνος, οὔτε μετὰ συνοδείας. Ἡ νύξ εἶχε προχωρήσῃ, διὸ μετὰ λύπης ἔκλεισα τὴν θυρίδα τοῦ θαλαμίσκου μου.

Γ'.

Καὶ αὖθις ἐπὶ τῆς Θαλάσσης.

Καθ' ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἔβλεπον ὄνειρα περὶ τοῦ Οὐλιέλμου και ὄφειλα νὰ δηλολογήσω, και περὶ τῆς Ἐμματος, συχνότερον μάλιστα περὶ αὐτῆς ἢ αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ νέος μου φίλος ἦτο δι' ἐμὲ ζῶν τύπος τῆς ῥώμης, ἀγχινοῖας, ὠραιοτήτος, τὸ ἐμφανισθέν μοι ἐν Μανδέρᾳ ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς πλάσμα, μεταξὺ τοῦ κυανοῦ τοῦ οὐρανοῦ και τοῦ κυανοῦ τοῦ ὠκεανοῦ, ἦτο δι' ἐμὲ εἰκὼν τοῦ ἰδεώδους ἐνσαρκωθέντος ἐν γυναικί, ἐν τῷ λεπτῷ ἐκείνῳ πλάσματι, ὅπερ εἶχον ἐνώπιόν μου ἐπ' ὀλίγον, κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μεταξὺ τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν τῆς μαγευτικῆς ἐκείνης νήσου. Ἡ φαντασί μου ἐτίνασσε ἀνυπομόνως τὰς πτέρυγας, μεταξὺ τῶν μυστηρίων ἐκείνων και αἱ μᾶλλον ἀλλόκοτοι εἰκόνες κατεῖχόν με ἐν συνεχεῖ ἀγῶνι. Θὰ εἶπω τὸ πᾶν ἐν μιᾷ λέξει· ὀποιαδήποτε και ἀν ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἔρωτος τοῦ Οὐλιέλμου, κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα ἐζήλευον αὐτόν, και ἐζήλευον αὐτὸν σφοδρῶς.

Τὴν ἐπαύριον ἠγέρθη πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἠρώτησα τὸν τροφοδότην ἐὰν ἄπαντες οἱ ἐπιβάται ἐπανήλθον ἐπὶ τοῦ πλοίου. Μάλιστα, ἀπήντησέ μοι, και ὅτι και ὁ ὠραῖος Ἄγγλος (οὕτως οἱ ὑπηρετεῖ ἐκάλουν τὸν Οὐλιέλμον) ἐπανήλθε βαθείας νυκτός, ὅταν αἱ ἄγκυραι ἦσαν ἤδη ὑψωμένοι και ὁ Τάμεσις ἤρχιζε νὰ κινή τοὺς τροχοὺς αὐτοῦ. Ὁ πλοίαρχος ἐπέπληξεν αὐτὸν αὐστηρῶς, οὗτος ὅμως οὐδόλως προσεβλήθη, οὐδὲ λέξιν ἀπήντησε. Ἦτο ὠχρότατος και ὁ τροφοδότης παρρηγήσας αὐτὸν μετὰ προσοχῆς ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς ἀθηνῆ ἢ πικράφρονα.

Ὁ Οὐλιέλμος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θαλαμίσκου του. Ὁ τροφοδότης, ὁ ἰατρὸς και ὁ πλοίαρχος εἰσῆλθον εἰς τὸν θαλαμίσκον αὐτοῦ ἐρωτῶντες, ἐὰν εἶχε χρεῖαν πράγματός τινος· ἐκάστοτε δὲ ἀρνούμενος νύχαριστε αὐτούς. Ἐγὼ δὲ περιεφερόμην περὶ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ταύτην φυλακὴν, ταραττόμενος ὑπὸ συνεχοῦς και τραχείας ἐνδομούχου πάλης μεταξὺ τῆς ἀνάγκης νὰ παρηγορήσω τὸν δυστυχέστατον ἐκείνον ἄνδρα και τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ἡσθιανόμην πρὸς τὸν σφοδρὸν ἐκείνον πόνον. Πλέον ἢ ἀπαξ φθάσας μέχρι τῆς θύρας, ἐτόλμησα νὰ προσψάσω αὐτήν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα και ν' ἀνοίξω αὐτήν· ὠπισθοδρόμησα ἐκ νέου μᾶλλον συγκεχυμένος και τεταραγμένος ἢ πρότερον. Καὶ τίς ἐν τοιαύταις περιστάσεσι δύναται ὑπερηφάνως νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ πρκατέου ;

Κατὰ τὴν τετάρτην ὅμως ἡμέραν εἰσῆλθον θαρραλέως εἰς τὸν θαλαμίσκον τοῦ Οὐλιέλμου. Τὸ θάρρος ἀνεφύη ἀφῆνης ἐν ἐμοὶ ἐκ τῆς ἐξῆς σκέψεως. Ἐὰν ἡ συναναστροφή μου ἀπαρέσκει αὐτῷ, δι' ἐνὸς μόνον νεύματος

διὰ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς πύραυτα θὰ μοὶ τὸ δηλώσῃ καὶ ἡ λύπη αὐτοῦ θὰ ὑπάρξῃ βραχυτάτη. Ἐὰν τούαντιόν ἤθελε μὲ ἐπιθυμήσῃ καὶ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τῆς Ἐμμας, θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο εὐκόλως μετ' ἐμοῦ καὶ ἐγὼ ἤθελον ἀφάτως παρηγορήσῃ αὐτόν.

Μετὰ φωνῆς δὲ δι' ἧς τὰ πάντα ἠδύνατο νὰ μοὶ συγχωρηθῶσιν εἶπον αὐτῷ.

— Οὐιλιέλμω, θέλετε τίποτε ; Πάτχετε μεγάλως. . .

— Ναί, φίλε μου, πάσχω μεγάλως καὶ ἔχω ἀνάγκην ὑμῶν.

Ἄδυνατῶ νὰ ἐκφράσω ὁποῖαν χαρὰν ἠσθάνθην κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην. Ἐκάθισα παρ' αὐτῷ, ὅστις κατεκλίνετο ἄνευ προσκεφαλαίων, ἐνδεδυμένος εἰσέτι ὡς καὶ ἐν Μαδέρᾳ εὕρισκετο, ὅπως τεταραγμένος, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς ἔχων, ὠχρὸς, ἰσχνός, ὡς εἰ πρὸ μηνὸς ἠσθένει.

Ἐσφιγξά ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ οὗτος μὲ ἐνηγκαλίσθη, μὲ ἔθλιψεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις του καὶ ἐπὶ μακρὸν ἔκλαυσε. Ἦτο ἡ ἐσχάτη ἤττα ἰσχυρᾶς καρδίας ἐνώπιον λύπης ἰσχυροτέρας. Ἡ εἰμαρμένη ὑπέτασσε τὸν γενναϊότατον χαρακτῆρα, ἐξ ὅσων ποτὲ ἐγνώρισα. Ἡ ἀρχαία μυθολογία πλήρης οὕσα φιλοσοφικῆς ποιήσεως, δικαίως ἐπροσωποποίησε τὴν Εἰμαρμένην.

Ἐπὶ τρεῖς ὥρας διέμεινα μετὰ τοῦ Οὐιλιέλμου, ὅστις μοὶ ἀφηγεῖτο τὴν ἱστορίαν τῶν δεινῶν αὐτοῦ, ἅτινα ἦσαν ἐκ τῶν μεγίστων ὅσα ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ὑποφέρῃ, ἀλλ' ἦσαν καὶ ἐκ τῶν ὑπερτάτων ἐκείνων δεινῶν τῶν ἀνυφούντων τὸν ἄνθρωπον καὶ καθιστώντων αὐτὸν ἀγέρωχον διότι πάσχει αὐτά. Ἦτο ἀπλή ἱστορία, ὡς πάντα τὰ μεγάλα φαινόμενα, ἡ πάλῃ πάθους πρὸς καθήκον· ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἐνέβλεπον πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, πᾶν τὸ ἀνθρώπιον μεγαλεῖον, ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, πᾶσαν τὴν δυστυχῆ πλάσιν, δημιουργηθεῖσαν ἐκ πηλοῦ καὶ σπινθῆρος, ἣν αἱ παρὰ δόσεις πασῶν τῶν θρησκειῶν ἐπροσωποποίησαν ὡς ἡμίθειον κατὰ τὸ μὲν ἡμισυ Θεὸν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμισυ ζῶον, ἀληθὲς ἀμφίβιον, ζῶν ἐν τε τῷ οὐρανῷ . . . καὶ τῷ βορβόρῳ.

Ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ πρὸς τὸν Οὐιλιέλμον φιλία μου ἐπληρώθη σεβασμοῦ. Ἐσεβόμην περισσότερο παρ' ὅσον ἠγάπων αὐτόν, καὶ τὸν ἠγάπων μεθ' ὅλης τῆς ζήσεως τῶν εἰκοσιδύο ἐτῶν μου, μεθ' ὅλης τῆς ἀφοσιώσεως, τῆς μονώσεως τῆς κατεχούσης με, εὕρισκόμενον πολὺ μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ τῆς μητρός μου. Ἦμεθα πάντοτε ὁμοῦ, δὲν διελογιζόμεθα πλέον τὸν ἀνεμοστρόβιλον, τὸν ἀποσπάσαντά με ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους, οὐδὲ τὸ ἐν Ἀμερικῇ ἀβέβαιον μέλλον μου. Κατέστη ἡ ἡχὼ τοῦ Οὐιλιέλμου καὶ μετ' αὐτοῦ συνδιελεγόμεθα πάντοτε περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων. Τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον, ἀπασαί αἱ δυνάμεις εὐρείας ἀνεπτυγμένης διανοίας, μεγάλης καρδίας εἶχον συγκεντρωθῆ ἐπὶ ἐνὸς μόνον σημείου καὶ δι' ἓνα μόνον ἔρωτα ἐφλέγοντο, διὰ μίαν μόνην γυναῖκα ἐφθείροντο, ἀλλ' αὕτη ἦτο πράγματι ἀξίον πάντων τούτων.

Ἐὰν ἤμην ἡ ἡχὼ τοῦ Οὐιλιέλμου, τούτου ἕνεκα δὲν ἤμην ὅμως καὶ ἡ ἡχὼ ἡ κολακεύουσα, ἡ θωπεύουσα, ἀλλ' ἡ βοηθοῦσα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ στερέωσιν τῶν ἱερῶν ἀποφάσεων. Ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου αὐτοῦ ἔρωτος τοῦ ἄνευ ἐλπίδων καὶ παρηγορίας, ὁ χαρακτῆρ μου εἶχε μετριασθῆ, καὶ ἠσθάνόμην ἐμαυτὸν μᾶλλον ὑπερήφανον ἢ πρότερον, ὅτι ἤμην ἄνθρωπος.

Καὶ ὅτε ἀφῆνης οἱ μεγαλόψυχοι σκοποὶ τοῦ φίλου μου ἐπλανῶντο ἡ διελύοντο ἐν πελάγει τρυφεροτήτων καὶ ἔρωτος, ἀπήλαττον αὐτὸν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀναπολῶν αὐτῷ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἐνθυμίζων αὐτῷ τὰς τελευταίας λέξεις, ἃς ἡ Ἐμμα ἰσχυροτέρα αὐτοῦ ἐν Μαδέρᾳ προέφερε· «ἀγωνίσθητι καὶ προσδόκα, Οὐιλιέλμω».

Ὁ Οὐιλιέλμος εἶχε λάβῃ τὸ εἰσιτήριο αὐτοῦ διὰ τὴν Μαδέραν, μετὰ ταῦτα εἶχε λάβῃ αὐτὸ ἐκ νέου διὰ τὸν ἅγιον Βικέντιον. Ἦθελε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐξακολουθῶν τὸ ταξίδιον, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐπεθύμει νὰ διαμείνῃ, ἐφ' ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον αὐτῆς. Ἐν ἀγίῳ Βικεντίῳ ἐφόβισεν αὐτὸν ἡ ἔρημος παραλία τῆς χώρας ἐκείνης, ἣτις φαίνεται φλεγόμενη ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ πυρὸς μὴ ἐπιτρέποντος εἰς τὸ ἐλάχιστον χόρτον ν' ἀναφυῆ, διὸ ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον μέχρι τοῦ Περναμβούκου. Καθ' ἐκάστην ὅμως καθιστάμην αὐτῷ ἀναγκαιότερος, διὸ ἀμφιρέπων οὗτος μεταξὺ φιλίας καὶ ἔρωτος ἔφθασε μέχρι Ἰρίου Ἰανείρου. Ἦ δὲ θεία καλλονὴ τῆς χώρας ταύτης ὑπερενίκησε πάντα δισταγμὸν τοῦ Οὐιλιέλμου καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ διαμείνῃ ἐν Βρασιλίᾳ. Διήλθον μετ' αὐτοῦ ἑβδομάδα ἐν μιᾷ τῶν καλλίστων χωρῶν τῆς οἰκουμένης, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ταπεινῶς κύπτουσι τὸν αὐγένα, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεχωρίσθη αὐτοῦ.

Τὸ τοιοῦτον ὑπῆρξε δι' ἐμὲ σκληρὸς τῆς καρδίας σπαραγμὸς διότι οὐδέποτε θὰ ἤθελον νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοῦ Οὐιλιέλμου, πλὴν ταυτοχρόνως ἰσχνὸς καὶ ἀσθενὴς ὢν, ἠσθάνόμην ὅτι τὸ κλίμα τοῦ τροπικοῦ ἤθελε μὲ θανατώσῃ. Μένων καὶ εἰς Ἰρίον Ἰανείρον ὀλίγας ἡμέρας μετ' αὐτοῦ δὲν θὰ ἠδύναμην βεβχίως νὰ παραινέω τοῦτο ἐπὶ μακρότερον. Ἐκεῖνος ἐπεθύμει νὰ ταξειδύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βρασιλίας, καὶ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν μεταλλουργικῶν ἐπιχειρήσεων, γεωργικῶν ἀποικιῶν, ἤθελε νὰ θάψῃ ὑπὸ σωρὸν ἐργασιῶν ἰδέαν φθείρουσαν αὐτόν, ἐπεθύμει διὰ τοῦ πυρετοῦ τῆς ἐργασίας νὰ νικήτῃ ἕτερον φλογερότερον καὶ κινδυνωδέστερον.

Ἀπεχωρίσθημεν ἐλπίζοντες νὰ ἐπανιδώμεν ἀλλήλους καὶ ἡ σκέψις αὕτη κατέστησεν ἤττον σκληρὸν τὸν ἀποχωρισμὸν. Εἶμεθα ἀμφοτέροι νεοὶ καὶ ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἐλπίδος, ἀμφοτέροι ὠφείλομεν νὰ διαμεινωμεν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ ἄρα διατί δὲν ἠθέλομεν ἐπανιδῆ ἀλλήλους;

Ἦ προσφιλὴς αὕτη ἐλπίς δὲν ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῆ. Οὐδέποτε πλέον εἶδομεν ἀλλήλους.

Δ'

Μετά τρία ἔτη.

Συνεχῶς ἐπὶ δύο ἔτη ἔλαβον ἐπιστολάς παρὰ τοῦ Οὐϊλιέλμου, ἀλλ' ἐκ μεγάλων διαλειμμάτων. Πολλὰι τούτων βεβκίως ἀπωλέσθησαν καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ συμβῆ τὸ τοιοῦτον, ἀμφοτέρων ἡμῶν νομαδικὸν διαγόντων βίον καὶ ταξιδευόντων εἰς χώρας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀγρίας. Ἐλαβον ἐπιστολάς ἐκ Ῥίου Ἰανείρου ἐκ *Minas Geraes* μετὰ ταῦτα καὶ ἐκ *Mato Grosso* καὶ ἐντεῦθεν μακρὰ σιωπή, ἀλγεινὴ διακοπὴ ἔλαβεν χώραν. Αἴφνης ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἤρχετο ἐκ Βαλπαράϊσου μετὰ ταῦτα ἐκ *Cobija*, ἐκ *Λίμας*, ἐκ *Guajaquil*, ἡ δὲ τελευταία ἐκ Κουίτου.

Τὸν γεωγραφικὸν χάρτην ἀνὰ χειρας ἔχων ἀνίχνευον τὸ παράδοξον τοῦ ἀτυχοῦς φίλου μου ταξιδίου καὶ ἠκολούθουν τοὺς λυπηροὺς αὐτοῦ σταθμούς. Τὰ μακροχρόνια ταξείδια, τὸ ἀλλάσσειν χώρας δὲν παρεῖχον ποσῶς εἰρήνην τῇ ἀπηλπισμένη ἐκείνῃ ψυχῇ, τὸναντίον μάλιστα ὁ χρόνος ἐφαίνετο σκληρόνων τὸ ἄλγος ἐκεῖνο καὶ δηλητηριάζων τὴν πληγὴν. Ἦτο ἐκ τῶν παθημάτων ἐκείνων, μεθ' ὧν ζῆ τις ἢ θνήσκει, ἀκόμη καὶ ἐὰν πεπρωται ἐπὶ αἰῶνας ὅλους νὰ ζῆσῃ.

Τινὲς τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων εἶχον φυσιογνωμίαν φοβεράν, ὥστε πραγματι ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω αὐτὰς γεγραμμένας κατὰ τὴν παραμονὴν αὐτοκτονίας, ἀλλ' ὁ βελὸς σεβασμὸς καὶ ἡ πίστις εἰς τὰ ὑποσχεθέντα, πιθανὸν δὲ πρὸ παντὸς ἄλλου, καὶ ἀκτις ἐλπίδος, ἐτήρουν τὸν Οὐϊλιέλμον ἐν τῇ ζωῇ.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ἐκ Κουίτου ἐπιστολὴν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1856 οὐδὲ λέξιν ἔλαβον πλέον παρὰ τοῦ φίλου μου, οὐδὲ παρ' ἄλλων ἠδυνήθη νὰ λάβω εἰδησίην τινα. Ἀπὸ τοῦδε ἔκλαιον αὐτὸν τεθνεῶτα, ὅτε ὑπὸ τῆς βρεταννικῆς πρεσβείας τῆς Βουένος-Ἀϊρες ἔλαβον φάκελλον, ὃν μετὰ μεγίστης ἀδημονίας ἠνοιξα. Δὲν εἶχον οὔτε ὑποθέσεις οὔτε φίλους ἐν Ἀγγλίᾳ, διὸ ἡ καρδίᾳ μοι ἔλεγεν ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἦσαν τοῦ Οὐϊλιέλμου μου. Εὔρον πάραυτα ἐν τῇ δέσμῃ ἄνευ ἡμερομηνίας τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς.

«Φίλε μου,

Ἐνταῦθα θέλετε εὐρῆ ἠνωμένας καὶ ἐσφραγισμένας ἐπιστολάς τινάς, τὸ προσφιλέστατον ὅσων ἐν τῷ κόσμῳ ἔχω. Διαφυλάξατε αὐτὰς ἐπὶ δέκα ἔτη εἰσέτι· ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χρόνου τούτου, οὐδεὶς ἐν ὀνόματί μου ἔλθῃ νὰ ζητήσῃ αὐτάς, δημοσιεύσατέ τας. Διὰ τῆς ἐντολῆς μου ταύτης, νομίζω, ὑπακούω τῇ φωνῇ τῆς ἐμῆς Ἐμμάς, ὅταν αὕτη μοι ἔλεγεν ἡ ἐκά-

στη πράξις τοῦ βίου ἔστω χρήσιμος καὶ αἱ ὀδύνας ἡμῶν ἔστωσαν ὠφέλιμοι εἰς ἄλλους τινάς.»

«Φίλε, εὐχαριστῶ ὑμῖν ἐκ νέου, δι' ὅσα ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἐν Μαδέρᾳ χάριν τῆς Ἐμμάς ἐπράξατε, δι' ὅσα πάντοτε ἐπράξατε ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου

Οὐϊλιέλμου».

Ε'

Λείψανα τοῦ Οὐϊλιέλμου καὶ τῆς Ἐμμάς.¹

«Πράξον ὅ,τι πρέπει νὰ πράξῃς, καὶ ἀς συμβῆ ὅ,τι πρέπει νὰ συμβῆ. Τὸ τοῦ ἀνθρώπου μεγαλεῖον εἶνε ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος».

Ὁ Οὐϊλιέλμος τῇ Ἐμμᾷ.

Ἐν Λονδίῳ τῇ 12 Ἰανουαρίου, 18...

Συγχώρησόν μοι, ἐὰν σοι γράφω, συγχώρησόν μοι, ἐὰν σοι γράφω, ὡς ἐὰν αὕτη δὲν ἦτο ἡ πρώτη πρὸς σε ἀπευθυνομένη ἐπιστολή μου, ἀλλ' ἡ ἑκατοστή ἢ χιλοστή. Ὁ γραπτὸς λόγος εἶνε ἰσχυρότερος τοῦ προφορικοῦ, τοῦτο εἶνε ἀληθέστατον, καὶ οὐδέποτε τοσοῦτον ὅσον νῦν ἠσθάνθη τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματός τούτου· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι δικαιοῦμαι νὰ σοι ἐκφράσω τὴν σκέψιν μου καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου.

Πρὸ ἐνός ἡδὴ ἔτους σὲ εἶδον· γιγνώσκεις δὲ ποῦ, πῶς καὶ πότε. Ἐν τῇ ταραττούσῃ με ἀμφιβολίᾳ ἔχω τὴν προσφιλεστάτην ταύτην ἠδονὴν ὅτι καὶ σὺ ἐνθυμεῖσαι ποίαν ἡμέραν, ποίαν ὥραν, ποίαν στιγμὴν. Καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, Ἐμμά, τὸ γιγνώσκεις, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐσκέφθην ἢ περὶ σοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐζήτησα ἢ σέ, ἐζῆσα μετὰ τοῦ ὀνόματός σου καὶ μόνου ἐπὶ τῶν χειλέων, μετὰ τῆς εἰκόνης σου ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἠγάπησα ἅπαντα τὰ διὰ κυανοῦ χρώματος ἐνδεδυμένα πλάσματα, ἐλάτρευσα τὸν κυανοῦ Οὐρανόν, τὰ κυανὰ ἄνθη, τὰς κυανὰς ταινίας, διότι κατὰ πρώτην φοράν σὲ εἶδον φοροῦσαν λευκὸν ἔνδυμα, συνεσφιγμένον διὰ μακρᾶς ταινίας κυανοῦ χρώματος.

¹ Αἱ ἐν τῷ ἐμῷ χειρογράφῳ ἐπιστολαὶ τῆς Ἐμμάς ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Οὐϊλιέλμου· ἐπομένως αὐταὶ θὰ εἶνε τὰ ἀντίγραφα τῶν αὐτογράφων. Ὁ φίλος μου ἀναμφιβόλως δὲν ἠθέλησε νὰ στερηθῆ τοῦ προσφιλεστάτου θησαυροῦ αὐτοῦ· καὶ ἐγὼ ὁ γνωρίζας αὐτὸν εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀπέθανε μετὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, καὶ θὰ παρήγγειλε νὰ ἐνταφιασθῇ μετ' αὐτῶν. Ἐτερον ἔλαβον πάραυτα τὴν προσοχὴν τοῦ παρατηροῦντος· τὰ χαρτῖα ἐκεῖνα εἶνε τὸ ἐξῆς· ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ ἐξελέχθησαν μεταξὺ τῶν πολλῶν, ἀς ὁ Οὐϊλιέλμος καὶ ἡ Ἐμμά θὰ ἔγραφαν κατὰ τὰ ἔτη 18...-18...

Τὸ τοιοῦτον θὰ ἀπέβῃ τῷ Οὐϊλιέλμῳ λίαν ἀλγεινὴ ἐγχείρησις, ἀλλ' οὕτως ἐξεπλήρου αὐτὴν δι' ἀγάπην τῆς Ἐμμάς αὐτοῦ, ἵνα συντελέσῃ εἰς ἐπωφελεῖν πράξιν.

Συγχώρησον τὸν παιδαριώδη τρόπον μου, ἀλλ' ἐγὼ ἐλάτρευτα τὰ γράμματὰ τῆς ἀλφαβήτου, τὰ σχηματίζοντα τὸ ὄνομά σου. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο ἀφάτων ἐλπίδων καὶ ἀπειρογράπτων βυσάνων, θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τὴν ἰσχὺν τοῦ Νηπολέοντος, τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βύρωνος, τὰ πλούτη τοῦ Ῥοτσχίλδου ἵνα καταστῶ ἀξίός σου νὰ ρίψω εἰς τοὺς πόδας σου ἰσχύν, χρυσόν, μεγαλοφυΐαν, καὶ νὰ σοι εἶπω, πάντα ταῦτα εἶνε ἰδικά σου, πάντα ταῦτα εἰς ἀνταλλαγὴν μειδιάματος, λέγοντός μοι «σὲ ἀγαπῶ».

Σὲ ἠκολούθησα πανταχόσε εἰς Λονδῖνον. Βάθην, Ἰταλίαν, κατώρθωσα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ νὰ καταστῶ ἀγαπητὸς τῇ θεῷ σου, ὁδηγὸν εἶχον τὴν τροχίαν σου καὶ ἄνευ σοῦ δὲν ἠσθάνομην ἐμαυτὸν ζῶντα. Ἐσιώπων πάντοτε. Περίφοβος, σύνουος καὶ ἐνίοτε ἔντρομος ὅτι ἐτόλμησα νὰ σε ἀγαπήσω, ἐσιώπων πάντοτε.

Δι' ἐνὸς βλέμματος ἠδύνασο νὰ με καταστήτης τὸν δυστυχέστατον ἀπάντων τῶν ἀνθρώπων, διὰ παντὸς ἠδύνασο νὰ με ἀπομακρύνῃς ἀπὸ σοῦ, ἀλλὰ τὸν ἀντίον σὺ μοι ἐπέτρεψας νὰ σε βλέπω καὶ ὅτε ἔχουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ὅλον τὸ πῦρ τῶν παθῶν μου, τῶν πόνων μου, ὅλον τὸν χεῖμαρρον τῶν σκέψεών μου, αἵτινες ἐκ σοῦ καὶ μίνης ἐτρέφοντο, ὅτε παρατηρῶν σε ἐμβριθῶς, θερμῶς, σπασμωδῶς, σοὶ ὠμίλουν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐταράσσεσο, οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἔλαμπον αἴφνης καὶ ἐκρύπτοντο ἔπειτα ὑπὸ τὰ βλέφαρα. ὦ! μὴ εἴπῃς ὅτι δὲν με ἀγαπᾷς, διότι δὲν θὰ το ἐπίστευον. Ὁνόματόν με ἀνόητον, ὑπερήφανον· πρόσβαλέ με διὰ τῆς αἰσχροτάτης περιφρονήσεως, ἀλλὰ μὴ ψευσθῆς εἰς μάτην. Ὑπεράνω τῶν πολλῶν προφυλάξεων τῆς ἀνατροπῆς, ὑπεράνω τῆς ὑπηρεσίας, ὑπεράνω τῶν ἑκατὸν γλωσσῶν, τῶν δικαίρουσων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαθιστῶσων αὐτοὺς ξένους ἀπ' ἀλλήλων, ὁ Θεὸς ἀφῆκεν ἡμῖν ἀκτίνα φωτὸς τοῦ παραδείσου αὐτοῦ καὶ ἔθετο αὐτὴν ἐν τῷ βῆθει τῆς κόρης τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Δύο ὀφθαλμοὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ δύνανται νὰ ἐκσφενδονίσωσι πρὸς ἀλλήλους χεῖμαρρους ὀργῆς, φλόγας πόνων, κύματα ἔρωτος· ὁ ὀφθαλμὸς δύναται νὰ μισήσῃ, περιφρονήσῃ, λατρεύσῃ, δύναται νὰ φρίξῃ, ἀμφιβάλλῃ, δύναται νὰ ἐπιτάξῃ καὶ ὑπακούσῃ, δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ ἀπαντήσῃ, δύναται νὰ καταρασθῇ καὶ νὰ εὐλογήσῃ. Ὁ ὀφθαλμὸς τὸ πᾶν δύναται, ἐκτὸς τοῦ ψεύδεσθαι. Καὶ σὺ δὲ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν σου μοι εἶπες ὅτι με ἀγαπᾷς. Καὶ ἐν με ἀγαπᾷς, διατί με ἀποφεύγεις;

Καὶ ὅμως σὺ μ' ἀποφεύγεις ἀπὸ μὴνός, με ἀποφεύγεις ἀφ' ἧς ἐσπέρας ἐπιβιβασθέντες τοῦ Ταμέσεως διηρχόμεθα ἁμοῦ τὴν Μάγχην. Ὑπέστρεφες μετὰ τῆς θεῖας σου ἐκ ταξιδίου εἰς Ἰταλίαν, ταξιδίου, ὅπερ καὶ ἐγὼ μετὰ σοῦ ἐταξείδευτα, συνοδεύων σε μακρόθεν, κρυπτόμενος καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐμκνιζόμενος, ὅτε μὲν καταπολεμούμενος ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐκοσμίας, ὅτε δὲ ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς τροχίαις τοῦ ἡλίου μου. Ἀλλ' ὁ Τάμεσις συνήνωσεν ἡμᾶς ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ ἐν ὠραιότητι

ἐσπέρα, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἦτο γαλήνιος καὶ ἡ σελήνη ἐκρύπτετο καὶ πάλιν ἐνεφανίζετο μετὰ τῶν πυκνῶν θυσάνων τοῦ καπνοῦ τοῦ πλοιαρίου ἡμῶν, σὺ ἐκάθησο ἐπὶ θρανιδίου τοῦ καταστρώματος πλησίον τῆς θεῖας σου, ἦτις ἀκούσασα πρῶτον τὴν φλυαρίαν μου, εἶχεν ἔπειτα ἀποκοιμηθῆ.

Σὺ μὲ ἐπέτρεπες νὰ σοι ὀμιλῶ καὶ, ἀτενίζουσα τὴν σελήνην, εὐηρεστεῖσο συχνάκις νὰ ἐξαφανίζῃς αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, διὰ κομψῆς κάμψεως τῆς κεφαλῆς, κρυπτούσης τὸ τῆς νυκτὸς ἄστρον ὀπισθεν τοῦ μέλανος σωλήνος τῆς καπνοδόχης. Ἀγνοῶ τί ἔλεγον, ἀλλ' ὠμίλουν συνεχῶς, διότι μοῦ ἠκροῶτο εὐχαρίστως. Δὲν ἔβλεπον τὴν σελήνην, οὐδὲ τὸν ἀφρίζοντα αὐλάκα, ὃν ὁ Τάμεσις ἠνοιγεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυμάτων τοῦ Ὠκεανοῦ, ἔβλεπον μόνον τὸ θεῖόν σου πρόσωπον, ὅπερ ἐφώτιζε τὸ φαιδρὸν καὶ ἀργυροειδὲς τῆς σελήνης φῶς. Ἀνέστρες πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν βοστρυχώδη σου κόμην, ἦτις ἀπλουμένη ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς τῆς νυκτὸς ἀτμοσφαιρᾶς ἐφίλει τοὺς ὤμους σου, ἐφ' ὅσον ἰδιότροπος ἄνεμος δὲν ἔφερεν αὐτὴν νὰ θωπεύσῃ τὴν παρεῖάν σου. Καθ' ὅλας ἐκείνας τὰς ὥρας μίαν μόνην λύπην ἠσθάνθη προξενουμένην ὑπὸ τῆς θέας τῶν ὄχθων τῆς Ἀγγλίας, ἃς ἐφ' ὅσον ἐπλησιαζόμεν, διέκρινον. Σὺ δὲ καθ' ὅλην τὴν νύκτα μίαν μόνην λέξιν μοι εἶπες.

«Τί λέγεις Οὐλιέλιμε; σιδηροῦς σωλὴν ἀρκεῖ ἵνα κρύψῃ ὀλόκληρον κόσμον, θύσανος καπνοῦ ἀρκεῖ νὰ κατακρύψῃ ὀλόκληρον θάλασσαν φωτός, διαχεομένου ὑπὸ τῆς σελήνης. Δὲν συμβαίνει οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου; Βλέπει τις τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν δύναται νὰ τὸν ψαύσῃ, ἀκούει περὶ Θεοῦ καὶ δὲν ἐννοεῖ αὐτόν, θέλει νὰ περικλείσῃ ἐν ἑαυτῷ κόσμον ὅλον καὶ τελευτᾷ ἐκ γαστραλγίας;»

Ἀγνοῶ τί ἀπήντησα, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι καλῶς ὅτι μετὰ περέλευσιν λεπτοῦ, τὸ ρινόμυκτρον, ἐφ' οὗ ἐστήριξες τὴν κεφαλὴν, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἐγὼ ἔκυψα νὰ τὸ λάβω καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν συνητηθήσαν ἢ δὲ χεῖρ σου ἐσφιγξέ τὴν ἐμήν. Ὅποια ἄβυσσος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠνεώχθη ἐνώπιόν μου! Ἐμμα, χρόνος δὲν ὑπάρχει διὰ τὴν σέψιν, τὸ ὠρολόγιον δὲν ἐφευρέθη ἵνα μετρή τοὺς παλμούς τῆς καρδίας.

Τοῦτο μόνον γινώσκω, ὅτι ὑμεῖς ἀφ' οὗ μοι ἐσφιγξες τὴν χεῖρα μετενόησες ἢ ἐφοβήθης. . . . Ἠγέρθης, εἶπες ὅτι ὁ ἀὴρ τῆς νυκτὸς σὲ ἔβλαπτεν ἐξύπνισος ἀποτόμως τὴν θεῖαν σου καὶ ἀπεσύρθης μετ' αὐτῆς εἰς τὸν θαλαμίσκον σου. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἐνυπνιαζόμεν, ἀγνοῶ ἐὰν ἀπήντησα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ψυχράν σου «καλὴν νύκτα, κύριε Οὐλιέλιμε.» Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ξυμεινὰ μόνος, φρίττων, τρέμων ὡς παιδίον. Τὸ ἦμισυ τῆς ψυχῆς μου ἐκρυγάζεν εἰσέτι ἀγαλλόμενον «Οὐλιέλιμε εἶσαι ὁ εὐτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων,» ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἦμισυ πάσχον μοι ἔλεγεν «εἶσαι τὸ ἀτυχέστατον, τὸ ἀθλιώτατον τῶν πλασμάτων.»

Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης, Ἐμμα, ἄβυσσος ἐχώρισεν ἡμᾶς. Ἐκτοτε σὺ

μέ ἀπέφρευες καὶ μὴ ἀρκουμένη ὅτι μετέβαλες αἶφνης τὸν τόπον τοῦ περιπάτου σου, τὴν οἰκίαν τῶν συνεντεύξεών σου, δὲν ἠθέλησες πλέον οὐδὲ ν' ἀπαντήσης τὰ βλέμματά μου, ἂν καὶ ταῦτα πάντοτε σέ ἐζήτουν, ἐπαιτοῦντα ἐν σου βλέμματι. Διὰ τί μοὶ ἐσφιγξες τὴν χεῖρα, ἐκὼν ἢ στιγμιαία αὕτη εὐτυχία ὥφειλε νὰ μοὶ προξενήσῃ τοιαύτην λύπην; Τί ὑπάρχει ἐν σοὶ ἰσχυρότερον τῆς καρδίας σου; Πῶς! ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ σου δύο δαίμονας, ὧν ὁ εἷς εὐλογεῖ καὶ ὁ ἕτερος καταραῖται. Διὰ τί με κατασπαράσσεις τοιοῦτοτρόπως; Δὲν γινώσκεις ἴσως τί ἐστὶ λύπη; Δὲν γινώσκεις ὅτι ζῶ μόνον διότι ἡ σκληρὰ σκέψις με βρασνίζει καὶ με θέλγει συγχρόνως ὅτι καὶ σὺ πάτχεις, ὅτι καὶ σὺ καταραῖσαι τι ἢ τινα, τεθέντα ὡς πρόσκομμα μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ; Ναὶ ἐγὼ σέ βλέπω μετ' ἀγρίας χαρᾶς ὁσημέραι καθισταμένην ὠχρότεραν καὶ διακρίνω συχνάκις ἐπὶ τοῦ προσώπου σου μετὰ τέρψεως φονέως τὰ ὑφ' ἡμῶν χυθέντα δάκρυα ἐν τῇ ἡρεμίᾳ τῆς νυκτός. Σὺ δὲν κοιμᾶσαι καὶ κλαίεις, ὡς ἐγὼ κλαίω καὶ δὲν κοιμῶμαι. Ἡ βάρβαρος αὕτη χαρὰ με διακτηρεῖ ζῶντα, ἡ σκληρὰ αὕτη ἡδυπάθεια μοὶ διακτηρεῖ ἐν τάξει τὸ λογικόν, ὅπερ ὀλίγου δεῖν, ἔθραυε τὸν θόλον τοῦ κρανίου μου, διὰ τῆς ἐκρήξεως πῆς παραφροσύνης, διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς ἀπελπισίας.

Ἐγὼ σέ ἠγάπων, σέ ἠγάπων ἐν σιγῇ καὶ τοσοῦτον σέ ἠγάπων, ὥστε ἡ ιδέα ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶται ἰδική μου, μοὶ προϋξένει πικλοὺς τῆς καρδίας, με καθίστα σχεδὸν ἔντρομον. Δὲν ἐνόμιζον ἐμαυτὸν ἄξιον σοῦ, ἐπεθύμουν νὰ σε λατρεύσω, ἤθελον ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ σέ περικυλώσω δι' ἀτμοσφαιρας ἀπορροσύνης ἐκ τῆς καρδίας μου αὐτῆς. Σὺ ἀγνοεῖς ὁποῖαν μεταβολὴν ἔφερες ἐν ἐμοί, ὅπως ἐπιμελῶς ἐζήτησας τὸν χαρακτῆρά μου, ἵνα καταστῶ ἄξιός σου. Ὅπου εὗρισκον κηλῖδα, ὅπου ἀνεκάλυπτον ἀδυναμίαν, μετεχειρίζομην σίδηρον καὶ πῦρ, ὅπως ἀντὶ τῆς κηλίδος καὶ τῆς ἀδυναμίας θέσω τὸ ὄνομά σου, τὴν θεῖαν σου εἰκόνα, τὸν πρὸς σέ ἔρωτα. Περιέμενον νὰ αἰσθῆνθῶ ἐμαυτὸν τέλειον καὶ θεωρηθῶ ἄξιός σου, ὅπως δυνηθῶ νὰ σοὶ εἶπω με τρέμοντα μὲν χεῖλη ἀλλὰ καὶ μετὰ θάρρους: Ἐμμο ἐπιθυμῶ νὰ γείνω ἰδικός σου, δός μοι τὴν χεῖρα, εἴθεθα ἄξιοι ἀλλήλων.

Ἄλλ' ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν εἶχεν εἰσέτι ἔλθῃ. Ἐβλεπον μακρόθεν ἐν τῇ ὀμίχλῃ τὸν ὄρθρον τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τῆς παραδεισείου ἐκείνης ὥρας ἀνατέλλοντα καὶ σφοδρὸς πόθος καὶ ἀπερίγραπτος ἀγωνία με ἐνεθάρρυνον ἵνα περιμείνω, διότι εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, ἔβλεπον τὴν Ἐμμο μου. Ἄχ! Ἐμμο, Ἐμμο, σὺ μ' ἐννοεῖς βεβαίως, αἰσθάνεσαι καὶ σὺ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πᾶν ὅ,τι καὶ ἐγὼ αἰσθάνομαι.

Ἄλλὰ σὺ ἔθραυες τὸ γόητρον, σὺ κατεκρήμνιτες ἐκ θεμελίων τὸν ναόν, ἐν ᾧ ἐπεθύμουν νὰ τοποθετήσω τὸν θεόν μου, σὺ διὰ σκληρῶν χειρῶν ἀπέσπασες ἐκ τῆς ῥοδωνιάς τὴν φωλεάν, ἐντὸς τῆς ὁποίας διενοούμην νὰ

τοποθετήσω τὸν ἔρωτα ἡμῶν· ἔθεσες τὴν φωλεάν ἐκείνην ὑπὸ τοὺς πόδας σου· κατεπάτησες καὶ συνέτριψες αὐτήν. Ἐγὼ δὲ ρίψας τὴν ὁδοπορικὴν μου ῥάβδον, μεθ' ἧς ἐπορευόμην εἰς Μόκαν, ἐθρήνησα ὡς περιηγητής, ὅστις διὰ πολυχρονίου ἐργασίας καὶ πολλῶν κόπων κτησάμενος πλοῦτον, ἐν ᾧ ἐπαιτῆται εἰς Εὐρώπην συλλαμβάνεται ὑπὸ ληστῶν ἀφαιρούντων αὐτῷ τὰ πάντα. Ναί, Ἐμμο, ὑπῆρξα ἀγροῦκος. Πιχρὴν εἰς τὴν θεῖαν σου καὶ σέ ἐζήτησα εἰς γάμον, σέ ἐζήτησα, ὡς ἐκὼν ἦσο κοινὴ γυνή, ὡς εἰ φθάσας εἰς ὠριμον ἡλικίαν εἶχον ἀποφασίσῃ νὰ νυμφευθῶ. Ἐζήτησα διὰ τὴν αἰωνιότητα τὴν χεῖρά σου, πρὶν ἢ μάθω ἐκὼν ἐπὶ τοῦ Ταμῆσεως ἢ χεῖρ σου ὑπὸ ἀφαιρέσεως ἢ ἔρωτος ὀδηγουμένη ἐσφιγξῆς τὴν ἰδικήν μου. Ἐκρούσα τὴν θύραν τοῦ παραδείσου, ἔχων ἀργύριον ἀνὰ χεῖρας, ἵνα μοὶ ἀνοίξῃ ὁ θυρωρὸς καὶ μοὶ δώσῃ τὸ εἰσιτήριόν μου. Οὐδέποτε θὰ συγχωρήσω ἐμαυτὸν διὰ τὴν ποταπότητα ταύτην, διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀνθρώπου ἀπηλιπισμένου. Καὶ γινώσκεις τί μοὶ ἀπήντησεν ἡ θεὸς σου; Τὸ πρόσωπόν της ἐγένετο σοβαρὸν, ἐταράχθη μεγάλως, μετὰ δυσκολίας ἠδυνήθη ν' ἀναπνεύσῃ καὶ μοὶ ἀπαντήσῃ· εἶτα αἰδημόνως μοὶ εἶπε τὰς λέξεις ταύτας. Ἐρωτήσατε τὴν Ἐμμο. Αὕτη ἔχει λογικὸν γηραιῶς γυναικὸς εἶνε ὁ μόνος διακαστῆς τοιούτων ζητημάτων, ἡ θελήσις αὐτῆς εἶνε καὶ θέλησις μου... ὁμιλοῦσα δὲ καὶ χαιρετίζουσα με μοὶ ἐφάνη ὅτι μ' ἔβλεπε μετὰ οἴκτου καὶ τρυπερωτάτης συμπαθείας.

Καὶ νῦν κεῖμαι πρὸ τῶν ποδῶν σου, ὡς κατάδικος, ὅστις ἀδίκως ὑποστάς μακρὰν φυλάκισιν μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ ἀθυμίας ἀναμένει λέξιν γενναίην καὶ παρήγορον ἐπαναφέρουσαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν...

Ἐγὼ εὗρισκομαι ἐν ἀθύμῳ καταστάσει, Ἐμμο, διότι ἐζήτησα παρὰ θεῖας τὴν χεῖρά σου, διότι ἔγραψα πράγματα ἅτινα οἱ ὀφθαλμοὶ μόνον ἡμῶν ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν, ποιήσας πρὸς σέ ἀπρεπῆ αἴτησιν, ἀκατάλληλον, ἀναξίαν καὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ. Τὰ σχέδιά μου ἐναυχήσαν, τὸ ἰδεῶδες μου ἐξηλείφθη καὶ εἶμι ὡς ῥακενδύτης καὶ πειναλῆς ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμου· ὀλίγας στιγμὰς ἀφ' ὅτου ἐθεώρουν ἐμαυτὸν βασιλέα τῶν βασιλέων, ἤτησα παρὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ὁδοιπόρου τὸν ἄρτον τῆς ἐλεημοσύνης... καὶ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἤτησα παρὰ σοῦ παρὰ σοῦ, θεὰ τοῦ οὐρανοῦ μου....

Ἡ Ἐμμο τῷ Οὐλιέλμῳ

Ἐν Λονδίῳ τῇ 12 Ἰανουαρίου 18..

Κύριε Οὐλιέλμ,ε, μεγάλως λυποῦμαι ὀφείλουσα ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐπιστολήν σου καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλεις βεβαίως πιστεύσῃ ταλαίπωρον πλᾶσμα ἀτυχέστατον μὲν καὶ ἀσθενέστατον πλὴν οὐδέποτε ψευθέν.

Πρὶν ἢ σοὶ γράψω, ἐκλυτα ἱκανῶς· ἀλλὰ, κύριε Οὐλιέλμω, δὲν δύναμαι νὰ γείνω σύζυγός σου, δὲν δύναμαι νὰ καταστῶ σύζυγος οὐδενός. Μὴ ἐρωτήσης τὴν αἰτίαν, μὴ ἐπυξήσης διὰ τῆς περιεργίας σου τὸ ἄλγος μου. Λησμονήσον με, εἶσαι νέος, πλούσιος τὸν νοῦν καὶ τὴν ῥώμην, ἀφιέρωσε τὰς σπανάς ἀρετὰς τῆς καρδίας σου ἵνα καταστήσης εὐτυχὲς πλάσμα δυνάμενον νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸν ἔρωτά σου. Ὁ Θεὸς εἶνε γενναῖος, ὁ κόσμος κατοικεῖται ὑπὸ εὐμορφωτάτων καὶ προσφιλεστάτων πλασμάτων ἀξίων σοῦ. Κατὰστησον εὐτυχὲς ἐν τούτων καὶ ὑπερήφανον, ὅτι ἔγεινε σύζυγός σου.

Πρὸ παντὸς ἄλλου ὅμως λησμονήσον με, σὲ ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου.

Ὁ Οὐλιέλμος τῆ "Εμμά

Ἐν Λονδίῳ τῆ 13 Ἰανουαρίου 18..

"Ω, Ἐμμά, δὲν θά σε λησμονήσω, δὲν θά ἐκλέξω σύζυγον ἐκ τῶν λοιπῶν θυγατέρων τῆς Εὐκας, μία μόνη γυνὴ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει, δι' ἐμέ, καὶ αὕτη εἶσαι σύ, εἰς μόνος τρόπος τοῦ ζῆν δι' ἐμέ ὑπάρχει, καὶ οὗτος εἶνε τὸ ζῆν μετὰ σοῦ.

Διατί δὲν ἐτόλμησε νὰ μοι γράψῃς ὅτι δὲν με ἀγαπᾷς; Ἦθελον τότε λάβῃ τὸ θάρρος ν' ἀποθάνω, ἀλλὰ σὺ με ἀγαπᾷς ἑκατοντάκις μοι τὸ λέγεις ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου. Ἐν ἐκάστη λέξει ἀναγινώσκω τὸν ἔρωτά σου, ἐν ἐκάστῳ σημείῳ, ὅπερ ἡ γραφὴ ἐπὶ τοῦ σκληροῦ χάρτου σου ἐχάραξεν. Οὐδέποτε θά εἶσαι σύζυγος ἐτέρου, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἰδική μου. Δὲν ἐννοεῖς ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶνε ἡ σκληροτάτη βίαστος, ἐξ ὧσων οἱ σκληροὶ τῆς Ἰσπανίας ἱεροδίκαι ἠδυνήθησαν νὰ φαντασθῶσι; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ κατασκευάσῃ τὴν βίαστος ταύτην; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι ἡ μακρία καὶ ἡ παρφοσύνη εἶνε προϊόντα τῶν βιαστων τούτων;

Ὅποῖον μυστήριον σὲ περιβάλλει. Ὅποῖος κακὸς δαίμων ἐτέθη μετὰ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Τίς ἐστὶν ὁ ἰσχυρότατος ἡμῶν; Τίς τολμᾷ ἐν τῇ σιωπῇ νὰ συντρίψῃ μίαν πρὸς μίαν τὰς ἀρθρώσεις ἀθώου βρέφους, τοῦ ἔρωτός μας; Τίς τολμᾷ νὰ ὀνομασθῆ ἰσχυρότερος αὐτοῦ; Διατί δὲν μοι εἶπες ὅτι δὲν μ' ἀγαπᾷς; οὐδὲ τότε ἤθελόν σε πιστεύσει, ἤθελον πιθανῶς σκεφθῆ, ὅτι με ἠγάπησες, ἀλλ' ὅτι τῶρα ἔρωτος ἰσχυρότερος καὶ ἀνώτερος ἐξήλειψε τὸν ἔρωτά μου. "Ὅχι, ὄχι, οὐδὲ τοῦτο ἤθελόν ποτε πιστεύσει. Ἀλλὰ διατί δὲν ἐπειράθῃς τοῦλάχιστον νὰ με ἀπελπίσης, νὰ με δηλητηριάσης καὶ θανατώσης διὰ μιᾶς; Τίς δίδει εἰς σὲ τὸ δικαίωμα νὰ με κρατῆς μετέωρον μετὰ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἔχοντα τὸν ἕνα πόδα ἐν τῷ ἄδῃ καὶ τὴν κόμην ἐν τῷ παραδείσῳ; Τίς σε κατέστησεν αἴφνης φονέα καὶ δῆμιον;

"Εμμά, Ἐμμά, ἐλέησόν με τὸν τοσοῦτον ἀγαπῶντά σε καὶ κλιόντα ὡς βρέφος... ἀλλὰ καὶ σὺ μ' ἀγαπᾷς. (Ἔπεται συνέχεια).

ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΩΜΕΝΗΣ ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ

Ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρείῳ τοῦ νομικοῦ τμήματος τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου Πάρνασσου τῆ 13 Φεβρουαρίου 1885, συζητουμένου τοῦ ζητήματος περὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν ὁ ἐπίτιμος ἐταῖρος κ. **ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΥΓΑΛΛΟΣ** ἀνέγνω τὴν ἐπομένην διατριβήν:

Ὁ ἀξιότιμος κ. Βορρές πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Σύλλογον ἀξιόλογον ἀνάγνωσμα, ἐν ᾧ ζητεῖ τὸ προσφορώτερον διὰ τὴν Ἑλλάδα σωφρονιστικὸν σύστημα, παραθέτων πρὸς ἀλλήλας τὰς διαφόρους τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἀγγλων σωφρονιστικὰς θεωρίας. Δὲν προτίθεμαι νὰ προκαλέσω συζήτησιν ἐπὶ τούτου, καίτοι διαφωνῶν ἐν μέρει πρὸς τὸ συμπέρασμα τοῦ ἀξιότιμου Ἰψηλοῦ. Ὡς σωφρονιστικὸν σύστημα ἐννοεῖται μέθοδος διαίτητος τῶν καταδίκων ἐν ποινικαῖς φυλακαῖς, ἀφορῶσα εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐξέων καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Ἐγὼ προτίθεμαι νὰ προκαλέσω τὴν προσοχὴν τοῦ κοινῆ καὶ τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ σχετικοῦ μὲν, ἀλλὰ διαφόρου θέματος, τοῦ τῆς ἰδρύσεως ἐξεταστικῶν φυλακῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν προφυλακισομένων ὑποδίκων. Τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἔθιξεν ὁ φίλος συνέτακτος· αὐτὸ δὲ νομίζω πολὺ σπουδαιότερον, ὡς ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνάγκης ἐπειγούσης μᾶλλον τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν ποινικῶν φυλακῶν, ἣτις εἶναι τὸ κοινὸν θέμα τῆς φιλανθρωπίας τῶν ποινικολόγων τοῦ αἵματος ἡμῶν. Μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἦτο μοναδικὸν φαινόμενον, μαργαρίτης κεκρυμμένος καὶ σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, ἡ φυλακὴ τῆς Gand. Ὁ φιλάνθρωπος περιηγητὴς Howard ἀπεκάλυψεν αὐτήν, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν ὁμογενῶν του, ἔκτοτε δὲ κατέστη τὸ πρῶτιστον καὶ προσφιλέστατον θέμα τῆς πολιτικῆς ἀγαθοεργίας ἢ ἰδρυσις φυλακῶν καταλλήλων εἰς διόρθωσιν τῶν κακούργων. Ἡ φιλανθρωπία μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τὸ πρότυπον τῆς φυλακῆς τῶν Βέλγων παρήγαγε διαφόρους θεωρίας σωφρονιστικῶν συστημάτων, καὶ δλοσχερῶς ἀπορροφηθεῖσα ἐκ τοῦ θέματος τούτου παρημέλησεν ὡς δευτερεῖον τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν ὑποδίκων.

Τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἐν Ἑλλάδι ἐξεταστικῶν φυλακῶν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κατ' ἄτομον χωρισμοῦ τῶν ὑποδίκων, παρέστησα πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργεῖον πρὸ δέκα ἐτῶν ὡς Εἰσαγγελεὺς παρὰ τοῖς ἐνταῦθα Ἐρέταις. Ἐπαναφέρω σήμερον τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διότι, ὡς ἄδεται, ἡ Κυβέρνησις ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν φυλακῶν, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν θεωριῶν σωφρονιστικοῦ τινος συστήματος, ἐν ἧσσι μοῖρα τασσομένου τοῦ ζητήματος τῶν ἐξεταστικῶν φυλακῶν. Φρονῶ ὅτι περὶ τούτων πρῶτον ὀφείλει τὸ Ὑπουργεῖον νὰ προνοήσῃ, τὴν δὲ οἰκοδομὴν σωφρονιστηρίων κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἀπομονώσεως, ἢ

κατὰ τὸ ἄλλως λεγόμενον σύστημα τῶν κελλίων (systeme cellulaire) ἢ ἀναδίαση εἰς μέλλουσαν ἐποχὴν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἤθελον συστήσει εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἰδρῶσιν ἐξεταστικὰς φυλακὰς εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστου Ἐφετείου, καὶ κατόπιν ἐκάστου πλημμελειοδικείου, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἀπολύτου χωρισμοῦ τῶν ὑποδίκων. Συγχρόνως νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς ποινικὰς φυλακὰς μετασκευὴν διαφόρων παλαιῶν κτιρίων, τῶν μὲν σώων ὁποῖα εἶναι ἐν τοῖς φρουρίοις Νεοπλίας, Ζακύνθου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Κεφαλληνίᾳ, τῆς Λευκάδος, τῶν δὲ ἠρειπωμένων ὁποῖα τὰ ἐν τοῖς φρουρίοις Ἄσσου, Χαλκίδος, Πατρῶν, Μονεμβασίας καὶ ἄλλαχού. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἐργασία προδίδει νὰ χωρίζῃ τοὺς ὑποδίκους ἀπὸ τῶν καταδικῶν, καὶ τοὺς εἰς βραχυτέρας ἀπὸ τῶν εἰς ἐλαφροτέρας ποινὰς καταδικαζομένων, εἰσαγομένης ἀπὸ τοῦδε εἰς τὰς ποινικὰς φυλακὰς τακτικῆς διδασκαλίας πνευματικῆς, καὶ ἐνασχόλησεως εἰς τέχνας βιοποριστικὰς κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐν Γαλλίᾳ κεντρικῶν φυλακῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ σύστημα τῆς βελτιωτικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν, ἐφ' οὗ καλῶς τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ κοινοῦ.

Ὅλαι αἱ περὶ βελτιώσεως τῶν ποινικῶν φυλακῶν θεωρίαι, συνιστῶσι μεθόδους δικαίτης, καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν καταδικῶν, τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ, οἷον καθαρὸν ἀέρα, ὑγιεινὴν τροφήν, θεραπείαν τοῦ σώματος, νοθεσίαν θρησκευτικὴν, ἐργασίαν, διδασκαλίαν τέχνης κτλ. Πᾶς τις δὲ ἤθελον ἀποδεχθῆ ὡς τελειότεραν τὴν φυλακὴν εἰς ἣν τὰ μέσα ταῦτα ἤθελον καταστῆ μᾶλλον προσιτὰ καὶ εὐχρηστα. Ἄλλ' αἱ ἐξ Ἀμερικῆς προεληθούσαι θεωρίαι παρεδέξαντο ὡς ἐξαιρετικὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κακούργων, μέσα δυνάμενα νὰ ἐπιφέρωσι τὴν καταστροφὴν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦ τοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατουμένου. Περὶ τὸ 1820 εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Pittsburg καὶ τῆς Φιλαδελφίας ἐν Πανσυλβανίᾳ ἐμορφώθη τὸ σύστημα τῆς ἀπολύτου ἀπομονώσεως, κρατουμένου ἐν ἰδίῳ κελλίῳ ἐκάστου καταδικῶ ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ κακούργος μὴ βλέπων, μὴ ἀκούων ἄνθρωπον, οὐδένα ἀπολύτως, τίθεται ἀπέναντι τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, συναισθάνεται τὸ κακὸν τοῦ ἐγκλήματος τὸ ὁποῖον ἔπραξεν, ἀναλογίζεται τὰς συνεπείας τῆς ποινῆς, καὶ διορθοῦται. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος προὔποσιν ὅτι ὁ κακούργος δὲν ἔχει διεισπραμμένην τὴν συνείδησιν ἐκ φύσεως ἢ ἐκ κακῶν ἕξεων, ὅτι ἔχει συνείδησιν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἄνθρωπος φύσει κοινωνικὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ διορθωθῆ, οὔτε νὰ ζῆσιν ἐκτός τοῦ μέσου τῆς κοινωνίας· καὶ ἡ πείρα τῶν σωφρονιστηρίων ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ καταδικῶς ἐγκλειόμενος εἰς τὸ κελλίον κατὰ τὰς πρώτας ἐξ ἡμέρας ἐξαχρῶνται, μετ' αὐτὰς δὲ καταπίπτουσιν αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις, ἐπέχεται ἡ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἐξαχρείωσις, ἢ ἡ ἀπελπισία ζητοῦσα μέσα αὐτοχειρίας. Ὡς ἀντιφάρμακον, τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελ-

φίας εἰσήγαγε μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τὰς παραμυθίας τοῦ ἱερέως, τὰς νοθεσίας τοῦ διευθυντοῦ, τὰς προτροπὰς τοῦ ἱατροῦ. Ἄλλὰ καὶ τὰ μέτρα ταῦτα εὐρέθησαν ἀνεπαρκῆ. Ἐβεβαίωθη ὅτι ἡ ἀπομόνωσις ἄνευ ἐργασίας ἐπέφερε τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν ἀηδίαν τοῦ βίου, καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ φυλακισμένου εἰς κτηνώδη ἐκπλήρωσιν σαρκικοῦ πάθους, ἐπιταχύνοντος τὴν σωματικὴν φθίσιν καὶ τὸν πνευματικὸν μαρασμόν. Ἐνεκα τούτων ἡ θεωρία τῆς ἀπομονώσεως ἠναγκάσθη νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κελλίον τοῦ καταδικῶ ἐργασίαν· ἀλλ' ἄνευ καταναγκασμοῦ, ἄνευ διηγενοῦς ἐπιτηρήσεως ἡ ἐργασία μένει εἰς τὴν προαίρεσιν τοῦ φυλακισμένου· καὶ ὅταν ὁ κατάδικος δὲν γνωρίζῃ τέχνην, ἀπέκτησεν ὡς δευτέραν φύσιν τὴν ἕξιν τῆς ὀκνηρίας, κατελήφθη ἐκ τῆς ἀηδίας τοῦ βίου, καὶ τῆς ἀποστροφῆς τῶν κανονισμῶν τῆς φυλακῆς, ἢ ἐνασχόλησις εἰς ἐργασίαν ἀποβαίνει ἀνέφικτος. Οὕτω τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελφίας ἀπηνήγατο τὴν βᾶσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ, τὴν τῆς ἀπομονώσεως, προσκαλεσαμένη τὰ κοινὰ μέσα τῆς ἠθικῆς διορθώσεως, ἢτοι διδασκαλίαν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν, καὶ ἐργασίαν. Ἄλλ' οὐδὲ ταῦτα ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιηθῆ, διότι ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διδάσκαλος δὲν δύναται ὅσον ἂν ὑποτεθῆ χαλενότερος νὰ διδάσκῃ πλέον τῶν πέντε ὥρῶν καθ' ἐκάστην. Ἄν λοιπὸν δοθῆ τοῦλάχιστον μιᾶς ὥρας κατήχησις εἰς ἕκαστον φυλακισμένον, θὰ μετέχωσιν αὐτῆς πέντε τὸ πολὺ καθ' ἐκάστην. Ἐὰν δὲ μετέχωσιν ὅλοι οἱ 500, ἢ κατ' ἐλάχιστον ὅρον οἱ 300 ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ κρατούμενοι, θὰ δέχεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱερέως ὁ κατάδικος μίαν ὥραν ἀνὰ πᾶσαν ἐξηκοστὴν ἡμέραν. Τὰς αὐτὰς δυσχερεῖς τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως παρουσιάζει διὰ τὴν σωματικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἱατροῦ, διὰ τὴν διδασκαλίαν τέχνης, καὶ καθεξῆς. Ἐνεκα τούτων τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελφίας τελευταῖον κατέφυγεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ χρόνου τῆς ποινῆς διὰ χάριτων, εἴτε πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κινδύνων τῆς ὑγιείας καὶ τοῦ νοῦ, εἴτε πρὸς ἀμοιβὴν τῆς καλῆς διαγωγῆς τῶν κρατουμένων ἐν τῇ φυλακῇ.

Πρὸ τοῦ συστήματος τῆς Φιλαδελφίας εἶχεν ἐφαρμοσθῆ ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Auburn τῆς Νέας Ὑόρκης ἡ θεωρία τῆς ἀπομονώσεως ἐν καιρῷ νυκτός, τῆς καταναγκαστικῆς ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν πνευματικῇ ἀπομονώσει ἐργασίας τῶν καταδικῶν καθ' ἡμέραν· καὶ τὸ σύστημα τῆς Ὠβούρνης κατὰ πρῶτον ἐφάνη μᾶλλον τοῦ πρώτου ἄξιον συστάσεως, ὡς ὀλιγώτερον φθοροποιὸν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ἄλλ' ἐν αὐτῷ ἀποκλείεται, ἢ μένει λίαν περιορισμένη ἡ ἐνέργεια τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, καὶ ἀφίσταται εἰς μόνην τὴν σωματικὴν ἐνασχόλησιν ἢ ἠθικὴ ἀναμόρφωσις τῶν κακούργων. Ἡ σωματικὴ ὁμῶς ἀπομόνωσις ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ ἡ διαρκὴς καθ' ἡμέραν πνευματικὴ ἀπομόνωσις διὰ τῆς ἀδιακόπου σωματικῆς ἀπασχολήσεως, καθὼ ἀρνητικοὶ παράγοντες, δὲν δύναται νὰ δόσωσι τὸ θετικὸν γινόμενον εἰς ὃ ἀφορᾷ τὸ σωφρονιστικὸν σύστημα, τὴν

ανάπλασιν τοῦ χαρρακτῆρος καὶ τῶν ἡθῶν τοῦ κακούργου. Ἐνῶ ἄφ' ἑτέρου ἢ μὲν ἐν χωριστῶ κελλίῳ δικυκτέρευσις τοῦ καταδίκου ἄνευ ἐπιτηρήσεως παρέχει αὐτῶ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν κτηνώδη ἐκπλήρωσιν τοῦ σαρκικοῦ πάθους, δι' ἣν κατεδικάσθη ἢ διηνεκῆς ἐγκάθειρξις· ἢ δὲ πνευματικὴ ἀπομόνωσις κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἀπεδείχθη ἀνέφικτος. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ σύστημα τῆς Νέας Ὑόρκης ἔθηκεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, ἐν ἣ συνεργάζονται 50 καταδίκαι, ἐπιστάτην, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου παρέδωκεν βούνευρον μὲ τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν τοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ ἀμέσως ὅσους ἐγκρίνη βραδυσμὸς πρὸς τιμωρίαν παντὸς ψυθηρισμοῦ, παντὸς νεύματος, παντὸς κινήματος, τὸ ὁποῖον ὁ ἐπιστάτης ἤθελε κατ' ἰδίαν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ὑποπτεύσει ὡς σημεῖον συνεννοήσεως μετ' ἄλλου καταδίκου. Καὶ μεθ' ὅλης ὁμῶς τῆς αὐθαιρέτου καὶ βαρβάρου ταύτης αὐστηρότητος ὁ Crawford, ὁ D: Julius, καὶ οἱ ἐπίτροποι τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Auburn καὶ Sing Sing δὲν ἐμποδίζοντο αἱ συνεννοήσεις τῶν καταδικῶν διὰ συνδιαλέξεων, διὰ γραφῆς, διὰ ψυθηρισμῶν, διὰ νευμάτων, διὰ διαφόρων σημείων. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὸ σύστημα τῆς φυλακῆς τοῦ Auburn ἐκρίθη ἀνεπαρκὲς εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς συνεννοήσεις τῶν φυλακισμένων εἰσήχθη ἐν Πανσυλβανίᾳ τὸ σύστημα τῆς διηνεκοῦς ἀπομονώσεως, καὶ βραδύτερον εἰς Baltimore τοῦ Maryland τὸ σύστημα τῆς κοινῆς ἐργασίας, ἄνευ τῆς ἀπομονώσεως διὰ τῆς σιωπῆς. Τέλος πάντων καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἕτερον ἀφορῶντα εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς συνεννοήσεως τῶν καταδικῶν ἐπιδικῶσι διὰ μεγίστων θυσιῶν καὶ ὑπερκανθρώπων προσπαθειῶν κέρδος φανταστικὸν ἢ ἐλάχιστον, τὴν πρόληψιν τῆς διαφθορᾶς τῶν κακούργων διὰ τῆς ἀμοιβαίας διδασκαλίας· ὅπερ ἐστὶ νὰ μὴ διαφθορῶσι τὰ ἦθη τοῦ εἰς εἰρκτὴν ἢ δεσμὰ καταδικασθέντος ληστοῦ ὑπὸ τοῦ κλέπτου, καὶ τ' ἀνάπαλιν, ἢ νὰ μὴ ἀποκτήσῃ χειροτέρας ἐξέεις ὁ ἀπαταίων ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ πλαστογράφου, καὶ οὕτω καθεξῆς. Βεβαίως ἢ ἐν ὀκνηρίᾳ καὶ ἄνευ ἐπιτηρήσεως ἐλευθερὰ συναναστροφὴ διαφόρων τάξεων καὶ κατηγοριῶν φυλακισμένων συντελεῖ εἰς μείζονα διαφθορὰν τῶν ἥττον διεφθαρμένων. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ κατάδικος θέλει διαφθεῖρει τὰ ἦθη τοῦ ἀθώου ἕως ὑποδίκου, ὁ εἰς εἰρκτὴν ἢ εἰς δεσμὰ καταδικασθεὶς κλέπτης, ἀπαταίων ἢ πλαστογράφος θέλει διαφθεῖρει τὰ ἦθη τοῦ εἰς φυλάκισιν ἢ εἰρκτὴν καταδικασθέντος ἐπὶ τραυματισμῶ, ἐπὶ ἐμπρησμῶ ἐξ ἀμελείας κτλ. Ἄλλ' ὁ φόβος τῆς ἀμοιβαίας διαφθορᾶς τῶν ἑνεκα πράξεων κακοήθων εἰς δεσμὰ καὶ εἰς εἰρκτὴν καταδικῶν εἶναι σκιαμαχία. Ὅπωςδὴποτε ἢ ἐπιστήμη καὶ ἢ πείρα σταθμίτσασαι τὰς θυσίας ἄφ' ἑνὸς καὶ τοὺς καρποὺς ἄφ' ἑτέρου τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου κατεδίκασαν ἀμφοτέρω τὰ συστήματα τῆς Φιλαδελφίας καὶ τῆς Ὠδῶννης. Ὅπως περιορισθῶ εἰς τὴν γνώμην τῶν ἐπισημοτέρων, ὁ Crawford Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν φυλακῶν τῆς Ἀγγλίας, ἀπο-

σταλεῖς ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπισκεφθεῖς ὅλας τὰς φυλακὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, καθὼς ὁ Ducpetiaux ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν φυλακῶν τοῦ Βελγίου, ὁ D. Julius λαβὼν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Πρωσίας ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ Crawford ἐντολήν, ὁ De Thun κλ. κατεδίκασαν ὡς ὅπως ἀνεπιτυχῆς τὸ σύστημα τῆς Ὠδῶννης καὶ συνιστῶσιν ἀντ' αὐτοῦ τὸ τῆς Φιλαδελφίας. Ἐξ ἄλλου οἱ Toqueville καὶ Beaumont ἐκπληρώσαντες παραπλησίαν ἐντολήν τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως, ὁ πλεῖστα ὅσα μελετήσας καὶ γράψας ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ διάσημος Mittermaier, ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς τῶν φυλακῶν τῆς Γαλλίας Ch. Lucas καὶ ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ὄσων ἔγραψαν περὶ φυλακῶν κατεδίκασαν ὡς ἄδικον, βάρβαρον καὶ καταστροφικὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελφίας.

Εἰς τὸν κατὰ πρῶτον ἐπισκεπτόμενον οἰονδήποτε σωφρονιστήριον ἐπιβάλλει ἀμέσως ἢ ἐξωτερικὴ θέα τοῦ κτιρίου, ἐσωτερικῶς ἢ διασκευῆ, οἱ διάδρομοι, ἡ τάξις, ἡ καθαριότης, ἡ πειθαρχία, ἡ σιγή. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν τῆς φυλακῆς ὅχι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κακούργου, ὅχι ἡ διάθεσις τῶν κατοίκων. Τὰ πάθη τὰ ὁποῖα βράζουσιν ἐντὸς τῶν ψυχῶν, ἡ σιγὴ τῆς ὑπουλόγητος, ἡ ὑπόκλισις τῆς ὑποκρισίας, ἡ χαμέρπεια τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας περιμένουσι τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, καὶ ἐκεῖ δοκιμάζεται τὸ σωφρονιστήριον. Μὴ πλανώμεθα ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ τῶν περιηγητῶν. Ἄς ἀκούσωμεν μᾶλλον τοὺς ἄνδρας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πείρας.

Ὡς πρὸς τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελφίας ὁ Mittermaier λέγει: «Δὲν νομίζομεν ἀκριβεῖς τὰς τελευταίας ἀναφορὰς περὶ τῶν φυλακῶν τῆς Πανσυλβανίας ὅταν φημίζωσι τὴν ἠπιότητα τῆς μεθόδου αὐτῶν· διότι εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι πολλοὶ μὴ εὐπειθεῖς φυλακισμένοι ἀπέθανον συνεπιεῖα τῶν πειθαρχικῶν μέσων εἰς ἃ ὑπεβλήθησαν. Ἐν ἐκ τούτων συνίσταται εἰς φίμωτρον, εἶδος κλείθρου ἢ μοχλοῦ (cadenas) σιδηροῦ τιθεμένου ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ καταδίκου, βεβαίως δὲ ἡ φύσις τοῦ φαρμάκου τούτου δὲν παρέχει καλὴν ἰδέαν περὶ τῆς ἠπιότητος τοῦ συστήματος τῆς Πανσυλβανίας, Ἄλλ' ἐὰν ἢ ἀπόλυτος ἀπομόνωσις τῶν καταδικῶν εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος, πολὺ μᾶλλον εἶναι τοιαύτη ὡς πρὸς τὴν ὑγίαν τῆς ψυχῆς. Ἐκ τῶν τελευταίων ἀναφορῶν τῶν σωφρονιστηρίων προκύπτει ὅτι ἐπὶ 48 καταδικῶν ἀπολυθέντων τῷ 1834 τρεῖς ἦσαν βεβλαμμένοι τὸν νοῦν, καὶ ἐπὶ 20 ἀπολυθέντων τῷ 1833 δύο ἦσαν τρελοὶ, καὶ εἰς τρίτος βλάξ. Τὰ λυπηρὰ ταῦτα ἀποτελέσματα δὲν ἀντισταθμίζονται τοῦλάχιστον ὑπὸ τῆς δραστηκότητος τοῦ συστήματος ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν διόρθωσιν, διότι ἐκ τῶν προμνημονευθέντων ὑπομνημάτων ἐξάγεται ὅτι ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἀπολυθέντων τρεῖς ἐπανῆλθον ἐν ὑποτροπῇ».

Τί δὲ γράφει ὁ Crawford περὶ τοῦ συστήματος τῆς Auburn; Ἐὰν αἱ θρησκευτικαὶ ἀσκήσεις εἶναι λίαν περιορισμέναι ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ τῆς

Ἐθούρνης δὲν προέρχεται ἐξ ἑλλείψεως ζήλου καὶ δραστηριότητος τοῦ ἀξιοτίμου κληρικοῦ. Ἡ σπουδαιότης τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν φυλακισμένων οὐδέποτε ἐξετιμήθη δεόντως ἐν τῇ φυλακῇ. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἰδρύσεως δὲν ὑπῆρχε κληρικός καθόσον ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐνομιζέτο ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν τήρησιν τῆς πειθαρχίας. (κατόπιν ἐγένετο δεκτὴ). Ἄλλ' ὁ ἱερεὺς ὡμολόγησεν εἰς τὸν κ. Κράουφορντ ὅτι τοῦ ἥτον ἀδύνατον νὰ ἐπισκεφθῇ διὰ μιᾶς 680 καταδικούς ἀπὸ κελλίου εἰς κελλίον εἰς βραχυτέραν τῶν τριῶν μηνῶν περίοδον. . . ! κτλ. παρακκτιών.

»Οἱ ὄπαδοὶ τοῦ συστήματος ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀπομόνωσις εἶναι τελεία, καὶ ὁ πρῶτιστος σκοπὸς τῆς μονώσεως τοῦ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν φυλακισμένων σχέσεις ἐκπληροῦται. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν ἡ αὐστηρὰ ἢ ἐπιτηρήσις δὲν ἐμποδίζει τοὺς φυλακισμένους νὰ συνδιαλέγωνται διὰ σημείων, καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Ἐπὶ τούτῳ ἔχουσιν ἀπείρους εὐκολίας, εἴτε ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, εἴτε ἐν ταῖς ἀύλαϊς, ἢ ἄλλοι, ὅταν βραδύζωσι φαλαγγιδόν. . Εἰς ἐπίσημόν τινα ἀναφορὰν πρὸς τὸ Κοινοβούλιον ἀναγινώσκειται. Μ' ὄλην τὴν θαυμασίαν πειθαρχίαν ἣτις εἰσῆχθη ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Ἐθούρνης οἱ ἐπίτροποι εἶδον πρὸς τινῶν ἐβδομάδων πρόσκλησιν ἐπὶ τεμαχίων δερματος γεγραμμένην, προτρέπουσαν τοὺς φυλακισμένους εἰς στάπιν. Ὅταν δύνανται ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν ὀμιλοῦσι, γελῶσι, ἄδουσι, σφυρίζουσι, φιλονεικοῦσι, ἐρίζουσι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἐπιστάτας. Καταναλίσκουσι τὸν καιρὸν προσβλέποντες εἰς τοὺς θεωμένους αὐτοὺς, καὶ δὲν λυποῦνται νὰ φθείρωσι καὶ καταστρέψωσι τὸ διδόμενον εἰς αὐτοὺς ἐργόχειρον. . . ! . Ἐξῆκολουθεῖ δὲ ὁ Grawford. Ἀληθῶς ἡ ἐξουσία τοῦ βουνεύρου διατάσσει τὴν ἄμεινον καὶ ἀναντίλογον ὑποταγὴν, ἀλλ' αὕτη εἶναι στιγμιαία. Δὲν συνεπιφέρει ἐγγυήσιν τινα ἀποτροπῆς ἀπὸ νέων ἀνομημάτων καὶ διορθώσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν φυλακισμένων».

Ἐκράουφορντ (ἀκολουθεῖ ὁ Ducrétioux ἀναλύων τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ) διὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συνεντεύξεων μετὰ τῶν φυλακισμένων, οἱ ὁποῖοι ἐδιοικοῦντο διὰ τοῦ τρόμου τοῦ βουνεύρου, ἐβεβαιοθῆν ὅτι ἡ βία αὕτη μεταχειρίσις ἐγένετο ἐν αὐτοῖς αἰσθημάτων μίσους καὶ ἐκδικήσεως, καὶ καθίσταται διηνεκῇ τὸν ἐξευτελισμὸν τῶν δυστυχῶν τοὺς ὁποίους ἠπέλκει».

Ἡ αὐστηρότης τῆς φυλακῆς τῆς Ἐθούρνης ἐθεωρήθη ἀνεπαρκής, καὶ μᾶλλον ἐπεξετάθη ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Sing-Sing. Ἄν καὶ ἀσθενὴς καὶ οὐχὶ πλήρης ὑπάρχει τοῦλάχιστον εἶδος τι ἐγγυήσεως κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ὑπαλλήλων ἐν Ἐθούρνη. Ἐν Sing-Sing οὐδεμία ὑπάρχει. Οἱ ἐπιτηρηταὶ τῶν ἐργαστηρίων δὲν ἀφείλουσι λόγον εἰς κανένα περὶ τῶν ποινῶν τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουσι κτλ.»

Ἴδου δὲ τί κατὰ, καὶ τί ὑπὲρ τῆς αὐστηρότητος ταύτης ἀναφέρουσιν οἱ ἀπεσταλμένοι ἐκ Γαλλίας Blouet καὶ Metz. » Γνωστὸν ὅτι πρὸς τινος ἄκρα αὐστηρότης ἐτήρει τὴν πειθαρχίαν ἐν τοῖς σωφρονιστηρίοις τοῦ Auburn

καὶ τοῦ Sing Sing. Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τινος ἢ πειθαρχία αὕτη ἐχαλαρώθη. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὸ ἀδύνατον τῆς τηρήσεως τοῦ συστήματος τῆς σιωπηρῆς συνεργασίας διὰ τιμωριῶν, τῶν ὁποίων ἡ αὐστηρότης μόνη ἤρκει πρὸς ἐξουδετέρωσιν πάσης σωφρονιστικῆς ἐπιδράσεως. Οἱ διευθυνταὶ τῶν καταστημάτων τούτων ἀνεγνώρισαν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξῆκολουθήσωσι τὴν ἐφαρμογὴν συστήματος ἀπαιτοῦντος ἐκάστοτε μέτρα σκληρότερα, καὶ συχνοτέρως τιμωρίας. Ἐξ ἄλλου ὁμοῦ φαίνεται ὅτι ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ τοῦ Wetherfield, ἐν ᾧ ἡ πειθαρχία ἦτο σχετικῶς ἠπιωτέρα, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν αὐστηροτέρων μέσων, ὅπως τηρήσωσι μέχρι τινὸς τὴν δραστηριότητα τῆς τιμωρίας. Ἐὰ δύο ταῦτα γεγονότα ἐπίσης μαρτυροῦσι κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐν σιωπῇ ἐν κοινῇ αἰθούσῃ ἐργασίας. Ἐν ᾧ τὸ παράδειγμα τῆς Wetherfield ἀποδεικνύει ὅτι τὸ σύστημα μένει ἀνίσχυρον ἂν δὲν ἔχῃ ἐπίκουρον τὴν αὐστηρότητα τῆς τιμωρίας. Ἐνᾧ τὸ παράδειγμα τῆς Auburn καὶ τοῦ Sing-Sing βεβαιῶν ὅτι ἡ αὐστηρότης αὕτη μένει ἀνεπαρκής ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὐδὲ δύναται ν' ἀποδεχθῇ αὐτὴν ἢ κοινὴ γνώμη».

Μετ' αὐτὰ παρουσιάζεται τὸ μικτὸν σύστημα, τὸ Ἰρλανδικὸν καλούμενον, τὸ ὁποῖον συνιστᾶται ὡς συνενῶνον τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἐθουρνείου καὶ τοῦ τῆς Φιλαδελφίας. Ἄλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον συνενῶνει καὶ τὰ ἐλαττώματα ἀμφοτέρων. Παρὰδέχεται τὴν σωματικὴν ἀπομόνωσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν κελλίῳ ἐπὶ 9 ἢ τοῦλάχιστον 8 μηνῶν. Μετ' αὐτοῦ δὲ κατὰδικος ὑποβάλλεται εἰς τὸ σύστημα τῆς φυλακῆς τῆς Ἐθούρνης, καὶ ἂν εἰς τοῦτο δεῖξῃ εὐπειθειαν καὶ προκοπὴν μεταδίδει εἰς τὸ ἰδιόζων τοῦ συστήματος τρίτον στάδιον τῆς ἐργασίας ἐν ὑπὸ κίθῳ εἰς ἀγροκήπιον τῆς φυλακῆς, ἢ τῆς θητείας εἰς ἰδιωτικὰ ἐργαστάσια ὑπὸ ἐπιτηρήσιν. Τὸ τελευταῖον στάδιον κολακεύει τὴν φιλανθρωπικὴν παντὸς σπουδαστοῦ τῶν σωφρονιστικῶν θεωριῶν. Ἄλλὰ τὸ στάδιον τοῦτο εἶναι ἀπρόσιτον εἰς τὸν κατάδικον ἂν δὲν διορθωθῇ εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀπολύτου ἀπομονώσεως, τοῦ ὁποίου εἶδομεν τοὺς κινδύνους, ἂν δὲν ἐπιτύχῃ τὴν ζητούμενην θερραπείαν εἰς τὸ δεύτερον στάδιον, τὸ οὐχ ἦττον ἐπικίνδυνον. Ὅπως δὲ τὸ Ἰρλανδικὸν σύστημα ἐπακινεῖται καθὰ νεώτερον, ἀλλὰ δὲν παρήγαγεν εἰσέτι καρποὺς καθιστῶντας ἀναμφίλεκτον τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. Τί δὲ ἐκ τῶν προτέρων ἀποδεικνύει τὸ Ἰρλανδικὸν σύστημα; Τὴν ἀποτυχίαν τῆς θεωρίας καὶ τῆς Ἐθούρνης καὶ τῆς Φιλαδελφίας. Ἄλλ' εἰς ταύτας δὲν ἀντικαθίσταται ἴδια μέσα πρὸς διορθώσιν τῶν φυλακισμένων. Μεταχειρίζεται ἀλληλοδιαδόχως μεθόδους τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης, τὰς ὁποίας ἢ ἴδια κατέκρινεν ὡς ἐπικινδύνους ἢ ἀνεπαρκεῖς.

Ποῖον ἐκ τῶν συστημάτων τούτων πρόκειται νῦν νὰ ἐφαρμοσθῇ παρ' ἡμῶν, ἀγνωστὸν. Ἄλλὰ, καθὰ λέγεται, φαίνεται προτιμώμενον τὸ τῆς Φιλαδελφίας. Τὸ Ἰνδουρνεῖον τῷ 1873 ἐπέμενε ὅπως ἐν τῇ φυλακῇ Αἰγίνης

είσαχθῆ τὸ σύστημα τῶν κελλίων ἀνὰ δύο ἐν κάρφῳ νυκτός, ὅπερ ἀπεδείχθη χειρότερον τοῦ τῆς ἀπομονώσεως. Ἐν τῇ ἀβεβαιότητι τῆς ἐκλογῆς ἄς ἐξετάσωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς ἐπιτυχίας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς ἐκάστου παρ' ἡμῖν· καὶ πρώτου τοῦ τῆς Φιλαδελφίας.

Ἐν τῇ βραχεῖ καύτη ἀνακοινώσῃ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκθέσω ὁπωσοῦν ἀκριβῶς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου σωφρονιστικοῦ συστήματος, καθὼς ἐπιτυχῶς ἔπραξεν ἐν τῷ ἀναγνώσματι αὐτοῦ ὁ ἀξιότιμος κ. Βορρές. Ὑποθέτω ὅτι ἂν οὐχὶ ὅλοι, οἱ πλεῖστοι ἐξ Ὑμῶν ἀνέγνωσαν τὴν μελέτην τοῦ κ. Βορρέ ἐν τῷ τελευταίῳ φυλλαδίῳ τοῦ «Παρνασσού». Περιορίζομαι λοιπὸν ἵνα ἀνακάλωσω εἰς τὴν μνήμην Ὑμῶν ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος τῆς Ὠβούρνης κατέκριναν τὴν διηνεκῆ ἐν κελλίοις ἀπομόνωσιν τῶν καταδικῶν ὡς ἀνεπαρκῆ, διότι δι' αὐτῆς δὲν ἀποκτᾶ νέα ἤθη, οὐδὲ ἀποβάλλει τὰς παλαιὰς ἐξείς ὁ κατὰδικος· ὡς ἄδικον, διότι καθιστᾶ βραχυτέραν, σκληροτέραν τὴν ποινὴν χωρὶς νὰ διορθώνη τὸν κακοῦργον· ὡς ἀπάνθρωπον διότι ἐκθέτει εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον τὴν ζωὴν καὶ τὸν νοῦν τοῦ καταδικίου. Ἄρα ἢ ἐν τῷ κελλίῳ ἐγκάθειρξις ἐπὶ ἔτη, ἐπὶ μῆνας, εἶναι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος εἰς τὸν Ἕλληνα ἢ ὅσον εἰς τὸν Ἀμερικανὸν καὶ τὸν Ἀγγλόν; Μήπως ὁ Ἕλληνας ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἢ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς εἶναι μᾶλλον ψυχρὸς, μᾶλλον καρτερικὸς, ὀλιγώτερον βίαιος, ὀλιγώτερον εὐαίσθητος, μᾶλλον εὐπειθὴς εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς φυλακῆς; Ἡ πείρα τοῦ συστήματος τῆς Φιλαδελφίας ἔσπευσε νὰ συστήσῃ πρὸς τοὺς μηχανικοὺς τῶν σωφρονιστηρίων ὅπως οὐδὲν εὐρίσκηται ἐν τῷ κελλίῳ τεμάχιον σιδήρου δυνάμενον ν' ἀποσπασθῆ, καὶ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν φυλακισμένον ὡς ὄργανον αὐτοχειρίας. Εἰς τὸ λεγόμενον σωφρονιστήριον τῆς Κεφαλληνίας, δύο ἢ τρεῖς ἔτη μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν νήσων, ἐκλείσθη ἐν τινὶ κελλίῳ, χάριν τῆς μυστικότητος τῆς ἀνακρίσεως, εἰς ὑποτιθέμενος πρῶτον ληστῆς ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι, καὶ μνηθεὶς ὅτι ἐμελέτα ληστρικὴν ἀπόπειραν εἰς Ἰθάκην, ἀλλὰ δὲν ἐλήφθη πρόνοια ὅπως μὴ εὐρεθῆ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ σίδηρος. Ὅτε μετὰ τινος ἡμέρας τὸν ἐζήτησεν ἢ ἀνάκρισις εὐρέθη ἐν τῷ κελλίῳ αὐτόχειρ.

Προσδοκᾶται ἄρα ἐπιτυχέστερα παρ' ἡμῖν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Ὠβουρνείου συστήματος; Φαντάσθητε ἐγκαθειργμένους ἐν μιᾷ αἰθούσῃ πεντήκοντα ἢ τριάκοντα λωποδύτας, πλαστογράφους, φονεῖς, ληστές, εἰς οὓς ἐπιβάλλεται νὰ ἐργάζωνται ἐν σιωπῇ χωρὶς νὰ σηκώσωσι τὸ βλέμμα ἀπὸ τὸ ἐργόχειρον αὐτῶν ἐπὶ τέσσαρας συνεχεῖς ὥρας, καὶ ἀναμέσον αὐτῶν ἐπιστάτην μὲ τὸ βούνευρον ἀνὰ χεῖρας, καὶ μὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ τιμωρῆσῃ διὰ ραβδισμῶν τὸν κατὰδικον, ὅστις ἤθελε κάμει τὸ ἐλάχιστον κίνημα ἀποπτύων, ἢ ἀπομυσσόμενος, ἢ κινῶν τὸ σῶμα, ἢ τὸν δάκτυλον. Ἄρα θὰ εὐρεθῆ παρ' ἡμῖν νομοθέτης χορηγῶν τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς τὸν ἐπιστάτην; ἢ θὰ εὐρεθῶσι παρ' ἡμῖν πολλοὶ ἀναδεχόμενοι τὴν θέσιν τοῦ ἐπιστάτου; ἢ

ἔχει ὁ ἐπιστάτης τὸ θάρρος νὰ ὑψώσῃ τὸ βούνευρον ἐπὶ τοῦ ληστοῦ ἐν μέσῳ τῶν 49 ἢ τῶν 29 συντρόφων αὐτοῦ; ἢ ἐπιζήσει εἰς τὴν πρώτην ἀνύψωσιν τοῦ βουνεύρου; ἢ διατηρηθῆ τὸ σωφρονιστήριον ἂν ὁ κανονισμὸς κατορθώσῃ νὰ ἐπιβληθῆ ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς καταδικίους;

Περὶ τὸν νὰ ἐπαναλάβω τὰς αὐτὰς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὸ ἀνέφικτον τῆς ἐφαρμογῆς παρ' ἡμῖν τοῦ Ἰρλανδικοῦ συστήματος κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ὀκταμήνου διηνεκοῦς σωματικῆς ἀπομονώσεως ἐν κελλίῳ, καὶ κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς πνευματικῆς ἀπομονώσεως ἐν σιωπηρᾷ ἐργασίᾳ.

Ἴσως τις ἐπικαλεσθῆ τὰ προηγούμενα τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος εἰς τὰς φυλακὰς τῆς ἐπτανήσου. Μὴ ἀπατώμεθα ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ κ. Κοτσίρη. Τὸ τῆς Ζακύνθου λέγεται, ἀλλ' οὔτε ἦτο ποτε οὔτε εἶναι σωφρονιστήριον· εἶναι ἀπλή φυλακὴ. Ἐν Κεφαλληνίᾳ πρὸ 50 ἐτῶν, καὶ ἐν Κερκύρᾳ πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἠκοδομήθησαν δύο σωφρονιστήρια πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Ὠβουρνείου συστήματος. Ἄλλ' εἰς οὐδέτερον ἐφηρμόσθησαν ποτε οἱ κανονισμοὶ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς σωφρονιστικῆς θεωρίας. Ὁ Κοτσίρης ὅστις ἀπεστάλη παρὰ τῆς Ἰονίου κυβερνήσεως, καὶ εἰς διάφορα καταστήματα τῆς Εὐρώπης ἐσπούδασε τὴν θεωρίαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ἰδίως τοῦ Ὠβουρνείου συστήματος, καὶ ἔνθερος αὐτοῦ ὀπαδὸς ἀνέλαβε τὴν γεν. διεύθυνσιν τῶν φυλακῶν τῆς ἐπτανήσου, κατάρθωσεν ἀληθῶς νὰ εἰσαγάγῃ ἐν αὐταῖς ἐπὶ τινος ἔτη τάξιν καὶ ἐνασχόλησιν τῶν φυλακισμένων εἰς διάφορα ἔργα βιομηχανίας ἐντὸς τῶν φυλακῶν, ἢ κεραμοποιεῖου καὶ κηπουρικῆς εἰς συνεχόμενους μετὰ τῆς φυλακῆς κήπους. Ἄλλ' ἐὰν ἐπὶ τινος χρόνον ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ Κερκύρας ἐξετελέσθη ἢ ἐν τοῖς κελλίοις διαφυκτέρευσις τῶν καταδικῶν, αὕτη οὐδέποτε ἐφηρμόσθη ἄλλοτε καὶ ἄλλαχού· ἐν Κεφαλληνίᾳ μὲν διὰ τὸ λίαν στενόχωρον τῶν κελλίων, ἐν δὲ ταῖς φυλακαῖς τῶν ἄλλων νήσων διὰ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τοιούτων. Ἐνῶ δὲ εἰς τὴν αὐτὴν φυλακὴν ἐκρατοῦντο κατὰδικιοὶ καὶ ὑπόδικοι ἀναμῖξ, ὅσοι ἐνησχολοῦντο εἰς ἐργασίας κοινὰς διεσκέδαζον χωρατεύοντες καὶ συνδιαλεγόμενοι ἐλευθέρως πρὸς ἀλλήλους, καὶ μετὰ τῶν ἐργοδιωκτῶν. Τὰ προηγούμενα λοιπὸν τῶν φυλακῶν τῶν Ἰονίων νήσων οὐδόλως ἀποδεικνύουσιν ὅτι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ σωφρονιστικὰ συστήματα τῆς Φιλαδελφίας, τῆς Ὠβούρνης, ἢ τῆς Ἰρλανδίας. Ἄλλὰ διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἀπολείπεται ἢ ἐξέττασις τοῦ σπουδαιοτέρου ζητήματος, τῆς οἰκοδομῆς τῶν σωφρονιστηρίων ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐποψίν. Δὲν λαμβάνω ὡς ὀδηγὸν τὰ ποσὰ τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν σωφρονιστηρίων τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τῶν προτύπων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας· τὸ μὲν διότι εἰς τινος ἐγένοντο περιτταὶ δαπάναι ἔνεκα τῶν ὀπείων ἢ οἰκοδομῆ τοῦ Milbank λ. χ. ἐν Ἀγγλίᾳ ἐστοίχισε 18, 000, 000 φρ. ἢ τοῦ σωφρονιστηρίου τῆς Pittsborng ἐν Ἀμερικῇ 9, 000, 000

ἡ Roquette τῶν Παρισίων πλέον τῶν 3,000,000, ἡ τῆς Φιλαδελφίας ἀνά 6,000 φρ. δι' ἕκαστον κελλίον. Τὸ δὲ διότι εἰς ἄλλα εἰργάσθησαν οἱ κατά-
 δικοὶ αὐτοί, ἢ ἡ χώρα παρεῖχεν εὐκολίαν οἰκονομιῶν τὰς ὁποίας ἡμεῖς δὲν
 ἔχομεν. Δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν οὐδὲ τὴν πολυδάπανον, καὶ τοὶ ἀπλουστά-
 τιν, καὶ ἀτελεῖ οἰκοδομὴν τοῦ σωφρονιστηρίου Κερκύρας, ἣτις ἐστοίχισεν
 800,000 φράγκων διὰ 120 κελλίια. Θετικωτέραν βᾶσιν ὑπολογισμοῦ
 παρ' ἡμῖν λαμβάνω τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ ἀξιολύτου, καὶ μετὰ πολλοῦ
 ζήλου πρὸ ἐτῶν ἐργαζομένου ἐπὶ τούτῳ, τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Κατζαροῦ.
 Ἐκπονήσας σχέδιον σωφρονιστηρίου κατὰ τὸ σύστημα τῆς φυλακῆς τῆς
 Ὠβούρνης ὅσον οἶόν τε οἰκονομικόν, καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰ μέσα τῆς χώρας,
 ὑπολογίζει εἰς δραχμὰς 2,300 ἕκαστον κελλίον· ὅπερ ἐστὶ τὸ σωφρονιστή-
 ριον τοῦτο διὰ 300 φυλακισμένους ἀπικτεῖ δαπάνην 700,000 δραχμ. ἄνευ
 τῆς ἀξίας τοῦ γηπέδου. Ἀμφιβάλλω ἂν τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ ἐπαρκέσῃ, ἂν
 καὶ δ κ. Κατσαρὸς ἀπέκοψε τὴν δαπάνην ἣτις εἰς τὰ σωφρονιστήρια ἄλ-
 λων πολιτειῶν κατεβλήθη διὰ τὸν τελειότερον φωτισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ
 τῶν κελλίων καὶ τοῦ ὅλου καταστήματός, διὰ τὴν διοχέτευσιν ἐν ἕκαστῳ
 κελλίῳ θερμάνσεως, ὕδατος πρὸς διαφόρους χρήσεις, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν
 πάσης σωματικῆς ἀνάγκης τοῦ καταδίκου ἐντὸς τοῦ κελλίου ἄνευ ἐλαττώ-
 σεως τῆς καθαριότητος, τῆς εὐρυχωρίας, τῆς ἀναπαύσεως κτλ. Ὅπως δὲ
 ποτε προστιθεμένης τῆς ἀξίας τοῦ γηπέδου ὁ ἐλάχιστος ὅρος τῆς δαπάνης
 δὲν δύναται νὰ ἦναι κατώτερος τῶν 2,500 δραχμῶν. Σήμερον ὑπάρχουσιν
 ἐν ταῖς φυλακαῖς 2,773 κατάδικοι, καὶ κατ'ἀκριβεστέραν πληροφορίαν τοῦ
 ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑπουργείου 3,114, ἣτοι εἰς τὰς φυλακὰς Πύλου 195,
 τῆς Αἰγίνης 225, τῆς Ναυπλίας 336, εἰς τὰς λοιπὰς 2,335· παρεκτὸς
 τοῦ κινήτου ἀριθμοῦ 200 ἐλαφροποινητῶν. Ὑπολογίζοντες λοιπὸν ὅτι κατὰ
 τὴν περῶσιν τῆς οἰκοδομῆς τῶν σωφρονιστηρίων, ἣτοι μετὰ δέκα ἔτη
 τοῦλάχιστον, θὰ ὑπάρχουσι 3,000 κατάδικοι, εὐρίσκομεν δαπάνην κατα-
 βλητέαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν σωφρονιστηρίων κατὰ τοὺς μετριοτάτους
 προϋπολογισμοὺς τοῦ κ. Κατσαροῦ εἰς 7,500,000 δραχμῶν τοῦλάχιστον.
 Δὲν ἐκπίπτω τὴν χρήσιν τοῦ σωφρονιστηρίου Κερκύρας διότι δὲν προσφέ-
 ρει πλεονεξ τῶν 120 κελλίων, ἣτοι χωρὸν δι' 120 κατάδικους ἐφαρμοζο-
 μένου τοῦ Ὠβουρνείου συστήματος· οὐδὲ τὴν τοῦ σωφρονιστηρίου Κερκ-
 ληνίας διότι τὰ κελλίια εἰσὶν ἄχρηστα πρὸς τὴν νυκτερινὴν ἀπομόνωσιν
 ἕνεκα τῆς μικρότητος καὶ τῆς στενοχωρίας αὐτῶν. Τὸ Ὠβουρνεῖον σύστημα
 εἶναι τὸ εὐθυνότερον ὅλων διότι τὸ σωφρονιστήριον δύναται νὰ εἶναι πολυ-
 ῶρον (τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κατσαροῦ σχεδιασθὲν εἶναι τριόῳρον) καὶ διὰ 300
 —500 κατάδικους ἀπικτεῖται νὰ περιέχῃ ἀνά ἕν κελλίον δι' ἕκαστον, καὶ
 περὶ τὰς δέκα αἰθούσας κοινῆς ἐργασίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κατάδικοι διανυ-
 κτερεύουσι μόνον ἐν τοῖς κελλίοις, λίαν πρῶτ' ἐξεργάσιμοι ἵνα μεταβαίνωσιν
 εἰς τὰ ἐργαστήσια, ἀερισθέντα ἤδη, τὰ κελλίια δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην με-

γάλων διαστάσεων, οὔτε πολλῶν μηχανημάτων πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἀέ-
 ρος, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν τῶν φυλακισμένων κτλ.
 Ἄλλ' εἰς τὸ σύστημα τῆς Φιλαδελφίας ἕνεκα τῆς ἡμερηθίας ἀπομονώσεως,
 καὶ τῆς ἐν τῷ κελλίῳ ἀκινήσεως τοῦ καταδίκου εἶναι ἀνάγκη νὰ παρε-
 χηται αὐτῷ διπλοῦς χωρὸς διαμονῆς, εἴτε δύο κελλίια εὐρυχωρότερα τῶν
 τῆς φυλακῆς τοῦ Auburn, τὸ μὲν πρὸς ὕπνον, τὸ δὲ πρὸς ἐργασίαν ἢ ἀνα-
 νέωσιν τοῦ ἀέρος. Ἀμφότερα δὲ, καθὼς ὁ ναὸς καὶ τὰ λοιπὰ παραρτήματα
 τοῦ σωφρονιστηρίου ἀπαιτοῦσιν ἄπειρα μηχανήματα διὰ τὴν ἀποτροπὴν τῆς
 συνεννοήσεως τῶν καταδίκων. Τὸ δὲ Ἰσπανδικὸν καλούμενον σύστημα πρὸς
 ὅλα ταῦτα προσαπαιτεῖ καὶ τρίτον κεφάλαιον δαπάνης διὰ τὴν προσάρτι-
 σιν μεγάλου χώρου, ἰδίως ἀποθηκῶν καὶ οἰκημάτων χάριν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ
 ἐργασιῶν τῶν φυλακισμένων μετὰ μείζονος ἐλευθερίας.

Ἄς ὑποθέσωμεν ἐπαρκοῦν τὸ κεφάλαιον τῶν 8 ἑκατομμυρίων διὰ τὴν οἰ-
 κοδομὴν τῶν σωφρονιστηρίων.¹ Ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τοῦτο τὴν ἀποζημίω-
 σιν τῶν μηχανικῶν, τῶν ἐργοδηγῶν, ἰδίως τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μετακκα-
 λουμένων συμβούλων καὶ τεχνιτῶν, καὶ τὰς συνθήσεις ὑπερβάσεις τῶν προϋπο-
 λογισμῶν μεγάλων κτιρίων, θὰ θέσωμεν ὡς ἐλάχιστον ὅρον δαπάνης 12,000
 000 διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀπλουστεροῦ συστήματος τῆς ἀπομονώσεως
 διὰ κελλίων μόνον ἐν καιρῷ νυκτός. Ἀνάγκη ὅμως νὰ προσθέσωμεν καὶ
 τὴν οὐ μικρὰν ἐτησίαν δαπάνην τῆς συντηρήσεως. Διότι μὴ ἀπατώμεθα
 ἐκ τῆς κοινῆς πλάνης ὅτι διὰ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας τῶν καταδίκων
 καλύπτεται ἡ δαπάνη αὕτη. Μόνον ἐν Βελγίῳ κατορθώθη τοῦτο, διότι ἐν
 ταῖς αὐτῆσι φυλακαῖς τὰ ἐργόχειρα εἶχον εἰσαχθῆ ἕως ἀπὸ τοῦ 1775, οἱ
 ἐν αὐταῖς κρατούμενοι κατάδικοι ἀνήκουσιν εἰς λαὸν φίλεργον, εἰθισμένον
 εἰς τὴν τάξιν, τὸν φόβον καὶ τὴν ὑποταγὴν πρὸς τοὺς νόμους, καὶ αἱ φυ-
 λακαὶ διετέλεσαν ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν Κυβερνήσεων συνε-
 τῶν, προορατικῶν, φειδωλῶν, καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐπιτήρησιν ὑπαλ-
 λήλων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡσκημένων εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν. Ἄν καὶ
 εἰς ἄλλας πολιτείας δὲν ἐλλείπουσι τὰ αὐτὰ στοιχεῖα προαγωγῆς, εἰς τὰ
 πλεῖστα τῶν σωφρονιστηρίων αὐτῶν ἡ δαπάνη τῆς συντηρήσεως, τοῦτέστι
 τροφῆς, ἐνδυμασίας, διδασκαλίας, ἐργαλείων τέχνης κτλ. τῶν καταδίκων
 ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας.

Δέον ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐνδεχομένην παρατήρησιν ὅτι δὲν ἔχομεν ἀ-
 νάγκην τῆς ἀμέσου καταβολῆς 10—12 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, διότι αἱ
 ἐργασίαι τῆς οἰκοδομῆς θὰ προβαίνουσι κατὰ μικρόν, καὶ ἀρκεῖ ἡ προσ-
 θήκη 500 ἢ 300 χιλιάδων δραχμῶν εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐξόδων
 τοῦ Κράτους. Τοῦτο ἐν μέρει ἀληθεύει. Ἄλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς
 ἐπιστήμης τὸ σωφρονιστήριον δὲν πρέπει νὰ οἰκοδομηθῆται δι' ὀλιγωτέρας

¹ Ἡ δαπάνη τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Θεοφιλά σχεδιασθέντος προϋπολογίζεται παρ' αὐτοῦ εἰς
 1,100,000 διὰ 400.

τῶν 300 καταδικῶν, τοῦτέστι διὰ τὴν περαιοῦσιν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται κεφάλαιον τοῦλάχιστον 800,000 δραχμῶν. Ἐὰν εἰς τοῦτο περιορισθῶμεν θὰ ἔχομεν 300 προνομιοῦχους καταδικῶν ἀπέναντι 2,500 ἀδικῶς ἐγκαταλελειμμένων εἰς τὰς κοινὰς φυλακάς, καὶ ἡ ἀνισότης αὕτη καὶ ἀδικία ἐνώπιον τοῦ νόμου θέλει διαρκέσει ἐπὶ 20—30 ἔτη, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν κατ' ἔτος τακτικῶς δαπανῶντες εἰς οἰκοδομὴν σωφρονιστηρίων ἀνά 500, 000 δραχμῶν. Ἐν δὲ τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι ποία ἔσεται ἡ πολὺ μᾶλλον ἀξία μερίμνης κατὰστασις τῶν ὑποδίκων, ἀν ἀνάλογον ποσὸν δὲν προστεθῆ εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς καὶ διὰ τὰς ἐξεταστικὰς φυλακάς;

Ἄς θέσωμεν ὅμως τὴν τακτικὴν κατ' ἔτος καταβολὴν τῶν 500 ἢ 300 χιλιάδων δραχμῶν. Εἶναι ἄρα μικρὸν τὸ βῆρος τοιούτου ποσοῦ ἐπιβαλλόμενον εἰς τοὺς φιλονόμους καὶ παραγωγικοὺς κατοίκους τοῦ βασιλείου πρὸς ἀνίδρυσιν φυλακῶν διὰ τοὺς κακούργους; Καὶ ἡ κοινωνία ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ καὶ ὑπὲρ τούτων. Ἄλλὰ ἡ πολιτεία δὲν ὀφείλει νὰ ἐνθυμῆται καὶ τὸν γεωργὸν, ἢ τὸν βιομηχάνον τοῦ ὁποῦ ἢ οἰκογένεια ῥίγει ἐντὸς ἀχυρίνης καλύβης, ἢ πιέζεται ἐντὸς πενιχοῦ δωματίου, ὅταν ἀπ' αὐτοῦ ζητῆ ν' ἀποκόψῃ ἐν τεμάχιον τοῦ ἄρτου, ἢ τὴν μικρὰν δόσιν τοῦ οἴνου τῶν τέκνων αὐτοῦ διὰ νὰ οἰκοδομηθῇ τριῶν χιλιάδων δραχμῶν κατοικίαν τοῦ κακούργου; Ἡ θυσία θὰ ἦτον δικαία, θὰ ἦτον ἐπαινετή, ἀν τοῦλάχιστον ἦτο πιθανὸν τὸ κέρδος ὅτι οἱ ἐν τοῖς σωφρονιστηρίοις ἐγκαλειόμενοι κακούργοι μετὰ 5, μετὰ 10, μετὰ 20 ἐτῶν ἐγκάθειρξιν θὰ ἐπανέλθωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ χρηστοὶ καὶ τίμιοι πολῖται. Ἄτυχῶς τοῦτο δὲν κατωρθώθη διὰ τῶν σωφρονιστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἀνδρῶν πολλῆς μελέτης, μακρᾶς πείρας, ἀπείρου ζήλου, καὶ ἀφθόνων βοηθημάτων τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ συγγραφεῖς τῶν θεωριῶν, καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν σωφρονιστηρίων, συνιστῶντες ἕκαστος τὸ ἴδιον σύστημα, καυχῶνται ὅτι διὰ τούτου, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ διόρθωσις τῶν ἢ τῶν ἐπὶ τῶν 100 ἀπολυμένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ χαρίτων· καὶ εἰς ἀπόδειξιν ἐπικαλοῦνται τὰς στατιστικὰς τῶν ὑποτροπῶν. Ἡ πείρα ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι οἱ ἀπολογισμοὶ οὗτοι δὲν εἶναι βῆσιμοι, τὸ μὲν ἕνεκα μὴ ἀκριβῶν πληροφοριῶν τῶν διευθυντῶν τῶν σωφρονιστηρίων, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς ὑποκρισίας τῶν πονηρῶν καταδικῶν, ἐξαπατώντων τοὺς ἐπιστάτας διὰ προσποιητῆς μετανοίας. Ἰδοὺ κύριοι ἡ ἀληθὴς μαρτυρία τοῦ Crawford ἐν τῇ ἀναφορᾷ δι' ἧς δίδει λόγον τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸ Κοινοβούλιον τῶν Ἀγγλῶν (ἀναγινώσκω ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Crawford ὑπὸ τοῦ Ducpetiaux). Ἐν ἔτει 1828 (ὅτε δὲν ὑπῆρχεν τὸ σύστημα τῆς διὰ χαρίτων ἀπολύσεως καὶ ὁ κατάδικος διήνησεν ἐν τῷ σωφρονιστηρίῳ ὅλον τὸν χρόνον τῆς ποινῆς). «Ὁ διευθυντὴς τοῦ σωφρονιστηρίου τῆς Ὠβούρνης ἐδημοσίευσεν συγγραφὴν ἐν ἣ κατεχώρει κατὰλογον 160 καταδικῶν ἀπολυθέντων, ἐξ ὧν τὰ 4¹/₅ ἐσημειοῦντο διὰ τὴν καλὴν διαγωγὴν

αὐτῶν διὰ τὴν σεβαστὴν θέσιν ἣν ἀνέκτησαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκέψει τοῦ σωφρονιστηρίου τοῦ Sing-Sing ὁ κ. Κράουφορντ ἔμαθεν ὅτι πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἀπολυθέντων τούτων εὐρίσκοντο ἐν ὑποτροπῇ ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ, καὶ 20 ἄλλοι εἶχον φυλακισθῆ ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς στατιστικῆς περὶ ἧς ὁ λόγος. Οὐχ ἦττον καὶ ἀν ἦτον ἀληθὲς οὗτι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συστήματος τῆς Ὠβούρνης ἦσαν τοσοῦτον ἐννοικῶ ὅσον ἄδεται, εἶναι οὐχ ἦττον ἀληθὲς ὅτι τὰ μέσα τῶν ὁποίων γίνεταί χρηστὴ πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἶναι ἀπάνθρωπα καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν ἐνεστώσαν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ» (repugnant à l'humanité et sont incompatibles avec l'état actuel de la civilisation). Ταῦτα βεβαιῶσεν ὁ Crawford περὶ τοῦ συστήματος τῆς Ὠβούρνης. Τί δὲ βεβαιῶσιν ἄλλοι περὶ τοῦ τῆς Φιλαδελφίας; Ὁ Mittermaier «Ἐὰν ἡ ἀπόλυτος ἀπομόνωσις τῶν καταδικῶν εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγιείαν τοῦ σώματος, εἶναι πολὺ μᾶλλον τοιαύτη ὡς πρὸς τὴν ὑγιείαν τῆς ψυχῆς. Ἐκ τῶν τελευταίων ἐκθέσεων περὶ τῶν σωφρονιστηρίων ἐξάγεται ὅτι ἐκ 48 ἀποφυλακισθέντων τῷ 1834, τρεῖς ἦσαν βεβλαμμένοι τὸν νοῦν καὶ ἐπὶ 20 ἀπολυθέντων τῷ 1833 δύο ἦσαν τρελοὶ καὶ εἰς βλάβην». Παρακατιόν· «Τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως εἶναι σύστημα ὑλικῆς βίας κρατοῦν τὸν κατάδικον ὑπὸ τοὺς μοχλοὺς ὡς ἄγριον θηρίον ἐντὸς κλωβίου, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν βλάβην αὐτοῦ· ἐνῶ ἡ ἀληθὴς σωφρονιστικὴ θεωρία συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν ἠθικῆς δυνάμεως ἀποτρεπούσης τὸν φυλακισμένον ἀπὸ τῶν κινῶν αὐτοῦ ἕξων κτλ». Ἰδοὺ δὲ τί ὁ Γερουσιαστὴς καὶ Ἰψυπουργὸς τῆς Γαλλίας κόμης Γασπαρίνος ἀνέφερεν ἐν ἐκθέσει τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1836 πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν Montalivet. «Τὰ ἄτοπα τῆς ἀπολύτου ἀπομονώσεως ἐφάνησαν παρὰ τοῖς λαοῖς οἵτινες ἐδοκίμασαν αὐτήν. Ὁ φυλακισμένος ἐγκαταλιμπανόμενος εἰς ἐαυτόν, περιστρεφόμενος εἰς τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ἀπηλιπισμένος πίπτει εἰς παραφροσύνην. Θέλωσα νὰ διορθώσῃ τὴν ἐκπεσοῦσαν ψυχὴν ἢ κοινωνίαν δὲν ἐσκόπει νὰ δουλοφρονήσῃ αὐτήν· τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα βεβαιωθέντα παρὰ λαοῖς ἦττον τοῦ ἡμετέρου κοινωνικοῦ, ἦθελον καταστῆ παρ' ἡμῖν βαρύτερα τοσοῦτον, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ δραστηριότης τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ κοινωνικότης (sociabilité) αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ.» Καὶ ὅμως ἐκεῖ ἔνθα τόσαι προσπάθειαι κατεβλήθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος ὁ κατάδικος ἐξερχόμενος τοῦ σωφρονιστηρίου, εἰς τὴν θύραν αὐτοῦ ἀπαντᾷ τὴν φιλανθρωπικὴν ἐταιρίαν, ἣτις τῷ προσφέρει ὅλα τὰ μέσα τῆς περιθάλψεως, τῆς ἀσφαλοῦς ἀποκαταστάσεως, τῆς ἐντίμου ἐπανόδου εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας. Ἡ ὑποτροπὴ εἰς τὸ ἐγκλημα δὲν εἶναι συνέπεια δυστυχῶν περιστάσεων· εἶναι ἀποτέλεσμα διεστραμμένου χαρακτῆρος, καὶ πεπαλαιωμένων ἕξων, τὰ ὁποῖα οὐδέ ἡ ἀπομόνωσις, οὐδέ ἡ ἐργασία ἐντὸς τῆς φυλα-

κῆς ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλλωσιν, ἀλλὰ ἐντέχνως καὶ ὑπόβως ὁ κακοῦργος κατώρθωσε ν' ἀποκρούπη ἀπὸ τῶν ὁμμάτων τῶν προἰσταμένων τῆς σωφρονιστικῆς φυλακῆς. Ἀπέναντι μαρτυριῶν τοιούτων τίς ἐν τῇ ἀβεβαιότητι τῆς ἐπιτυχίας, μᾶλλον εἰπεῖν ἐν τῇ πιθανότητι τῆς ἀποτυχίας τοῦ ποθομένου, ἤθελεν ἐν ἡσυχῇ συνειδῶτι ἀποφασίσει νὰ ἐπιβιβύνη τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ χρέος δώδεκα ἑκατομμυρίων δραχμῶν χάριν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας τῆς ἀπολύτου ἢ τῆς περιορισμένης ἀπομονώσεως; Μεθ' ὅλον τὸν ἐπὶ ὀγδοηκονταετίαν γενόμενον πάταγον ὑπὲρ τοῦ σωφρονιστικοῦ συστήματος, ἀπέναντι τῶν διαπραγμάτων περὶ τῆς ἐπιτυχίας, καὶ τῆς υπερῶντου δαπάνης τῆς οἰκοδομῆς τῶν σωφρονιστηρίων ἐσταμάτησαν τὰ μεγάλα καὶ πλούσια Κράτη τῆς Εὐρώπης, καὶ οὐδ' αὐτὴ ἡ Γαλλία, οὐδ' αὐτὴ ἡ Ἀγγλία μετέβησαν εἰς σωφρονιστήρια, ἀν καὶ πολὺ ἐδελτίωσαν τὰς ποινικὰς αὐτῶν φυλακὰς. Ὡκοδύμησαν τινὰς προτύπους χάριν δοκιμῆς, ἀλλ' αἱ πραγματικαὶ εἶναι αἱ παλαιαὶ κεντρικαὶ φυλακαὶ, καὶ αἱ τῶν νεωρίων, μᾶλλον ἢ ἤττον μεταρρυθμισθεῖσαι πρὸς εἰσγωγὴν μᾶλλον ἐπωφελοῦς ἐργασίας, πρὸς ἀνετωτέραν δίκαιαν, καὶ πρὸς πνευματικὴν διδασκαλίαν τῶν καταδικῶν.

Παρ' ἡμῖν ἐν τούτοις ἀνακινεῖται τὸ ζήτημα τῆς εἰσαγωγῆς τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ συστήματος τῆς διὰ κελλίων ἀπομονώσεως τῶν καταδικῶν, καὶ φαίνεται ὅσον οὐκ ἔδει παροραθῆν τὸ ζήτημα τῶν ἐξεταστικῶν φυλακῶν. Ἡ ἀνάγκη τῆς μεταρρυθμίσεως τούτων προϋσιάζεται ὑπὸ τρεῖς ἐπιπτώσεις: α') τοῦ δικαίου τοῦ ὑποδίκου, β') τοῦ δικαίωματος τοῦ νόμου, γ') τοῦ συμφέροντος τῆς πολιτείας.

Ὅλα τὰ προτεθέντα συστήματα περὶ διακρίσεων τῶν ὑποδίκων καθ' ἡλικίαν, κατ' εἶδος τῶν ἀξιοποιῶν πράξεων, κατὰ τὴν ἐπαπειλουμένην ποινὴν ἐγκατελείφθησαν ὡς ἀλυσιτελεῖ. Τὸ μόνον ὑπερ ἢ πείρα ἔδειξε χρήσιμον καὶ ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως εἶναι ὁ χωρισμὸς τῶν ὑποδίκων εἰς κελλίας καθ' ἓνα ἕκαστον. Ἀλλ' ὁ χωρισμὸς τῶν ὑποδίκων ἔχει σκοπὸν πάντη διάφορον τῆς ἀπομονώσεως τῶν καταδικῶν. Ἡ ἀπομόνωσις ἐν ταῖς ποινικαῖς φυλακαῖς σκοπὸν ἔχει τὴν πρόληψιν τῆς ἀμοιβαίας διαφθορᾶς τῶν καταδικῶν. Ἀλλ' ὁ ὑπόδικος ὑποτίθεται ἀθῶος εἰσέτι, καὶ ἀνεπιλήπτων ἐνώπιον τοῦ νόμου ἠθῶν. Ὅταν δὲ ἡ πολιτεία στερῇ αὐτὸν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῷ λόγῳ, μᾶλλον εἰπεῖν ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ προλάβῃ τὴν ἀπόδρασιν, ἢ τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐνδείξεων τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ, ὁ φυλακιστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀπειτήσῃ τοῦλάχιστον ἐν δωματίῳ ὅπως μένη ἐν αὐτῷ ἀνενοχλήτως, χωρὶς νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ θεάματος ἑκατὸν κακούργων ῥυπαρῶν, κακοήθων, ἀσχημονούντων, χωρὶς νὰ ἦναι ἠναγκασμένος εἰς τὴν ἀηδίαν τῆς συναναστροφῆς, τῆς ὁμιλίας, καὶ τῆς κοινῆς μετ' αὐτῶν διαίτης, χωρὶς νὰ ὑποβάλληται εἰς τὸν κίνδυνον τῆς διαφθορᾶς τῶν χρηστῶν ἔξεων καὶ τῶν ἠθῶν αὐτοῦ.

Εἰς τὸ σωφρονιστήριον ἢ ἐν τῷ κελλίῳ ἀπομόνωσις εἶναι τὸ μέτρον τοῦ νὰ εἰσθληθῇ ὁ κατάδικος τὸ βάρος τῆς ποινῆς. Εἰσερχόμενος ἐν τῇ φυλακῇ ἐνδύεται τὸν μανδύκα τοῦ κακούργου, ἐγκλείεται εἰς εἶδος τι κτιστοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ διὰ μηχανήματος εἰσάγεται εἰς αὐτὸν καθ' ἑκάστην ὥραν ἡ κανονισμένη τροφή καὶ ὀλίγον ὕδωρ· ἀλλ' ἀνθρώπος δὲν φαίνεται. Ὁ κατάδικος κράζει τὸν ἐπιστάτην, ζητεῖ τὸν διευθυντήν, οὐδεὶς ἀκούει. Οὕτω λοιπὸν θὰ ζήσει ὡσεὶ κλεισμένος ἐν τάφῳ ἐφ' ὅρου ζωῆς! ἐπὶ δέκα ἔτη! ἐπὶ ἐξ ὅλα ἔτη! Ἀπελπισία! προτιμώτερος ὁ θάνατος. Ἀπεναντίας ὁ ὑπόδικος εἰσερχεται εἰς τὴν φυλακὴν μὲ τὴν πεποίθησιν ἀν ἦναι ἀθῶος ὅτι τὴν ἐπιούσαν, μετὰ πέντε, τὸ πολὺ μετὰ δέκα ἡμέρας θὰ ἐξέλθῃ· καὶ ἐνοχος ἀν ἦναι ἴσως ἢ ἀνάκρισις δὲν θὰ εὐρή τὰς ἀποδείξεις τῆς ἐνοχῆς· τὸ συμβούλιον δὲν θὰ τὸν παραπέμψῃ· οἱ ἐνορκοὶ θὰ τὸν ἀθώωσωσι. Ἐξ ἄλλου ἐν τῇ φυλακῇ δὲν ἀλλάσσει ἐνδυμα, οὔτε τρόπον ζωῆς. Οἱ οικεῖοι, οἱ φίλοι τῷ χορηγοῦσι τὴν συνήθη τροφήν. Μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ ἀνακριτοῦ δύναται νὰ βλέπῃ αὐτοὺς καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετ' αὐτῶν ἐπὶ ὥραν. Ἐν τῷ κελλίῳ δύναται νὰ βλέπῃ τὸν ὑπηρετήν, τὸν ἐπιστάτην τῆς φυλακῆς, καὶ νὰ ζητῇ πρὸ αὐτῶν πᾶν ὅ,τι θεμιτόν. Δύναται ν' ἀναγινώσκει πᾶν βιβλίον μὴ ἐπικίνδυνον εἰς τὰ χρηστὰ ἦθη, νὰ γράφῃ, νὰ ἐργάζεται ἀν γνωρίζῃ τέχνην, νὰ διασκεδάξῃ ἀν γνωρίζῃ μουσικὴν κτλ. Τὸ κελλίον λοιπὸν τῆς ἐξεταστικῆς φυλακῆς εἶναι ἐν δωματίῳ, μικρὸν ἐξ ἀνάγκης, τὸ ὁποῖον τῷ χορηγεῖται ἵνα μὴ ταπεινοῦται ἀπέναντι τῶν λοιπῶν φυλακισμένων ὡς σύντροφος αὐτῶν, ἵνα μὴ ἐνοχληθῇ ὑπὸ τῆς συναναστροφῆς καὶ τῆς ὁμιλίας ἄλλων ῥυπαρῶν ἢ κακοήθων συντρόφων, ἵνα ἐπανεέλθῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οἷος εἰσῆλθεν ἐν τῇ φυλακῇ, δι' ὀλίγας ἡμέρας ἀποχωρισθεὶς τῶν οικείων καὶ τῶν φίλων. Τὸ κελλίον λοιπὸν τῆς ἐξεταστικῆς φυλακῆς εἶναι μέσον οὐχὶ ἀπομονώσεως, ἀλλὰ χωριστῆς δικιμονῆς.

Ἐκαστος ὑμῶν ἔχει μᾶλλον ἢ ἤττον ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν φυλακῶν μας· ἀλλ' ἐγὼ ἐκ καθήκοντος δημοσίας ὑπηρεσίας ἐπεσκεψθῆν αὐτὰς πολλάκις, καὶ ἰδίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παραστήσω τὴν κατάστασιν αὐτῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἴδου ὁποῖα τὰς εὔρον τότε, καὶ πιστεύω ὅτι σήμερον δὲν εἶναι εἰς καλῆτέραν κατάστασιν. Σὰς ἀναγινώσκω μικρὰν περικοπὴν ἀναφορᾶς τὴν ὁποῖαν ὑπέβηλον εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργεῖον τὴν 24 Ἰανουαρίου 1873. Ἄ'Ο ἐκ περιεργείας, ἢ κατὰ καθῆκον, ἐπισκεπτόμενος τὰς φυλακὰς ταύτας παρὰ τὴν εἴσοδον ἀναγκάζεται νὰ φράξῃ τὴν ἀναπνοὴν ἕνεκα τῆς ὄψης τοῦ ἀποπνεόντος ἀέρος. Τὰ δωματία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρόσγαια, στενά, καὶ βαθέα σπηλαία, διὰ μόνης τῆς θύρας δέχονται ἀμυδρὸν φῶς καὶ ὀλίγον ἀέρα, περιλείουσι δ' ἕκαστον πλείονας τῶν δύο, ἐνίοτε 30—50 ῥακενδύτας καὶ ῥυπαροὺς, ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν ὁποίων παρίσταται ἐξωγραφημένη ἡ ἀναίδεια τῆς ἐξυγραιοῦσεως, ἢ διαφθορᾶς τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ καταστροφή τῶν

ζωτικῶν δυνάμεων. Μετὰ φρίκης καὶ ἀθυμίας βλέπει τις τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῶν φυλακῶν τούτων, ἐν αἷς ὑπόδικοι καὶ κατάδικοι, νέοι καὶ γέροντες, πάσης τάξεως καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος, ἐν ἀργίᾳ καὶ κακοηθείᾳ σηπόμενοι ἐντὸς τῆς ὑγκρασίας συνωθοῦνται παραδεδωμένοι εἰς παντὸς εἶδους κατάχρησιν καὶ αἰσχρουργίαν, μεταδίδοντες ἀλλήλοις τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν διαφθορὰν ἐνὸς ἐκάστου, καὶ διὰ κτηνώδους ἀδικιοφίας, ἢ διὰ σαρκασμῶν ἀναιδῶν, βλασφημοῦντες εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐμπκίζοντες εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀνθρώπων».

Ἐννοεῖτε ὅποια εἶναι ἐν δμίλῳ τοιοῦτῳ ἡ θέσις τοῦ χρηστοῦ πόλιτου, ὅστις προφυλακίζει ὡς ὑποπτος ἀξιοποίνου πράξεως, τῆς ὁποίας ἕως εἶναι ἀθῶος, τὴν ὁποίαν ἕως ἐπραξεν ἐν καταστάσει ἀμύνης, ἢ εἰς βρασμὸν ψυχικῆς ὁρμῆς, ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ ὁποία ἕως ἐπὶ τέλους χαρακτηρησθῆ ἀπλοῦν πλημμέλημα ἢ πταῖσμα. Εἰς τὰς ποινικὰς φυλακὰς πάντως ἔχει καθῆκον ἢ πολιτεία νὰ χορηγῆ εἰς τὸν κατάδικον ἀέρα καθαρὸν, τροφήν, ἐργασίαν, διδασκαλίαν. Ὅταν δὲν ἔχη τὰ πρὸς τοῦτο μέσα, δικαιολογεῖται ἀπέναντι τοῦ κακούργου, διότι οὗτος ἐξ ἰδίου ἀμαρτήματος ἔσθηκε τὴν πολιτείαν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ τὸν κλείσῃ ἐν τῇ φυλακῇ. Εἶναι ὅλως ἀδικιολόγητος ἢ πολιτεία, πράττει αὐτόχρημα κακούργικον, ὅταν ἐν τῷ Μενδρεσέ, ἢ ἄλλῃ φυλακῇ τοῦ Κράτους, ἐγκλείῃ τὸν πολίτην ἐπὶ τρεῖς, ἐπὶ ἕξ, ἐπὶ δώδεκα μῆνας, καὶ μετὰ πρέλευσιν αὐτῶν τῷ λέγει δι' ἐνὸς βουλευμάτος ἢ διὰ μιᾶς ἀποφάσεως «εἶσαι ἀθῶος, ἦτον ἄδικος ἢ προφυλάκισις» ἐπᾶνελθε εἰς τὸν οἶκόν σου, ἵνα εὐρῆς αὐτὸν ἐρειπωμένον» ἐπᾶνελθε εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας τελειοδιδάκτος κακούργου πλέον, λώποδῆτης ἢ πλαστογράφου, διὰ νὰ σὲ συλλάβω ἐκ νέου, καὶ νὰ σὲ στειλῶ εἰς τὸ σωφρονιστήριον». Τοῦτο λέγεται κυβερνητικὴ πρόνοια, καὶ δικαιοσύνη παρ' ἡμῖν! Εἶναι λοιπὸν ἐπικατάρατος ὁ πταίστης ἐν τοιαύτῃ πολιτεία; ἢ τροφὸς ἢ τις ὄφειλεν εἰς τὸν πολίτην γάλα χρηστοηθείας καὶ τροφήν ἀρετῆς τὸν διέθρεψεν ἐπὶ ἔτος μὲ τὴν ἀπανθρωπίαν τοῦ κακούργου, καὶ τὴν χολὴν τοῦ δεσμώτου. Τὰ πάθη καὶ τὰ ἦθη αὐτῶν ἐδιδάχθη ὁ ὑπόδικος ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξερχόμενος δὲ τούτων ἀποδίδει τῇ κοινωνίᾳ τροφεῖα ἀντάξια ἢς ἔλαβεν ἀνατροφῆς. Τί συμβαίνει ὅταν πρόκηται νὰ προφυλακισθῆ πρόσωπον ἀνήκον εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας; ἢ πολιτεία ἐνοικιάζει τινὰ ιδιωτικὴν οἰκίαν διὰ τὴν προφυλάκισιν τοῦ καταδικωμένου. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῦ ἢ συνταγματικὴ ἰσότης ἐνώπιον τοῦ νόμου; Ἄρα ὁ ἐργάτης, ὁ βιομήχανος, ὁ ἔμπορος, προφυλακίζόμενος ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ ἐνοχῆς δὲν ἔχει τὰ αὐτὰ ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης δικαιώματα, ὅποια ὁ συντάκτης ἐνὸς πολιτικοῦ ἄρθρου, ὁ εὐγενὴς ὑποπτος περιθάψεως ἐνὸς ληστοῦ, ὁ ὑπάλληλος ὁ καταδικωμένος ἐπὶ παραβάσει τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπηρεσίας;

Ἡ ἐγκλίσεις πολλῶν ὑποδίκων ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ ἔχει ἄλλο οὐχί

ἀνάξιον λόγου ἄτοπον. Ὁ συλληθεις ὡς ὑποπτος ἀξιοποίνου πράξεως εἰσερχόμενος ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Μενδρεσέ ἢ τοῦ Κόκλα, εὐρίσκεται ἀναμέσον 170 ἢ 190 ὑποδίκων καὶ καταδίκων, μεμυημένων ὅλα τὰ μυστήρια τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς τέχνης ἵν' ἀποπλανήσῃ τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τὰ ἔχνη τοῦ ἐγκλήματος. Ὅλοι οὗτοι μετὰ πάσης ἀφιλοκέρδειας πκρέχουσιν εἰς τὸν νεόφυτον λεπτομερεῖς ὀδηγίας καὶ συμβουλὰς, ὅπως ἐξαπατήτῃ τὴν ἀνάκρισιν, καὶ καλύψῃ τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τὰς πόλεις τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, ἐν αἷς ἰδρύθησαν ἐξεταστικαὶ φυλακαὶ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κατ' ἄτομον χωρισμοῦ τῶν ὑποδίκων, ἢ δικαστικῆ ἀνάκρισις προβαίνει ἀσφαλῶς καὶ ταχέως εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς, καὶ ὁ νόμος ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς μὴ πικρεντιθεμένων τῶν προσκομμάτων, τὰ ὅποια παρ' ἡμῖν γενεᾶ ἢ διδασκαλία τῶν φυλακισμένων εἰς τὸν εἰσερχόμενον ἐν τῇ ἐξεταστικῇ φυλακῇ. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν εἰς τῶν δικαιολογητικῶν σκοπῶν τῆς προφυλακίσεως εἶναι ἡ ἐξιχνίασις τῆς ἀληθείας διὰ τῆς ἀπομονώσεως τοῦ ὑπόπτου, ὁ σκοπὸς ἐντελῶς ἀποτυγχάνει ἀνευ καταλλήλων ἐξεταστικῶν φυλακῶν.

Σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τρίτη ἔποψις τῆς ἀνάγκης αὐτῶν. Τὸ ζήτημα τῆς ἀναδιοργάνωσεως τῶν ποινικῶν φυλακῶν ἀφορᾷ εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ κακούργου. Ἐὰν ὁ σκοπὸς ἐκατορθοῦτο τὸ κέρδος θὰ ἦτο μέγα. Ἀτυχῶς ἡ ἐπιτυχία εἶναι λίαν ἀμφισβητούμενη. Ὁ Crawford, ὁ Duepetiaux, ὁ De Thun, ὁ Dr Julius βεβαιοῦσιν ὅτι τὸ σύστημα τῆς κατανάγκαστικῆς ἐν πνευματικῇ ἀπομονώσει ἐργασίας ἐντελῶς ἀπέτυχεν. Ὁ Mittermaier, ὁ Toqueville καὶ Beaumont, ὁ Ch. Lucas, ὁ Moreau Christophe, ὁ Berenger καταδικάζουσι τὸ σύστημα τῆς ἀπολύτου ἀπομονώσεως. Ἡ ἀναδιοργάνωσις λοιπὸν τῶν φυλακῶν κατὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σωφρονιστικὸν σύστημα οὐδὲν ἔγγυαται τὴν εἰς τὴν κοινωνίαν ἀπόδοσιν τῶν καταδίκων ἐνκρέτων καὶ φιλονόμων. Ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ἐξεταστικῶν φυλακῶν ἀφορᾷ εἰς τὴν πρόληψιν τῆς διαφθορᾶς τοῦ ὑποδίκου εἰσερχομένου ἐν τῇ φυλακῇ ἐναρέτου καὶ χρηστούθους.

Κρατοῦνται νῦν ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ βασιλείου 1630 ὑπόδικοι ἀναμειγμένοι μετὰ καταδίκων εἰς θάνατον, εἰς δεσμὰ ἰσόβια ἢ πρόσκαιρα, εἰρηκτῆ καὶ φυλάκισιν λ. χ. ἐν τῷ Μενδρεσέ κρατοῦνται 83 ὑπόδικοι μετὰ 101 καταδίκων, ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Κόκλα 143 ὑπόδικοι μετὰ 30 καταδίκων. Ἡ αὐτῇ ἀνάμιξις ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς φυλακὰς. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν 1600—1700 ὑποδίκων δὲν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν αὐτῶν προσώπων ἐπὶ ἔτος, ἢ ἐπὶ μῆνα. Καθ' ἐκάστην ἐξέρχονται ὑπόδικοι μετὰ τριῶν, ἕξ, δώδεκα, ἢ καὶ περισσοτέρων μηνῶν προφυλάκισιν, καὶ εἰσερχονται νέοι. Ἐχετε δὲ ὑπ' ὄψει ὅτι ἐκ τῶν εἰσερχομένων ἐξέρχονται ἀπολυόμενοι διὰ βουλευμάτων 50 τοῖς 10 ἀθωούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Κακούργιοδικείων, ἢ καταδικαζόμενοι

εις ὀλίγων μηνῶν φυλάκισιν οἱ ἡμίσεις τῶν παραπεμπόμενων εἰς δίκην. Ὡστε ἔχομεν 75 ἐκ τῶν 100 προφυλακίζομένων ὡς ἀθώους ἐπανερχομένους εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας μετὰ ἐξ μηνῶν, ἢ ἐνὸς ἔτους διαμονὴν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἐνθυμηθῆτε τὰ διδάγματα καὶ τὴν ἀνατροπὴν τὰ ὁποῖα οὗτοι ἔλαβον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ φαντασθῆτε ὁποῖα καθημερινὴ καὶ ἀδιάκοπος διαμοιβὴ αἰσθημάτων καὶ ἠθῶν μεταξὺ τῶν ἀποφοίτων τῶν ἐξεταστικῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς κοινωνίας. Ἴδού τι περὶ τούτου ἀνέφερον πρὸ δεκαετίας πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργεῖον. «Ἐπιτρέψατέ μοι, κ. Ὑπουργέ, νὰ προσθέσω ὅτι ὑπηρετῶν κατὰ τὸ 1852 ὡς εἰσαγγελεὺς Πλημμελειοδικῶν ἐν Ἀθήναις ἐπεσκέφθην πολλάκις τὴν φυλακὴν τοῦ Μενδρσέ κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας, καθ' ἃς οἱ φυλακισμένοι ἔμενον περιωρισμένοι ἐντὸς τῶν θαλάμων, καὶ διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος, ἣτις ἐκ τῆς θύρας ἐκάστου θαλάμου χρησιμεύει εἰς ἐπιτήρησιν τοῦ φύλακος, ἠθέλησα νὰ βεβαιωθῶ ἰδίως ὄμμασι περὶ τῆς δικαίτης τῶν φυλακισμένων. Ἡ συνήθης αὐτῶν ἀσχολία καὶ διασκέδασις κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀγρυπνίας ἦτο, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος διὰ ν' ἀμφιβάλλω ὅτι ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ ἦναι, τὸ νὰ κάθηνται χαμαὶ διπλοποδιτὶ εἰς κύκλον ἅπαντες οἱ ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ διανυκτερεύοντες, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἰς τινὰ δωμάτια ἀνέρχεται μέχρι τῶν 30, ἕκαστος δὲ τούτων κατὰ σειρὰν εἰσερχόμενος εἰς τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, εἴτε νὰ διακωμῶδῇ τὴν δίκην αὐτοῦ, εἴτε νὰ διηγῆται ὡς ἐπίζηλον ἄθλον πᾶσαν παρ' αὐτοῦ, ἢ παρ' ἄλλου κατορθωθείσαν κακουργίαν ἢ κακοήθειαν, εἰς βλάβην καὶ ἐμπαιγμὸν τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ νόμου. Τὴν ἡμέραν ὅλοι οἱ φυλακισμένοι ἐντὸς τῆς αὐτῆς αὐλῆς συμπεριπατοῦντες ἀνακοινοῦσιν ἀλλήλοις τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν διασκέδασιν τῆς παρελθούσης νυκτός, καὶ συλλέγουσιν ὕλην διὰ τὴν ἐπερχομένην. Αὕτη εἶναι ἴσως ἡ ὀλιγώτερον κακοήθης τῶν διασκέδασεων, συνάμα δὲ καὶ ἡ μόνη ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ διδασκαλία, τὴν ὁποῖαν εὐρίσκει ἐν τῇ φυλακῇ πᾶς, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως, ἐπὶ πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον ὡς ὑπόδικος εἰσερχόμενος ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ἀφ' ἑαυτῆς δὲ ἐξάγεται ἡ συνέπεια ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη τῆς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγκαθειρξέως τοῦ ἠθικωτέρου ἐκ τῶν τῆς μέσης τάξεως πολιτῶν, οἵτινες συνήθως ὑπόκεινται εἰς προφυλάκισιν, ὅπως ἀποκαταστῆ τελειοδίδακτος εἰς πᾶν εἶδος κακουργίας καὶ κακοηθείας».

Τοῦτο εἶναι τὸ σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ πολιτεία στέλλει καθ' ἕκαστον ἔτος τέσσαρας χιλιάδας πολιτῶν κατ' ἐλάχιστον ὄρον, καὶ μετὰ τὴν ἐκμάθησιν πάσης αἰσχουργίας καὶ κακουργίας ἀποστέλλει τρεῖς χιλιάδας ἐξ αὐτῶν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ βασιλείου, ἵνα ἐφαρμόσωσιν ὅσα ἔμαθον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ διδάξωσι καὶ ἄλλους. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰς μετὰ μακρινὰ διαλλείμματα δημοσιευθείσας στατιστικὰς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης εὐρίσκομεν πάντοτε προβαίνοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀξιοποιῶν κακοήθων πρά-

ξεων, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος αὐξάνοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν χαρῖτων δι' ἔλθειψιν χώρου ἐν ταῖς φυλακαῖς. Καὶ μολαταῦτα ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγαθὴν φύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ὅτι δὲν εἶναι χειροτέρα ἢ κοινωνικὴ κατὰστασις ἡμῶν.

Πρὸς διόρθωσιν τῶν μεγάλων τούτων ἀτοπημάτων, καὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῶν ἐξεταστικῶν φυλακῶν δὲν ὑπάρχουσιν οἱ δισταγμοί, αἱ ἀμφισβητήσεις, αἱ ἀντεγκλήσεις τῶν πολλῶν, καὶ διαμαχομένων θεωριῶν τῶν σωφρονιστικῶν συστημάτων. Ἐν σύστημα διὰ τὰς ἐξεταστικὰς φυλακὰς καὶ τοῦτο παρεδέχθη ἢ θεωρίᾳ καὶ ἐπεδοκίμασεν ἢ πρακτικῇ. Εἰς τὴν ἐξεταστικὴν φυλακὴν ἐν μικρὸν δωμάτιον, ἢτοι ἐν κελλίον μὲ ὀπωσῶν μεγαλητέρας διαστάσεις δι' ἕκαστον ὑπόδικον, ἔχον μικρὸν χώρον εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τὸν διάδρομον τῆς φυλακῆς, ὅπως ἀλλάσῃ τὸν ἀέρα τοῦ κελλίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐργασία εἶναι προαιρετικὴ διὰ τὸν ὑπόδικον, καθὼς καὶ ἡ διδασκαλία τέχνης, ἢ ἐξεταστικὴ φυλακὴ δὲν ἔχει ἀνάγκη οὔτε διπλῶν κελλίων, οὔτε αἰθουσῶν κοινῆς ἐργασίας, οὔτε ἀποθηκῶν, οὔτε ἐργαλείων, οὔτε ἀγρῶν ἢ κήπων. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ λοιπὸν εἶναι ἀπλουστάτη καὶ τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα πολὺ ὀμάλωτερον. Ἐὰν χρειάζωνται 800,000 δραχ. διὰ σωφρονιστήριον χωρητικότητος 300 καταδίκων, ἀρκεῖ τὸ ἡμισυ δι' ἐξεταστικὴν φυλακὴν τῆς αὐτῆς χωρητικότητος ἐν Ἀθήναις. Ἄλλ' εἰς τὰς εἴδους τῶν λοιπῶν δικαστηρίων δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἐξεταστικῆς φυλακῆς εἰμὴ ποῦ μὲν δι' ἕκατόν, ποῦ διὰ πενήκοντα, καὶ ποῦ δι' ὀλιγωτέρους ὑποδίκους. Ὡστε ἀνευ δυσχερείας τινος δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ οἰκοδομῇ ἕκὰ μίαν, ἢ πλειοτέρας συγχρόνως, ἀναλόγως τῶν κεφαλαίων τὰ ὁποῖα δύναται κατ' ἔτος νὰ διαθέτῃ. Εἶπον ἦδη ὅτι εἰς ἐκάστην τῶν φυλακῶν τούτων δύναται νὰ προστεθῇ μίκα πτέρυξ διὰ τοὺς ἐλαφροποιίντας, ἢ ἐγκάθειρξίς τῶν ὁποίων μετὰ τῶν καταδικαζομένων εἰς ἐγκληματικὰς ποινὰς ἐπιφέρει τὸν αὐτὸν κίνδυνον τῆς διαφθορᾶς τὸν ὁποῖον διατρέχουσιν οἱ ὑπόδικοι.

Λοιπὸν, Κύριοι, ἀφοσιούμενοι εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν ποινικῶν φυλακῶν, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως διὰ κελλίων, διώκομεν τὴν χεῖμαιραν τῆς διορθώσεως τῶν κακούργων καὶ ἀφίνομεν ἔρμαιον τῆς διαφθορᾶς τοὺς ὑποδίκους. Ἐπιχειροῦντες τὴν οἰκοδομὴν σωφρονιστηρίων ἢ σωφρονιστηρίου ἀπαιτοῦντος τὴν δαπάνην 800,000 δραχμῶν, κινδυνεύομεν, ἀφοῦ δαπανήσωμεν τὰς 300,000 εἰς ἀποζημίωσιν συμβούλων, μηχανικῶν, ἐργοδηγῶν ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν, ἀγορᾶν γηπέδου, προμήθειαν ὕλικου νὰ μειώσωμεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἔχοντες τὸ θέαμα τῶν θεμελίων τοῦ νέου θεάτρου, ἢ μόνους τοὺς βόθρους τῶν θεμελίων διὰ ν' ἀναγινώσκωμεν τὰς ἐκθέσεις τοῦ ἀξιοτίμου κ. Βάφα περὶ τοῦ περιοχομένου ἐν αὐτοῖς.

Δὲν ἔχω ψῆφον πολιτευτοῦ, οὐδὲ φωνὴν πλέον ὑπεκλήλου ἢ ἀρχῆς. Ὡς

πολίτης καλῶ τοὺς ἔχοντας ψῆφον ἢ φωνὴν νὰ εἴπωσι πρὸς τοὺς Ὑποργοὺς τοῦ Βασιλέως. Ἐκ τῶν ἐνότων βελτιώσατε τὰς ὑπαρχούσας φυλακὰς διὰ τοὺς καταδίκους, καὶ πρὸς τοῦτο μεταποιήσατε ἀχρηστοῦ ἢ ἐρειπωμένα παλαιὰ κτίρια, καὶ εἰσαγάγετε ἐν αὐταῖς ἀέρα καθαρὸν, τροφήν, περίθαλψιν τοῦ σώματος, θεραπείαν τῆς ψυχῆς, ἐργασίαν καὶ θρησκείαν. Ἀφίσατε αὐτοὺς ἀνά δέκα, δώδεκα, ἢ καὶ πλείονας εἰς κοινὰ ἐργαστήρια καὶ ὑπνωτήρια. Οὐδέποτε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐξαιλείφεται τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικότητος, καὶ ὁ κακοῦργος ζητεῖ ἕνα φίλον παρηγορίας καὶ ἀγάπης, καὶ ὁ ἔσχατος τῶν κακούργων διατηρεῖ ἐν ἴχνος αἰδοῦς. Ἐν τῇ ἀπομονώσει ὁ ὅσον δῆποτε ἀσθενὴς οὗτος χαλινὸς ἐκλείπει· ἐν τῷ κελλίῳ ὁ κακοῦργος μεταβάλλεται εἰς ἀσελγῆ πίθηκον ἢ ἄγριον πάνθηρα. Ἐὰν μὴ τοῦτο, διὰ προσποιητῆς ὑπομονῆς καὶ ὑπουλόγητος ζητεῖ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ σωφρονιστηρίου ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὰς παλαιὰς του εἴσεις. Ἀφίσατέ τον λοιπὸν ἐργαζόμενον ἐν μικρᾷ τινι ἐλευθερίᾳ, καὶ προσπαθήσατε διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας νὰ τὸν καταστήσατε συμπαθῆ ἐν μέσῳ τῆς μικρᾶς κοινωνίας τῶν συνεργατῶν του. Διὰ τοιαύτης τῶν φυλακῶν μεταρρυθμίσεως ἐξεπληρώσατε τὸ καθήκον τῆς πολιτείας πρὸς τὸν κατάδικον. Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πρωτίστως στρέψατε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ὑπόδικον, μεριμνήσατε διὰ νὰ μὴ χάσητε, νὰ μὴ κάμητε διαφθορὰ καὶ ἀδιάλλακτον ἐχθρὸν τῆς κοινωνίας τὸν χρηστοθήτη, καὶ ἀθῶον ἴσως πολίτην, τὸν ὁποῖον ἀτυχεῖς περιστάσεις, παρενόησεις, ἐνίοτε ἢ κουφότης τοῦ ἀνακριτοῦ, ἢ τοῦ δικαστικοῦ Συμβουλίου, ἀπέστειλαν εἰς προσωρινὴν φυλάκισιν. Διὰ τοῦτον φροντίσατε ἵνα μὴ διαφθαρή ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξερχόμενος διαδώσῃ τὸ μίσημα τοῦ ἐγκλήματος εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν. Οἰκοδομήσατε λοιπὸν πρὸ πάντων φυλακὰς διὰ τοὺς ὑποδίκους καὶ τοὺς ἐλαφροποινίτας, καὶ παύσατε πᾶσαν μελέτην καὶ πᾶσαν ἀνωφελῆ δαπάνην πρὸς ἀνέγερσιν σωφρονιστηρίων τῆς Φιλαδελφίας. Φεΐδεσθε τῶν ἰδρώτων τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ λαοῦ. Μὴ σπαταλάτε τὰς μικρὰς οικονομίας τοῦ βιομηχάνου καὶ μὴ καταναλίσκετε τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, τὸν ὁποῖον ἀφαιρεῖτε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γεωργοῦ, εἰς ἐπιχειρήσεις ἀπερισκέπτους καὶ ἀγόνους, χάριν προσποιητῆς καὶ κακῶς ἐνοουμένης φιλανθρωπίας. Ναὶ φιλανθρωπία· ἔλεος. Πρῶτον διὰ τὸν χρηστοθήτη, καὶ ἴσως ἀθῶον ὑπόδικον. Ἐπειτα διὰ τὸν κατάδικον ἀπαταιῶνα καὶ ληστήν. Πρὸ πάντων, διὰ τὸν φορολογούμενον ἐργάτην.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΤΙΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΤΟΥ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ ΧΗΜΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΚΑΙ ΩΡΩΠΩ: ΠΗΓΑΙΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Προκειμένου νὰ μελετηθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἐφικτῆς διοχετεύσεως τῶν ἐν τοῖς πέριξ τῶν Ἀθηνῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων ἐπεσκεφθῆν μετ' εἰδημόνων ὑδραυλικῶν τὰς κυριωτέρας καὶ ἀφθόνας πηγὰς τῆς ὀπισθεν τοῦ Πεντελικοῦ πεδιδάδος τοῦ Μαραθῶνος καὶ τοῦ ὀπισθεν τοῦ Πάρνηθος Ὠρωποῦ. Ὁ κ. Δήμαρχος Ἀθηναίων μοι ἀνέθηκε τὸ χημικὸν μέρος τῶν μελετῶν τούτων, ἐνῶ εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν καθηγητὴν κ. Γ. Σούλην ἐπεφυλάξατο τὸ ὑδραυλικὸν μέρος. Ἐνηργήσαμεν δὲ ὁμοῦ πρῶτον ἐπιτοπίους ἐρῦνας καὶ κατόπιν ἐγένοντο, ἀφ' ἐνὸς μὲν αἰ δέουσαι καταμετρήσεις καὶ οἱ μηχανικοὶ ὑπολογισμοί, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἰ ἐπὶ τῶν συλλεγέντων δειγμάτων τῶν ὑδάτων τούτων χημικαὶ ἀναλύσεις.

Περὶ τῶν τελευταίων τούτων λοιπὸν ἐργασιῶν ἔσται ἡμῖν σήμερον ἐν συντόμῳ ὁ λόγος, καὶ πρὶν ἢ εἰσέτι συντελεσθῇ τὸ ὑδραυλικὸν μέρος τῶν γενομένων ἐρευνῶν, διότι φρονῶ ὅτι ὡς πρῶτον καὶ σπουδαιότερον παρίσταται τὸ ζήτημα ἂν τὰ ἐν λόγῳ ὑδατὰ εἰσι πότιμα καὶ ὑγιεινά, κατόπιν δὲ μόνον συμφέρει νὰ γένηται λόγος περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς ἀνυψώσεως καὶ διοχετεύσεως αὐτῶν μέχρι τῶν Ἀθηνῶν καὶ περὶ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τοῦτο δαπάνης.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ Πάρνηθος, τοῦ Πεντελικοῦ καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ κειμένη λεκάνη τῶν Ἀθηνῶν δὲν στερεῖται πηγαίου ὑδατος καὶ ὅτι οὐδ' ἐςερεῖτο τοιοῦτου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε, ὡς γὰρ ὁ Πausανίας ἱστορεῖ, ἐσεμνύνετο ἡ Ἀττικὴ ἐπὶ φυτείας καὶ δάσεσιν. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ τότε περισυναγαγοῦσα τὸ ὕδωρ αἰτία καὶ σήμερον ἔτι ὑφίσταται ἐν μέρει, διότι ἐξηφανίσθησαν μὲν τὰ δάση, οὐχ ἤττον ὅμως ἔμειναν τὰ τρία ὄρη, ἅτινα κατέχουσι σήμερον καθὼς τότε πάντας τοὺς εὐνοϊκοὺς εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὑδατος ὄρους, ἀμνημονῶμεν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν σήμερον τοσοῦτον ἐπαισθητὴν ἀνυδρίαν τῆς λεκάνης τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς πίπτον ἢ ἐπ' αὐτῆς ῥευστοποιούμενον ὕδωρ εἰσδύει διὰ τῶν χωμάτων καὶ πορωδῶν βράχων τοῦ ἐδάφους εἰς βαθύτερα στρώματα μεχρισοῦ συνκνήση διαστρώσεις πετρωμάτων ἀδιαβρόχους· ἐπ' αὐτῶν εἴτε κυλινδεῖται καὶ ῥεεῖ τότε πρὸς σημεῖα κατωφερέστερα, εἴτε

συνάγεται ἐντὸς κοιλωμάτων καὶ εἰσοχῶν ὡς ἐν φυσικαῖς δεξαμεναῖς. Οὕτω δὲ πορευόμενον τὸ ὕδωρ εἴτε ἀναφαίνεται πάλιν ποῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ ἀποτελεῖ τὰς πηγὰς, τοὺς ῥύακας κτλ, εἴτε ῥέει ὑπὸ τὴν γῆν. Τὸ ἐπὶ ὑψηλῶν ὄρεων ἀποτιθέμενον ὕδωρ ἀναφαίνεται συνήθως παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτῶν, ἐνῶ τὸ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῶν κοιλάδων συγκεντρούμενον, ῥέει ὑπογείως πρὸς τι χθαμαλότερον σημεῖον καὶ δὲν δύναται πλέον ν' ἀναφανῆ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Τοὺς ῥόακας τούτους ὀρίζουσι ὅμως καὶ ῥυθμίζουσι αἱ γεωλογικαὶ διαστρώσεις τοῦ ἐδάφους καὶ εἶναι εὐνόητον ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν δύναται νὰ κρατηθῆ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας παρὰ τοὺς ὄρους ἐδάφους, οὐδὲ νὰ διέλθῃ διὰ τοιούτου ὑδατοστεγοῦς, καθὼς ἐπίσης ὅτι θέλει ἀκολουθήσῃ τὴν διεύθυνσιν καὶ κλίσιν τῶν διαστρώσεων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς χαραγμῶν καὶ ῥηγμάτων.

Εἶναι λοιπὸν ἀναντίρρητον ὅτι τὰ τρία περιορίζοντα τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἀθηνῶν ὄρη εἰσὶν ὑδροφόρα, διότι εἰσέτι βλέπομεν τὰς σπουδαίας πηγὰς τῆς Βάρης, τοῦ Καρραῖ, τῆς Καισαριανῆς, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Σπάτα, τῆς Πεντέλης, τῆς Ραφίνας, τοῦ Μαραθῶνος, τοῦ Σουλίου, τῆς Σταμάτας, τῆς Χελιδονοῦς καὶ τῶν Ἀδαμῶν, τῆς Κηφισσίας, τοῦ Ἀμαρουσίου, τῆς Δεκελείας, τοῦ Ὠρωποῦ, τοῦ Καλάμου, τῆς Μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, τοῦ Βαρυπόμπι, τῆς λίμνης τοῦ Κουμουνοῦρου, τῶν Καλυβίων τῆς Μάνδρας, τοῦ Δαφνίου, τοῦ Σκαραμαγκᾶ κτλ. χυνοῦσας τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἐκ τῶν ὄρεων τούτων κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Ἀλλὰ τοῦθ' ὕπερ φαίνεται παράδοξον, ὅτι δηλαδὴ πάντα σχεδὸν τὰ ὕδατα δὲν χύνονται πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντιθέτων ὑπωρειῶν εἰς τὰς πέριξ θαλάσσας, ἐλέγχεται ὡς φυσικώτατον ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐν Αἰαρίῳ ἀκρωτηρίου τοῦ Σουλίου μέχρι τοῦ Πάρνηθος, αἱ δύο πρῶται γεωλογικαὶ διαστρώσεις σύγκεινται ἐξ ἀσβεστολίθου καὶ ἐκ σχιστολίθου λίαν ἀργιλώδους, ὅτι ὁ ἀσβεστόλιθος οὗτος διαβρέχεται καὶ διαπερᾶται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ὁ δὲ ὑπ' αὐτὸν εὐρισκόμενος σχιστόλιθος, ὅστις εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑδατοστεγῆς, διευθύνεται μὲν ἀπὸ ΝΔ. πρὸς ΒΑ., ἔχει δὲ κλίσιν ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τὴν κλίσιν ταύτην ἀκολουθοῦσι τὰ πλεῖστα τῶν ἐν ταῖς ὄρεσι τούτοις ἀναβλύζόντων ὑδάτων καὶ ῥέουσι πρὸς ΒΑ. Α. καὶ ΝΑ. τῶν Ἀθηνῶν. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἐκ πολλῶν δεδομένων πειθόμεθα ὅτι δὲν ἔπαυσαν νὰ ῥέωσι καὶ πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν τὰ ἐπὶ τῶν ἐντεῦθεν ὑπωρειῶν συσσωρευόμενα ὕδατα, ἀν καὶ ταῦτα φυσικῶ τῆ λόγῳ ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης καὶ εἰσέτι μὴ ἐπανορθωθείσης καταστροφῆς τῶν δασῶν, τῶν παραγόντων τούτων τῶν πηγῶν ὑδάτων, εἰπὶ κατὰ πολὺ ἠλαττωμένα. Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι κατὰ τὸν ῥοῦν τῶν αἰώνων ὁ σχιστολιθικός χοῦς τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν ὑπέστη χημικὰς ἀλλοιώσεις, εἰς ἃς καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σχιστολίθου δὲν ἔμεινε ξένη, εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν πρότερον τὰ ῥέοντα ὕδατα εὕρισκον κοίτην ὑ-

δατοστεγῆ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, νῦν μόνις εἰς βάθος μέτρων τινῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εὕρισκον τοιαύτας. Ὁ Ἰλισσὸς τῆς Ἐλευσίνας, δὲν ὁ Γάλλος Lenormand εὗρεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐλευσίνας εἰς βάθος 6 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας θέσεως αὐτοῦ, τὰ ἄφθονα μεταξὺ Κερατσίνης, τοῦ νεκροταφείου Πειραιῶς καὶ τῆς ἀτμαντλίας τοῦ ὑδραγωγείου τῆς πόλεως ταύτης ἐν τοῖς ἐκεῖ ἐξορυχθεῖσι φρέασι παρατηρούμενα ῥέοντα ὕδατα, τὰ ὕδατα τῶν ἀρτεσιανῶν φρεάτων τοῦ Φαλήρου καὶ πλεῖστα κατὰ τὰς ἐν Ἀθήναις καὶ Πατησίοις ἐνεργουμένας ἀνασκαφὰς εὕρεθέντα ῥέοντα ὕδατα ἀρχαίων ὑδραγωγείων, τοιαύτην βεβαίως ἔχουσι προέλευσιν. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου ἀπίθανον νὰ εὕρεθῶσιν ἄφθονα ὕδατα καὶ ἐντεῦθεν τῶν ὄρεων τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν ἀναζητηθῶσιν εἰς μετῶν ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους βάθος· καὶ ἂν τὸ μέρος ἔνθα ἤθελον εὕρεθῆ τύχη νὰ κεῖται ὑψηλότερον τῆς πόλεως, ἤθελεν εἶσθαι εὐκολον νὰ διοχετευθῶσι μέχρις αὐτῆς ἄνευ τινὸς ὑδραυλικοῦ μηχανήματος. Οὐχ ἥττος ὅμως ἐνδιαφέρει τὴν πόλιν ἡμῶν, καὶ μάλιστα πόλιν τοσοῦτον γιγαντιαίως ἀναπτυσσομένην, ἧς ὁ πληθυσμὸς ἐντὸς τῶν ἐπομένων 50 ἐτῶν δύναται νὰ διπλασιασθῆ ἢ νὰ τριπλασιασθῆ, νὰ ἔχῃ ἄφθονον, ἀμόλυντον καὶ ὑγιεινὸν ὕδωρ. Πᾶσαι αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς οἰκουμένης, ἐνόησασαι τὴν ἀνάγκην ταύτην, μεταφέρουσι μακρόθεν καὶ διὰ κολοσσαίων δαπανῶν πηγαῖον ὕδωρ, μέγιστον δὲ ἤθελεν εἶσθαι εὐεργέτημα διὰ τὰς Ἀθήνας ἂν ἐπιτυγχάνετο ἡ εὕρεσις καὶ μέχρις αὐτῶν διοχέτευσις τοιούτου ὕδατος.

Καὶ πράγματι αἱ πηγαὶ τοῦ Σουλίου καὶ αἱ τοῦ Καλάμου εἰσὶ τόσον ἄφθονοι, ὥστε χεῖμαρρον ὄλον ἠδύνατό τις ν' ἀποτελέσῃ ἐξ αὐτῶν· εὐλόγως λοιπὸν ἐστράφη ἡ προσοχὴ τοῦ κ. Δημάρχου ἐπὶ τῶν πηγῶν τούτων καὶ δὲν δύναμαι ἢ νὰ ὑψώσω καὶ ἐγὼ τὴν φωνήν μου ὑπὲρ τῆς ιδέας ταύτης, ἢ ἐλπὶς τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὁποίας ἀξίζει ὄντως δαπάνην τινὰ ὑπὲρ ἐμπράκτου μελέτης δι' ἐπιτοπίων ἔργων ἐξορύξεως.

I. Πηγαὶ Σουλίου.

Ἐν τῇ Β. γωνίᾳ τῆς πεδιάδος τοῦ Μαραθῶνος ἀναβλύζουσι τρεῖς πηγαί, ἡ Στέρνα, τὸ μικρὸ Μάτι καὶ τὸ μεγάλο Μάτι, ἐκ τῶν ΝΑ. ὑπωρειῶν λόφου συνισταμένου ἐκ πυκνοῦ ἀσβεστολίθου, ἐπικαθημένου ὡς πανταχοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπὶ μαρμαρυγῆς ἀργιλώδους σχιστολίθου, μετρίαν κλίσιν ἔχοντος πρὸς ΝΑ.

Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν ἦτο γνωστὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μακαρίας· ἔκτοτε δὲ καὶ νῦν ἐτι κατακλύζει τὴν χθαμαλὴν ταύτην ἄκραν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου καὶ σχηματίζει πυκνὸν ἔλος ἢ βάλτον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπνίγησαν οἱ καταδιωχθέντες Πέρσαι.

Αἱ πηγαὶ αὗται κεῖνται ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ μεγάλου κτήματος Σου-

λίου τοῦ στρατηγοῦ Σκαρλάτου Σούτσου, χρησιμοποιοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀρ-
δευσιν τῶν εὐρειῶν σταφιδοφυτεῶν τοῦ γείτονος κ. Π. Γ. Σκουζέ, ὅστις
δι' ἀτμκντλίας μεγάλης δυνάμεως ἀντλεῖ ἐξ αὐτῶν τὸ ὕδωρ καὶ μεταφέ-
ρει αὐτὸ δι' αὐλάκος μέχρι τῶν κτημάτων αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου καὶ κατό-
πιν τῆς ἐφαρμογῆς λιθοκτίστων ὀχετῶν 2300 μέτρων, οὗς ὁ κ. Σούτσος
ἀνώρυξεν, ἐσχάτως κατὰ πολὺ περιωρίσθη καὶ ἐξεχερσώθη τὸ ἔλος τοῦτο·
τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ, ὅπερ ἄλλοτε ἐλίμναζε καὶ ἐμιγνύετο μετὰ θαλασσίου
ὑδατος, διότι τὸ ὕψος τῶν πηγῶν μόλις εἶναι κατὰ 2 μέτρα ἀνώτερον τοῦ
τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, σήμερον βέει καὶ κινεῖται πρὸς τὴν θάλασσαν
ἐντὸς τῶν ὡς εἴρηται ὀχετῶν, μόλις δὲ εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων τινῶν
μέτρων ἀπὸ ταύτης ἀποτελεῖ καὶ τώρα ἀκόμη ἔλος ἐν διηνεκεῖ πλυμμήρῳ
διατελοῦν.

Αἱ τρεῖς αὗται πηγαί, καίτοι ἐκ χωριστῶν στομίων ἀναβλύζουσαι, συγ-
κοινωνοῦσι προφανῶς καὶ εἰσὶν αἱ ἐκβολαὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κολοσ-
σιαίας ὑδροφόρου φλεβῆς, κατερχομένης ἐκ τῆς στιβάδος τῆς μεταξὺ ἀσβε-
στολίθου καὶ σχιστολίθου ἐπαφῆς τοῦ μνησθέντος λόφου, καὶ ριπτούσης καθ'
ἐκάστην (ἐν 24 ὥραις) ὄγκον 40000 κυβ. μέτρων¹ εἰς τὴν θάλασσαν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὰ ὕδατα αὐτῶν ἐξαπλοῦνται καὶ λιμνάζουσιν ἐπὶ τοῦ
βορβορώδους καὶ ὑπὸ τῆς γειτνιαζούσης θαλάσσης διαπεποτισμένου καὶ φυ-
τειῶν οὐσιῶν γέμοντος ἐδάφους, προσλαμβάνουσι πλείστας ὕσας ξένας καὶ
ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ὑγιάν οὐσίαν· εἰς ὑψηλότερον ὅμως δρίζοντα, δηλαδὴ
πρὶν ἢ κατέλθωσι καὶ ἐκχυθῶσιν εἰς τὴν πεδιάδα, συλλαμβανόμενα θέ-
λουσι στερεῖσθαι τῶν οὐσιῶν τούτων καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θέλου-
σιν ἔχει τὴν χημικὴν σύνθεσιν πάντων τῶν ἄγνων καὶ καθαρῶν ὑδάτων,
τῶν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Πεντελικοῦ κατερχομένων, οἷον τοῦ
λαμπροῦ ὑδατος τῆς πηγῆς Λυκουρέζας παρὰ τὸ χωρίον Σταμάτας καὶ τοῦ
τῆς βρύσεως τοῦ χωρίου Μαραθῶνος.

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἀπέδειξε λίαν πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· κατα-
δεικνύει μάλιστα σαφῶς, ὡς διὰ τοῦ κατωτέρω συγκριτικοῦ πίνακος πει-
στικώτατα ἐμφαίνεται, ὅτι δὲν φέρουσι τὰ συστατικὰ ἀλμυρῶν πηγῶν ἢ
θαλασσίου ὑδατος, ἀλλ' ὅτι αἱ πηγαὶ αὗται τρέφονται ὑπὸ ὕδατος καθαρῶ
ἀναμιγνυομένου κατὰ τὴν εἰς τὴν ἐλώδη πεδιάδα εἰσβολὴν μετὰ τῶν συ-
στατικῶν τοῦ τελευταίου τούτου. Ἐμσχυεταὶ λοιπὸν ἢ ἐλπῖς ὅτι διὰ σχε-
τικῶς μικρῶν ἐργασιῶν ἐρεύνης θέλει ἀποκαλυφθῆ ἢ καθαρὰ πηγὴ πρὶν ἢ
συναμιγρῆ τὸ ὕδωρ αὐτῆς μετὰ τοῦ ἔλους. Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ ἐπιτόπιος
ἐξέταξις ἀπέδειξεν ὅτι εἴτε δλίγον ἄνωθεν τῆς Μακαρίας πηγῆς, εἴθ' ἀπὸ
τοῦ χωρίου Σουλίου ἀρχεται ἐμφανιζόμενος ὁ ἀσβεστόλιθος τοῦ ὑπερκαιμένου
λόφου καὶ φαίνονται ἤδη τὰ ἔχνη τοῦ σχιστολίθου, ὀφείλει νὰ ὀρυχθῆ τάφορος

¹ Δηλαδὴ δύνανται νὰ πληρώσωσιν ἐν 24 ὥραις δεξαμενὴν 4 μέτρων βάρους, 50 μέτρων
πλάτους καὶ 200 μ. μήκους.

βηθεῖα ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν διήκουσα καὶ εἰς τὸ βάθος προβαίνουσα,
μεχριστότου συναντήσῃ τὰ ἐκ τῶν βράχων ἀναβλύζον ὕδωρ εἰς σημεῖον κατὰ
5 ἢ 6 μέτρα ὑψηλότερον τῶν σημερινῶν στομίων τῶν πηγῶν, — εἴτε ὅτι ὀφεί-
λει νὰ ἐξορυχθῆ φρέαρ βαθὺ ἐπ' αὐτῆς τῆς Μακαρίας πηγῆς, μεχριστότου
φθάσῃ τὸ συμπαγές τοῦ σχιστολίθου στρώμα, καὶ νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐκβά-
θυσις αὐτοῦ μεχριστότου ὁ πυθμὴν αὐτοῦ συναντήσῃ τὴν καίτην τῶν ἐπὶ
τοῦ πρανοῦς τοῦ σχιστολίθου κατερχομένων ὑδάτων, ὅτε, ἐξαντλουμένου
τοῦ ὑδατος δι' ἀτμκντλίας καὶ ἀποχετευομένου, θέλει ἀνοιχθῆ ἐντὸς τοῦ
φρέατος στοᾶ, ἀκολουθοῦσα τὴν ὑδροφόρον φλέβα μέχρις ὑψηλοτέρου ση-
μείου καὶ μέχρι στερεῶν πετρωμάτων, ἀπηλλαγμένων πλέον τῆς τοῦ ἔλους
ἐπιδράσεως.

Ἐὰν λοιπὸν τότε τὸ ὕδωρ ἀποδειχθῆ πότιμον, ὑγιεινὸν καὶ καθαρὸν
καὶ ἐὰν διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ ἀποτελεσθῆ τὸ
σήμερον ἐκ τῶν τριῶν πηγῶν (ἢ καὶ πλειοτέρων ἴσως, νῦν εἰσέτι ἀγνώ-
στων) ἀναβλύζον ποσὸν τοῦ ὑδατος, — συμφέρει ἐξάπαντος νὰ σκεφθῆ ὁ
δῆμος περὶ τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας διοχετεύσεως αὐτοῦ, ἀφοῦ μάλιστα ὁ γεν-
ναῖος ἰδιοκτῆτης προσφέρει αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου.

II. Πηγαὶ Καλάμου.

Ἐπὶ τῆς βορειότερον τοῦ Ὠρωποῦ ἀκτῆς ἀναβλύζει δλίγον τι ὑψηλότερον
τῆς θαλάσσης ἀφθονος πηγὴ, ἀφθονοτέρα τῶν τοῦ Σουλίου, ἥτις ὅμως,
χωρὶς νὰ προδίδῃ διὰ τῆς γεύσεως τοῦ ὑδατος αὐτῆς τὸ μέγα ἀλατῶδες
φορτίον, ἀπεναντίας δεικνύουσα μόνον τὴν συνήθη γεῦσιν τοῦ γλυφοῦ, σκλη-
ροῦ καὶ ἀρρυπτικοῦ ὑδατος πολλῶν ἀθηναϊκῶν φρεάτων, ἐνέχει τοσαῦτα
ξένα καὶ ἐπιβλαβῆ συστατικὰ, ὥστε τό γε νῦν ἔχον, δὲν δύναται κἄν νὰ
γίνῃ λόγος περὶ χρησιμοποίησεως αὐτῆς. Ἴσως ὅμως καὶ ἐνταῦθα, καθα-
ρὸν ὕδωρ ἐκ δεξαμενῆς σιφωνοειδοῦς κατερχόμενον, συμμιγνυται παρὰ τὴν
ἀκτὴν μετὰ θαλασσίου ὑδατος καὶ συμπαρὰσύρει αὐτὸ μετ' αὐτοῦ κατὰ
τὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἐξοδον. Ἀνασκαφαὶ κατ' ἀσυγκρίτως
μείζονα κλίμακα ἐκτελούμεναι ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐξ οὗ προφανῶς βέει ἡ πηγὴ
αὕτη, θέλουσιν ἴσως ἀπομολώσῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὡς καὶ
ἐπὶ τῶν πηγῶν τοῦ Σουλίου ἡδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ ἢ διὰ τοῦ γαιοτρυ-
πάνου ἔρευνα ἐπὶ σημείων ὑψηλοτέρων τῶν σημερινῶν στομίων.

III. Ἀναλύσεις τῶν ὑδάτων τούτων.

1) Πηγὴ Σταμάτας ἢτοι Λυκουρέζα. — Ἡ πηγὴ αὕτη ἀναβλύζει ἐπὶ
τῆς Β. κλιτύος τοῦ Πεντελικοῦ ἐν τῷ ἐτέρῳ ἀπεράντῳ κτήματι τοῦ στρα-
τηγοῦ κ. Σούτσου εἰς ὕψος 372.5 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσ-

σης, πηρέχει ως ἔγγιστα 2 δικάδας ψυχροῦ, εὐφραντικωτάτου καὶ διαυγοῦς ὕδατος ἐν ἐκάστῳ δευτερολέπτῳ καὶ ἐξορμᾷ ἀκριβῶς ἐκ τῆς στιβάδος τῆς ἐπαφῆς τοῦ μαρμαροσιδοῦς Πεντελικοῦ ἀσβεστολίθου μετὰ τοῦ ἀργιλοῦχου μαρμαρυγιακοῦ σχιστολίθου.

Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ταύτης δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς τύπος καλοῦ ὕδατος, ἢ δὲ σύνθεσις αὐτοῦ ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν τῶν ὑδάτων τοῦ Κεφαλαρίου, τοῦ Μονομματίου καὶ τῆς Δεξαμενῆς τῶν Ἀθηνῶν, παρουσιάζει τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῶν καθαρῶν πηγαίων ὑδάτων τῆς Ἀττικῆς. Οὐχ ἤττον ὅμως πικραττοῦμεν καὶ ἐνταῦθα μείζονα τῆς συνήθους εἰς τὰ πηγαῖα ὕδατα τῶν ἡπείρων ποσότητα χλωριούχου νατρίου, ὀλίγον μόνον διαφέρουσαν τῆς τῶν ὑδάτων τοῦ Κεφαλαρίου καὶ τοῦ Μονοματίου, εἰ καὶ οἱ ὄροι ὑφ' οὓς πηγάζει ἡ πηγή αὕτη εἶναι οἱ τῶν ἀρίστων πηγῶν καὶ οὔτε ἡ ἐλαχίστη ὑπόνοια μολύνσεως οἷα σδ' ἴποτε εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσχωρήσῃ ἐνταῦθα, τοῦθ' ὅπερ ἐνισχύει ἔτι μᾶλλον τὴν καὶ ἄλλοτε ὑπ' ἐμοῦ ἐκφρασθεῖσαν γνώμην, ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς εἶναι διαπεποτισμένον ὑπὸ χλωριούχου νατρίου (θαλασσίου ἄλατος), λειψάνου ἕως προϊστορικῆς θαλάσσης ἀποσυρθείσης.

Ἴδου ἐν περιλήψει ἡ σύνθεσις τοῦ ὕδατος τούτου. Μίξ λίτρα, 1000 κυβικά ἑκατοστόμετρα ὕδατος, περιέχουσιν

Ἀέρια ἐλεύθερα διαλελυμένα	32.0 κυβικά ἑκατοστόμετρα
Σύνολον στερεῶν οὐσιῶν	0.39330 γραμμάρια
Χλώριον	0.03550 »
Θεικὸν ὀξύ	0.00040 »
Ἀσβεστον	0.16166
Μαγνησίαν	0.00780
Ἀνθρακικὸν ὀξύ ἠνωμένον	0,12400
Νιτρικὸν ὀξύ	—
Νιτρῶδες ὀξύ	—
Ἀμμωνίαν	—
Ὄργανικὰς οὐσίας φυτικὰς	ἔχνη ἀσήμαντα.

2) Πηγή Μακαρία τοῦ Σουλίου.—Τῆς πηγῆς ταύτης συνελέχθησαν δις τὰ πρὸς δοκιμασίαν ὕδατα, τὴν 23 καὶ 30 Αὐγούστου 1881. Τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἡ πηγή προχειρῶς μόνον καθαρίσθησα δι' ἀποχετεύσεως τοῦ κατακλύζοντος αὐτὴν ὕδατος αὐτῆς, παρέσχε προφανῶς ὕδωρ οὐχὶ τόσον καθαρῶν, ἂν καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἔλους, ἐγγὺς τοῦ ὁποίου ἀναδιδύξει, ὑπέθετον αὐτὸ πολὺ μᾶλλον ἀκάθαρτον ἢ ὅσον εὔρον αὐτό· τὴν δὲ δευτέραν, δηλαδὴ μετὰ ὀκταήμερον ἀκώλυτον ῥοῦν τῶν ὑδάτων αὐτῆς, ἡ πηγή παρέσχε ὕδωρ σχετικῶς λίαν καθαρὸν, οὐτινος δὲ συγγενῆς πρὸς τὰς λοιπὰς

ἀγνάς πηγὰς τῆς Ἀττικῆς χαρακτῆρ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραγνωρισθῇ. Καὶ ὅπως σήμερον λοιπὸν ἔχει τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἡδύνατο ἄνευ βλάβης νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς πόσιν, διότι ὅταν τις μὴ ἀποβλέψῃ εἰς τὸ τριπλάσιον ποσοστὸν τοῦ χλωρίου, ὅπερ ἐνέχει παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τῆς Λυκουρέζης, πάντα τὰ ἐπίλοιπα συστατικά εἰσιν ὡς ἔγγιστα κανονικά, τὰ δὲ τὴν σῆψιν ὀργανικῶν ἀζωτοῦχων οὐσιῶν προδίδοντα ξένα σώματα σχεδὸν παντελῶς ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτοῦ.

Ὑδωρ Μακαρίας τῆς 23 Αὐγούστου 1881.

Ἐν μίξ λίτρᾳ ὕδατος ἐνυπάρχουσιν	
Ἀέρια ἐλεύθερα	29.6 κυβικά ἑκατοστόμετρα
Στερεὸν ὑπόλοιπον	0.53660 γραμμάρια
Χλώριον	0.11892 »
Θεικὸν ὀξύ	0.01086 »
Ἀσβεστος	0.14130 »
Μαγνησία	0.03540 »
Νιτρικὸν ὀξύ	0.00550 »
Νιτρῶδες ὀξύ	—
Ἀμμωνία	0.00150 »
Ὄργανικὰ σώματα	0.05700 »
Ἀνθρακικὸν ὀξύ ἠνωμένον	0.29200 »
» * » ἐλεύθερον	8.8 κυβ. ἑκατοστόμετρα

Ὑδωρ Μακαρίας τῆς 30 Αὐγούστου.

Ἀέρια ἐλεύθερα	28.5 κυβικά ἑκατοστόμετρα
Σύνολον στερεῶν οὐσιῶν	0.35660 γραμμάρια
Χλώριον	0.11715
Θεικὸν ὀξύ	0.00629
Ἀσβεστος	0.13970
Μαγνησία	0.03180
Νιτρικὸν ὀξύ	ἔχνη
Νιτρῶδες ὀξύ	—
Ἀμμωνία	ἔχνη
Ὄργανικὰ οὐσία	ἔχνη ἐλάχιστα.

3) Πηγή Μεγάλο Μάτι.—Τὸ ὕδωρ τοῦτο λιμνάζει καὶ καθαίρεται μόνον ὁπότεν ἐργάζεται ἡ ἀτμάντλια τοῦ κ. Σκουζέ· εἶναι μὲν τὸ ἀφθονώτερον τῶν τοῦ Σουλίου, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον εἰς οἶαν νῦν εὐρίσκεται ἡ πηγή αὕτη κατὰστασιν νὰ γνωματεύσῃ τις περὶ τῆς πρὸς πόσιν χρησιμότητος αὐτοῦ, οἷα ἤθελε προκύψει, ἀφοῦ ἐκτελεσθῶσιν ἐπ' αὐτῆς τὰ ἀνω-

τέρω υποδειχθέντα υδραυλικά έργα. Τὸ ὕδωρ τοῦ Μεγάλου Ματίου, ὡς σήμερον ἔχει, εἶναι ὅλως ἀχρηστον πρὸς πόσιν ὡς ἐκ τῶν πολλῶν χλωριούχων καὶ νιτρικῶν ἀλάτων, τοῦ νιτρώδους ὀξέος, τῆς ἀμμωνίας καὶ τῶν ὀργανικῶν σωμάτων, ὧν γέμει. Οὐχ ἤττον ὁμῶς ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι καίτοι ἐμπεριέχει ἱκανὰ ἐγγευματικά ζυφία καὶ ὑδρόφυτα, διὰ τοῦ μικροσκοπίου ὁρατὰ γενόμενα, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἐν αὐτῷ, καὶ διὰ 700 πλάσις μεγεθύνσεως, ἀποικίας μυκήτων ἢ βακτηριδίων.

Μία λίτρα τοῦ ὕδατος τούτου περιέχει

Ἀέρια ἐλεύθερα	41.2	κυβικά ἑκατοστόμετρα
Σύνολον στερεῶν οὐσιῶν	1.06100	γραμμάρια
Χλώριον	0.54670	»
Θεικὸν ὀξύ	0.05210	»
Ἀσβεστον	0.17670	»
Μαγνησίαν	0.05490	»
Νιτρικὸν ὀξύ	0.02450	»
Νιτρῶδες ὀξύ	ἔχνη	»
Ἀμμωνίαν	0.00680	»
Ὄργανικὰς οὐσίας	0.18600	»

4) Πηγή Καλάμου τοῦ Ὁρωποῦ. — Τὸ ὕδωρ τοῦτο διακρίνεται κἄπως τῶν λοιπῶν κατὰ τοῦτο ὅτι ἐνέχει πολὺ τὸ πυριτικὸν ὀξύ καὶ τὴν ἀργίλλον καὶ περιέχει ὁμολογουμένως θαλάσσιον ὕδωρ, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ποσοστοῦ τῆς μαγνησίας, τοῦ χλωρίου καὶ τοῦ θεικοῦ ὀξέος· δὲν εἶναι ὁμῶς μεμολυσμένον ὑπὸ ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ προϊόντων τῆς σήψεως αὐτῶν· τοῦτο δὲ διότι ῥέει καὶ δὲν λιμνάζει.

Ἀέρια ἐλεύθερα ¹	20.5	κυβικά ἑκατοστά
Σύνολον στερεῶν οὐσιῶν	4.14	γραμμάρια
Χλώριον	2.68075	»
Θεικὸν ὀξύ	0.22830	»
Ἀσβεστον	0.27220	»
Μαγνησία	0.18105	»
Πυριτικὸν ὀξύ	0,09560	»
Νιτρικὸν ὀξύ	ἔχνη	
Νιτρῶδες ὀξύ	—	
Ἀμμωνία	ἔχνη	σημαντικῶς
Ὄργανικαὶ οὐσίαι	0.06080	

¹ Ἡ φιάλη ἐν ἧ μετεκομίσθη τὸ ὕδωρ τοῦτο ἦτο κακῶς πεπωμασμένη, ὅθεν εἶναι πιθανὴ ἡ ἀπώλεια ἀερίων.

Ἐπειδὴ τὰ ὕδατα τοῦ Σουλίου καὶ τοῦ Καλάμου ἔχουσιν ὀπωσδήποτε σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, παραθέτω ἐνταῦθα τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἀναλύσεως αὐτῶν, παραβάλλον αὐτὰ ἀφ' ἐνὸς πρὸς τὰ τοῦ ὕδατος τῆς πηγῆς la Mouillière τῆς γαλλικῆς πόλεως Besançon, ὅπερ κατὰ τὸν Wurtz θεωρεῖται ὡς τύπος ποτίμου ὕδατος καλοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ θέρος 1869 ἐκτελεσθεῖσιν ἀνάλυσιν τοῦ θαλασσίου ὕδατος τοῦ στενοῦ μεταξὺ Λαυρίου (Ἐργαστηρίων) καὶ Μακρονήσου.

Οὐσίαι περιεχόμεναι	la Mouillière	Λαυροῦ-ρεζα	Μακαρία 30 Αδγ.	Μακαρία 23 Αδγ.	Μεγάλο Μάτι	Κάλαμος	Θάλασσα Αἰγαίου
Ἀέρια ἐλεύθερα κυβ. ἐκ.	?	32,0	28,5	29,6	41,2	20,5	35,0
Σύνολον στερεῶν οὐσιῶν	0,30850	0,3933	0,35660	0,53660	1,0610	4,1400	38,845
Χλώριον	0,00165	0,0355	0,11715	0,11892	0,5467	2,6807	21,055
Θεικὸν ὀξύ	0,0036	0,0004	0,00629	0,01086	0,0522	0,2283	2,699
Βρώμιον	—	—	—	—	—	?	0,282
Ἀνθρακικὸν ὀξύ	0,1544	0,1240	?	0,29200	?	?	0,095
Πυριτικὸν ὀξύ	0,0250	?	ἔχνη	?	ἔχνη	0,0956	ἔχνη
Νάτριον	0,0092	?	?	?	?	?	11,277
Κάλιον	?	?	?	?	?	?	0,188
Ἀσβεστον	0,14644	0,1617	0,1397	0,1413	0,1767	0,2722	0,390
Μαγνησία	0,0130	0,0078	0,0318	0,0354	0,0549	0,18105	2,263
Ἀργίλλος	0,0043	ἔχνη	ἔχνη	ἔχνη	ἔχνη	πολλή	?
Σιδήρου ὀξείδιον	—	—	ἔχνη	ἔχνη	πολὺ	ἔχνη	0,0045
Νιτρικὸν ὀξύ	0,0103	—	ἔχνη	0,0055	0,0245	ἔχνη	?
Ἀμμωνία	—	—	—	0,0015	0,0068	ἔχνη	—
Ὄργανικαὶ οὐσίαι	—	ἔχνη	ἔχνη	0,0570	0,1860	0,0608	ἔχνη

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων δρῶμενος ἀποφαίνομαι ἀδιστακτικῶς ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν πηγῶν τοῦ Σουλίου δύνανται νὰ ἐνεργηθῶσι προπαρασκευαστικαὶ υδραυλικαὶ ἐργασίαι μετὰ μεγάλην ἐλπίδα ἐπιτυχίας καλοῦ πηγίου ὕδατος, ἐπὶ δὲ τοῦ ὕδατος τοῦ Καλάμου δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ δοκιμασία διὰ γαιστρυπάνου, ὅπως εὑρεθῇ τὸ ὕδωρ εἰς δρίζοντα ὑψηλότερον καὶ ἐξετασθῇ κατόπιν χημικῶς ὡς πρὸς τὸ κατάλληλον αὐτοῦ.*

* Ἀναστ. Κ. Χρηστομάκος.

* Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρείαν τῆς 22 Φεβρουαρίου τοῦ Φυσιογνωστικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΕΩΛΟΓΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
ΤΩΝ ΠΕΤΡΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

(Ανεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρείαν τῆς 22 Φεβρουαρίου
τοῦ Φυσιολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου).

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν γεωλόγων, οἵτινες ἐξήτασαν διάφορα μέρη τῆς χώρας ἡμῶν ἠγέρθη ζήτημα περὶ τῆς σχετικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν κρυσταλλοειδῶν σχιστολίθων καὶ τῶν σακχαροειδῶν ἀσβεστολίθων τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνδιαφέρει ἀμέσως ἡμᾶς, οἵτινες οἰκοῦμεν τὴν χώραν ταύτην, ἐθεώρησα καλὸν ν' ἀνακοινώσω τινὰ σχετικὰ περὶ αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀξιοτίμα μέρη τοῦ τμήματος ἡμῶν.

Ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματι, ἐν ᾧ πολλοὶ τῶν διασήμεων Γάλλων καὶ Γερμανῶν γεωλόγων ἐνησχολήθησαν δὲν καθυστερήσαμεν καὶ ἡμεῖς, τοῦναντίον πολλοῦ ἐν ταῖς ἡμετέραις συγγραφαῖς ἐξηγήσαμεν τὰς σκέψεις ἡμῶν, σκέψεις αἵτινες ἐβασανίσθησαν καὶ ἐξητάσθησαν δεόντως ὑπὸ τῶν ξένων.

Τὸ ἔδαφος τῆς ἑλληνικῆς χώρας συνίσταται κυρίως ἐκ πετρωμάτων.

α') Ὑδατογενῶν ἢ Ποσιδωνείων περιεχόντων ἀπολιθώματα.

β') Ὑδατογενῶν ἀνευ ἀπολιθωμάτων ἢ οὐπω ἐξηκριβωθέντων.

γ') Πυριγενῶν ἢ Πλουτωνείων.

δ') Ἡφαιστειογενῶν ἢ Ἡφαιστειῶν.

Μόνον περὶ τῶν πρώτων θὰ ὀμιλήσωμεν ἐνταῦθα διότι περὶ αὐτὰ στρέφεται τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα.

Κατὰ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἥτοι τοῦ ἐπιπάγου, φαίνεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ χώρα δὲν παρηκολούθησε τὰς ἀναδύσεις καὶ καταδύσεις, ἃς ἔπαθεν ἡ λοιπὴ Εὐρώπη, δι' ἃ δὲν ἐσχηματίσθησαν ὑπ' αὐτῆς ὑποστάθμαι ἐπομένως δὲ οὐδὲ ἔθρεψε τὴν ποικιλίαν τῶν ἐνοργάνων ὄντων καὶ τῶν φυτῶν ἐν ταῖς διαφόροις γεωλογικαῖς ἐποχαῖς. Ἡ ἀλληλουχία τῶν γνωστῶν γεωλογικῶν στιβαδογενῶν διαπλάσεων τῆς Καμβριανῆς, Σιλουριανῆς, Δεβονίου, Ἀνθρακοφόρου, Πενητεουσίου, Τριαδικῆς καὶ Ἰορσσίας, φαίνεται ὅτι ἐλλείπουσι παρ' ἡμῶν ἢ τοῦλάχιστον οὐδέποτε ἀνεκαλύφθη ἢ ἐξηκριβώθη τι ἐξ αὐτῶν.

Αἱ ἑλληνικαὶ στιβαδογενεῖς ὑποστάθμαι σύγκεινται κυρίως α') ἐκ κρυσταλλοειδῶν σχιστολίθων, μαρμαρυγιακῶν, χλωριτικῶν, ἀργιλλικῶν, ἀμφιβολικῶν κτλ. μεθ' ὧν συναλλάσσονται ἐφηρμοσμένοι στιβάδες σακχαροειδῶν ἀσβεστολίθων αἵτινες συνιστῶσι τὸ πλεῖστον τῶν νήσων, τὰς νοτιωτέρας ἄκρας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου β') ἐξ ἀσβεστολίθων συμπαγῶν, ἐκ ψαμμιτῶν, μάρμαρων, γεωδῶν, στιβάδων κτλ. αἵτινες κατέχουσι σχεδὸν τὰ ² τῆς ἐπιφανείας τῆς Πελοποννήσου καὶ μεγάλας ἐκτάσεις

ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Περιέχουσιν ἀπολιθώματα σαφῆ, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν δευτερογενῆ ἐποχὴν, ἰδίως δ' εἰς τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν, εἰς τὴν τριτογενῆ καὶ εἰς τὰς πλειστοκαίνους στιβάδας καὶ προσχώσεις.

Ἐντεῦθεν ἀρχεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, τοῦτ' ἔστιν εἰς ποίαν γεωλογικὴν διάπλασιν δεόν νὰ καταταχθῶσιν οἱ μὴ φέροντες ἀπολιθώματα ἢ ἀσαφῆ μόνον κρυσταλλοειδεῖς σχιστόλιθοι καὶ σακχαροειδεῖς ἀσβεστολίθοι (οἱ μάρμαροι), οὓς συντομίας χάριν, ὀνομάζομεν φυλλιτικὸν ἄθροισμα ἢ ἀπλῶς φυλλίτας.

Τινὲς τῶν γεωλόγων κατέταξαν τοὺς φυλλίτας εἰς ἀρχαιοτάτας γεωλογικὰς ἐποχὰς ἄλλοι δὲ κατατάσσουσιν αὐτοὺς εἰς ἐποχὰς πολὺ μεταγενεστέρως. Πρὸς ὅσον οἶόν τε σαφῆ κατὰληψιν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ διατελεῖ τὸ ζήτημα, ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ἐνταῦθα συνοπτικώτατα, χρονολογικῶς καὶ ἱστορικῶς τὰς ἀπὸ τῆς παλιγενεσίας τοῦ ἔθνους μέχρι τῆς σήμερον ἐξενεχθείσας παρὰ διαφόρων γεωλόγων γνώμας.

1ον. Ἐν ἔτει 1833 ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Γάλλων λέγει ὅτι οἱ φυλλίται τῆς Πελοποννήσου ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν τῶν κρητιδικῶν πετρωμάτων, εἰσὶ δὲ καθ' ὅλα παρεμφερεῖς ταῖς φυλλίταις τῆς Ἀττικῆς.

2ον. Ἐν ἔτει 1835—1839 ἀφ' ἐνός δ κ. Russegger καὶ 1841 ἀφ' ἑτέρου δ κ. Fiedler θεωροῦσι τοὺς φυλλίτας ὡς πρωτογενῆ ὑδατογενῆ πετρώματα. Ὁ πρῶτος μάλιστα ὑπάγει αὐτοὺς εἰς τὴν Καμβριανὴν διάπλασιν.

3ον. Ἐν ἔτει 1845 κατὰ πρῶτον δ κ. Sauvage ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς νεωτέρας σχετικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν φυλλιτῶν, οὓς κατέταξεν ἐπὶ τὸ κατώτατον στρώμα τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως, ἢ ἐπὶ τὸ ἀνώτατον τῆς Ἰορσικῆς. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐπενεχθεῖσα γνώμη καὶ τοι μὴ βασιζομένη ἐπὶ εὐρέσεως ἀπολιθωμάτων διεδώθη μεγάλως παρὰ τῆς ὀπαδοῦς τῆς θεωρίας τῆς μεταμορφώσεως τῶν φυλλιτῶν.

4ον. Ἐν ἔτει 1862 δ κ. A. Gaudry παρεδέχθη ἐν μέρει τὴν γνώμην τοῦ κ. Sauvage καὶ ἰδίως διὰ τὰς ἀνωτέρας στιβάδας τῶν φυλλιτῶν, ἃς θεωρεῖ ὡς ἀναλόγους πρὸς τοὺς τοῦ μεσαίου στρώματος τῆς κρητιδικῆς διαπλάσεως, ἥτοι τῶν ψαμμιτῶν, τῶν Ἰταλικῶν Ἀλπεων, οὓς καλοῦσι Macigno. Νομίζει ὅμως ὅτι αἱ κατώτεροι στιβάδες τῶν Πεντελησιῶν φυλλιτῶν εἰσὶ κατὰ πολὺ προσβύτεραι.

5ον. Ἐν ἔτει 1876 δ κ. Fuchs ὑπάγει τοὺς φυλλίτας εἰς τὴν κρητιδικὴν διάπλασιν, καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἀνάλογον στρώμα τοῦ Macigno τῶν Ἀλπεων.

6ον. Ἐν ἔτει 1877 — 1880 οἱ κ. κ. Bittner, Neumeyr καὶ Teller ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ σχεδιασθέντι γεωλογικῷ πίνακι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐβοίας, διήρσαν εἰς τρία μεγάλα τμήματα, ἅπαντα τὰ στιβαδογενῆ πετρώματα αὐτῆς.

α') Εἰς ἀνώτατον στρώμα περιλαμβάνον τοὺς ἰππουριτικούς ἀσβεστολίθους.

β') Εἰς μεσαῖον στρώμα περιλαμβάνον τὰ θραυσματοπαγῆ πετρώματα, τοὺς ψαμμίτας καὶ ἀργιλλικοὺς σχιστολίθους (Macigno).

γ') Εἰς κατώτατον στρώμα περιλαμβάνον τοὺς ἀσβεστολίθους.

Τὴν αὐτὴν κατάταξιν ἐφήρμοσαν διὰ τοὺς φυλλίτας τῆς Ἀττικῆς, πρὸς οὓς ἀποδίδουσιν ἀνάλογον σχετικὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν ἦτοι:

α') Εἰς ἀνώτατον στρώμα, μαρμάρους τῆς ἐπιφανείας ἀναλόγους πρὸς τοὺς ἱππουριτικούς ἀσβεστολίθους.

β') Εἰς μεσαῖον στρώμα, σχιστολίθους με ἐναλλαγὰς μαρμάρων, ἀνάλογον πρὸς τὸ Macigno.

γ') Εἰς κατώτατον στρώμα μαρμάρων ἀποτελούντων τὴν βᾶσιν τοῦ Ἰμμητοῦ καὶ τῆς Πεντέλης.

Ἦν ἔτι 1869, 1875, 1878 καὶ 1879, πολλαχοῦ ἐν ταῖς ἐλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ δημοσιευθείσαις ἡμετέρας συγγραφαῖς (ὡς καταθέτω σήμερον εἰς τὸ προεδρεῖον), διαπραγματεύομαι τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς σχετικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν φυλλιτῶν, οὓς ἐν ἔτει 1875 εἶχον κατατάξει κατὰ πρώτην φοράν εἰς ἀνώτατον, μεσαῖον καὶ κατώτατον στρώμα. Ἀπολιθώματα δὲν εὑρον ἐκτὸς ἀσφαροῦς τινος κρηνοειδοῦς ἐκ τῆς Σιλουριανῆς διαπλάσεως. Ἐνεκα τῆς ἀσφαρίας τῶν εὐρεθέντων ἀπολιθωμάτων ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνωτέρω ῥηθέντων συγγραφέων, οὐ μόνον δὲν ἀπεδέχθη ἀβασανίστως τὴν γνώμην αὐτῶν ἀλλὰ πολλαχοῦ ἐξέφρασα τὰς ἀμφιβολίας μου.

Ὁ κ. Seebach ἐν Βιέννῃ ἀντέστη κατὰ τῆς ἐξενεχθείσης γνώμης περὶ τῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν μαρμάρων τῆς Πεντέλης, ἣν ἀποδίδουσιν αὐτοῖς οἱ ῥηθέντες κύριοι Bittner, Teller καὶ Neumeyr, ὡσαύτως δὲ ἀντέστη καὶ ὁ κ. Bücking, ὅστις ἐν ἔτει 1881 ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Γερμανικῆς γεωλογικῆς ἐταιρείας ἐκθέτει ἐν ἐκτάσει τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐγὼ εἶπον ἡμῖν σήμερον ἐν ὀλίγοις. Ἐν τέλει δὲ τῆς πραγματείας ταύτης ὁ κ. Bücking λέγει: «Μόνον νεώτεροι ἔρουναι ἀκριβεῖς, ὡς διατείνονται καὶ οἱ κ. κ. Γωδρὺ καὶ Κορδέλλας δύνανται νὰ καταδείξωσι κατὰ πόσον τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Sauvage διεγερθὲν διὰ τὴν Ἑλλάδα ζήτημα, εἶναι βᾶσιμον.»

Ἐπὶ δὲ τῷ σκοπῷ τῆς ἀκριβεστεράς μελέτης τῶν πετρωμάτων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς σχετικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἀφίκοντο ἐνταῦθα οἱ καθηγηταὶ τῆς γεωλογίας καὶ δρυκολογίας κ. κ. Bücking καὶ Lepsius, οὓς ἔχομεν τὴν τιμὴν σήμερον νὰ ἔχομεν ἐν μέσῳ ἡμῶν.

Ἴσως αἱ νεώτεροι ἔρουναι καταδείξωσι τὸ ἀληθές τῆς γνώμης τοῦ κ. Sauvage, κατ' ἐμὴν ὁμῶς γνώμην τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ κρυσταλλοφυοῦς ἀσβεστολίθου τῆς Πεντέλης ἀναλόγου τοῦ τῆς Λαυριωτικῆς, τοῦ κειμένου ἐπὶ τῶν γρανιτῶν, εἰσι κατὰ πολὺ πρὸς βύτηρα τῆς κρητιδιτικῆς διαπλάσεως.

Α. Κορδέλλας.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΘΜΗΡΟΥ ΚΕΦΑΛΗ

Τῶν πλείστων ἀρχαίων συγγραφέων ποιητῶν τε καὶ πεζογράφων αἱ φερόμεναι τὸ πάλαι εἰκόνες, πολλαπλασιαζόμεναι μετεδίδοντο ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα μέχρι οὗ πολλὰί τούτων περιῆλθον μέχρις ἡμῶν. Ὅτι δὲ τὰ μέχρις ἡμῶν περιωθέντα λείψανα ταῦτα τῆς ἀρχαίας τέχνης ἦσαν ἀπεικάσματα ὠρισμένων ὀνομαστῶν προσώπων γνωστότατον ὑπάρχει ἢ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν εἰκόνων αἴτινες φέρουσι πολλακίς ἀναγεγλυμμένον τὸ ὄνομα τοῦ εἰκονιζομένου ἢ ἐκ παραβολῆς πρὸς τε τὰ προηγουμένως ἀποκαλυφθέντα ὅμοια ἀπεικονίσματα καὶ πρὸς τὰς ἐπὶ νομισμάτων παραστάσεις, ὅσάκις τὸ πρόσωπον τὸ ἀπεικονιζόμενον καὶ διὰ τῆς ἐπὶ νομισμάτων ἀναγραφῆς ἐτιμήθη.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων συγγραφέων οἱ ποιηταὶ φέρονται ἐτιμήθησαν περισσότερο διὸ καὶ ἡ τέχνη περισσοτέρας τούτων διέσωσεν εἰκόνας ἢ τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς τοῦ λόγου εἶδει διαπρεψάντων. Ἐν τοῖς πρώτοις τὰ μάλιστα ὁ θεὸς ἐτιμήθη Ὁμηρος, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων εἰκόνων αὐτοῦ καὶ τῶν νομισμάτων ἔστιν εἰκάσαι. Ἐκ τῶν παλαιῶν Πλίνιος ὁ φυσιοδίφης ἐθεώρει τὰς τοῦ Ὁμήρου εἰκόνας ἀποκρύφους. «Quin immo etiam qui non sunt finguntur, pariuntque desideria non traditi vultus, sicut in Homero evehit». Ποικίλαι ἀπεδόθησαν τῷ Ὁμήρῳ φυσιογνωμίαι καὶ διαφόρως διεμορφώθη τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ, ἔνεκα δὲ τούτου ἀκριβῶς μόνη ἢ τοῦ Πλινίου γνώμη δύναται νὰ ἔχη κύρος μεῖζον.

Ἐκτὸς τῶν εἰκόνων καὶ νομὸι φαίνεται ὅτι ἰδρῶθησαν τῷ Ὁμήρῳ ὡς παρὰ Κικέρωνι, Στράβωνι καὶ Πλινίῳ δείκνυται. Τοὺς νομοὺς τούτους ἴδρυσαν οἱ Σμυρναῖοι καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ. Ὁ Λουκιανὸς ἐν τῷ Δημοσθένους ἐγκωμίῳ ἀναφέρει ρητῶς ἄγαλμα τούτου. Καὶ ὁ Αἰλιανὸς. «Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ κατασκευάσας Ὁμήρου νεῶν... κύκλῳ τὰς πόλεις περιέστησε τοῦ ἀγάλματος, ὅσαι ἀντιποιοῦνται τοῦ Ὁμήρου.» Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ὁμῶς νομὸι οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὅτι ἦσαν ἢ ἠρῶα τιμητικὰ ἰδρυσθέντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὁμήρου ἐν οἷς καὶ τοῦ Ὁμήρου ἢ εἰκὼν ἐτρηεῖτο καὶ ἐξ ἀντιγραφῶν μετεβόθη μέχρις ἡμῶν.

Κοινῶς πολλὰί φέρονται ὡς Ὁμήρου προτομαί, δύο ὁμῶς τούτων αἱ κυριώτεραι θεωροῦνται καὶ ὡς γνήσια ἀντίτυπα παλαιοῦ τινος ἀγάλματος αὐτοῦ. Καίτοι ὁμῶς ἀμφοτέραι αἱ κεφαλαὶ θεωροῦνται ὡς ἀναφερόμεναι εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον φαίνεται ὅτι μόνον ἢ ἐτέρη ἢ ἐν τῷ τοῦ Καπιτωλίου Μουσεῖῳ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἡ μόνη ἀληθὴς τοῦ Ὁμήρου εἰκὼν, ἥτις καὶ πολλακίς ἀσφαλεῖς ἀποδείξεις ἔχει περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῆς, ὡς

παρκατιόντες καταλέξομεν. Ἡ δ' ἑτέρα καὶ ταύτης τῆς πρώτης πολὺ ἀρίσταται ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ ἄλλας ἀποδείξεις τῆς παραστάσεως αὐτῆς οὐδόλως ἔχει. Ταύτην τὴν δευτέραν μᾶλλον δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὡς κεφαλὴν Σοφοκλέους, πρὸς τὸ σωζόμενον ἄγαλμα τοῦ ὁποίου ὁμοία εἶναι ἡ Ὀμήρου, καθ' ὅσον ἐλλείπει ἀπ' αὐτῆς τὸ μετὰ αὐστηρότητος γλυκὺ τῆς γεροντικῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς τοῦ ἔπους καὶ τὸ ὑπὸ τῶν ἐτῶν βραδύ τῆς πολιᾶς κεφαλῆς καὶ τὸ ξηρὸν τῶν τε διηυλακωμένων παρειῶν καὶ τοῦ γενείου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἢ στρυγνότης καὶ τοῦ μετώπου τὸ ἐρρυτιδωμένον, χάρις δὲ καὶ νεάζον τι μᾶλλον ἐπιλάμπει ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου μορφῆς καὶ σὺνικησία, τὸ ἐναντίον πρὸς τὸ λίαν δύσκαμπτον τῶν ἐτῶν τῆς ἑτέρας.

*Ἐσχατον δὲ πάντων οὐδόλως συμφωνεῖ ἡ παράστασις τῆς κεφαλῆς ταύτης, πρὸς τὴν τοῦ ἐπιτηδειοτάτου καὶ διὰ μιᾶς πολλὰκις λέξεως γραφῆς, τοῦ χαριστάτου Λουκιανοῦ, λέγοντος «*ἴστε δήπου τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ τῶν Πτολεμαίων νεῶ, τὸν καθειμένον τὰς κόμας*» (Δημοσθ. ἐγκ. 2.). Καὶ ἡ τοῦ Καπιτωλίου Μουσείου παράστασις καὶ ὁ Λουκιανὸς εἰκονίζουσι καθειμένον τὰς κόμας τὸν Ὀμηρον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ προτομὴ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος.

*Ὅτι δ' ἡ τοῦ Καπιτωλίου κεφαλὴ τὸν Ὀμηρον εἰκονίζει κατὰδηλον ἐξ ἐπιγράμματος ἑλληνικοῦ ἐπὶ Ἑρμοῦ φέροντος ὁμοίαν κεφαλὴν ἐν τῇ Φαρνεσίῃ συλλογῇ. Τοῦ Ἑρμοῦ τούτου εἶχεν ἀποκαλυφθῆ προῶτον τὸ σῶμα, εἶτα δ' ἐν τῇ αὐτῇ ἀνασκαφῇ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀμύζουσα εἰς τὴν προηγουμένως ἀνευρεθεῖσαν στήλην.

*Ὀλόκληρον ἀγαλμάτιον τοῦ Ὀμήρου μετὰ ταινίας ἢ στροφίου περὶ τὴν κεφαλὴν, ὁμοιοτάτην πρὸς τὴν τοῦ Καπιτωλίου φέρεται καὶ παρὰ Ἰωάννη Φάβρω ἐν τῷ *Imagines illustrium ex bibliothecae Fulvii Ursini*.

*Ἡ δὲ περὶ τῆς ὁμοιότητος βεβαιότης τῆς τοῦ Καπιτωλίου κεφαλῆς ἀσφαλίζεται ἐκ προτομῆς μαρμαρίνης ἐν τῷ κήπῳ Cesi ἐν Ῥώμῃ, μετὰ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου ἐπὶ τοῦ στήθους, ὁμοίως πρὸς ἐκείνην, ἐκδοθείσης παρὰ Bottari (ἐν τῷ *Museo Capitol I. pl. 54*). Ἐνισχύεται δ' ἔτι μᾶλλον ἡ βεβαιότης ἐξ Ἑρμοῦ τῆς αὐτῆς φυσιογνωμίας καὶ μετὰ ταινίας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἧτις καλύπτεται ὑπὸ πέπλου, ὡς ἐν ἀποθεώσεσιν εἶθιστο. Ὁ Ὀμηρος οὗτος οὕτω φέρων τὸ κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φαίνεται καὶ ἐπὶ ἀργυροῦ τῆς Ἡρακλείας ἀγγείου. Τὸ κάλυμμα τοῦτο ἦτο σύνθετος ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν αὐτοκρατεριῶν μετὰ τὴν ἀποθέωσιν εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὅτι ἦτο Ὀμηρος οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ἀλληγορικὴν παράστασιν τῆς Γιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἔχει διὰ δύο ἐγγύς κειμένων γυναικῶν, ὡς θυγατέρων πρὸς τῷ πατρὶ.

*Ἡ δ' ἐν Ἀθήναις ἀνευρεθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ μουσείου τῶν

Ἡπειραίων ἀγορασθεῖσα κεφαλὴ, 0,25 περίπου ἑκατοστῶν ὕψος ἔχουσα ἀπὸ ἄκρου τοῦ πώγωνος, εἶνε μὲν ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Καπιτωλίου καὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ γενείου καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ταινίαν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν ὄψιν, ἰδίως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς παρειάς, ἡ ὅλη ἐργασία ὅμως αὐτῆς δὲν δεικνύει ἐπιμέλειαν μεγάλην ἐν τῇ ἀντιγραφῇ, τοῦ δὲ μετώπου αἱ ρυτίδες οὐδόλως προδίδουσι δύναμιν ἐν τῇ ἀποτυπώσει, ὡς εἶνε κτεσκευασμένοι. Καθ' ὅλα ὅμως τὰ ἄλλα συμφωνεῖ πρὸς τὸν χαρακτῆρα ἐκείνης τοῦ Καπιτωλίου, ἧς ἐξείρετος ἢ ἀποτύπωσις καὶ ἔμπνευσις.

Αὕτη δ' αὕτη τοῦ Καπιτωλίου εἶνε πάλιν Ῥωμαϊκὸν κατασκευάσμα ἐξ ἑλληνικῶν πρωτοτύπων ἢ ἐκ παλαιῶν εἰκόνων τοῦ ποιητοῦ οἷα ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἧτις, κατὰ Παυσανίαν, μετὰ τῆς τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἄλλων ἔκειντο Σμικύθου ἀναθήματα. (Παυσ. Ἡλ. V, 26). Ταῦτα δ' ἔργα ἐστὶν Ἀργείου Διονυσίου. Ὁμοίον πρωτότυπον ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς ἐν τῇ τοῦ ναοῦ στοᾷ ἄγαλμα Ὀμήρου, κατὰ τὸν αὐτὸν Παυσανίαν (X. 24).

*Ἐτερον ἔργον εἰκονιστικὸν τοῦ Ὀμήρου ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει οὗ οἱ χαρακτῆρες, ὡς ὑπὸ Χριστοδώρου καὶ Κεδρηνοῦ ἀναγράφονται καθ' ὅλα συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς τῆς νῦν ἀνευρεθείσης κεφαλῆς. Ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦν χαλκῆ καὶ ἔκειτο ἐν ταῖς τοῦ Ζευζίππου θέρμαις, κατεστράφη δ' ὑπὸ τοῦ πυρός. Ἀντὶ πάσης ἄλλης περιγραφῆς τῆς κεφαλῆς ἐκείνης παρατίθημι ἐνταῦθα τὴν τοῦ Χριστοδώρου περιγραφὴν ὡς κεῖται παρὰ Bruncck (ἐν ἀναλέκτων II. σ. 467).

*Ἰκτο μὲν ἀνδρὶ νοῆσαι

Γηραλέφ, τὸ δὲ γῆρας ἔην γλυκὺ. . . .

Αὐχένι μὲν κύπτοντι γέρων ἐπεσύρετο βότρως

Χαίτης, εἰσοπίσω πεφορημένους ἀμφὶ δ' ἀκουᾶς

Πλαζόμενος κεχάλαστο· κάτω δ' εὐρύνετο πώγων

Ἀμφιταθείς, μαλακὸς δὲ καὶ εὐτροχος οὐδὲ γὰρ ἦεν

Ὁξυτενής, ἀλλ' εὐρὸς ἐπέπτατο. . . .

Γυμνὸν δ' εἶχε μέτωπον. . . .

ἀμφὶ δ' ἄρ' ὄφρυς

Ἀμφοτέρως προβλήται.

. . . . Φαέων γὰρ ἐρημάδες ἦσαν ὀπωπαί,

Ἄλλ' οὐκ ἦν ἀλαφ' ἐναλίγκιος ἀνδρὶ νοῆσαι.

Δοιαὶ μὲν ποτὶ βαιὸν ἐκοιλαινοντο παρειαὶ

Γῆραὶ ρικνήνεντι κατὰσχετοι.

*Ὁ δὲ Κεδρηνὸς περὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνος θεωρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκλεισμένους καὶ εἰς τὴν περὶ τυφλοῦ τοῦ Ὀμήρου παράδοσιν ἀποβλέπων λέγει: «*Πώγων αὐτῷ ἀπλῶς καθέιτο, θρίζε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁμοία, ἐν τοῖς ἑκατέρωθεν τοῦ βρέγματος ἀραιουμένη. . . . ἕως μὲν ἦν ἔχουσα μετρίως πρὸς ἅπαντα ὄμματα δὲ συνημμένα τοῖς βλεφάροις*». (Κέδρ. Σύν. ἱστορικῆ).

Ἐξ ἀπάντων τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐν σχέσει πρὸς τὰς σωζομένας προτομάς ἢ νῦν ἀνευρεθεῖσα ἐξάγεται ὅτι ὁμοιάζει μὲν πρὸς τὴν τοῦ Καπιτωλίου, ἔνεκα ὅμως μικρῶν τινῶν παραλλαγῶν ἀπὸ ταύτης, καίπερ ἔχουσα τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι μίμησις Ῥωμαϊκῆ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει καταστραφέντος χαλκοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ὀμήρου. Τοῦτο δ' ἐπιβεβαιούται καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐργασίας τῆς κεφαλῆς. Διότι καὶ αἱ ρυτίδες αἱ ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τινὰ διαξέσματα ἐπὶ τοῦ στροφίου ἢ τῆς ταινίας καὶ ἐν γένει τὸ παρατηρούμενον ξηρὸν τῆς ἐργασίας καὶ δύσκαμπτον δὲν εἶνε οὔτε ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔγεινεν ἔργον τι ἀποδίδονται, οὔτε ἐκ τῶν εἰς ἀπειρίαν τοῦ τεχνίτου ἀναφερομένων, ἀλλ' εἶναι αὐτῆς ταύτης τῆς ἀπομιμήσεως τοῦ χαλκοῦ σαφῆ δείγματα, ἅτινα φαίνονται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἔργων ἀντιγράφων πλαιῶν ἐκ χαλκοῦ παραστάσεων, οἷος εἶνε ὁ Πλοῦτος τοῦ Κηφισοδότου ἢ ὁ ἐκ τῶν Ἀλῶν παις ὁ τοῦ Μουσείου τοῦ Πειραιῶς, ἐφ' οὗ περὶ τῆς ἀπομιμήσεως ὁμοίως πῶς ἐργασίᾳ ἐν τισιν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὀμήρου ἐφέρετο ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἐπὶ νομισμάτων. Τοιοῦτο τῶν Ἀμαστρικῶν μετὰ Ὀμήρου ἐνεπιγράφου ἀφ' ἑνός, ὅπισθεν δὲ μετὰ Ῥώμης νικητρίκας. Ὁμοίον τὸ τῆς Ἰουμιάς ἐκ τῶν πόλεων τῶν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ ἐριζουσῶν, ὅπερ ἔφερε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀμήρου μετὰ τῆς λέξεως **ΙΗΤΩΝ** ἀφ' ἑνός, ὅπισθεν Ἀθηναῖς. Ὁμοίον Ἰητῶν ὑπάρχει μετὰ ὀνόματος Ὀμήρου.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὅμως παρατηροῦνται παρακλίμακαί τινες, αἵτινες διάφορον καθιστῶσι τὴν κεφαλὴν τῶν ἤδη γνωστῶν καὶ ἐξ ὧν οὐδὲν πλεον δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν νῦν ἀνευρεθεῖσαν κεφαλὴν ἢ ὅτι δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, διότι, ὡς εἶπον ἤδη, ὡς ἐξαγόμενον ἐν συνόλῳ πορίζομεθα ὅτι αὕτη μὲν εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀμήρου αἱ δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων οὔτε πρὸς ταύτην οὔτε πρὸς τὴν τοῦ Καπιτωλίου ὁμοιάζουσαι καὶ ἀτελεῖς τινὰς φέρουσαι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄλλων ὑποδειγμάτων μιμήσεις.

Τὸ πρωτότυπον τῆς κεφαλῆς ταύτης, οἰονδήποτ' ἂν ᾖ, θὰ ἔχη βεβαίως τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις εὑρισκομένου ἀγάλματος αὐτοῦ ὅπερ νοεῖ καὶ ὁ Λουκιανὸς διὰ τοῦ «*Ἴστε δῆπου τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ τῶν Πτολεμαίων νεώ, τὸν καθειμένον τὰς κόμας*» διαγράφων ὡς ἀριστος τεχνίτης δι' ἀπλῆς γραμμῆς τὸν κύριον χαρακτῆρα τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς συμπλήρωσιν τῆς ὅλης Ὀμηρολογίας ἐπιπροστίθημι ὅτι καὶ Ἀρχελάου ἐσώζετο ἔργον ἐν Πριήνῃ δόξαν ἢ ἀποθέωσιν εἰκονίζον Ὀμήρου ἐν ἀναγλύφῳ.

Καὶ ἡ ζωγραφικὴ δὲ παρέλασε τὴν ἀποτύπωσιν τῆς εἰκόνης τοῦ ποιητοῦ διότι κατ' Αἰλιανὸν (H. 4. Π'. 22) ὁ Γαλάτων *ἔγραψε τὸν μὲν Ὀμηρον αὐτὸν ἐμοῦργα, τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς τὰ ἐμμεμεμένα ἀρομέ-*

ρους» ἀγνωστον ποῦ, πιθανὸν δ' ὅτι ἐν τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναῶ τῷ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος ἰδρυθέντι.

Ἰάκωβος Χ. Δραγάτης.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΧΑΛΚΟΥΝ ΑΘΗΝΑΙΚΟΝ

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ἀφίροντες κατὰ μέρος τὸν στερεότυπον καὶ ἀρχαῖκόν τῆς Ἀθηναῖς καὶ γλαυκὸς τύπον, τὰ ἐπὶ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων γραμμῶν, μονογράμματα, τὰ πάρεργα σύμβολα καὶ τὴν ἀτελείτητα ποικιλίαν τῶν ἐκ τῆς μυθολογίας εἰλημμένων παραστάσεων, θέλομεν ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς τρεῖς καὶ πλεον χιλιάδας, ἐὰν δ' εἰς ταῦτα προσέσωμεν καὶ τὰ νομισματικὰ μνημεῖα ὄντως ἢ τῶν Ἀθηναίων πόλις κατέχει τὴν λαμπροτέραν καὶ πλουσιωτέραν θέσιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ νομισματικῇ.

Πολλοὶ κατὰ καιροῦς νομισματολόγοι ἠσχολήθησαν ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἀθηναϊκῶν νομισμάτων, σοφὰς δὲ καὶ λίαν ἐνδιαφερούσας μονογραφίας καὶ μακρὰς διατριβὰς ἐδημοσίευσαν. Πλὴν δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὸ τελειότερον σύγγραμμα, τὸ περὶ τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν νομισμάτων πραγματευόμενον, εἶναι τὸ τοῦ E. Beulé, καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τότε βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, τὸ δημοσιευθὲν τῷ 1856 ὑπὸ τὸν τίτλον «*Les monnaies d' Athènes*». Ἐκτοτε πολλὰ ἀνεκδοτὰ νομισματα προσετέθησαν τῷ ἀθηναϊκῷ νομισματολογίῳ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπεχείρησε τὴν σύνταξιν συμπληρώματος καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν ἐσφαλμένων τοῦ περισπουδάστου τούτου συγγράμματος. Σκοπὸν ἔχοντες ν' ἀναπληρώσωμεν, κατὰ τὸ δυνατόν ἡμῖν, τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἐν ἄλλοις καιροῖς, ἀνακοινοῦμεν σήμερον τοῖς ἐταίροις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου ἐν σύμβολον χαλκοῦν τῶν θεσμοθετῶν, εὑρεθὲν ἐν Πειραιεῖ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1879, κείμενον δὲ ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύμβολον φέρει ἀφ' ἑνός τέσσαρας γλαυκὰς διευθυνούσας πρὸς κοινὸν κέντρον τοὺς πόδας· ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνω καὶ κάτω, ἀνά δύο φύλλα ἐλαίας μετὰ τοῦ καρποῦ, πῆριξ δὲ τὰ γράμματα **ΘΕ-ΣΜΟ-ΘΕ-ΤΩΝ** καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν μεγάλῳ σχήματι τὸ γράμμα **Α**. Κατιωμένον, 4 κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ Mionnet.

Ὁμοίον τῷ ἀνωτέρῳ περιγραφέντι συμβόλῳ, πλὴν φέρον ὅπισθεν τὸ γράμμα **Ε** καὶ ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίδιον, ἐδημοσίευσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Prokesh-Osten, (Ined. mein. Samml.) εἶτα ἐν διαφόροις περιοδικοῖς συγ-

γράμματα (Zeitschr. f. Num. t. III, p. 383) καὶ ὑπὸ τοῦ E. Beulé (les monnaies d'Athènes, p. 78—79). Τὸ πολύτιμον τοῦτο σύμβολον κεῖται νῦν ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βερολίνου.

Κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ιδέας τῶν νομισματολόγων E. Beulé, τοῦ σεβαστοῦ μοι καθηγητοῦ François Lenormant (La monnaie dans l'antiquité, t. I, p. 69—70) καὶ τοῦ Fraenkel, ἦτο, ἢ εἰσιτήριοιον χρησιμεῖον ἀποκλειστικῶς τοῖς θεσμοθέταις κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν συνελεύσεων, εἰς ἃς προήδρευον, ἢ δηλωτικὸν τοῦ τμήματος ἢ τοῦ δικαστηρίου, εἰς ὃ ὑπήγοντο, διότι δέκα δικαστήρια ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, ἢ τμήματα, διακρινόμενα διὰ τῶν δέκα πρώτων γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἢ τελευταῖον καθ' ἑμᾶς, παραστατικὸν ἀξίας διδόμενον τοῖς θεσμοθέταις ἀντὶ μετρητῶν πρὸ τῶν συνεδριάσεων καὶ τῶν συνελεύσεων. Πλὴν καὶ τὰς τρεῖς ταύτας ἐκδοχὰς ἰσοδυναμεῖς νὰ παραδεχθῶμεν, τούτεστιν ὅτι τὸ χαλκοῦν τοῦτο σύμβολον ἦτο ταυτοχρόνως εἰσιτήριοιον, δηλωτικὸν τοῦ τμήματος, ὡς ἐκ τῶν ὀπισθεν γραμμάτων καὶ παραστατικὸν ἀξίας.

Τίνας δὲ οἱ θεσμοθέται καὶ ποία ἀκριβῶς ἢ δικαιοδοσία αὐτῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ν' ἀναπτύξωμεν, ἀπλῶς λέγομεν, πρὸς περισσοτέραν ἐξήγησιν τοῦ ἀνακοινωθέντος συμβόλου, ὅτι οἱ θεσμοθέται ἦσαν οἱ ἐξ τελευταῖοι ἄρχοντες, ἢ προεδρεύουσα ἀρχὴ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων καὶ τῶν συνελεύσεων, οἱ φύλακες τῶν νόμων, τέλος, κατὰ τὸν Αἰσχίνην 3,38, ἢ ἀρχὴ ἐκεῖνη ἢ διορθοῦσα τοὺς νόμους, καθ' ἕναστον ἐνιαυτόν, ἀκριβῶς ἐξετάσασα καὶ σκεψαμένη εἴ τις ἀναγγέλλεται νόμος ἐναντίος νόμῳ, ἢ ἄκυρος ἐν τοῖς κυρίοις, ἢ εἴπου εἰσὶ νόμοι πλείους ἐνὸς ἀναγγεγραμμένοι περὶ ἐκάστης πράξεως.

Ἀλέξανδρος Ν. Μελετόπουλος

ΠΕΙΡΑΙΑΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Α'. Ἡρας κεφαλή.—Μεταξὺ τῶν ποικίλων μορφῶν τῶν ἀγγείων, ἅτινα μέχρι τῆς σήμερον ἐπλούτισαν τὰ διάφορα μουσεῖα, κομψότατα τὴν περιγραφὴν εἶνε τὰ ἀπομιμούμενα μέρη ὠρισμένα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, συνήθως κεφαλᾶς, ἀλλὰ καὶ πόδας δολογύφως. Ὅμοια τούτοις τὰ ἐπὶ τῆς πρόσθεν ἐπιφανείας ἔκτυπον μόνον παραστάσιν συνήθως φέροντα, διὰ χρωμάτων συνήθως κεκοσμημένην, τὰ δ' ὀπισθεν χρώματι μέλανι μετὰ γανώσεως ἐπικεχρισμένα. Τούτων ἀπάντων ἀξία λόγου τὰ κεφαλᾶς εἰκονίζοντα, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἄλλη τις μορφή τῶν ληκύθων τῶν ταπεινῶν, τῶν ἀνευ βάσεως, τῶν ὀγκουμένων τὸ σῶμα καὶ διὰ τὸν χρωματισμὸν τὸν ζωηρὸν καὶ τὸ τέλειον τῆς γανώσεως ἐξέχοντα.

Τοιοῦτον ἐν περιελθὸν πρὸ τίνος εἰς χειρᾶς μου καὶ παρ' ἐμοὶ διατηρούμενον, ἀναμφηρίστως Ἡρας κεφαλὴν εἰκονίζει. Τὸ ὄλον σωζόμενον ὕψος

τοῦ ἀγγείου εἶνε 0,10. Ἡ θεὰ φέρει ἀπλοῦν στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀνευ διακόσμου τινός. Ἡ κόμη εἰς δύο διηρημένη περικοσμεῖ τὸ μέτωπον καὶ τὴν ἄλλην ὄψιν εἶτα δὲ κατέρχεται εἰς δύο παχεῖς βοστρύχους μέχρι τῶν ὤμων. Ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶνε ἐπικεχυμένη μετὰ τοῦ σοβαροῦ χάρις τις. Ἐπὶ τῶν ὠτῶν φέρει ἐνώτια δισκοειδῆ, ἅτινα ἐπ' οὐδεμιᾶς τῶν σωζομένων εἰκόνων τῆς θεᾶς φαίνονται. Ἀρχὴ δὲ χιτῶνος ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ λαιμοῦ μόλις ὑποφαίνεται. Καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ ἐπὶ τῆς κόμης διακρίνονται ἔχνη χρωματισμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ στέμματος, ὅπερ ἀποτελεῖ εἶδος κυματίου. Σαφέστατα δὲ δεικνύται ὁ τῶν χειλέων χρωματισμός. Εἰς τὸν χρωματισμὸν τοῦτο ἀποδοτέον τὴν τῶν κοσμημάτων τῶν ἀναγλύφων ἀπὸ τοῦ στέμματος ἔλλειψιν, καθ' ὅσον ταῦτα βεβχίως θὰ ἦσαν ἀπεικονισμένα χρώμασι.

Τὰ ὀπισθεν μελαίνῃ βροφῇ κεκαλυμμένα οὐδὲν τὸ ἴδιον δεικνύουσι. Δυστυχῶς ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ ἀγγείου τούτου ὁ λαιμὸς ὅλος μετὰ τῶν χειλέων καὶ ἡ λαβή.

Β'. Δύο ἐπιτύμβιοι λίθοι.—Ἀμφότεροι οὗτοι κεῖνται ἐν τῇ κατὰ τὸ Νοσοκομεῖον Πειραιῶς οἰκίᾳ Κατσούλη. Ὁ ἕτερος τούτων εἶνε ὕψους 0,68, πλάτους 0,35 καὶ πάχους 0,09 περίπου. Φέρει ἐντὸς τετραγώνου ἀναγλύφου, οὗ αἱ δύο ἄνω γωνίαι κοσμοῦνται ὑπὸ δύο μικρῶν δεκαφύλλων ῥοδάκων, ἀψίδα, ἧς τὸ τόξον εἰς τρεῖς διακεῖται ταινίας. Ἐντὸς τῆς ἀψίδος ταύτης ἴσταται νεκρὸς κατὰ μέτωπον βλέπων, φέρων χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἀφίνει ἀκάλυπτον τὴν δεξιὰν μετὰ τοῦ στήθους, περιβάλλει τὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν ποδῶν ἀνέρχεται καὶ καταπίπτει ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰς πτυχάς. Ἡ δεξιὰ χεῖρ ἀνυψωμένη ἀποτελεῖ γωνίαν δεξιὰν κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἔχει δὲ τι διὰ ταύτης, οἶονεὶ κύλινδρον. Ἡ ἀριστερὰ συγκρατοῦσά πως τὴν καταπίπτουσαν τοῦ ἱματίου ἄκραν ἀπτεταί πως παρακειμένου μικροῦ Ἑρμοῦ τῆς τετραγώνου ἐργασίας ἐπὶ βάσεως ἀξέστου ἰδρυμένου.

Ἡ ἐργασία ἀτελής καὶ ἡ τέχνη δ' οὐχὶ καλή.

Ἄνωθεν τῆς ὄλης ταύτης παραστάσεως ἐν τρισὶ στίχοις δηλοῦται ἡ παράστασις ᾧδε :

Α]Ξ[ΧΙΝ]ΗΞ
ΑΙΞΙ[ΝΟΥ
ΞΑΛΑΜΕΙΝ[ΙΟΣ

Ὁ δ' ἕτερος λίθος ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ κείμενος εἶνε στήλη ἢ πλάξ λευκοῦ μαρμαρίου, ὕψους 0,74 καὶ πλάτους 0,25, φέρουσα ἀετωμάτιον μετ' ἀκρωτηρίων. Ὑπὸ τὴν ταινίαν καὶ τὸ κυμάτιον εὐθύς τοῦ ἀετωματίου τὰ γράμματα τάδε :

ΒΙΟΤΗ
ΠΥΡΡΙΟΥ

ἄτινα μικρὸν μόνον τῆς πλακῶς κατέχοντα πρὸς τὰ ἄνω, τὸ λοιπὸν ὕψος γυμνὸν ἀφίνουσιν. Ὡστε ἡ πλάξ φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἐπιτυμβίων λίθων, ἄτινα ἐσχάτως ἀπεκαλύφθησαν ὅτι ἔφερον ἀντὶ ἀναγλύφου γραπτὴν τὴν παρὰ τῆσιν διὰ χρωμάτων.

Γ'. Δύο ἑλλειπεῖς ἐπιγραφαί. — Ἡ ἑτέρα τούτων ἐπὶ τεμαχίου βάρου λίθου λευκοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ Κατσούλη κεῖται. Τὸ τεμαχίον τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἔχνη ἐγγομφώσεως ἀνδριάντος. Τὰ σωζόμενα ἐπὶ τοῦ τεμαχίου γράμματα εἰσι τάδε :

. Α]ΘΜΟΝΕΥΞ
. ΞΑ ΦΑ]ΝΗΞ ΑΝΤΙΦΩΝΤΟΣ
. ΡΙΟΞ .

Ἡ δ' ἑτέρα παρὰ Ν. Χαντσηδημητρίου κειμένη εἶνε ἐπιγραφή λίαν ἐσθαρμένη καὶ αὕτη ἑλλιπὴς τὴν δεξιὰν πλευρὰν εἰς στίχους ὀκτὼ ἔχουσα ᾗδε :

.
.
ΓΥΡΑΣ ΕΞΑΚΙΣ [Χ]ΙΑ[ΙΑΣ [Ε
ΝΓΕΙΡΕ ΣΙΔΙΟΝΥΣ ΩΑΙΤ
ΝΑΙΤΩΝ ΠΙΟΒΑΚΩΝΕ
ΠΟΛΙΑΔΙΑΘΗΝΑΣ ΤΕ ΡΑΣ Α[ΡΓΥΡ
ΑΣ ΓΕΝΤΑΚΟΣ ΙΑΣ ΜΕ ΡΑ
ΤΩΝΑΝΤΙΠΟΛΛΩΝΑΥΤΑ [Η
ΡΩΟΣ ΣΙΕ ΙΚΕ ΙΑΤΩΝΨΗ
ΚΥΡΙΑΝΣ ΙΝΑΙΤΗΝΓΝΩΜΗΝ

Τὸ ὅλον σωζόμενον ὕψος τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε 0,65.

Δ'. Ἀθηνᾶς ἀγαλμα ἐκ Πειραιῶς. — Πρὸ δύο περίπου μηνῶν ἀνευρέθη ἐγγύς που τοῦ λιμένος τοῦ μεγάλου ἀγαλμάτιον ὕψους 0,35, ἄνευ κεφαλῆς δυστυχῶς λίθου λευκοῦ ὑποφαίου ἄξιον λόγου διὰ τὸν ῥυθμὸν μόνον αὐτοῦ. Καθ' ὅσον ἐπὶ τούτου διακρίνει τις καὶ τελειότητά τινα ἐν τῇ κατὰ μέρος ἐργασίᾳ σὺν τῷ σκληρῷ καὶ ἀποτεταμένῳ καὶ μέχρι ξηρότητος κανονικῶ τῶν πτυχῶν καὶ τῆς τοῦ ἄλλου σώματος διατάξεως. Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο παριστᾷ Ἀθηνᾶν, ὡς κατὰ δὴλον γίγνεται ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους Γοργονείου καὶ τῶν ἰχνῶν τῶν παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα τῆς ἀσπίδος.

Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, πλήρους σωζομένου, φαίνεται κατερχόμενον τὸ ἄκρον τοῦ βοστρύχου. Ἡ δεξιὰ ἐλλεῖπει ὅλως, ἡ δ' ἀριστερὰ ἀποκεκομμένη μέχρι που τοῦ ἀγκῶνος, ἢ μᾶλλον ὀλίγον ὑπὲρ τοῦτον φέρει ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ βραχίονος ἐξέχον ψέλλιον.

Ἡ θεὰ φέρει χιτῶνα ποδήρη, ἀχειρίδωτον μετὰ τυπικότητος μεγάλης ἐπὶ τῶν κάτω προσκολλώμενον ἄκρων, ἀφίνοντα δὲ ἐν μέσῳ τῶν δύο πο-

δῶν προεξέχουσιν βραεῖαν πτυχὴν, πρὸς τὸ κάτω μέρος μεταξὺ ἄκρων τῶν ποδῶν διανοιγομένην.

Ὅμοιαι δύο πτυχαὶ προεξέχουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σώματος, ταπεινότεραι καὶ πρὸς τὰ ἄνω, ὡς καὶ ἡ ἐν μέσῳ, μειούμεναι.

Ἐπὲρ τὸν χιτῶνα τοῦτον ἐπικάθηται διπλοῦς ἀχειρίδωτος μέχρι τῆς ἀρχῆς που τῶν μηρῶν καθικνουμένη καὶ εἰς πτυχὰς ὁμοίως κανονικὰς διηρημένη. Ζώνη στρεπτή, ὀφιοειδῆς συνέχει τῆς θεοῦ τὰ ἐνδύματα περὶ τὴν ὀσφύν, ἐπὶ δὲ τοῦ στέρνου, ἐπὶ ὑποφαινομένης τῆς αἰγίδος τὸ Γοργόνειον ἀναγέγλυπται.

Τὸ ὅλον ἀγαλμάτιον στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τοῦ ἀριστεροῦ πῶς ὑπεγειρομένου. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν τοῦτον πόδα, μικροῦ μέρους διαλείποντος, μικρὸν προεξέχει ὕψωμα ἐφ' οὗ τετρασυσμένον δηλοῦται τὸ ἴχνος τοῦ κύκλου τῆς ἀσπίδος.

Καὶ οὕτω μὲν ἔχει τὰ ἔμπροσθεν, τὸ δ' ἕτερον ἡμῖσι ὀπίσθεν, ἀτελῶς εἰργασμένον, δι' ἀπλῶν γραμμῶν δεδηλωμένας φέρον τὰς πτυχὰς καὶ εἰς γωνίαν συνερχόμενον τὸ ἄκρον τῆς αἰγίδος.

Τὸ ὅλον βαίνει ἐπὶ μικρᾶς βάσεως ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου τοῦ λίθου, ἥτις, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς δεικνύει ὅτι εἰς κοιλότητα ἄλλου ὑποβάθρου ἐνιδρυμένον ὑπῆρχε τὸ ἀγαλμα.

Ἐν ᾧ κατὰ τὸ ὅλον καλὸν τι προσπίπτει εἰς ὄψιν ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου τούτου, καὶ κατὰ μέρος δ' ἡ γλυφὴ ἱκανῶς καλὴ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ ποδός, ἐν τούτοις προδίδεται ἀμέλεια περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς στάσεως. Οὕτως δ' ἄκρος ἀριστερὸς πῶς εἶνε ἀποτετυπωμένος καθ' ὅλως διάφορον διεύθυνσιν ἢ ἡ κνήμη καὶ ὁ μηρός. Τοῦτο συνδυαζόμενον πρὸς τὸν ὅλον χαρακτήρα τοῦ ἔργου καὶ πρὸς ὅσα ἐν ἀρχῇ εἶπον τάσσει τοῦτο εἰς τὰ τοῦ μεταβατικοῦ ῥυθμοῦ λείψανα τῆς τέχνης.

Ε'. Ἀνάγλυφος ἐρωτικῆς ἀρπαγῆς παράστασις. — Ἐν Πειραιεὶ ὁμοίως ἐγγύς τοῦ λιμένος κατὰ τὴν ὁδὸν Φίλωνος ἀνευρεθεῖσα καὶ αὕτη κεῖται νῦν μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς παρὰ τῷ ἀνευρόντι κ. Βάθῃ.

Τὰ κατ' αὐτὴν ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει ὅτε καὶ εἰκὼν αὐτῆς δημοσιευθήσεται. Εἶνε δὲ τὸ ὅλον ἀνάγλυφον μικρὸν ὕψους 0,12, πλάτους 0,16 ἐπὶ λίθου λευκοῦ.

Ἰάκ. Χ. Δραγάτσης.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΟΥ

1

ΘΗΣ ΚΕΙΑ ΠΟΛΥΝΕΙΚΗ ΤΩ
ΠΛΥΚΥΤΑΤΩ ΤΕΚΝΩ
ΕΖΗΣ Α ΤΕΚΟΥΣ Η Χ ΕΙΚΟCΙ ΕΤΗ
ΑΜΕΝΠΤΩC ΚΑΙ C ΕΜΝΩC ΖΗCΑCΑ ΘΕΟΔΟ
ΤΗ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΜΑΙ—ΜΝΕΙΑC ΧΑΡΙΝ

Εύρηται ἐν ἐπιγράμματα ἐπιτυμβίῳ ἐν τῷ χωρίῳ «Κουντουριώτισσα» ἀπέχοντι 1' 1/2 περίπου ὄρας ἀπὸ τοῦ Δίου (τῆς Μαλαθριζῆς). Αὐτόθι ὑπάρχουσιν ἐπιτύμβιοι πολλοὶ λίθοι, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ εἰσὶ λίαν ἴδυσανάγνωστοι.

2

ΚΟΜΝΙΑ ΑΝΤΙΓΟΝΑ ΤΙΤΩ ΤΙΒΕΡΙΑΝΩ
ΠΑΡΜΕΝΙΩΝΙ ΤΩ ΕΑΥΤΗΣ ΑΝΔΡΙ
ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ

Ἐπὶ ἔργου ἐν τῷ χωρίῳ «Στυπῖω» ἡμίσειαν περίπου ὄραν ἀπὸ τῆς Κουντουριώτισσης καὶ ἐγγύτερον τῷ Δίῳ κειμένω.

3

ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΡΩΜΗΙ ΘΕΡΙΝΗ
ΤΗ ΙΔΙΑ ΘΥΓΑΤΡΙ ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ
ΕΤΩΝ Δ III

Ἐπὶ μεγάλου λίθου γεγλυμμένου εὐρισκομένου ἐν τινι ἀγρῷ τοῦ χωρίου «Καρίτσα» ἐγγύτατα τοῦ προηγουμένου κειμένου.

4

ΜΗΚΟΡΙΟΝ ΘΕΟΠΡΕΠΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΡΜΙΟΝΗΣ

Ἐπὶ μικρῆς πλακῆς εὐρισκομένης ἐν τινι γωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ αὐτοῦ χωρίου.

A. Λασπόπουλος.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Συνεδρεία τῆς 2]14 Φεβρουαρίου.

Ὁ κ. Καίλερ περὶ τῶν προϊστορικῶν ἐρευνῶν καὶ τῶν κοσμημάτων τῶν Μυκηναίων κτερισμάτων.

Ὁ αὐτὸς περὶ τῶν νεωτάτων ἐρευνῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον τοῦ Φειδίου καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου.

Ὁ κ. Αὐλιγγ περὶ τῆς θέσεως τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων Αἰσωνείας καὶ Ὀρμενίου.

Συνεδρεία τῆς 16]28 Φεβρουαρίου

Ὁ κ. Καίλερ ἐπιδεικνύει ὄστρακα ἀγγείων ἐξ ὀπτῆς γῆς ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Σχλίεμκν.

Ὁ κ. Καβαδίας περὶ τινος ἐν Ἐπιδαύρῳ εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς.

Ὁ κ. Σνάιντερ περὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ Τρωαϊτικοῦ πεδίου.

Συνεδρεία τῆς 2]14 Μαρτίου.

Ὁ κ. Καίλερ περὶ τινος ἀνεκδότου ἀττικοῦ νομίσματος.

Ὁ κ. Καβαδίας περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Θόλου τοῦ Πολυκλείτου.

Ὁ κ. Δέρφελδ περὶ τῶν προπυλαίων τῆς ἀκροπόλεως.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Περὶ τοῦ Ἡφαιστείου τῆς Θήρας. — Θέλω ἀνακοινῶσαι ἐνταῦθα ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς τελευταίας εἰς Θήραν ἐπισκέψεώς μου. Βεβαίως δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα νὰ ἐκθέσω λεπτομερῶς ὅσα ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου ἠδυνήθην νὰ ἴδω, ἀλλ' ἀπλῶς θὰ ἀναφέρω συνοπτικῶς εἰς ποίαν θέσιν εὔρον τὸ ἡμέτερον ἠφαιστεῖον, ὅπερ ἀπὸ τῆς 26 Ἰανουαρίου τοῦ 1866 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1870 διετέλει εἰς ζωηρὰν ἐνέργειαν, ἐξεσφενδόνιζε διαπύρους μύδρους καὶ ἐσχημάτιζε τὴν ἀρτιγενῆ ἡμῶν νῆσον «Γεώργιον».

Τὴν 14 Σεπτεμβρίου π. ε. μετὰ τὴν εἰς Πάρον μετὰβασίν μου πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν λατομείων μετέβην καὶ εἰς Θήραν μετὰ τῶν κ. κ. Καρπαπάνου καὶ Rosseels. Μόλις δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ὅστις ἐφώτιζε λαμπρῶς τὴν πολυσχῆμονα Θήραν καὶ τὸ περὶ αὐτὴν νησιακὸν ἄθροισμα τῶν ἠφαιστειογενῶν νήσων, εἰσέπλεον εἰς τὸν λιμένα ἐν ἀκρᾷ νηνεμίᾳ.

Ἀριστερόθεν ἡμῶν (ἀνατολᾶς) εἶχομεν τὰς ἀπορῶγας ὄχθας τῆς Θήρας, ἐφ' ὧν ὡς ταινία λευκὴ ἐκτυλίσσονται αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου Ἀπανωμέρια αἰτίνες κεῖντι σχεδὸν καθέτως 200 μ. περίπου ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης· δεξιόθεν δὲ (δυσμᾶς) εἶχομεν τὴν Θηρασίαν, ἐνώπιον δὲ ἡμῶν (πρὸς νότον) εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος διεκρίνετο τὸ σύμπλεγμα τῆς Μικρᾶς, τῆς Νέας Καϋμένης καὶ τοῦ δωδεκαεστοῦς Γεωργίου, πρὸς ὃν διηυθυνόμεθα. Ἀφιχθέντες δὲ ἐγγύτατα αὐτοῦ καὶ λαθόντες πρῶρα τινὰ Θηραῖον ἠγκυροβολήσαμεν ἐπὶ τῆς ὑφάλου (Βάγκου). Τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἦτο ἐνταῦθα 5 1/2 περίπου ὀργυιῶν ἐν ᾧ ὀλίγον τι πέραν τοῦ Βάγκου ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης καταπίπτει ταχέως μέχρι 5100 καὶ πλέον ὀργυιῶν. Ἡ ἠφαιστειογενὴς νῆσος τοῦ Γεωργίου δὲν ἦτο πλέον διάπυρος, ἐκ τοῦ κρατῆρος αὐτῆς δὲν ἀνεφυσῶντο πλέον αἱ μετεωριζόμεναι εἰς τὰ ὕψη ἀτμοδῦναι, δὲν ἐξεσφενδόνιζοντο διάπυροι μύδροι, δὲν παρήγαγε πλέον τὰς φοβερὰς βροντὰς καὶ τὰς ἐκπυροσφοκροτήσεις. Τὸ ἠφαιστεῖον ἤδη ἀνεπαύετο, ἀλλ' οὐχὶ ἐντελῶς. Ἐκ τοῦ κρατῆρος αὐτοῦ ἐξελύοντο εἰσέτι ἀερικὰ ἄτινα ἐνούμενα ἐσχημάτιζον μικρὰν στήλην καπνοῦ ἀνυφουμένην πολλὰ μέτρα ὑπὲρ αὐτὸν καὶ μαρτυροῦσαν ὅτι ἐν ταῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ ὁ ἠφαιστεὸς χαλκεύει νέους μύδρους πρὸς ἐσφενδόνισιν μεταγενεστέρων ἐκρήξεων. Ἀπὸ τοῦ Βάγκου διηυθύνθημεν πρὸς τὸν Βουλκάνον, διελθόντες τὸ μεταξὺ τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Μικρᾶς Καϋμένης σχηματισθὲν διάγραμμα. Ἐν Βουλκάνῳ προηγγέλθη κατὰ πρῶτον τὴν 26 Ἰανουαρίου τοῦ 1866 ἡ τελευταία ἔκρηξις.

Ἐνταῦθα ἐρράγησαν οἱ τοῦχοι τῶν οἰκιῶν, ἐσχηματίσθησαν ῥήγματα ἐπὶ τῆς Νέας Καϋμένης καὶ ἤρξαντο νὰ κατακυλινδῶνται αἱ πέτραι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ κώνου.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισκέψεώς μου ἐν τῷ ὀρμίσκῳ τοῦ Βουλκάνου τὰ πάντα διστελοῦν ἐν ἄκρα ἡσυχίᾳ. Ἐνθεν μὲν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Νέας Καϋμένης ἐφαίνετο μέρος τῶν ἐρειπίων ναΐσκου τινὸς καὶ τῶν ἐξοχικῶν οἰκιῶν, αἵτινες ἐχρησίμευον διὰ τε τὰ θαλάσσια λουτρὰ καὶ τὰ ἰαματικὰ ὕδατα ὧν αἱ πηγαὶ εἶχον ἐξαφανισθῆ κατὰ τὴν τότε ἐκρηξιν. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τοῦ Γεωργίου ἐφαίνετο σωρεία μελανῶν ἀμαξιαίων τραχιτῶν ἀτάκτως ἐπισεσωρευμένων, οἵτινες ἐπεπυροῦντο καὶ ἐφθάνον μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Γεωργίου. Ὑπὸ τούτῳ τραχίτας τούτους παρὰ τὴν θάλασσαν ἀναβλύζουσι πολλαὶ νέαι ἀλιπηγαὶ, αἵτινες ἔχουσι 55—60⁰ θερμοκρασίαν. Αἱ πηγαὶ αὗται φαίνονται ὅτι περιέχουσι μεγάλην δόσιν σιδήρου διότι ἐπὶ πολλὰς ἑκατοστιαίας μέτρων ἡ θάλασσα εἶνε ἐρυθρὰ κεχρωματισμένη ὡς μίλτος. Ἀναρίθμητοι δὲ πομφόλυγες φαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης δι' ὧν ἐκφεύγει ἀνθρακικὸν ὄξύ.

Ἀπὸ τοῦ Βουλκάνου ἤρξάμεθα ἀναβαίνοντες τὸ ἠφαιστειὸν Γεωργίου καὶ προχωροῦντες ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ἐνώσεως τῶν δύο κώνων τῆς Νέας Καϋμένης καὶ τοῦ Γεωργίου ἐφθάσαμεν εἰς ὕψος 80 περίπου μέτρων, ὅπου σχηματίζεται ὑπὸ τῶν δύο ἠφαιστειῶν πύλη ἢ δίοδος. Ἀπὸ δὲ τοῦ μέρους τούτου ἡ ἀνάβασις εἶνε τὰ μάλιστα δυσχερῆς διότι μετὰ κόπου μεγάλου ἀναβάνει τις ἐπὶ τῶν πρηνῶν κλιτύων τοῦ Γεωργίου, αἵτινες συνίστανται ἐκ σκωριούχου λάβας ὑποχωρούσης.

Εἰς ὕψος δὲ 122 μ. ἐφθάσαμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κρατῆρος, οὗτινος τὰ χεῖλη περιέχουσι γύρω διαπνοὰς ἐξ ὧν ἐκλύονται πνιγηροὶ ἀτμοὶ ὕδατος καὶ θείου. Τὸ ἔδαφος ἦτο θερμὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καθίστατο ἀνυπόφορον, οὐχ ἦττον ἡδύνατό τις νὰ περιφέρηται οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ χείλους ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κοιλότῃ τοῦ κρατῆρος, ἥτις ἔχει ὡς ἔγγιστα 15 μ. βάθος. Ὁ κρατῆρ εἶναι σχήματος ἐλλειψοειδοῦς 20—25 μ. μῆκος καὶ 18—20 πλάτος. Πέριξ αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἐναλλάξ κοιλώματα καὶ ὑψώματα μέχρι τῆς βορειοδυτικῆς αὐτοῦ ὀφρῦος, ἥτις ἀπέχει 100 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ μικροῦ κρατῆρος καὶ ἥτις κεῖται κατὰ 4—6 μ. ὑψηλότερον αὐτοῦ.

Οἱ ἐκλυόμενοι ἀτμοὶ τοῦ ὕδατος, τοῦ θείου καὶ ἄλλων ἀερίων καταθέτουσιν αὐτοφύεθαι θεῖον πέριξ τοῦ μικροῦ κρατῆρος καὶ ἀλλοιοῦσιν δρατῶς, οὕτως εἶπεῖν, τοὺς τραχίτας, οὗς μεταβάλλουσιν εἰς λευκὴν ἀργίλλον (καολίνην γῆν). Διαρρηγνύων τις χειροπληθῆ τεμάχια ἀλλοιωθέντος τραχίτου παρατηρεῖ ἐν τῷ κέντρῳ τὸ ἀρχικὸν μέλαν πέτρωμα, γύρω δὲ τοῦ πῆρυος τούτου τὴν σχηματισθεῖσαν ἀργίλλον πεποτισμένην διὰ κρυστάλλων ἐκ θείου καὶ ὀλιγίτων ἐκ γύψου. Ἐνιαχοῦ δὲ εὔρηται τεμάχια θείου, ὡς τὰ σχηματιζόμενα] ἐν τοῖς θεῖωσι καὶ ἀπανθίσσεις διαφόρων λευκῶν

κεκρυπταλλωμένων ἀλάτων. Ἡ ἀλλοίωσις δὲν ἐγένετο ἐν πᾶσι τοῖς λίθοις τοῖς ἀποτελοῦσι τὸν κρατῆρα, ἀλλ' ὅμως ἀνεξαιρέτως πάντες περιβάλλονται ὑπὸ λευκοῦ περιβλήματος, τοῦθ' ὅπερ δεικνύει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀλλοιώσεως αὐτῶν, δι' ἧ ἀπάτα ἢ ἐπιφάνεια τοῦ κώνου περὶ τὸν μικρὸν κρατῆρα φαίνεται ὡς εἰ κεκαλυμμένη ὑπὸ λευκῆς σινδόνης.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἀλλοιώσεως, ὅπερ τὴν σήμερον συμβαίνει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐγένετο ἐπὶ μέγα ἐν Μήλῳ, ἐν προγενεστέραις ἐποχαῖς, ἐν αἷς ὄρος ὀλόκληρον ἐκ τραχίτου (ὡς ἐν Ψυρῇ Πλάκᾳ) ἀλλοιωθὲν μετεβλήθη εἰς ἀργίλλον λευκὴν πεποτισμένην με θεῖον.

A. Κορδέλλας.

Πλατωνικοῦ χωρίου ἐπανόρθωσις. — Ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος *Λύσει* 217 C—D κεῖται τὸ ἐξῆς χωρίον :

« Ἄρ' οὖν καὶ ἔστι τότε τοιοῦτον τὴν χρῶαν τὸ ἀλειφθέν, οἶον τὸ ἐπόν ; Οὐ μανθάνω, ἦ δ' ὅς. Ἄλλ' ὦδε, ἦν δ' ἐγὼ. εἴ τίς σου ξανθὰς οὖσας τὰς τρίχας ψιμυθίῳ ἀλείψει, πότερον τότε λευκαὶ εἶεν ἢ φαίνονται ; Φαίνονται ; ἔν, ἦ δ' ὅς. »

Ἄλλὰ ποῦ ἀναφέρεται τὸ ἐπίρρημα « ὦδε » ; Ἡμεῖς θαυμάζομεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο παρῆλθεν ἀπαρατήρητον ὑπὸ πάντων τῶν ἐκδοτῶν, νομίζομεν δ' ὅτι ἐκ τοῦ κειμένου ἐξέπεσε τὸ ῥῆμα τῆς προτάσεως *λέγω*. Γραπτέον ἄρα καθ' ἡμᾶς : « Ἄλλ' ὦδε, ἦν δ' ἐγὼ, λέγω ». Ὁμοίωτα φέρεται ἐν τῷ *Φαίδρῳ* 100 A : « βούλομαι δέ σοι σαφέστερον εἰπεῖν ἢ λέγω » οἶμαι γάρ σε νῦν οὐ μανθάνειν. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κέβης, οὐ σφόδρα. Ἄλλ', ἦ δ' ὅς, ὦδε λέγω ». Ἐπειδὴ δὲ τὸ ΔΕΓΩ (= δ' ἐγὼ) καὶ τὸ ΛΕΓΩ παλαιογραφικῶς οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσι, παρελείφθη ἐν τῇ μεταγραφῇ τὸ δεύτερον, ὑποληφθὲν ὡς διττογραφία τοῦ πρώτου. Τοιαῦτα δὲ παραλείψεις καὶ ἀλλαγῶν ἐγένοντο παρὰ Πλάτωνι. Ἐν τῷ *Γοργίᾳ* 451 D ἔκειτο : « λέγε δὴ τῶν περὶ τί ἐστὶ τοῦτο τῶν ὄντων, περὶ οὗ οὔτοι οἱ λόγοι εἰσὶν, οἷς ἡ ῥητορικὴ χρῆται », ἀλλ' ὀρθότατα ὁ Heindorf ἔγραψε : « λέγε δὴ τῶν περὶ τί ; τί ἐστὶ τοῦτο τῶν ὄντων, κτλ. ». Ἴδε G. Stallbaum αὐτόσε.

Σταμάτιος Α. Βάλδης.

Διαστροφή τῶν σπλάγγων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. —

Νέος εἰκοσαέτης ἐκ Κρήτης ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ κ. Χ. Τυπάλδου Πρετεντέρη διηγήθη ἡμῖν ὅτι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐγνώρισε τὸν κόσμον, καὶ νηπιόθεν ὡς ἔμαθε παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἦτο κυκνωτικὸς τὸ πρόσωπον καὶ τὰ χεῖλη, εἶχε δύσπνοιαν συνεχῆ, βῆχα ξηρόν, παλμούς καὶ οἰδήματα τῶν ἄκρων ποδῶν. Ἐκτοτε ἡ κατάστασις αὐτῆ ἐξηκολούθει ἐπιτεινομένη ἰδίᾳ ἐν ὄρα χειμῶνος, διὸ καὶ κατέφυγε πρὸ τριῶν μηνῶν εἰς τὸ ἐνταῦθα πολιτικὸν Νοσοκομεῖον. Ἡ παρούσα αὐτοῦ κατάστασις παρουσίαζε τὰ ἐξῆς : Πρόσωπον οἰδαλέον καὶ κυκνωτικόν. Δυσπνέει. Κυρτότης τοῦ θώρακος ἡμισφαι-

ρική τὸ σχῆμα ἢ τὸ μᾶλλον προέχον μέρος εὐρίσκεται κατὰ τὸ μέσον καὶ τὴν δεξιὰν στερονομαζικήν χώραν. Ἡ ἐπίρρους καθ' ἄπκσαν σχεδὸν τὴν προσθίαν μοίραν τοῦ θώρακος ἀμβλεῖα. Οἱ κτύποι τῆς καρδίας αἰσθητοὶ δεξιόθεν, ἢ δὲ κορυφῇ αὐτῆς· οὐδόπως αἰσθητῇ. Ἀριστερόθεν οἱ βαλβιδικοί ἤχοι ἀκούονται σαφέως, δεξιόθεν ὁμοῦ, ὁ πρῶτος τόνος καλύπτεται ὑπὸ σήματος ὀλίγον τραχέος, καλύπτοντος τὴν πρώτην παῦλαν καὶ μέρος τῆς δευτέρας. Τὸ φύσημα ἰσχυρότερον ἀκούεται πρὸς τὰ ἄνω. Παρκαπονεῖται διὰ συνεχεῖς σκοτοδινίας. Σφυγμοὶ μικροὶ ὁμοιοὶ περὶ τοὺς 72. Πτύελα ὀρθοβλενωδῆ, ἢ ἀναπνοῇ ἀπανταχοῦ τραχεῖα ἄνευ ῥόγγου. Οἱ ἄκροι πόδες οἰδηματώδεις. Ὄρα ἐμπεριέχοντα ἄφθονα ἔλατα. Τὸ ἥπαρ λίαν ἐξογκωμένον διήκον μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ ὑποχονδρίου. Ὁ σπλὴν δὲν φαίνεται ἐξογκωμένος. Ἡ ὄρεξις μετρία, ἢ δὲ πέψις ἐπίμοχθος. Κατὰ ταῦτα ἢ διάγνωσις ἦν στένωσις συγγενῆς τῆς πνευμονικῆς ἀρτηρίας.

Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ ἀσθενὴς ἐτελεύτησεν. Ἡ νεκροψία μετὰ 24 ὥρας ἔδειξε τὰ ἑξῆς.

Ἡ καρδία πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ στέρνου κειμένη ἐφήπτετο τοῦ διαφράγματος διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς χεῖλους, ἦτο διπλασίς τῆς φυσιολογικῆς. Ἡ πνευμονικὴ ἀρτηρία πλατεῖα ὡς ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ἔκειτο ὑπὸ τὴν ἀορτήν· αἱ βαλβίδες αὐτῆς συμπεφυκυῖαι ἐσχημάτιζον προεξοχὴν δίκην θηλῆς μαστοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ὀπὴ κυκλοτερῆς ὅσον τριῶν χιλιοστομέτρων. Τὸ ἀορτικὸν στόμιον ἐπαρκές, αἱ δὲ βαλβίδες καλαί. Ὁ δεξιὸς κόλπος λίαν ὑπερτροφικὸς συγγονωνῶν δι' εὐρέος στομίου μετὰ τοῦ λίαν ἀτροφικότερος ἀριστεροῦ· οἱ θηλοειδεῖς μῦς τῆς δεξιᾶς κοιλίας ὑπερτροφικοί. Ἀμφότερα τὰ κολποκοιλιακὰ στόμια καλά, ὡς καὶ αἱ βαλβίδες αὐτῶν. Ἐκ τῶν πνευμόνων ὁ δεξιὸς εἶχε δύο λοβοὺς καὶ ἕτερον ἐν ὑποσημάνσει, ὁ ἀριστερὸς ἦτο δίλοβος. Τὸ ἥπαρ μείζον τοῦ φυσιολογικοῦ ἔκειτο πρὸς τὰ ἀριστερά, ὁ δὲ σπλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ· ἀντὶ δὲ ἐνὸς ὑπῆρχον 14 τὸν ἀριθμὸν ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο μείζονες τοῦ κατὰ φύσιν, οἱ δὲ ἕτεροι μικρότατοι ἀπὸ ὧν περισσότερα μέχρις ἐρεβίνθου, ἄπκντες κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ πυλωρὸς καὶ τὸ πάγκρεας ἀριστερόθεν. Τὸ τυφλὸν ἔντερον ἔκειτο ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ εἰλεακοῦ βόθρου. Ὁ δεξιὸς νεφρὸς χθαμαλότερον τοῦ φυσιολογικοῦ.

Μιχαὴλ Ἀθανασίου

**

Ὁ χειμὼν τοῦ 1882—1883.—Ὁ χειμὼν τοῦ 1882—1883 περιλαμβάνων ὡς γνωστὸν κατὰ τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις τοὺς μῆνας Δεκέμβριον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον παρουσίασε τὰ ἑξῆς φαινόμενα ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ βοήθου τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηναίων κ. Ἀλεξ. Βούρλη εὐμενῶς κοινοποιηθεῖσας ἡμῖν εἰδήσεις.

Ἡ μέση αὐτοῦ βαρομετρικὴ θλιψὶς ἦν 753.81 χμ. ἀπέναντι 758.15

χμ. τοῦ χειμῶνος τοῦ παρελθόντος ἔτους. Καὶ μεγίστη μὲν τὴν 22 Φεβρουαρίου (762.17) ἐλαχίστη δὲ τὴν 24 Δεκεμβρίου (753.58). Ἡ μέση θλιψὶς τῶν τριῶν μηνῶν ἦν·

Δεκέμβριος 752.24

Ἰανουάριος 752.80

Φεβρουάριος 756.40

Ἡ μέση θερμοκρασία τῶν τριῶν μηνῶν εἰς βηθμοῦς τῆς ἑκατονταβέθμου διαίρεσεως Κελσίου ἦν 8.91 ἀπέναντι 10.36 τοῦ παρελθόντος ἔτους. Καὶ μεγίστη μὲν ἦν τὴν 9 Δεκεμβρίου (18.5), ἐλαχίστη δὲ τὴν 22 Ἰανουαρίου (−2.8).

Ἡ μέση θερμοκρασία τῶν τριῶν μηνῶν ἦν·

Δεκέμβριος 10.16

Ἰανουάριος 8.92

Φεβρουάριος 7.66

Ἡμέρας καταπτώσεως ὕδατος, εἴτε ὡς χιόνος, εἴτε ὡς βροχῆς εἴχονμεν 42, ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος ἦν ἐλάχιστον παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους· ἦν δηλ. 93.18 χμ. ἐνῶ πέρυσιν ἦτο 307.62 χμ.

Οἱ ἐπικρατέστεροι ἄνεμοι ἦσαν τὸν παρελθόντα χειμῶνα οἱ Β. πνεύσαντες 37 ἡμέρας. ΒΑ. οἵτινες συνήθως ἐπικρατοῦσιν ἐν Ἀθήναις ἔπνευσαν μόνον 12 ἡμέρας. Οἱ λοιποὶ ἄνεμοι ἔπνευσαν ΒΔ. 7, ΝΑ. 4, ΝΔ. 11, Ν. 10, Δ. 8 καὶ Α. 1.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Φεβρουάριος 1885.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ὁ Σύλλογος συνήλθεν εἰς δύο συνεδρεῖας τὸν λήξαντα μῆνα. Ἐγένοντο δὲ δύο μόνον ἀναγνώσματα· τοῦ κ. Μ. Δέφνερ τακτικοῦ μέλους περὶ τῶν σχέσεων τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας πρὸς τὴν ἐθνολογίαν καὶ τοῦ κ. Σπ. Σοκόλη ἀντεπιστελλόντος μέλους περὶ Ἡλείου καὶ Ἀλβανίας.

Ὁ ἐν Ὁδησσῷ κ. Π. Ῥοδοκανάκης ἐπιτελῶν τὴν ἐντολὴν τοῦ μακαρίτου πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως διαθέσῃ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις κοινωφελῶν ἰδρυμάτων δέκα χιλιάδας ρούβλια εὐηρεστήθη νὰ διαθέσῃ ἐκ τούτων ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν καὶ τῶν ὑπνωτηρίων πεντακισχίλια ρούβλια ἤτοι δρ. ν. 14128. Ὁ Σύλλογος ἀποδεχθεὶς εὐγνωμόνως τὴν δωρεάν ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς ἀπεφάσισε νὰ

ἐκφράση τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν κ. Π. Ῥοδοκανάκην διὰ τὴν προτίμησιν ταύτην τοῦ Συλλόγου, ἀφ' ἑτέρου ἀνέγραψε μέγαν αὐτοῦ εὐεργέτην τὸν ἀειμνήστον πατέρα αὐτοῦ Θεόδωρον Π. Ῥοδοκανάκην καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀνκρῆται τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν τῇ κυριωτέρᾳ τῶν αἰθουσῶν τῆς Σχολῆς.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐνέκρινεν ὅπως οἱ συσταθῆσόμενοι ἐν Ἀκρίσση καὶ Τριπόλει μετεωρολογικοὶ σταθμοὶ ἀνατεθῶσιν εἰς τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις διδασκαλεῖα. Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν κ. Γ. Ροῦφος πρότεινε τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν τὴν ἀναγραφὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου πιστώσει· ἐκ 1000 δραχμῶν.

Ἐψηφίσθησαν σχέσεις τῇ αἰτῆσει αὐτῶν μετὰ τοῦ ἐνταῦθα Καλλιτεχνικοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου *Περικλέους* ἐν Πειραιεῖ.

Ὁ Σμιθσώνιος ἐν Ἀμερικῇ Σύλλογος ἀπέστειλε τῷ Συλλόγῳ τὴν ἀ' ἐτησίαν δημοσίευσιν τοῦ παρ' αὐτῷ ἐθνολογικοῦ γραφείου. Ἡ δ' Ἑταιρεία πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ β' μέρος τοῦ γ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ αὐτῆς.

Ὁ Σύλλογος ἐνέκρινεν ὅπως ἐγγραφῇ συνδρομητῆς εἰς 10 σώματα τῶν ἐν Κερκύρᾳ ἐκδοθησομένων ἔργων τοῦ περικλεοῦς μελοποιοῦ Νικολάου Χαλκιοπούλου Μαντζάρου.

Ὁ κ. Ι. Τυπάλδος ὡς πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ὀρισθείσης ὑπὸ τοῦ νομικοῦ τμήματος καὶ τοῦ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν πρὸς βελτιώσιν τῶν ἐν φυλακῇ ἀνεκοίνωσε τῷ Συλλόγῳ τὰς ἐνεργείας τῆς ἐπιτροπῆς καὶ παρῆλθεσεν αὐτὸν ὅπως υἰοθετήσῃ τὸ ἔργον. Ὁ Σύλλογος ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν ταύτην, ὁμοθυμῶς ἐψήφισε πρῶτην αὐτοῦ καταβολὴν 1000 δραχμῶν. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ αἱ εἰσφοραὶ θέλουσιν ἀνακοινωθῆ ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ **Ἀλεξάνδρου Κουμουνοῦρου** συνελθὼν ὁ Σύλλογος ἐκτάκτως ἐξέδοτο τὸ ἐξῆς ψήφισμα·

«Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐξόχου πολίτου **Ἀλεξάνδρου Κουμουνοῦρου**, τοῦ πολλαχῶς αὐτὸν εὐεργετήσαντος, ψηφίζει·

1) νὰ κατατεθῇ στέφανος ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου καὶ ἕτερος ἐκ μέρους τῶν μελητῶν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς εὐεργετηθείσης Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παιδῶν ἐπὶ τοῦ νεκρικοῦ φερέτρου αὐτοῦ·

2) νὰ παρευρεθῶσι κατὰ τὴν κηδείαν πάντα τοῦ Συλλόγου τὰ μέλη ἐν σώματι·

3) ν' ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν, ἀνακηρυττομένου εὐεργέτου τοῦ Συλλόγου.

4) διαρκούντος τοῦ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντος πένθους, ὁ Σύλλογος καὶ αἱ Σχολαὶ αὐτοῦ νὰ ὄντι κεκλεισμέναι, τὸ δὲ κατὰστημα νὰ πενθηφορήσῃ.

5) τὸ παρὸν ψήφισμα μετὰ τῶν συλλυπητηρίων τοῦ Συλλόγου νὰ διαβιβασθῇ δεόντως εἰς τὴν οἰογένειαν τοῦ μεγατίμου ἀνδρὸς.

Ἐψηφίσθησαν νέα μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ ἐξῆς. Ἐπίτιμον ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας κ. Νικηφόρος Καλογεράς. Τακτικὰ δὲ πάρεδρα οἱ καθηγηταὶ κ. κ. Σπ. Μαγγίνας, Ε. Ψαρρᾶς, Δ. Θεοφάνοπουλος, Α. Κρασσᾶς, Ζ. Ρώσσης· οἱ διδάκτορες κ. κ. Bücking καὶ Lepsius καὶ οἱ κ. κ. Φωκ. Νέγρης, Εὐγ. Ρίζος, Ἀχ. Ἀγαθόνικος, Ν. Ράδος, Βασ. Ροντήρης, Ἀνδ. Γκιών, Ἀθ. Παπακράβος, Γ. Παπαδόπουλος, Ἐμμ. Ἐλευθεριάδης, Γ. Φασιλάκης, Π. Γεννάδιος, Α. Παπαδιακωντόπουλος, Θεοδόξος Κρούπερ.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Τμήμα καλῶν τεχνῶν. Συνελθὼν εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν ἐκθέσεως ἀντικειμένων ἀνκφερομένων εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα διὰ τὴν 25 Μαρτίου. Ὑπεβλήθη δὲ ὑπόμνημα τῆς ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου ἐπιτροπῆς καὶ ὠρίσθη ὅπως ἐν προσεχεῖ συνεδρίᾳ συζητηθῇ τὸ ζήτημα περὶ τῆς συστάσεως θιάσου διὰ τὸ θέρος ὑπὸ τὰς ὀδηγίας τοῦ τμήματος. Ὑπεβλήθησαν δὲ προτάσεις ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Σπηλιωτάκη περὶ συστάσεως ἐκθέσεως ἀνθῶν καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Σολωμοῦ περὶ τῶν ἐξευρετέων τρόπων περὶ ὁμοιομόρφου ῥυθμοῦ τῶν ἱερῶν νῶν. Ἀμφότεραι θέλουσι συζητηθῆ ἐν τῇ προσεχεῖ συνεδρίᾳ.

Τμήμα νομικὸν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν.— Ἐγένοντο δύο συνεδρία τοῦ τμήματος τὸν λήξαντα μῆνα. Κατὰ τὴν πρῶτην τούτων ὁ κ. Ι. Τυπάλδος ἐξέθηκε τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ταξινόμησεως τῶν νόμων. Τὸ τμήμα ἐδέχθη τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξελέχθη ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Ι. Τυπάλδου, Ε. Λουριώτη, Θ. Φλογαίτου, Ι. Παπακλουκᾶ Εὐταξίου, Ι. Καρύδα, Δ. Βορρέ, Γ. Ἀγγελοπούλου, Ν. Ζηλήμονος, Π. Χρυσανθοπούλου, Σ. Μπαλάνου, Γ. Μελισσοῦργου, Ι. Ἀραβαντινοῦ ὅπως προβῇ εἰς τὴν ταξινόμησιν ταύτην. Μεθ' οὗ ὁ κ. Σ. Μπαλάνος ὑπέβαλεν ἔκθεσιν περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν δικαστηρίων καὶ πρότεινε διάφορα μέτρα βελτιώσεως· ἡ συζήτησις τῆς προτάσεως τοῦ κ. Μπαλάνου θέλει γίνεαι κατὰ τὴν τακτικὴν συνεδρίαν τοῦ Μαρτίου.

Κατὰ τὴν β' συνεδρίαν ἐγένετο δεκτὴ πρότασις τῶν κ. κ. Κ. Ν. Κωστή καὶ Ν. Ζηλήμονος περὶ βελτιώσεως τῶν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐξελέθη ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Ι. Τυπάλδου, Ι. Καρύδα, Ν. Ζηλήμονος, Δ. Βορρέ καὶ Ι. Ἀραβαντινοῦ ὅπως ἀναλάβῃ τὴν περὶ τούτου φροντίδα. Ἐγένετο δεκτὴ ὁμοίως πρότασις τοῦ κ. Τ. Ἀμπελᾶ περὶ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς προφυλακίσεως τῶν ἐπὶ κακουργήμασι κατηγορουμένων, ἀνετέθη δ' εἰς ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν κ. κ. Κ. Καραπάνου, Γ. Φιλαρέτου, Θ. Φλο-

γαίτου, Ν. Λεβίδου και Τ. Ἀμπελᾶ ἢ ἐπὶ τούτου εἰσηγητικὴ ἔκθεσις. Μεθ' ὃ δ κ. Ι. Τυπάλδος ὤμιλῃσε περὶ τῆς σκοπομένης μεταρρυθμίσεως τῶν φυλακῶν καὶ δ κ. Δ. Δικμάντης ὑπέβλεπε πρότασιν μετ' εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως περὶ μεταβολῆς τοῦ συστήματος τῆς ἐγγείου φορολογίας. Ἡ ὀμιλία τοῦ κυρίου Ι. Τυπάλδου δημοσιεύεται ἐν τῷ παραντι τεύχει.

Φυσιογνωστικὸν τμήμα. — Καὶ τοῦτο τὸ τμήμα συνήλθεν εἰς δύο συνεδρίας τὸν λήξαντα μῆνα. Ἐν τῇ α'. τούτων δ κ. Ρήγης Νικολαΐδης ἀνεκοίωσε πειράματά τινα αὐτοῦ περὶ τῶν ἐρυθρῶν αἰμοσφαιρίων τῆς φλεβῶς τῶν πυλῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡπατικὴν φλέβα. Ὁ κ. Μ. Παπαδόπουλος προτείνει ἐν συσταθῆ ἐκ τοῦ τμήματος ἐπιτροπὴ σκοπὸν ἔχουσα τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν καθ' ἡμᾶς διαδιδόμενων στοιχειωδῶν φυσικῶν γνώσεων. Ἡ συζήτησις τῆς προτάσεως ταύτης ἀνεβλήθη εἰς προσεχῆ συνεδρίαν. Ὁ Στ. Κρίνος ἀνέπτυξε τὴν ἐν προηγουμένη συνεδρίᾳ ὑποβληθεῖσαν πρότασιν τοῦ περὶ φυσικῆς ἐξετάσεως τῆς Ἀττικῆς ἥτις καὶ ἐγένετο δεκτὴ καὶ ὠρίσθησαν μέλη τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Ι. Σμίθ, Ἡρ. Μητσόπουλος, Δ. Κοκκίδης, Π. Βουγιούκας, Α. Χρηστομάνος, Α. Κορδέλλας, Κ. Μητσόπουλος, Θ. Χελδράτχ, Στ. Κρίνος, Τ. Ἀργυρόπουλος, Ε. Δραγούμης, Μ. Χρυσογόος καὶ Ν. Χ. Ἀποστολίδης. Ὁ κ. Ε. Δραγούμης ὑπέβλεπε τὸν κανονισμὸν τῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν ὅστις καὶ ἐγένετο δεκτός. Ἐξελέχθησαν δὲ μέλη τῆς κεντρικῆς μετεωρολογικῆς ἐπιτροπῆς ἥτις θέλει ἔχει τὴν ἐπίβλεψιν τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων οἱ κ. κ. Ἰούλ. Σμίθ, Α. Μικρούλης, Δ. Κοκκίδης, Α. Κορδέλλας, Τ. Ἀργυρόπουλος καὶ Ε. Δραγούμης. Ἀπερασίσθη δ' ὅπως ἀνατεθῆ ἢ διεύθυνσις τῶν μὲν ἐν Ἀκρίσῃ καὶ Τριπόλει μετεωρολογικῶν σταθμῶν εἰς τὰ αὐτόθι διδασκαλεῖα, τοῦ ἐν Καλάμικς τῷ κ. Κ. Χρυσοσπάθῃ ἀντεπιστέλλοντι μέλει τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ ἐν Πάρῳ τῇ αὐτόθι ἐταιρίᾳ τῶν μαρμάρων. Ἐγένετο δὲ δεκτὴ αἴτησις τοῦ ἐν Πειραιεῖ διοικητοῦ τῆς Στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων ὅπως ἰδρυθῆ καὶ ε' μετεωρολογικὸς σταθμὸς ἐν Πειραιεῖ, οὗ τὴν ἐπίβλεψιν θέλει ἀναλάβει ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ τμήματος αὐτῆ ἢ διοικήσεως τῆς σχολῆς.

Ἐν δὲ τῇ β'. συνεδρίᾳ ὁ μὲν κ. πρόεδρος ἀνήγγειλεν ὅτι ἢ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐξετάσεως τῆς Ἀττικῆς ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐξελέξατο πρόεδρον τὸν κ. Ι. Σμίθ, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Κορδέλλαν καὶ γραμματέα τὸν κ. Ν. Χ. Ἀποστολίδην ἀνγκινώσκει δὲ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ κ. Σμίθ δηλοῦντος ὅτι ἀποδέχεται εὐχαρίστως τὴν προεδρείαν καὶ ἀνκοινοῦντος ὅτι ἤρξατο τῆς ἐργασίας τῆς μετεωρολογίας καὶ κλιματολογίας τῆς Ἀττικῆς ἢν θέλει παραδώσει τῷ Συλλόγῳ τὸν Μάιον.

Ὁ ἱατρὸς κ. Ἀργύριος Φιλίππου κατ' ἐντολὴν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ βρεφοκομείου κ. Α. Ζίννη ἐπιδεικνύει βρέφος θῆλυ κομισθὲν ἐκ Πειραιῶς καὶ στεροῦμενον ὄλω; τῶν ἄνω ἄκρων. Ὁ κ. Α. Χρηστομάνος ὀμιλεῖ περὶ τῶν

ποτίμων ὑδάτων τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ κ. Ν. Χ. Ἀποστολίδης ἐπιδεικνύει Ἀμφιοξὺν (*Amphioxus lanceolatus*) εὐρεθέντα ἐν Γαυρολίμνῃ. Ὁ κ. Α. Κορδέλλας ὀμιλεῖ περὶ τῆς σχετικῆς γεωλογικῆς ἡλικίας τῶν πετρωμάτων τῆς Ἀττικῆς. Ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ ἠφαιστείου τῆς Θήρας. Ὁ ἱατρὸς κ. Μ. Ἀθανασίου κατ' ἐντολὴν τοῦ κ. Χ. Πρετεντέρη Τυπάλδου περὶ περιέργου διαστρόφης τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Γίνεται δεκτὴ αἴτησις τῆς ἐταιρικῆς τῶν μεταλλουργειῶν τοῦ Λαυρίου ὅπως ἰδρυθῆ καὶ ἔκτος μετεωρολογικὸς σταθμὸς τῇ φροντίδι τοῦ τμήματος ἐν Λαυρίῳ. Ὁ κ. Ρ. Νικολαΐδης προτείνει ὅπως ἰδρυθῆ ἐν Φαλήρῳ ἢ Πειραιεῖ ζωολογικὸν ἴδρυμα ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τοιοῦτον, ἐκλέγεται δ' ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Θ. Χελδράτχ, Α. Χρηστομάνου, Ρ. Νικολαΐδου, Δ. Χασιώτου καὶ Ν. Χ. Ἀποστολίδου ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα. Ὁ δὲ κ. Α. Χρηστομάνος ὑποβάλλει πρότασιν συζητηθησομένην ἐν προσεχῆ συνεδρίᾳ περὶ τῆς καταλλήλου εἰς τὸ ἐλληνικὸν μεταγλωττίσεως τῶν χημικῶν ὄρων.

Τμήμα ἀρχαιολογικόν. — Ἐν τῇ τακτικῇ συνεδρίᾳ τοῦ τμήματος τούτου ὁ κ. Μ. Π. Λάμπρος ὀμιλεῖ περὶ τινῶν ἀγγείων ἐν Ἠπειρῷ εὑρισκομένων ἐχόντων δ' ἐπιγεγραμμένους ἐλληνιστὶ βασιλικούς στίχους καὶ ἄτινα κατεσκευάζοντο ἐν Πεζάρῳ τῆς Ἰταλίας ἐν τῷ πηλοπλαστικῷ ἐργαστηρίῳ τῶν κ. κ. Κκλεγάρη καὶ Καζάλη. Ὁ κ. Ι. Σκαλλιῶν ἀνεκοίνοῦ ἔγγραφα ἀνεκδοτὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον. Ὁ κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτσης ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἐν τῷ μουσεῖῳ Πειραιῶς Ὀμήρου κεφαλῆς. Ὁ αὐτὸς περὶ Πειραϊκῶν ἀρχαιοτήτων παρ' ἰδιώταις κειμένων. Ὁ κύριος Στ. Βάλβης προτείνει διόρθωσιν χωρίου τινὸς τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου Λύσιδος. Ὁ κ. Α. Μελετόπουλος ὀμιλεῖ περὶ ἀνεκδοτοῦ Ἀθηναϊκοῦ χάλκου συμβόλου. Ὁ κ. Δ. Καμπούρογλου ἐπιδεικνύει σφραγίδαν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρείου Πάγου. Ὁ κ. Κ. Παπαρηγόπουλος πρόεδρος τοῦ τμήματος ἀθηνῶν ἀποστέλλει τινὰ περὶ ἐλληνικῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων εὐρεθειῶν ἐν Δυρραχίῳ. Ὁ κ. Σ. Π. Λάμπρος ὀμιλεῖ περὶ νέας πηγῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου.

Ἀπερασίσθη δὲ νὰ γίνῃ καὶ δευτέρα συνεδρία τοῦ τμήματος ἥτις ὁμῶς ἀνεβλήθη ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος κ. Κ. Παπαρηγοπούλου καὶ τοῦ ἐπεθόντος θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου Κουμουνοῦρου.

Τῆ ἐριτίμῳ ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ «Παρναξοῦ»
Ἐπιτροπῆ.

Ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ οἰκῶν, γνωστὸς δὲ τῆ ὑψηλῇ τῶν Ἀθηνῶν κοινωνίᾳ, κ. Γρηγόριος Κ. Σούτσος πᾶν φιλοφρόνως ἀνεκοίνωσέ μοι ἐν ἐκείνῃ διαμένοντι τῆ πρωτεύουσῃ, τὸ ἔγκλειστον ποίημα ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Χρηστοπούλου ποιηθέν, ἀνέκδοτον δὲ μέχρι τοῦ νῦν διατελοῦν. Ἔιχε δὲ ἀνακοινώσει αὐτὸ εἰς τὸν κ. Σούτσον ὁ ἐν Οὐρλετσίῳ τῆς Ῥωμανίας διατρίθων κ. Στέφανος Φερεκίδης, πατὴρ τοῦ νῦν ἐν Παρισίοις πρεσβευτοῦ τοῦ κράτους ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ κ. Σούτσου παρεκάλεσα τὸν κ. Φερεκίδην νὰ μὲ πληροφορήσῃ ἂν τὸ ὅποιον κατέχει χειρόγραφον τυγχάνῃ ἰδίαις τοῦ ποιητοῦ χερσὶ γεγραμμένον, μοὶ δανείσῃ δέ, εἰ δυνατόν, αὐτὸ πρὸς ἐξέτασιν, ἀπεκρίνατο οὕτως τῷ κ. Σούτσῳ, δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 28 παρελθόντος Ἰανουαρίου, τάδε:

«Μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν εἰμποῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸν κύριον Ἀντωνόπουλον, ἀντιγραμμένον μόνον ἔχων τὸ ποίημα εἰς ἐπιστολὴν φίλου διατρίθοντος εἰς Πίσαν. Μὲ τὸ ἔστειλε κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1881 ἔτους μὲ τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις: «Τὸ κατωτέρω ποίημα τοῦ Χρηστοπούλου εἶναι ἀνέκδοτον τὸ ἤρξα εἰς τὰ χειρόγρατά μου. Σοὶ »τὸ κοινοποιῶ ὡς εὐχάριστον». Δὲν πιστεύω οὕτε αὐτὸς νὰ ἔχῃ τὸ πρωτότυπον...»

Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ δεκάτῳ στίχῳ, καὶ τοι ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ ἀντιγράφῳ καθαρῶς γέγραπται ἄσπρην, δὲν εἶνε, κατ' ἐμέ, ἀμφίβολον ὅτι ὁ Χρηστοπούλος ἔγραψεν ἄσπρην· οὕτω δ' ἐπηρωρωμένον πρέπει, φρονῶ, νὰ δοθῇ τὸ κείμενον εἰς τὴν δημοσιότητα.

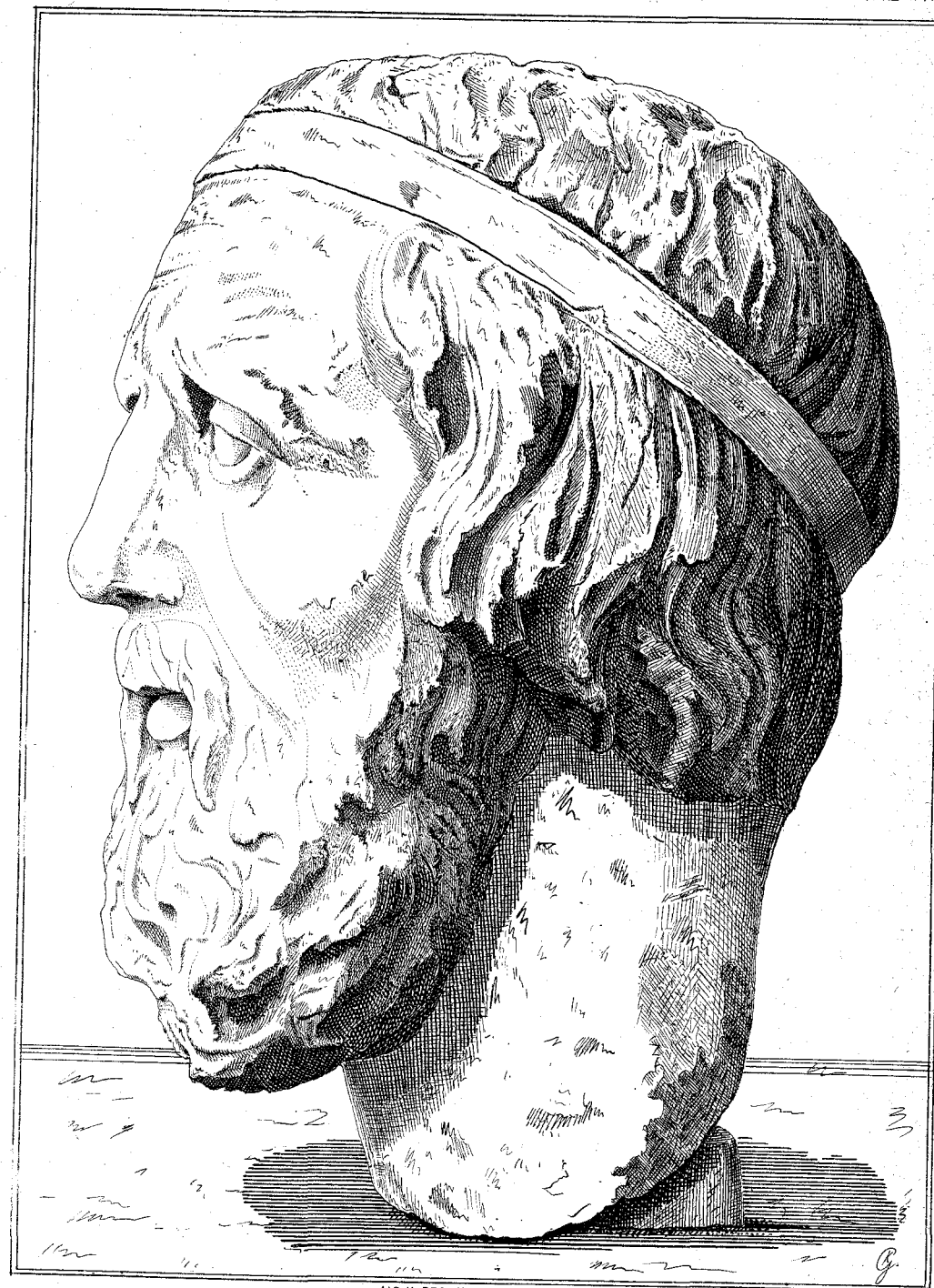
Τὸ προκείμενον ποίημα, ὅπερ ἀποπνέει ὄλην τοῦ Χρηστοπούλου τὴν χάριν, προφανῶς ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὸ τοῦ Ἀνακρέοντος τὸ ἐκ τῶν λέξεων «Ἄγε, ζωγράφων ἄριστε» ἀρχόμενον.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διατελῶ, μετὰ πάσης πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως, πρόθυμον τοῦ Συλλόγου μέλος.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 4 Μαρτίου 1883.

Στ. Α. Ἀντωνόπουλος

Ἔλα ζωγράφε, πιάσε, νὰ ζήσης,
Μίαν ὠραίαν νὰ ζωγραφίσῃς·
Ἄς μὴ τὴν εἶδες, ἄς μὴ τὴν ζεύρῃς,
Ἐγὼ σὲ λέγω πῶς νὰ τὴν εὕρῃς·
Πάρ' τὴν εἰκόνα τῆς Ἀφροδίτης
Καὶ διὲς τὰ κάλλη καὶ τὸ κορμὶ τῆς.
Ὡσὰν ἐκείνην σχεδιάσῃς τὴν
Καὶ τέτοιαν ὄλην ζωγράψῃς τὴν.
Ἐπειτα στάξε μὲ τρυφεράδα
Τριανταφύλλων ἄσπρων λευκάδα,
Καὶ χύσε τοῦτο τὸ γλυκὺ χρῶμα
Ἀπ' τὸ κεφάλι σ' ὄλον τὸ σῶμα.
Καὶ τότε πλέον σὰν λάβῃ τέλος
Καὶ πάρῃ σχῆμα τὸ κάθε μέλος,
Παρακαλῶ σε, φέρ' τὴν εἰκόνα
Νὰ τὴν λατρεύῃς εἰς τὸν αἰῶνα,
Καὶ νὰ τὴν ἔχω παρηγορίαν
Σ' τὸ πικρὸν γῆρας καὶ συντροφίαν.

ΛΙΘ. Κ. ΤΡΟΥΝΔΑΜΑΝ ΑΘΗΝΑΙ.

ΟΜΗΡΟΥ ΚΕΦΑΛΗ.